

TÜRKİYE ORTADOĞU
ÇALIŞMALARI DERGİSİ
Turkish Journal of Middle Eastern Studies

Cilt: 3, Sayı: 1, 2016

Vol: 3, No: 1, 2016

SAKARYA

ORMER
Ortadoğu Enstitüsü
معهد الشرق الأوسط
Middle East Institute
پژوهشگاه خاورمیانه

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*

Yılda iki kez yayınlanır/biannual

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Gönderilen yazılar yayın kurulunda incelendikten sonra, konunun uzmanı iki hakemin, gerekli görüldüğü takdirde üçüncü bir hakemin değerlendirmesi ve yayın kurulunun nihai onayıyla yayınlanır. Yayın kurulu, araştırma makaleleri dışındaki yazılan (sempozyum, kongre haberleri, kitap tanıtımları vb.) bizzat inceleyip hakeme göndermeden doğrudan kabul ve red kararı verebilir.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi

Sakarya Üniversitesi Esentepe Kampüsü, Ortadoğu Enstitüsü, 54187, Serdivan, Sakarya

Tel: (+90) (264) 2953602 **Faks:** (+90) (286) 2180533

Erişim: ormer@sakarya.edu.tr

Dergide yayınlanan yazılarda fikirler yalnızca yazar(lar)ına aittir. Dergi sahibini, yayıncıyı ve editörleri bağlamaz.

Baskı, Cilt İMAK OFSET
www.imakofset.com.tr

Grafik - Tasarım PRESTİJ REKLAM
www.prestijreklam.com
Tasarım: Orhan SAKA

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi

Turkish Journal of Middle Eastern Studies

Derginin Sahibi Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü adına Kemal İnat,
Owner of the Journal Kemal İnat on behalf of Middle East Institute of Sakarya University

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor
Ali Balcı

Editörler / Editors
Kemal İnat, İsmail Numan Telci

Yardımcı Editör / Assistant Editors
Filiz Cicioğlu, Fatma Zehra Toçoğlu, Cüneyt Doğrusözlü

Kitap Tanıtım Editörü / Book Review Editor
İsmail Ediz

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Doç. Dr. Mehmet Şahin (Gazi Üniversitesi), Doç. Dr. Sadık Ünay (İstanbul Üniversitesi),
Doç. Dr. Ahmet Uysal (Marmara Üniversitesi), Doç. Dr. Ahmet Öztürk (İstanbul
Üniversitesi), Doç. Dr. Ferhat Pirinççi (Uludağ Üniversitesi), Doç. Dr. Şaban Kardaş (TOBB
Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Nebi Miş (Sakarya Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Enes Bayraklı
(Türk-Alman Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yeşil (Sakarya Üniversitesi)

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi Columbia International Affairs Online (CIAO), Worldwide
Political Science Abstracts, ASOS Index, Erih Plus ve Index Islamicus tarafından taranmaktadır.

Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin alınmaksızın hiçbir iletişim, kopyalama sistemi kullanılarak
yeniden basılamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Berdal Aral (İstanbul Şehir Üniversitesi), Prof. Dr. Gencer Özcan (Bilgi Üniversitesi), Prof. Dr. Burhanettin Duran (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi), Prof. Dr. Aristotle Kallis (Lancaster Üniversitesi), Prof. Dr. Jurgen Bellers (Siegen Üniversitesi), Prof. Dr. Atilla Arkan (Sakarya Üniversitesi), Prof. Dr. Birol Akgün (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Prof. Dr. Tayyar Arı (Uludağ Üniversitesi), Prof. Dr. Muhittin Ataman (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Prof. Dr. Arif Bilgin (Sakarya Üniversitesi), Prof. Dr. Tim Jacoby (Manchester Üniversitesi), Doç. Dr. Mesut Özcan (T.C. Dışişleri Bakanlığı), Doç. Dr. Tuncay Kardaş (Sakarya Üniversitesi), Doç. Dr. Abdulhamit Kırmızı (İstanbul Şehir Üniversitesi), Doç. Dr. Alev Erkilet (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi), Doç. Dr. Mustafa Kemal Şan (Sakarya Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Erdem Özlük (Selçuk Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Mustafa Cüneyt Özşahin (Necmettin Erbakan Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Hasan Gümüšoğlu (Yalova Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. İsmail Gündoğdu (Sakarya Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zeki Ak (Sakarya Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Ali Aslan (SETA), Yrd. Doç. Dr. Muhammed Mücahid Dündar (Sakarya Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. İbrahim Efe (Kilis 7 Aralık Üniversitesi), Dr. Mehmet Özkan (TİKA)

DERGİNİN HAKEMLERİ / REFEREE BOARD

Prof.Dr. Hacı Bayram Soy (Kırıkkale Üniversitesi), Doç.Dr. Hasan Basri Yalçın (İstanbul Ticaret Üniversitesi), Doç.Dr. Ekrem Karakoç (Binghamton Üniversitesi), Doç.Dr. Mehmet Dalar (Abant İzzet Baysal Üniversitesi), Doç.Dr. Othman Ali (Sakarya Üniversitesi), Doç.Dr. Resul Ay (Hacettepe Üniversitesi), Doç.Dr. Haldun Yalçınkaya (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi), Doç.Dr. Ramazan Erdağ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Talha Köse (İstanbul Şehir Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Zafer Akbaş (Düzce Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Philip O. Amour (Sakarya Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Mehmet Ali Doğan (İstanbul Teknik Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Sedat Baran (Batman Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Harun Öztürkler (Afyon Kocatepe Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Yıldırım Turan (Sakarya Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Abdulgani Bozkurt (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Mustafa Küçük (Ege Üniversitesi) , Yrd. Doç.Dr. Merve Özdemir Kiran (Marmara Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Arif Behiç Özcan (Selçuk Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Ahmet Gökçen Muş Alparslan Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Shaimaa Magued (Kahire Üniversitesi), Yrd. Doç.Dr. Hasan Hüseyin Güneş (Bartın Üniversitesi), Dr. Ahmed A.Al Zandani (Sana 'a Üniversitesi), Dr. Kenan Mermer (Sakarya Üniversitesi), Dr.Helin Sarı Ertem (Medeniyet Üniversitesi), Dr. Mustafa Kutlay (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi), Dr. Özge Özkoç (Ankara Üniversitesi), Arş. Gör. Nuri Salık (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Arş. Gör. Tuğçe Ersoy (Marmara Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	V
Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği <i>Abdullah Erboğa</i>	9-38
Dronların İlgalleştirilmesine Yanlış Bir Örnek Olarak ABD'nin Dronlaştırılmış Savaşı <i>Gloria Shkurti</i>	39-74
Amerikan Medyasında İran'da Kadın Hareketleri: Ahmedinejad Dönemi <i>Mustafa Caner</i>	75-95
Dış Politika Aracı Olarak Yaptırımlar: İran'a Uygulanan Yaptırımların Etkileri <i>Mustafa Şeyhmus Küpeli</i>	97-135
Türkiye'de Yerinden Edilmiş Kürtler için Politika Değişimi: Avrupalılaştırma ve Koşulluluk <i>Önder Canveren</i>	137-164
1991 Körfez Savaşında İsrail'in Pozisyonunun Bir Değerlendirmesi <i>Furkan Halit Yolcu</i>	165-186
Kitap Tanıtımı	185-203

CONTENTS

Introduction.....	V
Regional Transformation and Gulf Security	
<i>Abdullah Erboğa</i>	9-38
Making Drones Illegal Based on a Wrong Example: The U.S. Dronified Warfare	
<i>Gloria Shkurti</i>	39-74
Iranian Women’s Movements in American Media: Ahmadinejad Era	
<i>Mustafa Caner</i>	75-95
Sanctions as a Foreign Policy Tool: Impact of Sanctions on Iran	
<i>Mustafa Şeyhmus Küpeli</i>	97-135
Policy Change for the Displaced Kurds in Turkey: Europeanization and Conditionality	
<i>Önder Canveren</i>	137-164
An Assessment of Israel’s Position in the 1991 Gulf War	
<i>Furkan Halit Yolcu</i>	165-186
Book Review	187-203

EDİTÖRDEN

Türk dış politikasında son yıllarda en yoğun paya sahip olan Ortadoğu bölgesi bilimsel ve akademik çalışmaların konusu olmayı sürdürüyor. Bu çerçevede artan çabalara bir yenisini eklemek şiarıyla ortaya çıkan *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* beşinci sayısıyla okuyucuyla buluşuyor. Daha çok Ortadoğu coğrafyasına dair Türkiye perspektifli analizlere yer veren Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi'nin öncelikli amaçları arasında Türkiye'nin bölgesel politikadaki aktivizmine ışık tutmak, bu aktivizmin anlaşılmasını sağlamak ve kritiğini yapmak yer almaktadır. Bununla birlikte dergimizde Ortadoğu'daki siyasi, toplumsal ve ekonomik gelişmeleri yeni perspektifler getirerek inceleyen orijinal araştırmalar da yayınlanmaktadır. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, ilahiyat, sosyoloji ve ekonomi gibi disiplinlerden Ortadoğu'ya dair analizleri kabul etmektedir.

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, Türk dış politikası, toplum ve din ilişkileri, Türkiye'nin Ortadoğu politikası gibi konu bazlı araştırma alanlarının yanında, İran, Irak, Mısır, Levant ve İsrail çalışmaları gibi ülke ve coğrafya merkezli çalışma masalarının bulunduğu, yerli ve yabancı 31 araştırmacıya ev sahipliği yapan Türkiye'nin bu alandaki en büyük kurumu olan Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü tarafından yılda iki kez yayınlanmaktadır. Dergiye gönderilen makaleler önce editörler tarafından sonrasında ise en az iki hakem tarafından değerlendirilerek yayın sürecine girmektedir.

Beşinci sayıdaki ilk yazıda Abdullah Erboğa son dönemde Ortadoğu siyasetinin önemli aktörü olan Körfez bölgesini incelemektedir. “Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği” başlıklı makalesinde Erboğa, Arap devrimleri sürecinde yaşanan siyasi değişimlerin Körfez ülkelerinin güvenliğini nasıl etkilediğini incelemektedir. Bu sayıdaki ikinci çalışmada Mustafa Caner Ahmedinejad döneminde İran'daki kadın hareketlerinin Amerikan medyasında nasıl resmedildiğini açıklamaktadır. Gloria Shkurti günümüz savaş ve çatışma ortamlarında giderek daha fazla kullanılan insansız hava araçlarını ABD örneğinden yola çıkarak ele almaktadır. Yaptırımların bir dış politika aracı nasıl kullanıldığını detaylı olarak analiz eden Mustafa Şeyhmus Küpeli'nin çalışması İran'ın 2002'den bu yana maruz kaldığı yaptırımlara karşı nasıl direndiğini detaylandırmaktadır. Önder Canveren “Türkiye’de Yerinden Edilmiş Kürtler için Politika Değişimi: Avrupalılaştırma ve Koşulluluk” başlıklı çalışması ile Türkiye'nin önemli sorunlarından birisine dikkat çekmektedir. Bu sayının son çalışmasında

ise Furkan Halit Yolcu tarihsel bir araştırmaya girişerek 1991 Körfez savaşında İsrail'in pozisyonununun irdelemektedir. Makalelerin dışında bu sayımızda kitap analizleri de yer almaktadır.

Ortadoğu'ya dair orijinal analizlere ihtiyacın iyice hissedildiği şu günlerde Türkiye Ortadoğu alışmaları Dergisi yer verdiği araştırma metinleriyle literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu ve benzeri çabalar hem Türk bilim dünyası hem de Türk dış politikasını yönlendirenler için önemli bir kazanım olacaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkçe ve İngilizce araştırmalara yer veren *Türkiye Ortadoğu alışmaları Dergisi*, sosyal bilimlerin ilgili alanlarında Ortadoğu'ya dair konuların Türkiye perspektifiyle farklı disiplinler aracılığıyla incelendiği tüm yazılara açıktır.

Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği

Abdullah Erboğa*

Özet

Körfez ülkeleri son dönemde Ortadoğu'daki gelişmelerin bir sonucu olarak ulusal güvenliklerine dair ciddi tehditler algılamaktadırlar. Bu güvenlik endişeleri (ayaklanmalar, İran nükleer anlaşması ve bölgedeki vekalet savaşları) Körfez ülkelerini yeni güvenlik politikası arayışına yöneltmektedir. Bu çerçevede ABD'ye dayalı tek boyutlu güvenlik politikalarını terk etme eğilimine girildiği görülmektedir. Bu yeni politikayı “savunmacı aktivizm” olarak isimlendirmek mümkündür. Savunmacı aktivizm politikalarının sonucu olarak Körfez ülkeleri öncelikle Arap Baharı'nda -İhvan özelinde- sorunun kaynağı olarak görülen aktörlerin sistem dışına itilerek tasfiye edilmesine yöneldi. İkinci olarak, İran nükleer anlaşması sonrasında bölgesel ve küresel denklemini de göz önüne alarak silahlanma artışını önceledi. Üçüncü olarak ise, ABD ile yıl içerisinde gerginlikler yaşayan Körfez ülkeleri hem silahlanmada çeşitlilik hem de güvenlik merkezli yeni ortak arayışlarına yöneldi. Körfez ülkelerinin en hassas oldukları İran tehdidini yönelik bölgede üretmeye çalıştıkları cevaplar bir yandan refleksif güç kullanımının öne çıkmasına diğer yandan Yemen örneğinde görüldüğü üzere stratejik plan yetersizliğinin tezahürü olarak oldukça büyük bir maliyetin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bölgesel düzenin yeniden şekillendiği Arap Baharı sonrası süreçte Körfez güvenlik mimarisine, bölge ülkelerinin yeni oluşan tehdit algılarına ve bu tehdit algılarının yol açacağı muhtemel tepkilere yakından bakılması büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Körfez Ülkeleri, ABD, Körfez Güvenliği, Savunmacı Aktivizm, Refleksif Güç Kullanımı

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler A.B.D., aerboga@gmail.com

Regional Transformation and Gulf Security

Abdullah Erboğa*

Abstract

As a result of recent developments in the Middle East, Gulf countries have been perceiving serious threats to their national security. These security concerns (uprisings, the Iranian nuclear deal, and proxy war in the region) are causing Gulf countries to search for new security policies. Within this frame, a leaning towards a uni-dimensional security policy dependent on the USA has been observed. It is possible to name this new policy as “defensive activism”. As a result of defensive activism, Gulf countries first expelled the actors regarded as being the sources of problems during the Arab Spring, targeting particularly the Muslim Brotherhood. Secondly, it prioritized the increase of armament in the aftermath of the Iranian nuclear deal in the new regional and global context. Thirdly, Gulf countries have begun looking for both variety in their armament as well as new partnership centered around security due to the tensions they have experienced with the US in the past year. The responses that Gulf countries have been trying to create against their most sensitive issue of the Iranian threat has caused the reflexive use of force to come to the forefront on one hand and the appearance of huge costs due to the lack of strategic planning, as seen in the Yemen example, on the other. Thus, in the period after the Arab Spring when the regional order has been re-shaped, it is of great importance to consider the Gulf security construction by paying close attention to the threat perceptions of the region’s countries and the possible reactions these perceptions will cause.

Keywords: Gulf States, USA, Gulf Security, Defensive Activism, Reflexive Use of Force

* PhD student, Istanbul University, Faculty of Political Science and International Relations, aerboga@gmail.com

Giriş¹

Ortadoğu'daki mevcut istikrarsızlığın gittikçe artması, İran ile varılan nükleer anlaşma ve Suudi Arabistan-İran arasında tırmanan siyasi gerilim ve bölgesel rekabet, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi altı ülkenin (Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Kuveyt ve Umman) iç ve dış politikalarında güvenlikçi bir yaklaşımı merkezileştirmelerine neden oldu. KİK üyesi ülkeler halihazırda İran, Yemen ve DAİŞ tehditleri karşısında bölgede yeni bir güvenlik paradigması ortaya koymanın yollarını aramaktadırlar. Körfez ülkelerinin bölgede karşı karşıya oldukları tabloya bakıldığında bu tespitin daha sarıh anlaşılacağı ortaya çıkacaktır.

Birincisi, Arap Baharı'yla birlikte –İhvan örneğinde görüldüğü gibi– bölgede meşru siyaset zemininde siyaset üretme potansiyeline sahip aktörlerin vesayetın gölgesinde etkisizleştirildiği bir sürece şahit olunmaktadır. İkincisi, Ortadoğu'da otorite boşluğundan yararlanarak ulus-devlet sistemine meydan okuyan ve bu boşluğun daha da büyümesine neden olan DAİŞ tehdidinin etkinlik alanını artırmasıdır. Üçüncüsü, İran'ın, Irak ve Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'da istikrarsız alanlardan azami derecede istifade eden ülke olması ve nükleer anlaşma ile birlikte nüfuzunu daha da genişletmesidir.

Bu bağlamda Körfez ülkeleri DAİŞ ve İran tehditleriyle Yemen, Suriye, Bahreyn, Irak ve Lübnan'da doğrudan karşılaşmakta, Mısır ve Arap Baharı sürecinin vaki olduğu diğer ülke lerde ise Müslüman Kardeşler gerilimi ile yüz yüze gelmektedirler. Bu aşamada yapılacak ilk kesin tespit ise; Körfez ülkelerinin tarihlerinde ilk defa bu derece kapsamlı ve çok boyutlu tehditler ile karşılaşmaları ve bu tehditler karşısında çok ciddi bir güvenlik problemiyle yüzleşmek durumunda kalmalarıdır.

Bununla birlikte bölgeye tarihsel olarak nüfuz eden ABD açısından dış politikada Asya-Pasifik ekseninin öncelenmesiyle Körfez bölgesinin stratejik değerinin sorgulanır hale geldiğini ve Körfez'e yönelik güvenlik kaygısına makul bir sınırlama getirildiğini görmekteyiz. Hem aynı zaman diliminde farklı alanlarda karşılaşılan tehditler hem de ABD gibi bir küresel güvenlik mimarının yeni bir külfetin altına girmeme çabasıyla birlikte,² Körfez ülkelerinin güvenliğe dair her alanda refleksif politikalara sürüklendiğine tanık olmakta-

1 Bu makale kısmen “Arap Baharı Sonrası Körfez Güvenliği ve Savunmacı Aktivizm” başlığı altında Mart 2016 tarihinde SETA Analiz olarak yayınlanmıştır.

2 Frederic Wehrey, “A New U.S. Approach to Gulf Security”, Carnegie Endowment for International Peace, 10 Mart 2014, <http://carnegieendowment.org/2014/03/10/new-u.s.-approach-to-gulf-security>.

yız. Dolayısıyla bu güvenlik endişeleri ekseninde Riyad yönetimi başta olmak üzere Körfez ülkeleri bir taraftan karşı karşıya kalınan güvenlik problemlerine yol açan tehditleri bertaraf etmeye, diğer taraftan diplomatik temaslarla Ortadoğu'daki kriz bölgeleri üzerinde etkili olmaya çalışmaktadırlar

ABD'nin güç merkezini kaydırma isteği ile birlikte Körfez ülkelerinin kısa ve orta vadeyi kapsayan bir savunma ve güvenlik stratejilerinin olmadığı görülmektedir. Ortadoğu'daki birçok kriz alanında bölge ülkeleriyle farklı önceliklere sahip olduğu bilinen ABD'nin külli bir yaklaşım ortaya koymadan her bir kriz alanını farklı aktörlerle kotarma çabası, özellikle Körfez ülkelerinde tedirginlik oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu tedirginlik ve ABD'nin tutumundaki müphemlik başta Riyad yönetimi olmak üzere Körfez ülkelerinin statik bir duruştan aktif politikalara evrilmesine yol açmaktadır.

Bu makalede, Körfez ülkelerinin özellikle Arap Baharı sürecinden itibaren başlayan ve İran nükleer anlaşması ve Suudi Arabistan-İran gerginliği ile zirveye çıkan güvenlik problemlerine ve yüzleşmek zorunda kaldıkları meydan okumalara karşı ürettikleri cevaplar incelenmektedir. Bununla birlikte Körfez ülkeleri güvenlik politikalarının yerel ve bölgesel gelişmeler kapsamında öne çıkan tehditleri ve bu tehditlere yönelik oluşturulmaya çalışılan stratejilerin içerikleri irdelenmeye ve bu bağlamda Körfez güvenliğinin temel parametrelerinin önümüzdeki süreçte nasıl evrileceği ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Körfez Güvenliğinin Temel Parametreleri

Körfez güvenliğinin temel dinamikleri aslında üç sacayak üzerine oturmaktadır. Bu üç sacayağını oluşturan faktörler: Körfez ülkelerinin devlet yönetimlerinin monarşi üzerine inşa edilmesi sebebiyle rejim güvenliği, iç ve dış tehditler bağlamında ulusal güvenlik ve hidrokarbon endeksli rantiyer ekonomi sisteminin mevcudiyeti hasebiyle enerji güvenliğidir.

Aslında Körfez ülkelerinin güvenlik yapılanmasında rejim güvenliği ve ulusal güvenlik iç içe geçmiştir. Zira herhangi bir güvenlik tehdidi sadece ülkenin istikrarına yönelik bir tehlike oluşturmamakta, aynı zamanda devletin tüm sistematığının - merkezdeki yönetici aile mensupları tarafından idare ediliyor olması sebebiyle- doğrudan rejimi kendi güvenliği noktasında endişeye sevk etmektedir.³ Bu bağlamda Körfez ülkelerinin tehdit tanımlamalarını geleneksel ve cari olmak üzere iki kategoride tasnif ettiği söylenebilir. Tarihi ve derin temelleri bulunan İran ve İran'la bağlantılı olarak görülen tehditler daha kalıcı ve

3 Kristian Coates Ulrichsen, *Insecure Gulf: The End of Certainty and the Transition to the Post-Oil Era*, (Oxford University Press, New York: 2015), s.5.

derin meydan okumalar olarak değerlendirilmekte, bölgesel konjonktüre dayalı güvenlik boşluğundan kaynaklanan meydan okumalar ise geçici ve ikincil öneme sahip tehditler olarak sınıflandırılmaktadır.

Körfez ülkelerinin hem ayrı ayrı hem de KİK içerisinde külli bir güvenlik paradigmasına sahip olmadığı görülmektedir. Gerek bölgesel düzlemde gerekse de ulusal bağlamda kapsamlı ve tutarlı bir güvenlik yaklaşımı ortaya koyulamaması sebebiyle, son dönemde karşılaşılan tehditler Körfez ülkelerinin ulusal tarihleri boyunca yüzleştikleri beki de en ciddi meydan okumalar olarak ortaya çıkmaktadır. Hem Arap Baharı sürecinde hem de İran nükleer anlaşmasında Körfez ülkelerinin dahili ve harici düzen tasavvurları iktizasınca farklı yaklaşımlar sergilemeleri, aslında KİK için bir güvenlik tehdidi inşası probleminin de bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Soğuk Savaş döneminden II. Irak işgaline kadarki süreçte önemli ölçüde ABD'nin sağladığı bir güvenlik düzeni mevcuttu. Obama döneminde ABD'nin Ortadoğu politikasında yaşanan değişim ile birlikte Körfez bölgesindeki güvenlik yapısı da ciddi bir türbülans yaşadı. Obama yönetiminin defaatle güvenlik taahhütlerini tekrarlamasına rağmen ABD'nin Körfez güvenlik yapısındaki garantör rolünden kurtulmak istemesi, geleneksel olarak tehditleri kendi başına göğüslemeye alışık olmayan Körfez ülkelerinin güvenlik yapısında muazzam bir travma oluşturdu. Körfez ülkelerindeki bu travma aslında Johnson mektubu krizi sonrasında Türkiye'nin güvenlik ve dış politikasında yaşamış olduğu derin sarsıntıya benzetilebilir.⁴ Dolayısıyla tek eksen üzerinde inşa edilen politikaların beraberinde özellikle ulusal güvenliğin başka aktörlere bağımlı hale getirilmesi sonucunu doğurması kaçınılmazdır.

Askeri personel açısından yetersiz, savunma sektörü noktasında tam bağımlı ve güvenlik yapılanması hususunda ise birçok boşluğa sahip olan Körfez ülkeleri açısından ABD'nin Obama döneminde benimsemiş olduğu yeni Ortadoğu stratejisinin oldukça kaygı verici olması doğaldır. Bu bağlamda, Bahreyn ve Yemen'de görüldüğü üzere Körfez ülkeleri iç siyasi istikrarsızlığın İran lehine nüfuz alanı oluşturma ihtimali doğduğunda tereddüt etmeden sert reaksiyon göstermektedir. 2011 yılında Arap Baharı dalgasının Bahreyn'de görülmesiyle beraber BAE ve Suudi Arabistan'ın 1000 asker ve 500 polisten müteşekkil bir

4 Hatırlanacağı üzere 1964 yılında ABD Başkanı Lyndon B. Johnson tarafından gönderilen ve Kıbrıs'a müdahalede bulunma amacını taşıyan Türkiye'yi sert bir üslup ile uyanan bu mektup, muhtemel bir Sovyet saldırısı karşısında NATO savunma mekanizmasının işletilmeyeceği ve Kıbrıs'a müdahale için ABD askeri malzemesinin kullanılmayacağı muhtevasına sahipti.

güç göndermesi bu açıdan önem arz etmektedir.⁵

Enerji güvenliği bağlamında ise Irak müdahalesi sonrası petrol fiyatlarındaki olağanüstü artıştan azami ölçüde faydalanan Körfez ülkeleri uzun yıllardan beri ekonomilerini çeşitlendirmeye çalışmalarına rağmen petrole bağımlı ekonomi yapısını dönüştürmekte başarı sağlayamadılar. Bu dönemde 600 milyar dolar bütçe fazlası veren Körfez ülkelerinin,⁶ son yıllarda yaşanan istikrarsızlık, savunma harcamalarının artışı ve düşük petrol fiyatları sebebiyle Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) da belirttiği üzere 2020 yılında 700 milyar dolar bütçe açığıyla karşı karşıya kalması muhtemeldir.⁷

Körfez ülkelerinin önemli petrol tedarikçisi aktörler olmaları aynı zamanda petro-politik üzerinden kendilerini konumlandırmalarına fırsat tanımaktadır. Petrol, Körfez ülkelerinin ekonomileri için de hayati konumunu korumaktadır. Zira ortalama olarak gelirlerinin yüzde 80'den fazlasını petrolden elde etmektedirler.⁸ Dolayısıyla her ne kadar Suudi Arabistan'ın petrol fiyatlarının hızla aşağıya çekilmesini sağlayarak özellikle Rusya ve İran gibi ülkelerin ekonomilerine zarar verilmesi ve böylelikle onların dış politikalarında makul sınırlarına çekilmesi hedeflense de, bu politikanın Körfez ülkelerine getirdiği olumsuz sonuçları da belirtmek gerekir. Düşük petrol fiyatı zengin Körfez ülkelerinin bölgesel güvenlik ve iç istikrar uğruna rahatlıkla göze alabilecekleri bir strateji olabilir ancak Suudi Arabistan ile Umman ekonomilerinin aynı kapasiteye ve dirence sahip olduklarını söylemek zordur.

Yüksek tutarda silah alımı da göz önünde bulundurulduğunda petrol fiyatları politikasının kaçınılmaz olarak Körfez ülkelerine doğrudan olumsuz sonuçları olacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde petrol fiyatlarında yaşanan düşüş karşısında Körfez ülkelerinin etkilenme derecelerine göre göstereceği tepkinin boyutu da kısa zamanda farklılık gösterecektir. Zira Bahreyn ve Umman gibi ülkelerde halkın ekonomik açıdan nasıl bir tablo ile karşılaşacakları

5 Praveen Swami, "Saudi Arabian Troops Sent to Bahrain as Protests Escalate", *The Telegraph*, 14 Mart 2011.

6 Adeel Malik, "The Gulf Economies' Coming Meltdown? How to Prevent It", *Foreign Affairs*, 5 Kasım 2015.

7 Dania Saadi, "IMF Calls on Arabian Gulf States to Speed up Spending Cuts", *The National*, 25 Kasım 2015.

8 Doğal kaynakların ülke gelirlerine yüzdelik oranları: Bahreyn % 69, Kuveyt % 90, Umman % 65, Katar % 91, Suudi Arabistan % 85, BAE % 69. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.lse.ac.uk/middleEastCentre/kuwait/documents/Economic-diversification-in-the-GCC-countries.pdf>

bu sürecin seyrinde etkili olacaktır. Burada diğer Körfez ülkelerinin finansal desteği de söz konusu olabilir ancak özellikle Bahreyn gibi iç istikrarsızlığın olduğu bir ülkede bunun halka nasıl yansıtacağı büyük bir belirsizlik olarak karşımızda durmaktadır.

Arap Baharı ve Körfez Ülkelerinin Ulusal Güvenlik Sorunu

Arap Baharı sürecinde yaşanan gelişmeler sonucunda geleneksel güvenlik ve dış politikalarında mevcut paradigmaların tasfiyesine yönelik Körfez ülkelerinin, bu raddeden itibaren daha aktif ve iddialı bir profil sergilediklerini söyleyebiliriz. Bu değişikliğin asıl sebebinin ise Arap Baharı sürecinde ortaya çıkan bölgesel konjonktürdeki fırsatlardan azami düzeyde yararlanma arzusundan ziyade, güvenlik önceliğine yönelik savunmacı bir aktivizmin tezahürü olarak okumak daha doğru olacaktır. Tabii burada ABD'nin Irak'tan çekilmesi sonrası oluşan güç boşluğunu da vurgulamamız gerekmektedir. Bununla birlikte Mısır'da devrim sürecinin başladığı andan itibaren Körfez ülkelerinin korkulu rüyası olan “devrim ihracı” endişesi ortaya çıktı. Öncelikli olarak kendi meşruiyetlerinin sorunsallaşmasına yol açacak hareketlerin ülkelere yayılması tehlikesini önlemeye çalışan Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt, daha sonra yakın çevrelerinden başlayarak sürece doğrudan müdahil olmaya çalıştılar. Özellikle Suudi Arabistan'ın kendi ideolojik öncülüğüne karşı çıkacak bir oluşumu engellemeye çalışması ve bu konuda hiçbir iradeye müsamaha etmeyeceğini çok açık belirtmesi Körfez ülkelerinin tutumunda etkili olmuştur.

Suudi Arabistan'ın Arap Baharı sürecinde özellikle Mısır'a yönelik tutumunda İhvan önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede liderlik iddiası bulunan ve kendi kontrolü dışındaki gelişmeleri güvenli bulmayan Riyad yönetimi, İhvan'ın Mısır'da olası bir başarı sağlamasının bölgede yaratacağı dalgalanmanın yanı sıra Mısır'ın Arap dünyasındaki liderlik pozisyonunu geri alması gibi endişeleri taşımaktaydı. Bununla birlikte uzun yıllar İhvan'a ev sahipliği yapan ve yaşam alanı bulmasına imkan sağlayan Körfez ülkeleri, hiçbir zaman egemenliklerini zedeleyecek bir fırsatı da İhvan'a tanımamaya dikkat etti. Arap Baharıyla birlikte İhvan'a yönelik bu hassasiyet doğrudan tehdit zaviyesinden değerlendirilmekle birlikte Körfez ülkelerinin İhvan'a yaklaşımlarının da aynı olmadığını belirtmek gerekir.⁹ Arap Baharının Mısır'da darbe ile akamete uğramasıyla birlikte İhvan ve diğer İslami gruplara yönelik hem Körfez hem de Mısır tarafından çift taraflı yoğun bir baskı ve sindirme

9 Guido Steinberg, “The Gulf States and the Muslim Brotherhood”, *Project on Middle East Political Science*, 21 Mart 2014, <http://pomeps.org/2014/03/21/the-gulf-states-and-the-muslim-brotherhood/>

süreci yaşandı. Elbette ki Sisi yönetimi kendi meşruiyetini ve idaresini tahkim etmekte en büyük yardımı Körfez ülkelerinin (Katar hariç)¹⁰ cömert yardımı ve desteğinde buldu. Toplamda yaklaşık olarak 30 milyar dolar gibi devasa bir maddi yardım ile bu destek pekiştirildi.¹¹

Katar ise diğer Körfez ülkelerinden ayrılarak Arap Baharı sürecinde halkların taleplerinden yana politikalarını şekillendirdi. Mursi yönetimini destekleyen tek Körfez ülkesi olan Katar özellikle bölge sorunlarında etkin bir diplomatik aktivizm sergiledi. Ancak Katar'ın bölgede tüm taraflarla temas kurmaya özen gösteren ve etkisini artırmak için diplomatik risk almaktan kaçınmayan bu tutumu diğer Körfez ülkeleriyle sorun yaşamasına neden oldu. Ve bu sorun Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn'in Doha'dan büyükelçilerini çekmeleriyle neticelendi.¹² İlâveten söz konusu bu üç ülke İhvan hareketini terör örgütü olarak ilan ettiler. KİK kurulduğu tarihten itibaren yaşanan bu en büyük kriz, aslında Körfez ülkelerinin de krizlere karşı dayanıklılığının sınırlarını ve bölgesel düzene ilişkin tasavvurlarının neticelerini görmelerini sağladı. Dolayısıyla Katar'ın bölgede İslamcı gruplarla olan yakın diyalogunun Körfez'de oluşturduğu gerginlikten anlaşılacağı üzere, bölgesel düzen ile ilgili meselelerde Körfez ülkelerinin yekvücut hareket etmesi için epey mesafe kat etmesi gerekmektedir.

Arap Baharı sürecinin Körfez güvenliğine yönelik bir başka yansıması ise silahlanma ve savunma harcamalarının artışında görüldü. Özellikle Riyad yönetimi olayların başlangıcından 2014 yılına kadarki süreçte savunma harcamalarını neredeyse iki katına çıkardı. Suudi Arabistan 87 milyar dolar ile ABD ve Çin'in ardından dünyanın en fazla savunma harcamasında bulunan üçüncü ülkesi konumuna geldi. Bu rakam GSYH'nin yaklaşık yüzde 14'üne tekabül etmektedir.¹³ Körfez açısından Suudi Arabistan'ın savunma harcamalarının GSYH'ye oranında dünya ortalamasının çok üstünde olduğunu, dolayısıyla bütçe dengesini zorlayan bir dinamiğe sahip bulunduğunu belirtmekte fayda vardır. Buna mukabil diğer Körfez ülkelerinin savunma harcamalarında sanılanın aksine çok radikal bir artış görülmemektedir. Elbette savunma harcamalarının oransal seyirinin belirli düzeyde olması meblağın düşük olduğu manasına

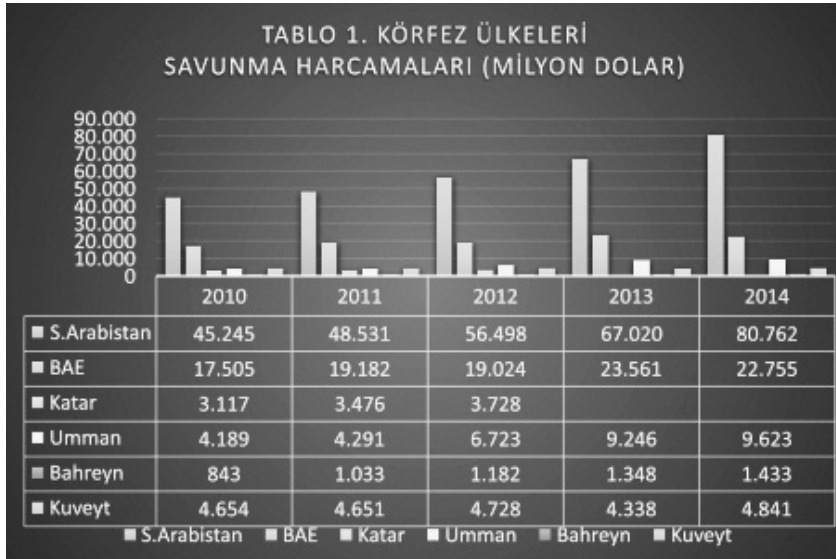
10 Gülşah Neslihan Akkaya ve Mahmud El-Rantisi, "Arap Baharı Sonrası Katar Dış Politikası ve Körfez Siyaseti", *SETA Analiz*, Sayı: 138, (Kasım 2015).

11 David D. Kirkpatrick, "3 Persian Gulf Nations Pledge \$12 Billion in Aid for Egypt", *The New York Times*, 13 Mart 2015.

12 "Saudi, UAE, Bahrain with Draw Qatar Envoys", *Al Jazeera*, 6 Mart 2014.

13 "Trends in World Military Expenditure, 2015", *Stockholm International Peace Research Institute SIPRI*, (Nisan 2016), <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1604.pdf>

da gelmemektedir. Suudi Arabistan ve BAE'nin savunma harcamalarında daha agresif olmaları, bölgesel düzenin statik yapılarında meydana gelen çözümler ve bu çözümlere gösterilen reaksiyonun tezahürüdür. Bununla birlikte Körfez güvenliğinin asıl merkezini teşkil eden, aslında İran tehdidi eksenli bölgesel güvenlik ihtiyaçlarına yönelik bir arayıştır.

Kaynak: The Military Balance ve SIPRI verilerinden derlenmiştir.¹⁴

ABD-İran yakınlaşmasının oluşturduğu hassasiyet ve diğer bölgesel tehditler Riyad yönetiminin pozisyonunu değiştirmesine neden oldu. Kral Selman döneminin başlamasıyla Suudi Arabistan dış politikasındaki değişikliklerin başında İhvan'dan ziyade İran tehdidinin gelmesi burada belirleyici olan etkidir. Suudi Arabistan'ın Türkiye ile yakınlık kurmaya çalışması bu minvalde daha anlaşılır olacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki Suudi Arabistan'ın Türkiye ile yakınlaşma çabası bölgesel düzen konusunda ideolojik bir uyumun neticesi değil bilakis güvenlik ihtiyacına yönelik acil müdahale ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Suudi Arabistan bölgede İran'ın nüfuzunu artırması karşısında dış politikada değişim sinyalleri vermesinin ardından İhvan'a yönelik argümanlarını, politika tercihlerini ve tutumunu yumuşatabileceğini gösterdi.¹⁵ Hamas lideri ile Kardavi'nin

14 "The Military Balance 2016", IISS, <https://www.iiss.org/en/publications/military-s-balance>; SIPRI <http://www.sipri.org/>

15 Mary Atkinson "Saudi Arabia Has 'No Problem' with Muslim Brotherhood: Foreign Minister", *Middle East Eye*, 11 Şubat 2015.

Riyad'a davet edilmesi ve Yemen'de İslah ile temasa geçilmesi bu açıdan önem arz etmektedir.¹⁶

Aslında bundan sonraki süreçte Körfez ülkeleri ile Mısır arasındaki güvenlik temelli ilişkileri belirleyecek olan İhvan ve İran'ın taraflar arasında makbul birer tehdit olarak görülmeleleridir. Özellikle Suudi Arabistan'ın İhvan'ı terör örgütü ilan ederek 3 Temmuz darbesinin ilk günkü azmiyle pozisyonunu sabitlemesi, elbette ki Mısır'ın da Körfez ülkelerinin İran'a yönelik hassasiyetlerine uygun davranmasını kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla İran ve İhvan üzerinden şekillenen ve tarafların birbirlerine karşı pazarlık motivasyonu olarak kullandığı bir güvenlik yaklaşımı güvene dayalı, uzun vadeli ve çözüm üreten bir müttefiklikten ziyade güncel ve taktiksel adımlara mahkum, itimat edilme-yen bir ortaklık resmi ortaya koymaktadır.

Körfez ülkeleri Mısır'ın askeri gücüne, buna mukabil Mısır da Körfez'in cömert yardımlarına ihtiyaç duymaktadır. Her ne kadar Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt'in Sisi rejiminin arkasında güçlü desteği olsa da en nihayetinde bölgesel bir güç olarak Mısır hazır kıta bir diplomatik angajman içerisinde olmayacaktır. Dolayısıyla KİK içerisinde de Sisi yönetimine bakışın değişebileceği ihtimali belirlediğini söylemek mümkündür. Başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinin bölgesel düzende geçiş sürecinin akışı içerisinde güvenlik ihtiyaçlarına göre yeni bir değerlendirme yapması kaçınılmazdır.

İran Nükleer Anlaşması ve Bölgesel Güvenlik

Son yıllarda yaşanan güvenlik sorunlarına ilaveten bir de Obama yönetiminin İran'a yönelik askeri müdahaleden ziyade diplomatik çözüm çabalarıyla neticeye ulaşma yönündeki kararlılığı Körfez ülkelerini oldukça rahatsız etti.¹⁷ İran ile P5+1 ülkelerinin 14 Temmuz'da imzaladıkları nükleer anlaşmayı Körfez ülkeleri her ne kadar olumlu karşıladıklarını açıkladıysa da—ABD yönetiminin baskısıyla—, tarafların anlaşmaya bakış açıları oldukça farklıdır. Obama yönetimi nihai anlaşmanın sağlanmasıyla birlikte İran'ın daha kontrol edilebilir bir noktaya çekilmesi, özellikle ekonomik ambargoların kaldırılmasıyla uluslararası toplumla daha sağlıklı bir ilişki kurması ve elbette nükleer silah hususunda daha sıkı bir denetlemeye tabi tutulması amacını taşımaktadır.¹⁸ Buna mukabil

16 Mohammad Ali Musawi, "Saudi Arabia and Egypt: Friends or Foes?", *Al Araby al Jadeed*, 3 Ağustos 2015.

17 Murat Yeşiltaş, "Nükleer Anlaşma, 'Yeni İran ve Normalleşme Sancısı'", *Star Açık Görüş*, 19 Temmuz 2015.

18 Hasan B. Yalçın, "İran Nükleer Müzakereleri", *SETA Analiz*, Sayı: 130, (Haziran 2015); Talha Köse, "İran Nükleer Mutabakatının Muhtemel Bölgesel Sonuçları", *SETA Perspektif*, Sayı: 110 (Temmuz 2015).

Körfez ülkeleri ise İran ile imzalanan nükleer anlaşmanın bölgede İran'ın nüfuz alanını daha genişleteceği, ekonomik kazanımlarını bölgesel yayılma araçlarına yönlendireceği ve böylelikle güçlenmiş bir İran'ın Körfez güvenliğini eskisinden daha yüksek seviyede tehdit eder hale geleceği yönünde güçlü bir kanaate sahiptir. Dolayısıyla nükleer anlaşmanın bölgesel istikrarı doğrudan tehlikeye atan bir süreci tetikleyeceği düşüncesindedirler. Bu açıdan Körfez ülkeleri için çift taraflı bir şüpheyi içeren bir süreç yaşanmıştır.

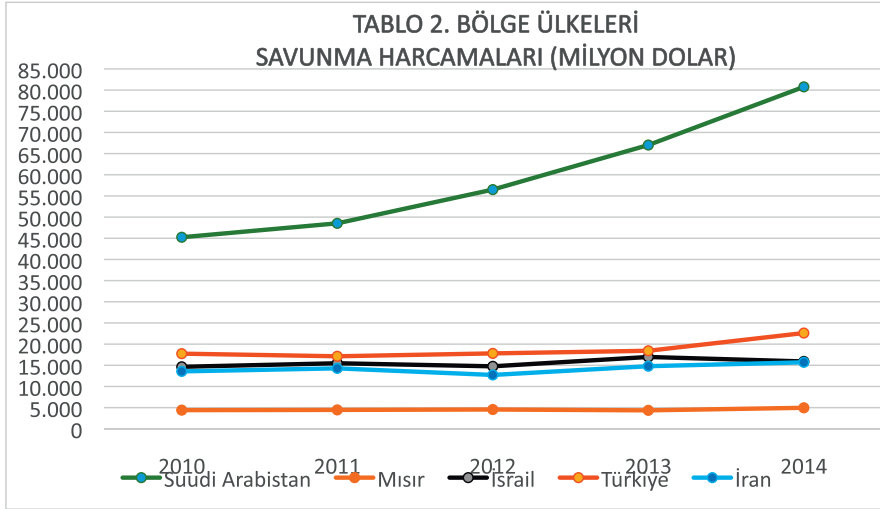
Birincisi, nükleer anlaşma ile birlikte iddia edilenin aksine İran'ın bölgesel hedefleri ve nükleer hırslarından vazgeçmeyeceği, dolayısıyla sınırlandırılmış bir İran'ın mümkün olmadığı kanaatidir. İkincisi, çok özel bir ilişki içerisinde olunan ABD'nin artık gerekli savunma ve askeri angajmanlara yanaşmayacağına dair oluşan şüphe dir.

Elbette diğer başlıklarda olduğu gibi bu konuda da KİK üyelerinin nükleer anlaşmaya yönelik benzer tasarruflarda bulunmadığını söylemek mümkündür. Katar, Umman ve Dubai Emirliği İran'a karşı daha itidalli ve yakın tutum sergilemeye özen göstermekte ve nükleer anlaşmanın bölgesel gerilimin azalmasına yardımcı olacağını mütalaa etmektedirler. Nükleer anlaşma sonrası Umman'la İran arasında 60 milyar dolarlık gaz anlaşması imzalanması bunu ispatlar niteliktedir.¹⁹ Umman, Tahran yönetiminin politikalarını kendi iç istikrarına tehdit olarak görmemekte ve Hürmüz Boğazı'nı paylaştığı komşusuyla iyi ilişkiler içerisinde olmak istemektedir. Hatta Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) kendi içerisinde bile Dubai ve Abu Dabi Emirliklerinin İran'a yönelik farklı tutumları sergilemeleri şaşırtıcı olmamaktadır.

Bununla birlikte başta Körfez ülkelerinin güvenlik eksikliğinin ABD endeksli bir askeri mevcudiyet tarafından sağlanıyor olması ve petrole dayalı küresel ekonomik bağımlılığı, küresel güç ABD'nin hilafına hareket etmesini imkansız kılmaktadır. 24 Kasım 2013'te İran ile P5+1 arasında nükleer programa ilişkin müzakerelerde geçici anlaşmaya varılmasından günümüze kadar Körfez ülkeleri sadece ABD'den toplam 33,615 milyar dolar gibi yüksek meblağda silah alımı gerçekleştirmiştir. Bu meblağda 26,835 milyar dolar Suudi Arabistan'a, 4,665 milyar dolar BAE'ye, 1,965 milyar dolar Kuveyt'e ve 150 milyon dolar Bahreyn'e aittir.²⁰

19 "Iran, Oman Sign Deal to Study Sub-Sea Gas Pipeline", *Times of Oman*, 22 Eylül 2015.

20 Defense Security Cooperation Agency, <http://www.dsca.mil/major-arms-sales>

Kaynak: The Military Balance ve SIPRI verilerinden derlenmiştir.²¹

2014 yılında dünyanın en fazla silah ithal eden ilk on ülkesinin 28 milyar dolar harcadığını göz önünde bulundurduğumuzda Körfez ülkelerinin nasıl olağanüstü bir harcama yaptığına dair bir fikir sahibi olabiliriz.²² Aynı yıl KİK üyesi ülkeler yaklaşık 113,7 milyar dolar, İran ise 15,7 milyar dolar savunma harcaması yaptı. Buradan da anlaşılacağı üzere Körfez ülkelerinin savunma harcamasında İran'a oranla yaklaşık yedi kat daha fazla bir bütçe kullandığını görmekteyiz. Hatta tablo 2'de de daha net görüldüğü üzere sadece Suudi Arabistan'ın savunma harcaması bölgedeki diğer güçlü aktörler olan Türkiye, Mısır, İran ve İsrail'in toplamından dahi daha fazladır ve Arap Baharının başlangıcından itibaren çok hızlı bir yükseliş seyri izlemektedir. Son yirmi yıl içerisinde toplamda 500 milyar dolar²³ gibi bir askeri harcama yapan Suudi Arabistan'ın önümüzdeki yıl bu artış trendini daha da hızlandırarak 100 milyar doların üzerine çıkması muhtemeldir.

²¹ "The Military Balance 2016", IISS, <https://www.iiss.org/en/publications/military-s-balance>; SIPRI <http://www.sipri.org/>

²² Alan Tovey, "Charted: the World's Biggest Arms Importers", *The Telegraph*, 8 Mart 2015.

²³ John Hudson, "Israel: Go Ahead and Give the Gulfies Guns", *Foreign Policy*, 13 Mayıs 2015.

Güvensizlik Dinamikleri ve Körfez Ülkelerinin Tepkisi

Ulusal stratejinin dört temel ayağı olan ekonomik, askeri, siyasi ve psikolojik alanlarda²⁴ Körfez ülkelerinin çok ciddi meydan okumalarla karşı karşıya olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Arap Baharı süreciyle başlayan ve devlet dışı aktörlerin Ortadoğu’da etkinliğini artırmasıyla devam eden siyasi; petrol fiyatlarının düşmesi ve savunma harcamalarının muazzam düzeyde yükselmesiyle ekonomik; Yemen, Suriye, DAİŞ ve İran tehdidi başta olmak üzere yakın coğrafyasında güvenlik tehditleriyle dolu olması bakımından askeri; nükleer anlaşma ile ABD güvenlik şemsiyesinin kaybedilme korkusunun oluşturduğu travma sebebiyle de psikolojik bakımdan sarsılmış ve tam bir güvensizlik hissiyatına savrulmuştur. Halihazırda oluşan güvensizlik hissiyatı ile bir yandan kendilerine yönelik tehditleri ve bu tehditlerin maliyetlerini en aza indirme çabasında olan Körfez ülkeleri diğer yandan bölgesel müttefikliğin aleyhine olarak güvenlik angajmanlarına girmekten imtina etmemektedirler. Örneğin BAE, Körfez ülkelerinin güçlü desteğini alan Sisi rejimiyle birlikte Suriye üzerinden oldukça tepki toplayan Rusya’yla yakın bağlar kurmak yoluna gidebilmektedir.²⁵

Bununla birlikte Körfez ülkelerinin güvenlik bağlamında yeni bir döneme girdiğine yönelik oldukça geniş bir söylemle karşı karşıyayız. Amerikan’ın bölgedeki tercihleri ve bu tercihlerin Körfez güvenliği konusunda oluşturduğu tehdidin giderilmesi konusunda her bir Körfez ülkesinin kendi ulusal güvenliğini daha fazla ön plana çıkardığı ve savunma harcamalarını artırdığını söylememiz gerekir. Bahreyn’in İngiltere; Katar’ın Türkiye ve Fransa; BAE ve Suudi Arabistan’ın ise İngiltere, Fransa ve nükleer konusunda da Güney Kore ile birlikte hareket etmesi bir çeşitlilik arayışının tezahürüdür. Körfez ülkelerinin güvenlik konusunda ABD’ye olan azami bağımlılığı son dönemde bir bunalım oluşturmuştur. Dolayısıyla Körfez ülkelerinin silah temini konusunda bir çeşitlendirmeye gitmesi gayet doğaldır. Özellikle 2015 yılında Körfez ülkelerinin Fransa ile oldukça yakınlaştığına şahit olmaktayız.²⁶ Mayıs ayında ABD-KİK arasında gerçekleştirilen Camp David zirvesi öncesinde bir araya gelen Konseyin Fransa Başkanı Hollande’ı zirveye davet etmesi ve yine Fransa ile yüksek meblağlı anlaşmalarının imzalanması (iki adet nükleer reaktör

24 David Jablonsky “Why is Strategy Difficult?”, *US Army War College Guide to Strategy*, Ed. Joseph R. Cerami, ve James F. Holcomb, (2001), s. 143-156.

25 Caline Malek, “UAE and Russia Sign Deal for Enriched Uranium”, *The National*, 15 Ekim 2015.

26 Julien Barnes-Dacey, “France: The Gulf Monarchies’ New Best Friend”, *Middle East Eye*, 27 Haziran 2015.

ve havacılık alanını kapsayan –askeri amaçlı da kullanılabilen 23 adet Airbus H145 helikopterleri dahil– 12 milyar dolarlık anlaşma) bu yakınlığın yansıması olarak görülebilir.²⁷ Öte yandan, Fransa'nın ABD'nin alternatifi olamayacağını elbette ki Körfez ülkeleri de bilmektedir. Ancak acil güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilecek silah alımı ve finansal kapasitelerinin Avrupa ülkelerine yönlendirilmesi de bir çıkış stratejisi olarak belirlenmiştir. AB ülkeleri ve jeopolitik boyut bağlamında diğer küresel aktörler ABD'nin Körfez'deki imkan ve kabiliyetleriyle rekabet edecek durumda değildir. Körfez ülkelerinin de bunun farkında oldukları çok açıktır. Dolayısıyla bu çeşitlendirmeyi bir kopuş olarak değerlendirmemek gerekir. Bilakis ABD'nin Körfez ülkelerinin güvenliği noktasında oynadığı rol kendileri açısından son derece stratejik bir öneme sahiptir.

Bununla birlikte bölgesel güç boşluğunu kendi lehine doldurmak amacıyla Rusya'nın Körfez ülkelerinin yeni müttefiki olarak belirmesi ihtimali mevcuttu. Hatta II. Velihaht Prens Muhammed bin Selman'ın Haziran ayında Saint Petersburg'da Putin'le buluşması ve 10 milyar dolarlık anlaşma imzalaması bu amaca matuftu.²⁸ Bu, hem Körfez bölgesindeki güç denkleminde Rusya'nın desteğinin alınması hem de Washington yönetimine ciddi bir uyarı mesajı olması bakımından değerli bir adım olarak görülmüştü. Kaldı ki Putin, iktidarının ilk yıllarından itibaren özellikle ekonomi alanı başta olmak üzere Körfez ülkeleriyle ilişkileri güçlendirmek niyetinde olduğunu belli ediyordu. Putin'in 2007 yılındaki Katar, Suudi Arabistan ve BAE ziyaretleri bu niyeti açıkça ortaya koymaktaydı.²⁹ 2015'in ikinci yarısında Suudi Arabistan veliahtları ile Kuveyt ve BAE emirlerinin Putin ile Rusya'da bir araya gelmeleri ve askeri konular dahil muhtevası geniş çeşitli anlaşmalar yapmaları aynı amaca haizdi. Ancak özellikle Suriye meselesinde Suudi Arabistan ve Rusya'nın karşıt taraflarda yer alması Körfez içerisinde Rusya'ya yaklaşım konusunda farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İlaveten Körfez'de son dönemde biri Türkiye ile Katar diğeri ise Bahreyn ile İngiltere arasında imzalanan iki anlaşma Körfez güvenliğini önümüzdeki

27 Bruce Riedel, "From Putin to Paris: Deputy Crown Prince Mohammed bin Salman Busy Solidifying Saudi Friendships", The Brookings Institution, 24 Haziran 2015. <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2015/06/24-paris-france-diplomacy-saudi-arabia-riedel>

28 Kathrin Hille "Saudi Sovereign Fund to Invest \$10b in Russia", *Financial Times*, 6 Temmuz 2015.

29 Mark N. Katz, "Convergent Hopes, Divergent Realities: Russia and the Gulf in a Time of Troubles", Arab Gulf States Institute in Washington, 6 Kasım 2015. <http://www.agsiw.org/convergent-hopes-divergent-realities-russia-and-the-gulf-in-a-time-of-troubles/>

dönemde oldukça etkileyecektir. Bölgesel belirsizlikler altında Türkiye ile Katar siyasi alanda ulaştıkları iyi ilişkilerin benzerini askeri alanda da yakalama çabasıdır. İki ülke arasında yapılan Yüksek Stratejik Komite ve Askeri İşbirliği anlaşması çerçevesince Türkiye Katar'da asker konuşlandırabilecek ve Katar da Türkiye'ye personel gönderebilecektir.³⁰ Körfez ülkeleri tarafından geleneksel olarak İran tehdidini dengeleyecek bir aktör olarak görülen Türkiye ile girilen bu angajman konjonktür sebebiyle makul bir girişim olarak kabul edilmiştir.

Aralık 2014 tarihinde İngiltere ve Bahreyn'in Mina Salman Limanı'nda kurulması planlanan bir deniz üssü konusunda anlaşmaları geniş yankı uyandırmıştır.³¹ İngiltere, Körfez bölgesindeki askeri varlığını sürekli hale getirecek bu anlaşma ile stratejik bir hamlede bulundu. Aslında bu iki ülke açısından da oldukça stratejik bir anlaşmadır. Zira İngiltere Soğuk Savaş döneminde (1971) askeri olarak çekildiği bölgeye güçlü bir şekilde geri dönerken, Bahreyn de güvenlik angajmanında çeşitliliği yakalama fırsatı bulmuştur. Bu anlaşma, ABD 5. Filosu'na ev sahipliği yapan Bahreyn'in, iç siyasi bunalımlar sebebiyle gerginlik yaşadığı Washington yönetimine karşı yeni bir denge oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Kraliyet donanmasının Körfez'deki kapasitesini güçlendirmesi, mevcut güvenlik dengesinin yeni bir görünüm kazanmasına sebep olmuştur.

Her ne kadar ABD ile Körfez arasında ilişkilerde türbülans yaşansa da, İran nükleer anlaşması sonrasında Körfez ülkelerinin güvenlik endişelerinin giderilmesi için ABD'nin silah satışlarını hızlı bir biçimde onayladığı görülmektedir. Hatta ABD, Arap Baharı sürecinde yaşanan iç karışıklıklar sebebiyle Bahreyn'e uyguladığı silah ambargosunu bile dört yıl aradan sonra kaldırarak silah satışına onay vermiştir.

Refleksif Güç Kullanımı: Yemen Operasyonu

Yemen'de Arap Baharı sürecinde yaşanan siyasi dönüşüm sonrası ülkede siyasi istikrarın sağlanamamasında bölgesel aktörlerin tercihleri önemli rol oynadı. KİK çabalarıyla gerçekleştirilen siyasi dönüşüm aslında Körfez güvenliği açısından da son derece önemliydi. 2009-2010 yıllarında Şii Ensarullah Hareketi ile –Husilerle– yaşanan olumsuz tecrübe de göz önünde bulundurulduğunda bu çaba daha da anlamlı hale gelmektedir.³² Eylül 2014'te başkent Sana'yı ele ge-

30 “Türkiye ve Katar Arasında Askeri İşbirliği”, *Sabah*, 8 Haziran 2015.

31 “UK Says Signs Deal to Expand Naval Presence in Bahrain”, *Reuters*, 5 Aralık 2014.

32 Veysel Kurt, “Devrim'den Askeri Müdahaleye Yemen”, *SETA Analiz*, Sayı: 144, (Aralık 2015).

çiren ve güneye doğru ilerleyen İran destekli Husilerin durdurulması amacıyla Suudi Arabistan öncülüğünde başlatılan ‘Kararlılık Fırtınası’ (26 Mart) ve ardından gelen ‘Umuda Dönüş’ (21 Nisan) operasyonlarına BAE, Bahreyn, Katar, Kuveyt, Sudan, Fas ve Ürdün aktif bir biçimde, birçok bölgesel ve küresel aktör de dolaylı olarak (lojistik, istihbari ve silah) destek vermiştir.³³ KİK üyesi Umman operasyona katkı sunmazken, Mısır’ın desteği ise sözlü olarak çokça zikredilse de fiiliyatta sarıh bir biçimde görülmemiştir. Bab’ül-Mendep Boğazı’na ve Süveyş Kanalı ulaşımı gibi Körfez güvenliğini doğrudan etkileyen bir konuma sahip Yemen’de Husilerin gerçekleştirdikleri darbe hem ülkedeki mevcut krizi derinleştirmiş hem de Körfez ülkelerinin modern tarihlerinde ilk defa güç kullanımı tercihinde bulunmasına yol açmıştır.

Bu güç kullanımının refleksif olması; sahada gerekli ittifaklar kurulmaması, bir çıkış stratejisi belirlenmemesi ve operasyon sonrası muhtemel bir geçiş sürecine dair stratejik bir planlamanın yoksunluğundan kaynaklanmaktadır. Kara savaşı için gerekli olan destek öncelikle yakın müttefik ülkelerden (Mısır, Pakistan, Sudan, Fas, Eritre) ikinci olarak da başta Latin Amerika olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinden paralı askerlerden sağlanmaya çalışılmıştır. Her ne kadar askeri envanter hususunda Körfez ülkeleri - yıllardır çok yüksek düzeyde aldığı modern ve teknolojik silahlar sayesinde oldukça güçlü olsa da nitelikli askeri personel noktasında ciddi bir sıkıntının olduğu muhakkaktır.

İlk kez gerçekleşen bu kapsamlı güç kullanımında Körfez ülkelerinin başta nitelikli personel başta olmak üzere askeri kapasitelerinin yeterli düzeyde olmadığı görüldü. Dolayısıyla Körfez ülkelerinin askeri harcamalarıyla ters orantılı bir şekilde yetersiz personel sıkıntısı içerisinde olduğu açıkça ortaya çıktı. Mısır ile planlanan tatbikatların Yemen operasyonundan çok sonra ortaya çıkması dahi Körfez ülkelerinin operasyonla ilgili stratejik hesaplamalarda oldukça aceleci olduklarını net bir şekilde ortaya koymaktadır.³⁴

Bununla birlikte burada değinilmesi gereken bir diğer husus ise İran dış politikasının bölgesel etki alanıyla ilgili hırsı üzerine olacaktır. İran’ın Suriye, Irak, Lübnan ve Bahreyn ile ilgili kendisine doğal nüfuz alanları oluşturma çabası, dış politikası açısından kısa vadede sonuç vermiştir. Ancak bu sonucun aynı zamanda ve aynı hızla İran karşısında konumlanan ve kapsamı bakımından Ortadoğu tarihi içerisinde mühim sayılabilecek bir koalisyonun oluşmasına da neden olduğu akılda tutulmalıdır.

Bundan sonraki süreçte Yemen’in Körfez güvenliğine ne ölçüde bir tehdit

33 “Saudi Arabia Launches Air Strikes in Yemen”, *BBC*, 26 Mart 2015.

34 “Egypt-Saudi Discuss Joint Military Exercise Amid Yemen War”, *Al-Araby al-Jadeed*, 15 Nisan 2015.

kaynağı olacağını değerlendirmek için birkaç hususu göz önüne almak gerekir. İlk olarak, ekonomisinin oldukça zayıf, halkın gelir düzeyinin çok düşük olduğu Yemen’de siyasi istikrarsızlığın iç savaşa evrilmesiyle beraber KİK için güvenlik tehdidinin kendisine yönelme riski oluşmuştur. Aslında bunu bir bakıma nükleer anlaşma sonrası İran’la süregelen jeopolitik güç mücadelesine üretilmiş bir cevap olarak görmek daha doğru olacaktır. Yemen, bölgede İran tehdidine cevap üretilebilecek en makul mücadele alanıdır ve bölgedeki diğer çatışma alanlarında psikolojik üstünlüğü ele geçirmek için de önemli bir adımdır. Dolayısıyla burada Husilerin ilerleyişi Körfez ülkeleri açısından İran’a en çabuk ve en makul alanda cevap üretme imkanını sağlamıştır. Zira başka bir çatışma alanına hem doğrudan müdahil olmanın imkanı hem de böyle bir vekalet savaşının koşulları mümkün bulunmamaktadır. Bu bağlamda bu ilk güç kullanımında onurlu bir çıkış için gerekli olan “makul” zaferin elde edilmesine çalışılacaktır. Bu aynı zamanda nüfusunun büyük çoğunluğu gençlerden oluşan Körfez ülkelerinin ulusal kimliklerini tahkim etmek açısından da önem taşımaktadır.

İkincisi, ülkenin güney batısındaki Taiz üzerinde çatışmaların devam ettiği Yemen’de temel olarak çatışmadan çözüme giden yol sahadaki herhangi bir tarafın tamamen üstünlüğü ele geçirip yönetimi kontrolü altına almasıyla gerçekleşmeyecektir. Daha ziyade İran-Suudi Arabistan ve elbette ABD başta olmak üzere aktörlerin bölgesel düzenin Yemen ayağında sulh aşamasına geldiğine dair ikna olmalarından geçmektedir.

Üçüncüsü, koalisyon güçleri tarafından Temmuz ayında Aden Husilerden geri alınmıştır ancak bu süreçte Yemen el-Kaidesi ve DAİŞ hareket alanını genişletme imkanı bulmuştur. Bu örgütler koalisyon destekli Cumhurbaşkanı Abdurabbu Mansur Hadi yanlısı Halk Direniş Güçleri (HDG), devrik Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih güçleri ile Şii Ensarullah Hareketi (Husiler) arasındaki güç mücadelesinden doğan boşluğu iyi değerlendirmiştir. Bu minvalde Yemen’de taraflar arasında sükunet sağlansa dahi sahadaki el-Kaide ve DAİŞ gerçeği artık çok farklı düzlemedir. Dolayısıyla Körfez açısından bu örgütlerin Yemen’de etkinlik alanlarını artırması Husilerin oluşturduğu tehditten daha tehlikelidir. Bu açıdan BM himayesinde taraflar arasındaki barış görüşmelerinde terör tehdidinin taraflar arasında uzlaşısı vesilesi olması dahi muhtemeldir.

Mevcut güç kapasiteleri bakımından her ne kadar Yemen denklemine Husiler ve devrik lider Salih destekçileri avantajlı konumda bulunsalar dahi KİK ülkelerine sınır ötesi gerilim oluşturabilecek bir hedefleri olmadığı aşıkardır. Ülkede istikrarsızlığın devam edeceğini ve Husilerin kazandıkları mevziyi kaybetmemek adına ciddi bir direnç ortaya koyacaklarını söyleyebiliriz. Körfez ülkelerinin Yemen’de üstlendikleri risklerin telafi edilmesi zor süreçler olabilir. DAİŞ ve el-Kaide’nin Yemen’de oluşturduğu yeni durumla birlikte

ülkedeki şiddet sarmalı ve siyasi istikrarsızlığın daha da artacağını söylemek mümkündür. Kısa vadede Körfez güvenliğini en yoğun şekilde tehdit edecek gelişmelerin Yemen üzerinden yaşanması söz konusu olabilir.

Ortak Ordu İnisyatifi ve Silahlanma

Mücvir coğrafyasının tam bir istikrarsızlık sarmalı içerisinde olması KİK üyesi ülkeleri güvenlik temelli yeni yapılanmalar oluşturmaya sevk etmiştir. DAİŞ tehdidi, Irak, Suriye, Yemen ve bölgesel etki bağlamında geleneksel İran tehlikesi sebebiyle Körfez ülkeleri bir dizi tedbir almayı uygun görmüştür. BAE’de İnterpol benzeri bir polis gücü (KİK-Pol) kurulması ve Bahreyn’de konuşlandırılacak bir deniz gücünün oluşturulması bu tedbirlerin sadece bir parçasıdır. Bunun yanında 2013’te Suudi Arabistan’ın önerisi olarak ortaya çıkan ve Riyad’da yaklaşık yüz bin askerden müteşekkil NATO benzeri bir yapılanma olması planlanan “Ortak Askeri Komutanlık” ile ilgili çalışmaların hızlandırılması gibi kararlara binaen; Kuveyt Emirinin de zirvede dillendirdiği Körfez İşbirliği Konseyi’nden Avrupa Birliği benzeri bir yapı olması planlanan “Körfez Birliği’ne” geçilmesi fikri gündeme gelmiştir.³⁵

Bununla birlikte Mısır’ın Şarm el-Şeyh kentinde 29 Mart’ta toplanan 26. Arap Birliği Zirvesinde alınan “Ortak Arap Gücü” kararı belirsizliğini korumaktadır. Yemen operasyonu ile iyice ön plana çıkan ortak ordu fikri çok arzulu bir şekilde dile getirilse de böyle bir oluşumun muhtevası ve işleyişi bakımından çok fazla çözüm üretebileceğini söylemek mümkün değildir.³⁶ Zira çok dinamik bir yapıya sahip olduğu bilinen Ortadoğu’da her ülke yüzleştiği tehdit karşısında ortak ordudan müstefit olmaya çalışacak ve bu da farklı çıkar denklemleri içerisindeki Ortadoğu’yu çıkmaza sürükleyecektir. Kaldı ki Mısır ve Suudi Arabistan arasında kurulacak ordunun nerede, nasıl ve kim tarafından idare edileceğine dair bir ayrışmanın bulunması sebebiyle bu girişimin akim kalacağı tahmin edilmektedir. Körfez teşekkülü olan “Yarımada Kalkanı Gücü’nün” (Peninsula Shield Force) etkisizliği de bu minvalde önemli bir göstergedir.

Aslında Yemen’de yaşanan askeri kapasite sorunu bile başlı başına Körfez güvenlik yapılanmasının sınırlarını ortaya koyması açısından oldukça net bir tablo resmetmektedir. Körfez ülkeleri nitelikli askeri personel eksikliğini kapatmanın yöntemi olarak paralı asker kullanımını benimsemiştir. Bilhassa Birleşik Arap Emirlikleri’nin Latin Amerika başta olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinden paralı askerler istihdam etmesi dikkat çekmektedir. Arap Baharı

35 Fahd Al-Zayabi, “Gulf Leaders Announce Joint Naval, Police Forces”, *Asharq Al-Awsat*, 10 Aralık 2014.

36 “Arab League Agrees to Create Joint Military Force”, *BBC*, 29 Mart 2015.

sürecinde başlayan paralı asker kullanımı son olarak Yemen müdahalesinde tekrar tercih edildi. Yaklaşık 450 paralı askerın konuşlandırıldığı Yemen’de özellikle FARC tecrübesi sebebiyle Kolombiyalı paralı askerlerin tercih edildiği ve ülkelerinde kazandıkları ücretle mukayese edildiğinde Latin Amerikalı askerlerin bu görev için kolay ikna oldukları belirtilmektedir.³⁷ Bununla birlikte Sudan ve Eritre gibi Afrika ülkeleri vatandaşlarının da bu yapının içerisinde yer aldığı belirtilmekte fayda vardır. Öte yandan hâlihazırda 39 ülkenin katılımıyla devam eden ve Aralık 2015’te Suudi Arabistan Savunma Bakanı II. Veliht Prens Muhammed bin Salman tarafından duyurulan ‘Teröre Karşı İslam İttifakı’ ordusu³⁸ ise bölgedeki güvenlik krizine karşı ortaya konan bir diğer tedbirdir. Geniş katılımlı bir askeri inisiyatif olması ve etkili çözüm üreten bir yapı şeklini alması hedeflenen bu ittifakın mevcut şartlarda müspet sonuçlar ortaya koyması oldukça zor görünmektedir.

Petrol fiyatlarında yaşanan düşüşe rağmen Körfez ülkeleri istikrarsızlık sarmalı ortasında bölgede güvenlik ihtiyaçlarını öncelemek mecburiyetinde kalmıştır. Makroekonomik hedeflerini yüksek petrol fiyatları üzerinden hesaplayan ülkeler bütçe planlarını revize etmekle birlikte güvenlik ihtiyaçlarına binaen artan savunma harcamalarının ekonomileri üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri yüklenmişlerdir. Elbette ki Yemen, DAİŞ, Suriye ve geleneksel İran tehdidi savunma harcamalarını etkileyen en önemli faktörler olmuştur. Suudi Arabistan 2014 yılında 6,4 milyar dolar ile silah ithal eden ülkeler sıralamasında, 5,57 milyar dolar harcayan Hindistan’ın önüne geçerek ilk sıraya yükselmiştir. Silahlanmaya ciddi rakamlar harcayan bir diğer Körfez ülkesi BAE ise bir önceki yıla göre bir basamak düşerek dördüncü sıraya gerilemiştir. 2014 yılında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri silah ithalatına yaklaşık olarak 8,6 milyar dolar harcamıştır. Bu rakam Avrupa ülkelerinin toplam harcamalarından bile fazladır.³⁹ Arap Baharı sürecinden itibaren Körfez ülkelerinin devasa silah alım anlaşmaları yaparak konvansiyonel gücünü artırma çabasında olduğunu belirtmek gerekmektedir. Sadece Suudi Arabistan 2010-2014 yılları arasında ABD’li firmalardan 90 milyar doların üzerinde silah alımında bulunmuştur.⁴⁰

Bununla birlikte son dönemde mevcut olan ancak İran nükleer anlaşmasıyla zirve noktasına ulaşan Körfez ülkelerinin ABD politikalarına olan tepkisi

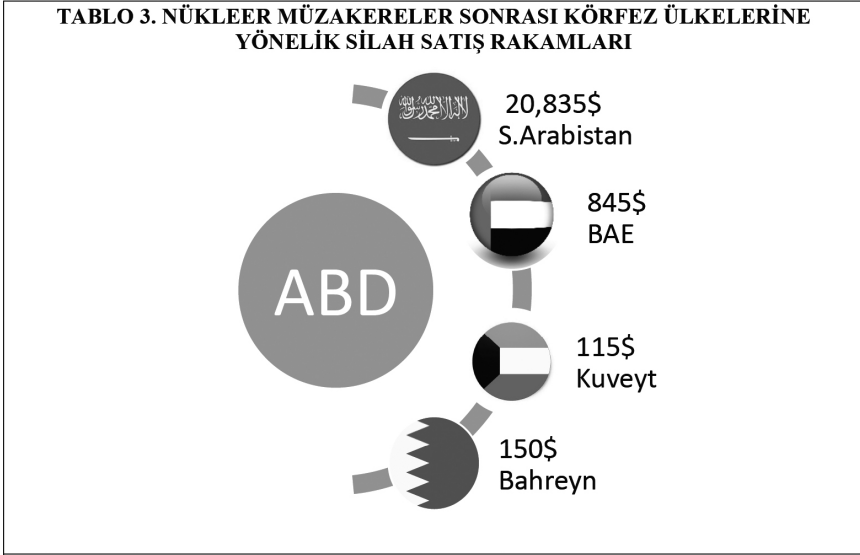
37 Emily B. Hager ve Mark Mazzettinov, “Emirates Secretly Sends Colombian Mercenaries to Yemen Fight”, *The New York Times*, 25 Kasım 2015.

38 “King Salman calls for unity to fix regional crises”, *Arab News*, 14 Nisan 2016.

39 “Saudi Arabia Becomes World’s Biggest Arms Importer” *The Guardian*, 9 Mart 2015.

40 Anthony H. Cordesman, “The Arab-U.S. Strategic Partnership and the Changing Security Balance in the Gulf”, *CSIS*, (Ekim 2015), s. 15, s. 35.

aynı zamanda silahlanma konusunda da çeşitlilik arayışına yönelmesine sebep olmuştur. Bu nedenle Katar, Fransa'dan 7,1 milyar dolar değerinde 24 adet Rafale savaş uçağı almıştır.⁴¹ İlaveten Kuveyt, 28 adet Eurofighter Typhoon savaş uçağı için 8 milyar avroluk ve Fransa ile 24 adet Caracal helikopter ile birlikte silah, askeri araç ve mühimmat içeren yaklaşık 2,5 milyar avroluk alım gerçekleştirmiştir.⁴²

Kaynak: Defense Security Cooperation Agency Major Arms Sales sitesinden derlenmiştir.⁴³

Yıl içerisinde her ne kadar Suudi Arabistan ile ABD arasında nükleer anlaşma dolayısıyla ciddi krizler yaşandığı müşahede edilse de silah ticareti hususunda bu gerilimle tezat teşkil eden bir tablonun ortaya çıktığını görmekteyiz. Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere 2015 yılında diğer Körfez ülkeleriyle mukayese edilemeyecek düzeyde ABD'den silah alımı gerçekleştiren Suudi Arabistan'ın, İran karşısında somut güvenlik taahhütleri beklentisini bu şekilde karşıladığını söyleyebiliriz. ABD'nin onayladığı silah satış anlaşmalarına baktığımızda Suudi Arabistan'ın 20,835 milyar dolar, Birleşik Arap Emirlikleri'nin 845 milyon dolar, Kuveyt'in 115 milyon dolar ve Bahreyn'in 150 milyon dolar değerinde silah aldığı görmekteyiz. Özelde Yemen'de Husilere yönelik operasyon ve

41 John Irish ve Cyril Altmeyer, "France and Qatar Seal \$7 billion Rafale Fighter Jet Deal", *Reuters*, 30 Nisan 2015.

42 "Kuwait, France Agree Helicopter Deal: Paris", *France 24*, 21 Kasım 2015.

43 Defense Security Cooperation Agency, <http://www.dsca.mil/major-arms-sales>

genelde ise DAİŞ ve İran tehditleri göz önünde bulundurulduğunda bu tehditler karşısında güvenlik endişesi sarmalına kapılan Riyad yönetiminin bu yıl beklentilerin çok üstünde bir savunma harcaması yapacağını öngörebiliriz. Yukarıda belirtildiği gibi silahlanmada tedarikçi çeşitlendirmesine gidilse de ABD ile stratejik ilişkilerin koparılmamasına dikkat edilmektedir. İran nükleer anlaşması sonrasında Suudi Arabistan, Lockheed Martin (ABD) tarafından üretilen 11,25 milyar dolar değerinde dört Littoral kıyı muharebe gemisi, 5,4 milyar dolar değerinde 600 Patriot-PAC3 hava savunma füzesi almıştır. Bununla birlikte 1,29 milyar dolar değerinde akıllı bomba olarak nitelenen lazer güdümlü 5200 Paveway II'nin GBU-10 ve GBU-12 türlerini ve 1100 adet daha uzun menzilli Paveway III GBU-24 modeliyle birlikte yaklaşık 19.000 bomba almıştır.⁴⁴ Ayrıca Mayıs ayında 1,9 milyar dolar değerinde 10 adet Sikorsky MH-60R Seahawk helikopter alımında bulunmuştur.⁴⁵

Bu açıdan bakıldığında 2015 yılı Suudi Arabistan ile ABD siyasi ilişkileri açısından çok zor bir süreç iken, silah ticareti ve ekonomik ilişkiler bakımından ise oldukça olumlu bir dönemi işaret etmektedir. 2015 yılında Körfez ülkelerinin toplamda yaptıkları silah ithalatı ve savunma harcamaları muhtemelen benzeri görülmemiş bir seviyeyi yakalayacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, KİK üyesi ülkelerin bu silah alımlarını koordineli ve stratejik bir güvenlik politikasına istinaden gerçekleştirilmemiş olmalarıdır. Her ülke kendi ikili ilişkileri ve tekil güvenlik planlarına göre hareket ettiğinden toplamda büyük bir meblağ harcamaktadırlar. Tabii olarak bu koordinasyonsuzluktan misliyle kazanç sağlayan taraf ise silah tedarikçileridir.

DAİŞ Tehdidi

DAİŞ, Sünni monarşi yönetimlere sahip Körfez ülkeleri için siyasi ve askeri bir tehdit olmakla birlikte aynı zamanda ve daha da önemli ölçüde ideolojik bir tehdittir. DAİŞ, biat kavramı üzerinden Körfez ülkelerindeki monarşilerin siyasi meşruiyetlerinin geçersiz olduğunu, dolayısıyla Müslümanların otoriteye karşı ayaklanmaları gerektiğini iddia etmektedir. DAİŞ lideri Ebu Bekir Bağdadi yayımlanan konuşmalarında sık sık Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerini Batı'nın işbirlikçisi olarak nitelemekte ve çeşitli tanımlamalar yaparak destekçilerine açık bir şekilde hedef olarak göstermektedir.⁴⁶ Bu sebeple Kör-

44 Andrea Shalal, "U.S. Approves \$1.29 billion Sale of Smart Bombs to Saudi Arabia", *Reuters*, 16 Kasım 2015.

45 Jeremy Binnie, "US Approves MH-60R Maritime Attack Helicopter Sale to Saudi Arabia", *IHS Jane's 360*, 20 Mayıs 2015.

46 Raya Jalabi "ISIS Releases Audio Message Purportedly from Abu Bakr al-Baghdadi", *The Guardian*, 14 Mayıs 2015.

fez ülkeleri DAİŞ saflarında savaşan vatandaşlarının ülkelerine geri dönmeleri ve sansasyonel eylemlerde bulunmaları korkusunu yaşamaktadırlar.

Körfez ülkeleri –Umman hariç olmak üzere⁴⁷– DAİŞ ile mücadelede en başından itibaren desteklerini sundular.⁴⁸ Hava hareketlarına katılım ile gerçekleşen bu destek, hem Yemen müdahalesinin ortaya çıkması hem de DAİŞ tehdidinin Suudi Arabistan ve Kuveyt örneklerindeki gibi cami bombalama eylemleriyle görünür olmasıyla birlikte zayıflamış durumdadır. Bununla birlikte DAİŞ gerçekleştirdiği bombalı eylemler ve saldırılarla Körfez ülkeleri için ne denli büyük bir tehdit olduğunu ortaya koymuştur.⁴⁹ Şii Müslümanların yoğun olarak bulunduğu bölgelerdeki camilerin hedef olarak seçilmesi DAİŞ’in Şiiliği sapkın bir öğreti olarak görmesiyle birlikte Körfez ülkelerinin iç istikrarına yönelik sinir uçlarını da harekete geçirebilecek ve İran’la bölgesel gerginliği artırabilecek potansiyel ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Tabii burada Suriye özelinde DAİŞ’ten ziyade Esed rejiminin tehdit olarak öncelenmesi de bir başka unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Körfez ülkeleri kendi iç istikrarını doğrudan hedef konumuna getirtmek istememekte ve DAİŞ’e yönelik daha tedbirli bir pasifizm politikası tercih etmektedir. Bu açıdan DAİŞ tehdidinin öncelenmesi konusunda ABD ile yaklaşım farkı bulunmaktadır.

Bununla birlikte, Körfez ülkelerinin DAİŞ tarafından tehdit edilmesinde önemli bir unsurun da, bu ülkelerde konuşlu bulunan ABD askeri varlığı ve bizzat Körfez’in uluslararası koalisyon içerisinde yer alması olduğu söylenebilir. Ayrıca DAİŞ’e katılan vatandaşlarına ülkeye geri dönmeleri konusunda çağrı yaparak, dönmedikleri takdirde hapis ve vatandaşlıktan çıkarmak gibi cezalar ile uymaktadırlar. Ancak burada Suudi Arabistan’ın yeteri düzeyde tedbir almadığına dair iddialar da mevcuttur. Buna örnek olarak ABD basınında çıkan, DAİŞ ile Suudi Arabistan’ın aynı felsefi birikimden beslendiklerine, dolayısıyla katılımların önüne geçebilmek adına Riyad yönetiminin daha fazla

47 Umman KİK ülkeleri içerisinde İran ile en yakın ilişkilere sahip ülkedir ve bölgesel ve küresel gerilimlerle ilgili daha ziyade arabulucu bir rol üstlenmektedir. ABD ve İran arasındaki nükleer görüşmelerin Umman’da yapılmış olması bu role örnek olarak gösterilebilir.

48 Frederic Wehrey, “Gulf Participation in the Anti-Islamic State Coalition: Limitations and Costs”, The Carnegie Endowment, 23 Eylül 2014, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=56710>

49 Ibrahim al-Hatlani “The Islamic State is Coming for the Gulf”, *Al Monitor*, 9 Temmuz 2015.

önlem alabileceğine dair iddialar gösterilebilir.⁵⁰

Özellikle Suudi Arabistan, Bahreyn ve Kuveyt'te mezhebi gerilimler çok kolay bir şekilde manipüle edilebilir ve bu mezhebi gerilimler bu ülkelerin iç istikrarsızlıklar yaşanmasına neden olabilir. Sünni ve Şii Müslümanların ülkede barış içerisinde yaşadığı ve Bahreyn ile mukayese edildiğinde herhangi bir büyük ayrışmanın rastlanmadığı Kuveyt'in DAİŞ tarafından hedef olarak seçilmesi dahi bu anlamda mühim bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuveyt ve Suudi Arabistan'da gerçekleşen intihar saldırılarının ardından nüfusun çoğunluğunu Şiilerin oluşturduğu Bahreyn, ülke içerisindeki görece sükunetin pamuk ipliğine bağlı olması hasebiyle muhtemel bir saldırıya karşı güvenlik tedbirlerini artırmıştır. Benzer şekilde Suudi Arabistan bu kapsamda sınırlarıyla ilgili önlemlerini daha da artırma kararı alarak Irak'la paylaştığı yaklaşık 800 km alandaki tampon bölgeyi genişletmiştir.⁵¹

3000 civarında Suudi vatandaşın DAİŞ'e katıldığı tahmin edilmekle birlikte hiçbir Umman vatandaşının iştirak etmemesi de dikkat çekmektedir.⁵² Körfez'den DAİŞ'e katılan bu gençlerin Arap Baharı sürecinde siyasi, sosyal ve kültürel talepleri yerine getirilseydi ve bu gençler sistem tarafından merkezin dışına itilmeseydi benzer sonuçlarla karşılaşp karşılaşmayacağı meselesi ciddi olarak tartışılması gereken bir soru olarak karşımızda durmaktadır.

Sonuç

Rusya'nın Suriye müdahalesiyle Soğuk Savaş dönemini, İngiltere'nin Bahreyn'e asker konuşlandırmasıyla emperyal çağı hatırlatan bir dönemden geçilmektedir. Son dönemde belirginleşen cepheleşme çerçevesinde aslında klasik Soğuk Savaş dönemi Ortadoğu düzenine müsavi bir ittifak yapısının ortaya çıktığı da savunulabilir. Aynı zamanda karşımızda, küresel ve bölgesel aktörlerin hedef ve amaçlarının birbirinden çok farklı olduğu; buna bağlı olarak taktiksel, operasyonel ve stratejik adımlarının çok sık bir biçimde değiştiği ve bu değişimin sahadaki ittifakları da hızlı bir biçimde dönüştürdüğü bir süreç yaşanmaktadır. Arap Baharı ile birlikte rejim güvenliği endeksli iç politik güvenlik kaygıları taşıyan Körfez ülkeleri, İran nükleer anlaşmasıyla doğrudan

50 Kamel Daoudnov, "Saudi Arabia, an ISIS That Has Made It", *The New York Times*, 20 Kasım 2015; Thomas L. Friedman, "Our Radical Islamic BFF, Saudi Arabia", *The New York Times*, 2 Eylül 2015.

51 "Saudi Arabia Expands Buffer Zone with Iraq", *Middle East Online*, 18 Kasım 2014.

52 Fahad Al Mukrashi, "No Omanis Have Joined Daesh, Monitoring Group Says", *Gulf News*, 1 Temmuz 2015.

bölgesel düzlemde jeopolitik güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu güvenlik endişeleri Körfez ülkelerini Arap Baharında sorunun müsebbipleri olarak görülen aktörlerin Körfez ülkeleri tarafından sistem dışına itilerek tasfiye edilmesi neticesini vermiştir. Nükleer anlaşma sonrasında ise bölgesel ve küresel denklemden yeni arayışlar ile birlikte Körfez ülkeleri silahlanma artışına yönelmek zorunda kalmıştır. Bu bölgesel güvenlik bunalımları bir yandan Körfez ülkelerinin ABD sonrası dönemin koşullarına ayak uydurma sancuları ile geçerken, diğer yandan hem dahili hem de harici güvenlik tehditlerine yönelik oldukça refleksif askeri ve politik tercihler kullanmalarına neden olmuştur. Körfez ülkelerinin tarihlerindeki ilk kapsamlı güç kullanımı olması hasebiyle Yemen müdahalesi bu refleksif tercih somut yansımasıdır.

Suudi Arabistan tarafından el-Kaide üyeleriyle birlikte Şii din adamı Nimr el-Nimr'in idam edilmesi sonrasında yaşanan İran-Suudi Arabistan gerilimi ve bu gerilimin çok kısa bir süre zarfında bölgesel düzlemde oluşturduğu güvenlik endişeleri⁵³ aslında İran tehdidi karşısında son yıllarda yaşanan refleksif tercihlerin bir devamı niteliğindedir. Dolayısıyla Körfez ülkelerinin son beş yıldır yaşadığı güvenlik problemleri ve gösterdiği tepkisel yaklaşım göz önünde bulundurulduğunda politik ve askeri tercihlerde bir süreklilik olduğu görülmektedir. Riyad yönetimi özellikle nükleer anlaşmanın ardından Batı nezdinde oluşan uzlaşmacı İran imajını kırmak için Tahran yönetiminin sınırlarını oluşturan alanlara müdahil olmaya başlamıştır.

Suriye'deki mevcut aktörlerin içerisine bir de Rusya'nın eklenmesi hem Suriye'nin geleceği hem de bölgesel ve küresel düzen ile ilgili kritik bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Tabii burada önem arz eden nokta ise yaşanan belirsizlik ile Körfez ülkelerinin nasıl bir tutum takınacakları konusunda zor bir evreyle yüz yüze gelmeleridir. Suriye, Körfez ülkeleri açısından İran'la yürütülen jeopolitik güç mücadelesinin çatışma alanlarından biridir. Bu açıdan Suriye ekseninde İran'a karşı yürütülen mücadele aynı zamanda Körfez ülkelerinin güvenlik tehdidi inşasında birlikte hareket etmelerine imkan tanımaktadır. Ancak Rusya'nın bizatihi Suriye'de operasyonlara başlaması ve İran'ın nispeten ikincil aktör duruma düşmesi Körfez ülkelerinin de Suriye üzerindeki hesaplarını daha makro ölçekli olarak yeniden tanımlamalarına sebep olacaktır. Zira özellikle BAE'nin Arap Baharı sürecinden itibaren en hassas olduğu Mısır konusunda, halihazırda Sisi rejimiyle birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler oldukça üst düzey seviyede seyretmektedir. Mısır ise son dönemde yaptığı anlaşmalar ve savunma alanında kurduğu stratejik ilişkiler noktasında Rusya ile azami yakınlık içerisindeydi. Dolayısıyla BAE özelde Suriye meselesinde

53 Kemal İnat, "İran-Suudi Rekabeti Mezhep Temelli mi?", *Star Açık Görüş*, 10 Ocak 2016.

genelde ise bölgesel gelişmeler karşısında ana eksene İran tehdidinden ziyade Rusya ve Mısır'ın bölgesel tercihleriyle uyumlu politikalar tercih edecektir. Kaldı ki İhvan konusunda Yemen'de ve diğer alanlarda Riyad yönetiminin yumuşama sinyali vermesi ve çeşitli isimlerle temas kurulması da bir başka kritik belirleyici olabilir. Bu açıdan yakın ve orta vadede BAE ve Suudi Arabistan'ın bölgesel stratejik tercihlerinde ayrışmaların olma ihtimali yüksektir. Böyle bir gelişmenin yaşanması durumunda ise daha önce KİK içerisinde Katar ile yaşanan gerginliğin doğurduğu sonuçlardan daha maliyetli sorunların ortaya çıkması muhtemeldir.

Bununla birlikte Körfez ülkelerinin güvenlik yapılanması açısından küllü bir vizyona sahip olduğunu söylemek zordur. Bunun en somut örneği ise Körfez ülkelerinin silahlanma konusundaki teşebbüslerinden anlaşılabilir. Birbirleriyle koordinasyonlu ve tutarlı bir güvenlik yapılanmasının olmayışı silahlanma politikalarında birbirinden bağımsız hareket edilmesine, böylelikle ortak kullanılacak sistemlere ayrı ayrı yüksek meblağlar ödenmesine yol açmaktadır. Bunun yanında özellikle Suudi Arabistan'ın silahlanma hususunda devasa yatırımlar yapması, ulusal güvenliğine karşı sahada karşılığı olması beklenen bir askeri tercihten değil, bilakis silahlanmanın kendi başına caydırıcı olması beklentisinden kaynaklanmaktadır. Riyad yönetimi güvenli ikileminde İran'a nükleer bir cevap üretemeyecek olmasını konvansiyonel silahlanma ve savunma harcamalarına olağanüstü rakamlar ayırarak telafi etmeye ve bu sayede caydırıcılığı göstermeye çalışmaktadır. Yemen'de düzenlenen "Kararlılık Fırtınası" ve "Umuda Dönüş" operasyonlarında görüldüğü gibi salt modern ve teknolojik teçhizat imkanlarının artırılması askeri kapasitenin güçlenmesine kifayet etmemektedir. Ayrıca savunma harcamalarının çok yüksek düzeylere ulaşması genç nüfusa sahip Körfez ülkelerinin güvenlik-kalkınma ikileminde politik tercihlerini uzun müddet güvenlik eksenli sabitlemelerinin daha derin problemlere neden olması kaçınılmazdır. Bununla birlikte nükleer anlaşma sonrasında ABD'nin silah tedariki noktasında Suudi Arabistan'a geniş alan açması Riyad yönetiminin tepkisel reaksiyon ritminin azalmasını sağlamıştır.

Ancak ABD'nin özelde Körfez ülkelerinin güvenlik ihtiyaçlarına yönelik, genelde ise Ortadoğu'da meydana gelen gelişmelere karşı pasif diplomatik tercihleri kullanması Körfez güvenliğinin türbülans yaşamasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan güvenlik boşluğu ise bölgesel güçler ve devlet dışı aktörler tarafından doldurulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu raddeden itibaren Ortadoğu'da ABD'nin sert veya yumuşak güç kullanım tercihi bölgesel ittifaklarının geleceğinde ve küresel sistemdeki ağırlığında temel belirleyici olacaktır. Bu açıdan ister Körfez ülkelerinin talebi doğrultusunda olsun ister Washington yönetiminin Ortadoğu külfetinin maliyetini tek başına yüklenmek istemeyişi olsun, nihai kertede Avrupa devletlerinin Körfez ve Ortadoğu güvenliğinde daha

fazla görünür olacağı bir dönemin ipuçları görülmektedir. Fransa'nın 2015 yılında Ortadoğu'ya yönelik silah satışında yaşanan patlama, İngiltere kraliyet donanmasının Bahreyn'de konuşlanması ve DAİŞ'e yönelik operasyonlara Almanya'nın katılım sağlaması gözlemlenebilen ilk gelişmeler olarak telaffuz edilebilir.

Bununla birlikte Körfez ülkelerinin güvenlik alanında yaşadığı sıkıntılar yakın gelecekle ilgili yapısal bir paradigma değişimine gitmesinin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. ABD desteği ve mevcut ittifakın daha güven veren bir yapıya bürünmesi Körfez ülkelerinin temel önceliği olmayı sürdürecektir. Stratejik bakış açısının değişmesi de kolay değildir. Zira Körfez güvenliğinde ABD dışında etkili bir aktörün kısa vadede ortaya çıkması mümkün görünmemektedir. Kaldı ki ABD gibi küresel askeri bir gücün boşluğunu doldurmanın da zorluğu tüm Körfez ülkelerinin malumdur.

Yararlanılan Kaynaklar

Kitaplar ve Makaleler

Adeel Malik, “The Gulf Economies’ Coming Meltdown? How to Prevent It”, *Foreign Affairs*, 5 Kasım 2015.

Alan Tovey , “Charted: the World’s Biggest Arms Importers”, *The Telegraph*, 8 Mart 2015.

Andrea Shalal, “U.S. Approves \$1.29 billion Sale of Smart Bombs to Saudi Arabia”, *Reuters*, 16 Kasım 2015.

Anthony H. Cordesman, “The Arab-U.S. Strategic Partnership and the Changing Security Balance in the Gulf”, *CSIS*, (Ekim 2015), s.15, s. 35.

Bruce Riedel, “From Putin to Paris: Deputy Crown Prince Mohammed bin Salman Busy Solidifying Saudi Friendships”, The Brookings Institution, 24 Haziran 2015. <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2015/06/24-paris-france-diplomacy-saudi-arabia-riedel>

Caline Malek, “UAE and Russia Sign Deal for Enriched Uranium”, *The National*, 15 Ekim 2015.

Dania Saadi, “IMF Calls on Arabian Gulf States to Speed up Spending Cuts”, *The National*, 25 Kasım 2015.

David Jablonsky “Why is Strategy Difficult?”, *US Army War College Guide to Strategy*, Ed. Joseph R. Cerami, ve James F. Holcomb, (2001), s. 143-156.

David D. Kirkpatrick, “3 Persian Gulf Nations Pledge \$12 Billion in Aid for Egypt”, *The New York Times*, 13 Mart 2015.

Emily B. Hager ve Mark Mazzettinoy, “Emirates Secretly Sends Colombian Mercenaries to Yemen Fight”, *The New York Times*, 25 Kasım 2015.

Fahad Al Mukrashi, “No Omanis Have Joined Daesh, Monitoring Group Says”, *Gulf News*, 1 Temmuz 2015.

Fahd Al-Zayabi, “Gulf Leaders Announce Joint Naval, Police Forces”, *Asharq Al-Awsat*, 10 Aralık 2014.

Frederic Wehrey, “A New U.S. Approach to Gulf Security”, Carnegie Endowment for International Peace, 10 Mart 2014, <http://carnegieendowment.org/2014/03/10/new-u.s.-approach-to-gulf-security>.

Frederic Wehrey, “Gulf Participation in the Anti-Islamic State Coalition: Limitations and Costs”, The Carnegie Endowment, 23 Eylül 2014, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=56710>

Guido Steinberg, “The Gulf States and the Muslim Brotherhood”, Project on Middle East Political Science, 21 Mart 2014, <http://pomeps.org/2014/03/21/the-gulf-states-and-the-muslim-brotherhood/>

Gülşah Neslihan Akkaya ve Mahmud El-Rantisi, “Arap Baharı Sonrası Katar Dış Politikası ve Körfez Siyaseti”, *SETA Analiz*, , Sayı: 138, (Kasım 2015).

Hasan B. Yalçın, “İran Nükleer Müzakereleri”, *SETA Analiz*, Sayı: 130, (Haziran 2015)

Jeremy Binnie, “US Approves MH-60R Maritime Attack Helicopter Sale to Saudi Arabia”, *IHS Jane’s 360*, 20 Mayıs 2015.

Ibrahim al-Hatlani “The Islamic State is Coming for the Gulf”, *Al Monitor*, 9 Temmuz 2015.

John Hudson, “Israel: Go Ahead and Give the Gulfies Guns”, *Foreign Policy*, 13 Mayıs 2015.

John Irish ve Cyril Altmeyer, “France and Qatar Seal \$7 billion Rafale Fighter Jet Deal”, *Reuters*, 30 Nisan 2015.

Julien Barnes-Dacey, “France: The Gulf Monarchies’ New Best Friend”, *Middle East Eye*, 27 Haziran 2015.

Kamel Daoudnov, “Saudi Arabia, an ISIS That Has Made It”, *The New York Times*, 20 Kasım 2015

Kathrin Hille “Saudi Sovereign Fund to Invest \$10b in Russia”, *Financial Times*, 6 Temmuz 2015.

Kemal İnat, “İran-Suudi Rekabeti Mezhep Temelli mi?”, *Star Açık Görüş*, 10 Ocak 2016.

Kristian Coates Ulrichsen, *Insecure Gulf: The End of Certainty and the Transition to the Post-Oil Era*, (Oxford University Press, New York: 2015), s.5.

Mark N. Katz, “Convergent Hopes, Divergent Realities: Russia and the Gulf in a Time of Troubles”, Arab Gulf States Institute in Washington, 6 Kasım 2015.

Mary Atkinson “Saudi Arabia Has ‘No Problem’ with Muslim Brotherho-

od: Foreign Minister”, *Middle East Eye*, 11 Şubat 2015.

Mohammad Ali Musawi, “Saudi Arabia and Egypt: Friends or Foes?”, *Al Araby al Jadeed*, 3 Ağustos 2015.

Murat Yeşiltaş, “Nükleer Anlaşma, ‘Yeni İran ve Normalleşme Sancısı’”, *Star Açık Görüş*, 19 Temmuz 2015.

Praveen Swami, “Saudi Arabian Troops Sent to Bahrain as Protests Escalate”, *The Telegraph*, 14 Mart 2011.

Raya Jalabi “ISIS Releases Audio Message Purportedly from Abu Bakr al-Baghdadi”, *The Guardian*, 14 Mayıs 2015.

Talha Köse, “İran Nükleer Mutabakatının Muhtemel Bölgesel Sonuçları”, *SETA Perspektif*, Sayı: 110 (Temmuz 2015).

Thomas L. Friedman, “Our Radical Islamic BFF, Saudi Arabia”, *The New York Times*, 2 Eylül 2015.

Veysel Kurt, “Devrim’den Askeri Müdahaleye Yemen”, *SETA Analiz*, Sayı: 144, (Aralık 2015).

İnternet Kaynakları

“Arab League Agrees to Create Joint Military Force”, *BBC*, 29 Mart 2015.

Defense Security Cooperation Agency, <http://www.dsca.mil/major-arms-sales>

“Egypt-Saudi Discuss Joint Military Exercise Amid Yemen War”, *Al-Araby al-Jadeed*, 15 Nisan 2015.

“Iran, Oman Sign Deal to Study Sub-Sea Gas Pipeline”, *Times of Oman*, 22 Eylül 2015.

“King Salman calls for unity to fix regional crises”, *Arab News*, 14 Nisan 2016.

“Kuwait, France Agree Helicopter Deal: Paris”, *France 24*, 21 Kasım 2015.

“Saudi, UAE, Bahrain with Draw Qatar Envoys”, *Al Jazeera*, 6 Mart 2014.

“Saudi Arabia Launches Air Strikes in Yemen”, *BBC*, 26 Mart 2015.

“Saudi Arabia Becomes World’s Biggest Arms Importer” *The Guardian*, 9 Mart 2015.

“Saudi Arabia Expands Buffer Zone with Iraq”, *Middle East Online*, 18 Kasım 2014.

“Trends in World Military Expenditure, 2015”, *Stockholm International Peace Research Institute SIPRI*, (Nisan 2016), <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1604.pdf>

“The Military Balance 2016”, *IISS*, <https://www.iiss.org/en/publications/military-s-balance>; SIPRI <http://www.sipri.org/>

“Türkiye ve Katar Arasında Askeri İşbirliği”, *Sabah*, 8 Haziran 2015.

“UK Says Signs Deal to Expand Naval Presence in Bahrain”, *Reuters*, 5 Aralık 2014.

Making Drones Illegal Based on a Wrong Example: The U.S. Dronified Warfare

Gloria Shkurti*

Abstract

A concoction between the technology, entertainment and military has resulted in a 'new' kind of warfare, which has started to determine the American counterterrorism strategy, the dronified warfare. The U.S. for a long time now has been the leader in the production and usage of armed drones and has attracted a lot of criticism regarding the way how it conducts the drone strikes, which in many cases has resulted in civilians killed. The U.S. dronified warfare has become the main determinant when discussing the legality, morality and effectiveness of the drone as the weapon, as many critics fail in distinguishing drone as a weapon and dronified warfare as a process. This paper argues that if analyzed separately from the U.S. example, drone is a legal and moral weapon. Nevertheless, the paper emphasizes the fact that the U.S. must change its current way of conducting the strikes by being aware of the fact that the irresponsible way it is acting in the Middle East and regions around, sooner or later will backfire.

Keywords: Dronified Warfare, U.S., Legality, Morality, Effectiveness

*Assistant to Editor-in-Chief of *Insight Turkey*, SETA, gloriashkurti@insightturkey.com

Dronların İlegalleştirilmesine Yanlış Bir Örnek Olarak ABD'nin Dronlaştırılmış Savaşı

Gloria Shkurti*

Özet

Dronlaştırılmış savaş (dronified warfare), ABD'nin Terörle Mücadele Stratejisinde teknolojinin, eğlencenin ve ordunun bir karışımından oluşan yeni bir savaş türü olarak görülmeye başladı. Silahlandırılmış İHA'ların üretiminde ve kullanımında uzun süredir ABD lider konumundadır; bununla birlikte İHA saldırılarının nasıl yapıldığı hususu ve saldırıların çoğunda sivil ölümlere sebebiyet vermesi ile birçok eleştirinin de odak noktası olmaktadır. Eleştirmenlerin çoğu İHA'ları bir silah ve dronlaştırılmış savaş bir süreç olarak ayırt etmekte güçlük çekerken İHA'ların bir silah olarak hukukiliği, ahlakiliği ve etkililiği tartışmasında ABD'nin dronlaştırılmış savaş, savaş stratejisi için belirleyici rol oynamaktadır. Bu çalışma, ABD örneğinden bağımsız bir şekilde İHA'nın etik ve hukuki bir silah olduğunu tartışmaktadır ve ABD'nin Ortadoğu'da ve çevresindeki sorumsuz tutumunun er ya da geç geri tepeceğinin de farkında olarak ABD'nin şu anki İHA saldırı biçimini değiştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dronlaştırılmış Savaş, ABD, Hukukilik, Ahlakilik, Etkililik

* *Insight Turkey* Editör Asistanı, SETA, gloriashkurti@insightturkey.com

Introduction

Among others, the technological innovations persistently have been the point of convergence for different areas –such as industry, economy, education, entertainment, etc. Nevertheless, in the last decades the military has been seeking the incorporation of these novelties within the conventional war. A concoction between the technology, entertainment and military has resulted in a ‘new’ kind of warfare, which has started to determine the American counterterrorism strategy, *the dronified warfare*. Unlike the nuclear weapons, where many states have argued against their proliferation and aim their destruction, drones have become a favorite tool that would provide many states the possibility to achieve their goals without projecting any vulnerability and in low costs.

Usage of drones has challenged the symmetrical form of warfare where gallant men and armies stand in from of each other with similar weapons. With everything equal, the battle used to be determined by the personal skills of each soldier. Currently, as the drones are becoming the determining tool against the terrorism, a new asymmetrical warfare has emerged. The attacker and the attacked live in different environments; while the attacker is safe and has one of the most modern weapons under its disposal, miles away there is the other side, not armed and what is worse not even aware that may be attacked. Found in two different worlds, the two sides represent the today’s reality: how the battlefield transformed into a ‘hunting game’ where the drone pilots are the hunters and the targets are the prey.

The U.S. for a long time now has been the leader in the production and usage of armed drones. Until now, it is known that the U.S. has been targeting individuals in at least seven states: Afghanistan, Pakistan, Somalia, Libya, Syria, Iraq and Yemen. It is important to state that drones started to be used directly after the 9/11 attacks to neutralize the terrorists that were affiliated with al-Qaeda or that pose a threat to the American national security. Nevertheless, the number of strikes reached its peak soon after Obama became the President of the U.S. Since then, drones have become a determining tool in the war against terrorism. Only in Pakistan, the strikes conducted during Obama presidency have increased by 631 percent in comparison with the strikes conducted by Bush, while the number of people killed has increased by approximately 472 percent.¹ This has resulted in a lot of criticism for the dronified warfare.

1 “CIA and US military drone strikes in Pakistan, 2004 to present,” The Bureau of Investigative Journalism, retrieved 29 August 2016 from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1NAfjFonM-Tn7fziqiv33HIGt09wgLZDSCP-BQaux51w/edit#gid=694046452>.

The inclusion of drones within the military strategies has resulted in a new age of warfare both in terms of the warfare conduction in the battlefield and the need for new laws/moral codes that direct the warfare. Despite this, many scholars tend to criticize the dronified warfare on basis of the existing moral codes and moreover they criticize the dronified warfare by taking in consideration mainly the U.S. example. At this point it seems fair to argue that most of the critics fail to differentiate the U.S. dronified warfare from the drones as a weapon. Faced with this controversial issue, this paper questions whether the U.S. example of the dronified warfare is the right one to be based when trying to analyze the legality, morality and effectiveness (LME) of the dronified warfare.

As mentioned previously, the U.S. is the leading power in terms of the drone usage, but this does not necessary mean that the U.S. is a standard bearer in this regard. From the data provided by different organizations, the U.S. drone strikes have constantly violated the laws and moral codes; still it would not be ample to identify the dronified warfare in general with the American case as scholars currently do. Seen from this point, unlike many previous studies, this article provides another perspective that would be helpful in better understanding the dronified warfare.

By focusing in the arguments of both supporters and challengers of the dronified warfare, it is argued that while drones – as a weapon does not directly violate the international human law (IHL) – the way how the U.S. uses them violates the IHL and at the same time is neither moral, nor effective. Consequently, it is stated that not every state that uses drone strikes violates the international laws and moral codes; it is the way how the dronified warfare is conducted that may violate these laws.

This paper unfolds in two main sections. Firstly for a better understanding of the U.S. dronified warfare there will be provided a brief analysis of the so called ‘kill chain,’ and afterward, there will be given a timeline of the U.S: drone strikes followed also by the data analysis for fours states: Afghanistan, Yemen, Pakistan and Somalia, as for the others no information is available. Lastly, having set the stage for the analysis of dronified warfare, this paper draws attention to the much-pondered debates on the LME arguments of the dronified warfare and as stated previously it will point out a division between the drone as a weapon and the dronified warfare as a strategy of the war on terrorism followed by the U.S.

The Dronified Warfare of the United States

The U.S. has been the leader in the production and use of the drones for more than a decade now and the program is expanded in territory and scope. Drones represent a successful intersection of the low cost and ‘efficient weapon’ (in terms of protecting the lives of the soldiers of the state that is using them). These elements have made drones attractive not only to developed states. Due to their low cost drones have been pursued as well by the developing states, under-developed states and the (violent) non-state actors. While not many states blatantly accept the production/use of drones a few think tanks and organizations have tried to give estimated number regarding the states and non-state actors that produce, possess and use drones.

According to the data collected from *New America – The International Security Program* approximately 86 states have certain drone capabilities (being this armed or not).² For the time being, thirteen states and non-state actors have already developed armed drones while eleven others are still developing them. Of the states and non-state actors that have already developed armed drones, eight of them have already used the drones to shoot specific targets: Israel (which is also the first state to do so³), U.S., UK, Hezbollah, Iran, Pakistan, Nigeria and Iraq.⁴ What is more important –and as well preoccupying – four non-states actors have already used drones to coordinate their fighting, and ISIS is one of them.⁵

The Invisible Hand behind the Lethal Tap

The U.S. has been using drones for approximately 20 years now; however, the armed drones started to be used after the 9/11 attacks. Since then the CIA has been the leader in terms of the conducted operations and Pentagon has tried to

2 “World of Drones,” *New America*, retrieved from <http://securitydata.newamerica.net/world-drones.html>.

3 Ann Rogers and John Hill, *Drone Warfare and Global Security*, (NY: Pluto Press, 2014) p. 25.

4“ World of Drones: Military,” *New America International Security*, retrieved 05 May 2016 from <http://securitydata.newamerica.net/world-drones.html>.

5 Caleb Weiss, “Islamic State Uses Drones to Coordinate Fighting in Baiji,” *The Long War Journal*, (17 April 2015), retrieved May 05, 2016 from http://www.longwarjournal.org/archives/2015/04/islamic-state-uses-drones-to-coordinate-fighting-in-baiji.php?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_term=%252ASituation%2520Report&utm_campaign=SitRep0417.

get the lead executive authority. Nevertheless, this has been also a battle about the resources in terms of the counterterrorism funding. Currently it is estimated that CIA has more than 80 armed drones, the Air Force has around 470 and the Army has 110 drones.⁶ The main difference between the operations conducted by the CIA and Pentagon is that while Pentagon has to make public its operations and their results, CIA does not have such a responsibility.

Dividing the program between CIA and Pentagon has resulted into a turf battle between these two institutions. While the Pentagon argues that the lack of transparency of CIA operations makes the drone program even more controversial, CIA on the other side argues that Pentagon does not have the capabilities and the necessary technology to be successful in the target strikes. Indeed, both of these statements may be considered as true at some extent. The Obama administration has not made any declaration regarding the strikes conducted by CIA and this has raised many questions regarding the legality and morality of the strikes as it is not possible to have a clear number of the civilians that are killed.⁷ Still, the argument that Pentagon lacks the required means to conduct successful operations may be valuable as well. Pentagon has tried not to make public, but according to reports about 20 drones have been destroyed or crashed.⁸ This is an indicator of the juvenile phase in which Pentagon is operating for the moment.

Whilst the final tap is the responsibility of CIA or Pentagon, other individuals including here the president decide who is going to be killed. This process has not been disclosed by the Obama administration; however, the drone program was shaken in October 2015 when *The Intercept* with the information provided by a whistleblower made public – among others – what is called as the ‘kill chain.’ Persons that are part of this chain have access to the ‘disposition matrix’ – the list containing the names of suspected targets across the world – which is composed of ‘baseball cards.’ These cards incorporate the patterns of

6 David Axe, “Just How Many Predator Drones Does the CIA Have?,” *War is Boring*, (15 October 2014), retrieved from <https://warisboring.com/just-how-many-predator-drones-does-the-cia-have-ac9f5830196b#.nnxs38h5p>.

7 “Lack of Transparency in US Drone Killings Muddies Legal Status, says UN,” *AlJazeera America*, (18 October 2013), retrieved from <http://america.aljazeera.com/articles/2013/10/18/u-n-urges-transparencyoverusdronedeaths.html>.

8 Craig Whitlock, “The Pentagon’s Most Advanced Drone Keeps Falling Out of the Sky,” *Business Insider*, (20 January 2016), retrieved from <http://www.businessinsider.com/the-pentagons-most-advanced-drone-keeps-falling-out-of-the-sky-2016-1>; “Drone Crash Database,” *Drone Wars UK*, retrieved from <https://dronewars.net/drone-crash-database/>.

life of each objective.⁹ For the final strike there is needed the approval of Geographic Combatant Command, Ambassador of the respective country and the CIA station chief in that country.¹⁰ For a person to be targeted it needs to pose a ‘continuing, imminent threat to American people.’¹¹ Nevertheless, according to the official secret reports presented by *The Intercept*, these requirements are met from a very small number of High Value Targets (HVT).

Data Analysis

The U.S. has conducted drone airstrikes (from what is known) in seven states: Afghanistan, Iraq, Yemen, Pakistan, Libya, Somalia and Syria. After the Afghan government granted permission, the first armed mission was conducted on October 7, 2001 in the city of Qandahar. Approximately in the same time with Afghanistan is considered that drone strikes have been conducted in Iraq. Between 2005–2007 the number of strikes was higher; however, there was a shift of the strikes from Iraq mainly towards Afghanistan¹² to start again in 2014. In Yemen the first drone attack was conducted in 2002 to be followed from a second strike on 2009. Two other states that have lived under the drone-controlled skies are Somalia and Libya. In both of the states the strikes started in 2011. The last state where the U.S. carried out drone strikes is Syria. The first strike was done on August 05, 2015 against the ISIS. Conducted by the Pentagon, these strikes are supported also by the drone strikes of United Kingdom.

Afghanistan Drone Strikes and Casualties

In Afghanistan, drones have been used since 2001 and the strikes are still persistent. Even why Obama promised the withdrawal of the American troops when he came in power, it seems that drones will keep operating at least until

9 Josh Begley, “A Visual Glossary,” *The Intercept*, (15 October 2015), retrieved from <https://theintercept.com/drone-papers/a-visual-glossary/>.

10 Cora Currier, “The Kill Chain,” *The Intercept*, (15 October 2015), retrieved from <https://theintercept.com/drone-papers/the-kill-chain/>.

11 “Remarks by the President at the National Defense University,” *The White House*, (23 May 2013), retrieved from <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/05/23/remarks-president-national-defense-university>.

12 “Armed UAV Operations 10 Years On,” *Stratford Global Intelligence*, (January 12, 2012), retrieved October 30, 2015 from <https://www.stratfor.com/weekly/armed-uav-operations-10-years>.

2017.¹³ It is since January 2015 that organizations started to focus on the drone strikes conducted in Afghanistan. Compared with other states it can be said that Afghanistan is the least observed one and has attracted the attention of a few. The information presented in this thesis regarding Afghanistan has two different sources (i) U.S. Air Forces Central Command and (ii) *The Bureau of Investigative Journalism*. While the first data are official ones, which are provided by the Air Forces monthly the second data are the ones collected from *The Bureau of Investigative Journalism*, which is the only organization that has included Afghanistan in its drone warfare database.

Table 1: U.S. Strikes in Afghanistan 2015- July 2016¹⁴

	U.S. Strikes in Afghanistan 2015		U.S. Strikes in Afghanistan 2016	
	Strikes Reported by U.S. Air Force	Strikes Reported by BIJ	Strikes Reported by U.S. Air Force	Strikes Reported by BIJ
Total reported strikes	411	235-236	178	116-120
Total reported killed	-	989-1441	-	773-855
Civilians reported killed	-	60-81	-	15-40
Children reported killed	-	3-17	-	1
Total reported injured	-	142-147	-	37-40

13 “Barack Obama Delays Withdrawal of US Troops From Afghanistan,” *The Guardian*, (15 October 2015), retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/15/obama-delay-withdrawal-us-troops-afghanistan>.

14 Table is compiled based on the data received from the U.S. Air Power website <http://www.afcent.af.mil/AboutUs/AirpowerSummaries.aspx> and “Afghanistan: US Air and Drone Strikes,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Q1eBZ275Znlpn05PnPO7Q1BkI3yJZbvB3JycywAmqWc/edit#gid=1997258237>.

As it can be seen from the table above, the U.S. has not provided any information regarding the casualties of the strikes. Moreover, there is done no distinction between the drone strikes and air strikes. However, *The Bureau of Investigative Journalism* has provided an estimated information –even why it does not include all the attacks that the U.S. Air Force has declared – regarding the number of drone strikes in 2015 and 2016.

Table 2: Casualties from Drone and Air Strikes during 2015¹⁵

U.S. Strikes in Afghanistan during 2015			
	Total Number of Strikes	Total Killed	Civilians Killed
Drone and Air Strikes	235-236	989-1441	60-81
Drone Strikes	104	705-970	14-31
Air Strikes	131-132	284-471	46-50

Table 3: Casualties from Drone and Air Strikes until July 2016¹⁶

U.S. Strikes in Afghanistan until July 2016			
	Total Number of Strikes	Total Killed	Civilians Killed
Drone and Air Strikes	116-120	773-855	15-40
Drone Strikes	87-91	740-822	15-40
Air Strikes	29	33	0

As it can be seen from the table 2 in 2015 drone strikes are approximately 44 percent while airstrikes have the lead. Moreover, the number of targets

15 “Afghanistan: US Air and Drone Strikes,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Q1eBZ275Znlpn05PnPO7Q1BkI3yJZbvB3JycywAmqWc/edit#gid=0>

16 “Afghanistan: US Air and Drone Strikes,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Q1eBZ275Znlpn05PnPO7Q1BkI3yJZbvB3JycywAmqWc/edit#gid=0>

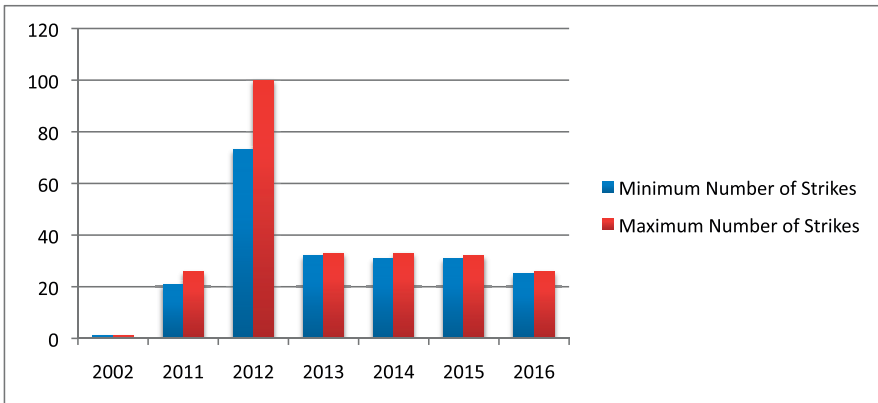
killed is larger when drones strikes are and the number of civilians killed is lower. Unfortunately, the same thing cannot be said for the strikes conducted in 2016. During the last 7 months the number of drone strikes is triple the number of air strikes and approximately 76 percent of the total strikes. When comparing the number of the civilians killed, there is no civilian killed from the air strikes, but a maximum of 40 people are killed from the drone strikes. Moreover, it needs to be emphasized that the number of civilians killed during 7 months in 2016 (15-40 civilians) outdoes the total number of civilians killed during 2015 (14-31 civilians).

Indeed, considering that drones' technology evolves as time passes, someone would expect that casualties coming from the drone strikes must be lower, something that is contradicted by the number of civilians killed in 2016. On the other hand, a triple increase in the number of drone strikes can be explained with the Obama's policy, as he has aimed for a long time to remove the boots from the ground. As far as it can be understood, drones are being used to fill the vacuum left from the withdrawal of the American soldiers.

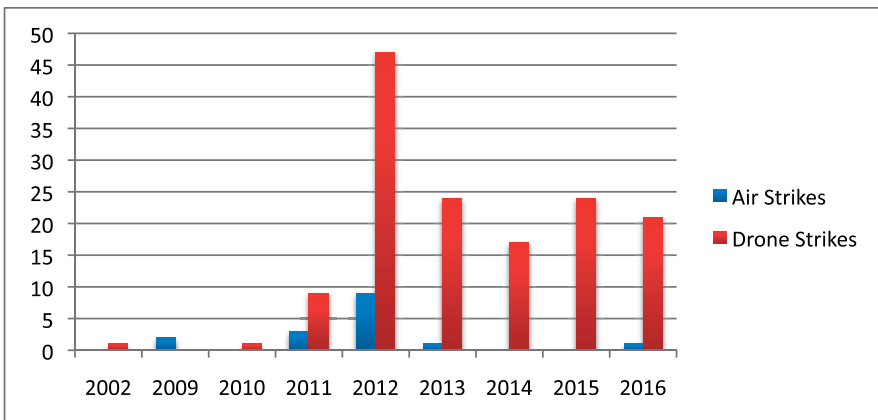
Yemen Drone Strikes and Casualties

Drone strikes conducted in Yemen have been closely followed by many organizations; and even why the U.S. has not given a clear number regarding the number of strikes or victims, estimated figures are provided. *The Bureau of Investigative Journalism* and *New America* have followed Yemen closely and have reported all the strikes, starting from the first one, which was conducted in 2002. In some cases the information provided by both organizations does not totally match; however, if we would look at the general trends of the drone strikes the data provided by *The Bureau of Investigative Journalism* coordinated with the data given by *New America*. Aiming to create a broader visualization of the dronified warfare and its casualties in Yemen, data from both organizations is used.

Graph 1: Minimum and Maximum Number of Drone Strikes in Yemen according to the BIJ¹⁷

Graph 2: The Number of Air and Drone Strikes according to New America¹⁸

As it can be seen from both Graph 1 and 2 the first drone strike in Yemen took place in 2002. Afterward, during a period of approximately 7 years no strikes were conducted in Yemen. According to *The Bureau of Investigative Journalism* the second strike occurred on 2011; nevertheless, based on the data provided by *New America* the first strike – after the one in 2002 – occurred in December 2009 but was not conducted by a drone. Only in May 2010 drones

17 “US Strikes in Yemen,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from https://docs.google.com/spreadsheets/d/11b1hEYJ_omI81Se33izwS2a21biygs0hTp2AI_Kz5KQ/edit#gid=323032473

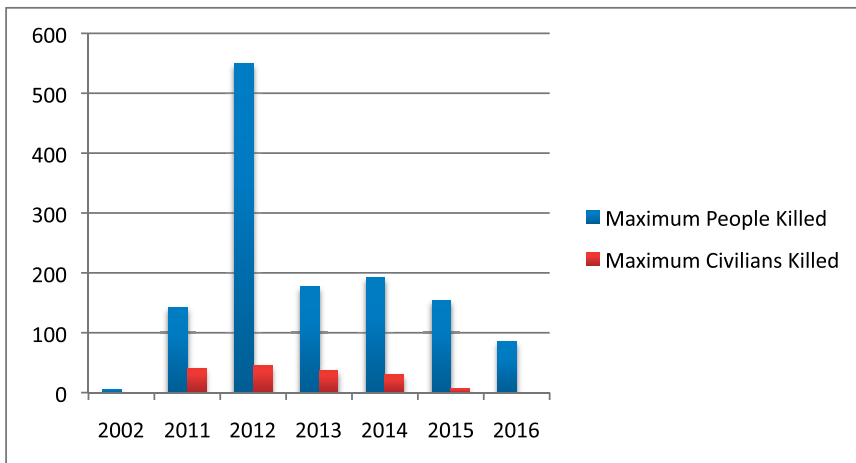
18 “Drone Wars Yemen: Analysis,” *New America*, retrieved from <http://securitydata.newamerica.net/drones/yemen-analysis.html>.

started to be used again in targeting high value targets and since then the U.S. has heavily relied on them. If we would take in consideration Graph 2, it is obvious that drone strikes have been widely used in comparison with the air strikes unlikely the case of drone strikes in Afghanistan (with exception of 2016).

Important enough to be mentioned is also the fact that in Yemen during Bush administration drones have been used only one time. As Obama came in power, and intensification in the strikes is apparent after Obama came in power. In 2012 the strikes reached their peak as Obama administration supported the Yemeni government in their fight against Al-Qaeda's branch - al-Qaeda in Arabian Peninsula (AQAP). According to *New America* in 2012 there were conducted 47 drone strikes; nevertheless *The Bureau of Investigative Journalism* presents a number between 73-100 strikes.

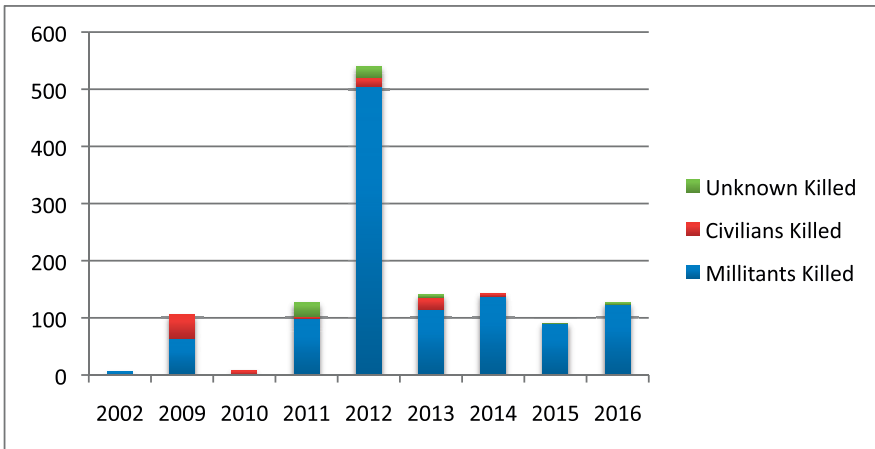
Strikes in Yemen and Pakistan started with a difference of 2 years, 2002 and 2004 respectively. In Pakistan the strikes reached their peak in 2010 and 2011, followed by a gradual decrease in the following years. However, as strikes in Pakistan decreased, the strikes in Yemen started to intensify. If we were to give a total number of strikes conducted in Yemen by the U.S. – taking in consideration the data of both organizations – it is approximately a minimum of 144 and a maximum of 252 drone strikes.

Graph 3: The Maximum Number of People and Civilians Killed in Yemen according to the BIJ¹⁹

19 “US Strikes in Yemen,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from https://docs.google.com/spreadsheets/d/11b1hEYJ_omI81Se33izwS2a2lbiygs0hTp2A1_Kz5KQ/edit#gid=323032473.

Graph 4: Maximum Number of Militants and Civilians Killed in Yemen according to New America²⁰

Even in terms of the number of people killed, Yemen remains one of the controversial states. If data provided from both *The Bureau of Investigative Journalism* and *New America* would be taken in consideration the total death toll ranges from a minimum of 901 people killed to a maximum of 1305 people losing their lives from the strikes. Among them there are killed approximately 87-162 civilians. Despite the fact that the number of militants killed seems quite high when comparing with the number of civilians who were killed, it must be said that only 35 key al-Qaeda figures were killed – among them Anwar al-Awlaki and Fahd al-Quso.

Anwar al-Awlaki was killed in Yemen with a drone strike in September 2011, which led to a lot of discussions that questioned the legality of drones as for the first time an American citizen outside the homeland was killed without due process.²¹ Just two weeks after the son of Anwar al-Awlaki (16 years old) – also an American citizen – was killed from another drone strike the target of which the person accompanying Abdulrahman al-Awlaki.²² Another very dis-

20 “Drone Wars Yemen: Analysis,” *New America*, retrieved from <http://securitydata.newamerica.net/drones/yemen-analysis.html>.

21 “Anwar al-Awlaki Killed in Yemen - As It Happened,” *The Guardian*, retrieved from <https://www.theguardian.com/world/blog/2011/sep/30/anwar-al-awlaki-yemen-live>.

22 Craig Whitlock, “U.S. Airstrike that Killed American Teen in Yemen Raises Legal, Ethical Questions,” *The Washington Post*, (22 October 2011), retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-airstrike-that-killed-american-teen-in-yemen-raises-legal-ethical-questions/2011/10/20/gIQAdvUY7L_story.html.

cussed strike in Yemen took place in December 2012 when a drone strike hit a wedding convoy and approximately 15 civilians were killed.²³

Pakistan Drone Strikes and Casualties

Drone strikes in Pakistan started in 2004 under the Bush administration and since then the strikes have been constant. Indeed Pakistan is the only state where Bush administration has mostly used drones unceasing. Nevertheless, when Obama became president the strikes increased peculiarly having their peak in 2010 with a 128 strikes. Since then, as it can be seen from Graph 5 the strikes have decreased continuously. Moreover, it is important to emphasize that the drone strikes in Pakistan have been carried out only from CIA, unlike other states such as Yemen or Somalia where American military was included. Nevertheless, as Obama in June 2016 declared the transfer of drone program from CIA to Pentagon, it is left to see what the future for Pakistan will look like. In 2010 a senior Obama administration official stated that “the CIA was running the drone campaign in Pakistan mainly because the agency was first to develop the technology after the Sept. 11, 2001, terrorist attacks and because Pakistan’s government insisted on secrecy so that it could deny any U.S. operations on its soil.”²⁴

When it comes to the stance of Pakistan’s government towards the U.S. drones strikes, it can be said that it has been very antagonistic. For many years the government publicly has condemned the drone strikes and has declined any possible cooperation with the U.S. in these strikes. Nevertheless, documents published from *WikiLeaks* proved the contrary. According to this document, the former Pakistani Prime Minister Yousuf Raza Gilani had said to the former U.S. Ambassador in Pakistan – Ann Patterson – that the U.S. could continue with the strikes “...as long as they get the right people. We’ll protest in the National Assembly and then ignore it.”²⁵

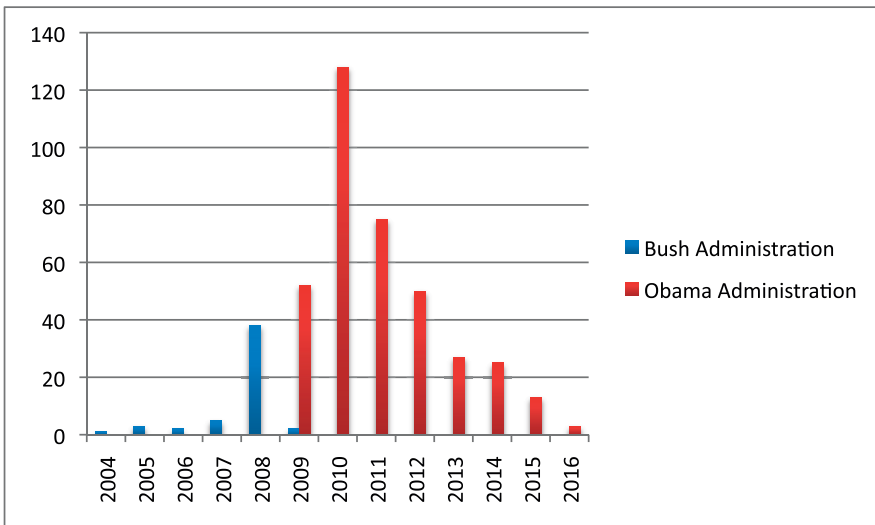
23 Iona Craig, “What Really Happened When a US Drone Hit a Yemeni Wedding Convoy?,” *Al Jazeera America*, (20 January 2014), retrieved from <http://america.aljazeera.com/watch/shows/america-tonight/america-tonight-blog/2014/1/17/what-really-happened-w-henadronehitayemeniweddingconvoy.html>.

24 Greg Miller, “Obama’s New Drone Policy Leaves Room for CIA Role,” *The Washington Post*, (25 May 2013), retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/national-security/obamas-new-drone-policy-has-cause-for-concern/2013/05/25/0daad8be-c480-11e2-914f-a7aba60512a7_story.html.

25 “Pakistan and US: Hand-in-Hand on Drone Deaths,” *Al Jazeera*, (18 December 2013), retrieved from <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/11/pakistan-us-hand-hand-drone-deaths-20131127145212604294.html>.

The contradiction between the U.S. and Pakistan’s government regarding the drone strikes still goes on even today. One of the latest strikes –on May 23, 2016 – targeted the Taliban chief, Mullah Akhtar Mansoor. He has been considered as the highest value target after bin Laden and the US Secretary of State, John Kerry, argued that Mansoor was a continuing imminent threat to the U.S. personnel in Afghanistan.²⁶ Despite this, the Pakistani’s government publicly condemned the strike and argued that the U.S. had violated its sovereignty, as the Prime Minister Nawaz Sharif was not acknowledged earlier. Moreover, this strike is expected to have a negative impact on the Pakistan-Taliban peace talks that were going on and the strikes is translated as a sign that the Obama administration is becoming less patient regarding the inability of Pakistan to control the Taliban.²⁷

Graph 5: Drone Strikes Conducted in Pakistan according to the IBJ²⁸

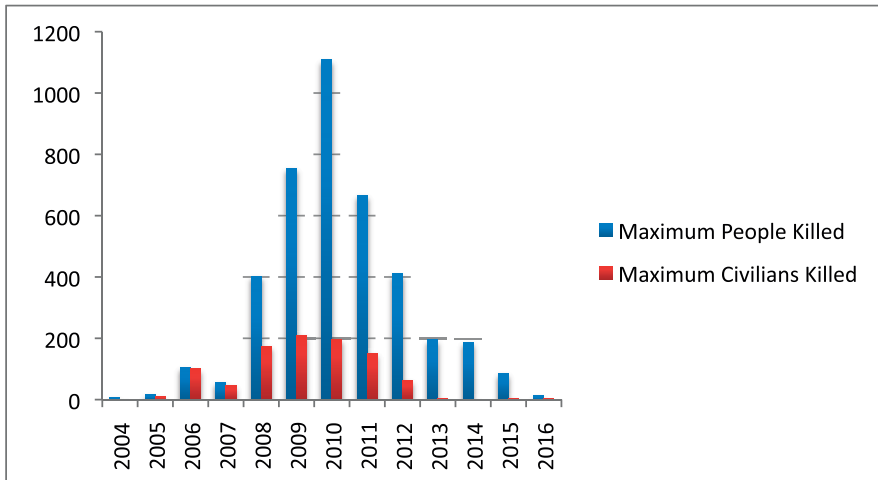

26 “Pakistan Says US Drone Strike Violated Its Sovereignty,” *Al Jazeera*, (23 May 2016), <http://www.aljazeera.com/news/2016/05/pakistan-drone-strike-violated-sovereignty-160522204312754.html>.

27 Mujib Mashal, “Taliban Chief Targeted by Drone Strike in Pakistan, Signaling a U.S. Shift,” (22 May 2016), retrieved from http://www.nytimes.com/2016/05/23/world/asia/afghanistan-taliban-leader-mullah-mansour.html?_r=0.

28 “CIA and US Military Drone Strikes in Pakistan,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1NAfjFonM-Tn7fziqiv33HlGt09wgLZDSCP-BQaux51w/edit#gid=694046452>.

Graph 6: Maximum of People and Civilians Killed by Drone Strikes in Pakistan according to the IBJ²⁹

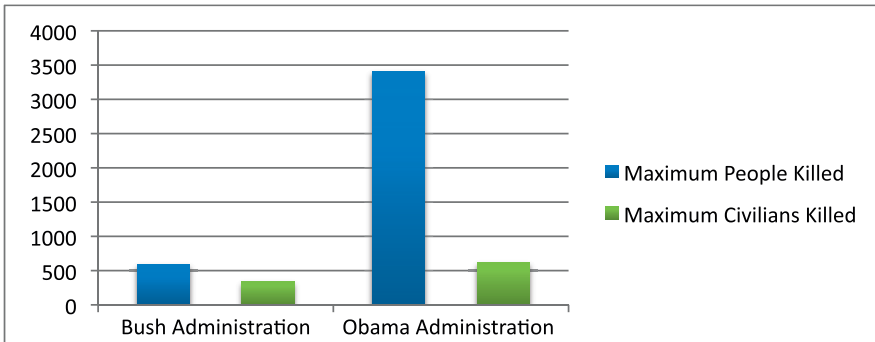
Lastly, it is estimated that out of 4000 people that have been killed in drone strikes, approximately 900 of them are civilians. Also it is important to underline that fact that only 58 high profile militants have been killed, and this comprises only 2 percent of the total death toll. The other people killed are civilians, children and alleged combatants.³⁰ One of the most fatal strikes was conducted in October 2006 when a drone missile stroked the building of a madrasa –it was assumed as a Taliban training camp – and at least 69 children were killed. Nevertheless, as the strikes increased the death toll also increased and as it can be observed from Graph 6 the civilian casualties had their peak in 2009 and 2010. However, since then there has been a constant decrease. If we were to compare the total and civilian causality rate between Bush and Obama, taking in consideration Graph 7, it can be said that even why the total causality rate still remain high (8.7 percent and 5.6 percent respectively), the civilian causality rate has visibly decreased – from 3.3 percent during Bush administration to 0.7 percent during Obama administration.³¹

29 “CIA and US Military Drone Strikes in Pakistan,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1NAfjFonM-Tn7fziqiv33HIGt09wgLZDSCP-BQaux51w/edit#gid=694046452>.

30 “Out of Sight, Out of Mind: A Visualization of Drone Strikes in Pakistan since 2004,” retrieved from <http://drones.pitchinteractive.com>.

31 “CIA and US Military Drone Strikes in Pakistan,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1NAfjFonM-Tn7fziqiv33HIGt09wgLZDSCP-BQaux51w/edit#gid=694046452>.

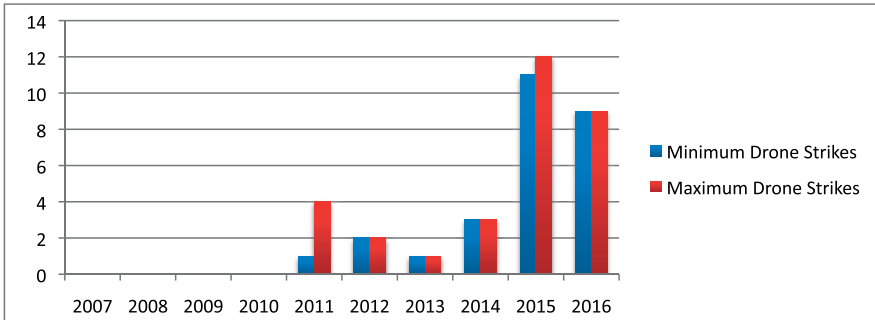
Graph 7: Comparison Between the Bush Administration (2004 -19 January 2009) and Obama Administration (20 January 2009 - July 2016)³²

Somalia Drone Strikes and Casaulties

Somalia is one of the countries with less number of drone strikes. The U.S. has started its operations in Somalia since 2003, nevertheless drones strikes were used only by Obama in 2011 and afterward. In a period of 6 years there have been conducted approximately 31 drone strikes. Unlike Pakistan, the strikes in Somalia have increased in the last two years, and conversely the number of civilians killed has lessened.

Graph 8: Number of Drone Strikes in Somalia according to BIJ³³

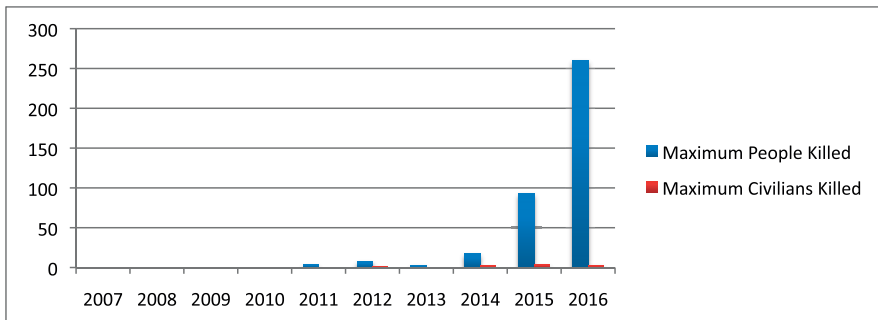

32 “CIA and US Military Drone Strikes in Pakistan,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1NAfjFonM-Tn7fziqiv33HIGt09wgLZDSCP-BQaux51w/edit#gid=694046452>.

33 “US Strikes in Somalia,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from https://docs.google.com/spreadsheets/d/1-LT5TVBMy1Rj2WH30xQG9nqr8-RXFVvzJE_47NlpeSY/edit#gid=0.

The main target of the U.S. in Somalia has been al-Shabab militants. The main strike was conducted on March 2016 where the U.S. military claimed to have killed more than 150 al-Shabab fighters while they were training.³⁴ For this reason –as it can be understood also from Graph 9 – in 2016 the number of people killed reached their topmost. Even why the Obama government considered this a big achievement towards terrorism, many have question whether the people killed were really militants. These doubts increased even more when the U.S. failed to provide the identities of the people killed from the drone strike.³⁵

Graph 9: Maximum Number of People and Civilians Killed in Somalia according to the BIJ³⁶

Debating the U.S. Dronified Warfare

Many scholars and journalists strongly argue that drone strikes violate the domestic and international law. However, Obama administration exonerates the drone strikes by claiming that it is exactly the domestic and international law that legitimize the usage of drones. The discussion on the morality of using drones strikes to kill suspected terrorists is another fundamental issue that needs attention while analyzing the dronified warfare. The morality stands behind

34 “US: More than 150 al-Shabab Fighters Killed in Air Raid,” *Al Jazeera*, (8 March 2016), retrieved from <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/drone-strike-somalia-kills-150-fighters-160307170607675.html>.

35 Gleen Greenwald, “Nobody Knows the Identities of the 150 People Killed by U.S. in Somalia, but Most Are Certain They Deserved It,” *The Intercept*, (8 March 2016), retrieved from <https://theintercept.com/2016/03/08/nobody-knows-the-identity-of-the-150-people-killed-by-u-s-in-somalia-but-most-are-certain-they-deserved-it/>.

36 “US Strikes in Somalia,” *The Bureau of Investigative Journalism*, retrieved from https://docs.google.com/spreadsheets/d/1-LT5TVBMy1Rj2WH30xQG9nqr8-RXFVvzJE_47NlpeSY/edit#gid=0.

most of the legal principles that govern the drone strikes. These discussions are mainly focused on the arguments that drone strikes do not respect many of the principles of the International Humanitarian Law. At the same time the focus remains on the double start of the drone program: while there is intended to lower the risk for the U.S. soldiers, on the other hand the life of many innocent people is taken as they are considered as suspected terrorist.

Seen from this perspective, it would be right to ask whether the legality, morality and effectiveness of the dronified warfare should be defined based on the practices of the U.S. This paper argues that such a generalization would be wrong, as drones if used properly may be very effective and respect the international law. Nevertheless, it can be said as well that the concerns of many analysts are real as the U.S. is creating a wrong example to be followed. Washington calls itself a standard bearer and it is true, the other states imitate the U.S. but in the case of drones this would lead in fatal result for the U.S itself.

Legality of Drone Strikes

*If you do something for long enough, the world will accept it International law progresses through violations. We invented the targeted assassination thesis and we had to push it.*³⁷

Whilst the drone usage stretched through Africa, the Middle East and regions around it, the critics against it amplified as well, as a result the legality of drone strikes has been the reference point of the drone-skeptics. Many argue that the drone strikes and target killings violate the main principles of the international law, as they have resulted in a huge number of assassinations. Moreover, they aptly stress the fact that drone usage has expanded the U.S. operations in many regions, including here the non-combat areas. Both of the principles, claimed to be violated, are codified in the Additional Protocol I to the Geneva Conventions. Explicitly, the principle of distinction is defined as: “The parties to the conflict must at all times distinguish between civilians and combatants. Attacks may only be directed against combatants. Attacks must not be directed against civilians;”³⁸ while the principle of proportionality is defined as: “Launching an attack which may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which

37 Yotam Feldman and Uri Blau, “Consent and Advise,” *Haaretz*, (29 January 2009), retrieved from <http://www.haaretz.com/consent-and-advise-1.269127>.

38 Rule 1, *Customary IHL*, retrieved from https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule1.

would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated, is prohibited.”³⁹ Controversially, the drone advocates argue that due to developed technology of drones, that allows them to be very precise. This makes drones more legal and moral than other weapons.⁴⁰

Seen from the perspective of the international laws, the dronified warfare is discussed based on *jus ad bellum* and *jus in bello*. While the former is related with the reason/recourse that led to the use of force, the latter is related with the way the force is conducted. Firstly, when considering *jus ad bellum*, the Obama administration argues that the drone strikes are conducted as a self-defense based on the Article 51 of the UN Charter. The interpretation of this argument maintains that those who are part of al Qaeda or even affiliated with them can be considered as belligerents, and can be targeted no matter where he/she is located. Therefore, the strikes are taken as a result of the necessity due to the imminent threat posed by the terrorists. Based on the domestic law, Authorization for the Use of Force (AUMF) has served as “a legal rationale for worldwide operations against terrorist operations.”⁴¹ Accordingly, the president has the right to use all the possible means against those who are directly connected with those who “planned, authorized, committed or aided” the 9/11 attacks or any affiliated person. It is argued that such a resolution gives power to the president to conduct a war with no geographical borders (or as it is called by skeptics, the everywhere war⁴²) and no time limits.

Inimical to the self-defense argument, according to drone skeptics, a believe that a nation or someone intends to harm the U.S. is not enough neither to take action in self-defense and nor to legitimize the lethal force.⁴³ Another argument used to prove the illegality of drone strikes is focused on the zones where the U.S. is using the drone strikes. As mentioned previously, based on the AUMF there is no geographical limitation for the use of force as the U.S.

39 Rule 4, *Customary IHL*, retrieved from https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter4_rule14.

40 Bradley Jay Strawser, “Moral Predators: The Duty to Employ Uninhabited Aerial Vehicles,” *Journal of Military Ethics*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15027570.2010.536403>.

41 Michael J. Boyle, “The Legal and Ethical Implications of Drone Warfare,” *The International Journal of Human Rights*, Vol. 9, No. 2 (2015), pp. 105-126, DOI: 10.1080/13642987.2014.991210.

42 See: Derek Gregory, “The Everywhere War,” *The Geographical Journal*, Vol. 177, No. 3 (2011), pp. 238–250, DOI: 10.1111/j.1475-4959.2011.00426.x.

43 Medea Benjamin, *Drone Warfare: Killing by Remote Control* (US: Verso, 2013), Chapter 6.

is engaged in a global war against al-Qaeda and other terrorist organization affiliated with the former. For this reason, the U.S. has conducted most of its strikes in non-combat zones. However, many oppose the everywhere war justification and argue that using drone strikes outside the combat zones is illegal.⁴⁴ This assertion if followed from the arguments on the violation of the national sovereignty where the strikes are conducted.⁴⁵ As Laurie Calhoun points out “a glaring problem with the pretext of national self-defense is the vast power asymmetry between a single supposedly threatening individual and the state itself.”⁴⁶ The history has shown that even in the cases when the states where drones are used oppose the strikes, the U.S. has kept going on with the attacks. An example for this is the case when Pakistan past a resolution against drone strikes, but the U.S. did not take it in consideration. At that time, the Pakistani High Commissioner to London Wajid Shamsul Hasan said: “What has been the whole outcome of these drone attacks is that you have directly or indirectly contributed to destabilising or undermining the democratic government. Because people really make fun of the democratic government – when you pass a resolution against drone attacks in the parliament and nothing happens. The Americans don’t listen to you, and they continue to violate your territory.”⁴⁷

Focusing on the *jus in bello*, the compliance with the principles of the IHL is compulsory. Philip Alston, then Special Rapporteur of UN, in a report on extrajudicial, summary or arbitrary executions asserted: “a missile fired from a drone is no different from any other commonly used weapon, including a gun fired by a soldier or a helicopter or gunship that fires missiles. The critical legal question is the same for each weapon: whether its specific use complies with IHL.”⁴⁸ In this regard, the legality of drones is discussed mainly based on two

44 Samit D’Cunha, “(Un)leashing the Drones: Legal Motives for a Geographic Limitation of Drone Warfare,” *International Affairs Review*, retrieved from <http://www.iar-gwu.org/sites/default/files/articlepdfs/%28Un%29leashing%20the%20Drones%20-%20Samit%20D%27Cunha.pdf>.

45 See: Michael Boyle, “The Costs and Consequences of the Drone Warfare,” *International Affairs*, Vol. 89, No. 1 (2013); Ian Shaw, “Predator Empire: The Geopolitics of US Drone Warfare,” *Geopolitics* (2013), DOI:10.1080/14650045.2012.749241; Medea Benjamin, *Drone Warfare: Killing by Remote Control*, etc.

46 Laurie Calhoun, *We Kill Because We Can: From Soldiering to Assassination in the Drone Age* (London: Zed Books, 2015), p. 115.

47 Chris Woods, “CIA Drone Strikes Violate Pakistan’s Sovereignty, Says Senior Diplomat,” *The Guardian*, (3 August 2012), retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2012/aug/03/cia-drone-strikes-violate-pakistan>.

48 Philip Alston, “Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary

main and concomitant principles of IHL: the principle of distinction and the principle of proportionality.

Then CIA director, Leon Panetta in 2009 – by calling drones as ‘the only game in town’ – argued that drone is “very precise, it’s very limited in terms of collateral damage.”⁴⁹ Nevertheless, after the Nuclear Summit in April 2016 Obama – talking in past tense – accepted that drones have killed civilians. In this regard he stated: “It wasn’t as precise as it should have been, and there’s no doubt civilians were killed that shouldn’t have been. ... We have to take responsibility where we’re not acting appropriately, or just made mistakes.”⁵⁰ What Obama accepted with just one sentence drone skeptics have been arguing for years. A simple math would be enough to understand that drones may be precise but it does not mean that civilians are not killed. Gregorie Chamayou states: “[it] is estimated that the AGM-114 Hellfire fired by the Predator drone has a ‘kill zone’ of 15 meters – which means that all those who happen to be within the radius of 15 meters around the point of impact even if they are not the designated target, will die together with the target.”⁵¹

Another debated issue that is based on the above-mentioned principles is related with the differentiation between civilian and combatant. Today the distinction between the civilians and combatants has been blurred as the combatant do not have distinct clothing and they leave in areas populated by civilians. This has resulted in equivalence between combatants and civilians, which are suspected as terrorists, making the latter a possible target. According to Gregoire Chamayou, “this equivalence has the effect to extend the right to kill well beyond the classic legal boundaries and conferring an indefinite elastic on the concept of a legitimate target.”⁵² Many opponents of the drone program argue that due to this blurred distinction the possibilities to attack civilians are higher, especially in the cases when the U.S. uses ‘double tap’ strikes or ‘signature strikes.’ The Obama administration has strongly opposed this argument by emphasizing the develop-

Executions,” United Nations General Assembly, retrieved from <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.24.Add6.pdf>.

49 Noah Shachtman, “CIA Chief: Drones ‘Only Game in Town’ for Stopping al-Qaeda,” *Wired*, (19 May 2009), retrieved from <https://www.wired.com/2009/05/cia-chief-drones-only-game-in-town-for-stopping-al-qaeda/>.

50 Nicole Gaouette, “Obama: ‘No Doubt’ U.S. Drones Have Killed Civilians,” *CNN*, (2 April 2016), retrieved from <http://edition.cnn.com/2016/04/01/politics/obama-isis-drone-strikes-iran/>.

51 Grégoire Chamayou, *A Theory of the Drone*, (NY: The New Press, 2015), p. 142

52 Grégoire Chamayou, *A Theory of the Drone*, p. 145

ped technology of drones; however, it can be said that as long as the killed individuals who have not been targeted are considered as enemies in action (EKIA)⁵³ until proved that they are innocent, it would be quite difficult to prove wrong the arguments of Obama administration.

Despite the distinction between the civilians and combatants, the drone opponents argue that the due to the lack of due process the target killings are assassinations.⁵⁴ Jeremy Scahill shortly puts it as: “Drones are a tool, not a policy. The policy is assassination.”⁵⁵ Nevertheless, Harold Koh – Obama’s legal advisor – argued that as the U.S. is in war with al-Qaeda and its affiliates, thus: under domestic law, the use of lawful weapons systems—consistent with the applicable laws of war—for precision targeting of specific high-level belligerent leaders when acting in self-defense or during an armed conflict is not unlawful, and hence does not constitute “assassination.”⁵⁶

As it can be seen from the arguments provided above, all of them are directed to the American dronified warfare. Firstly, it is questioned whether the UN charter or AUMF really provides legal basis for the U.S. to use the drone strikes; however, at this point it would not be wrong to argue that there is no law that prohibits the usage of drones. When it comes to the violation of the IHL principles, even from the data that was provided in the second section, it can be seen that the U.S. drones rarely make a distinction between civilians and combatants. Nevertheless this does not mean that drones as a weapon violates these principles, but it is necessary to understand that the way how drones are used

53 Josh Begley, “A Visual Glossary,” *The Intercept*, (15 October 2015), retrieved from <https://theintercept.com/drone-papers/a-visual-glossary/>.

54 Jeremy Scahill, “The Assassination Complex,” *The Intercept*, (15 October 2015), retrieved from <https://theintercept.com/drone-papers/the-assassination-complex/>; Bill Quigley, “Five Reasons Drone Assassinations are Illegal,” *Counter Punch*, (15 May 2012), retrieved from <http://www.counterpunch.org/2012/05/15/five-reasons-drone-assassinations-are-illegal/>; Pam Bailey, “Assassination Drones: A New Type of Warfare,” *Washington Reports on Middle East Affairs*, (January/February 2013), pp. 34-35, retrieved from <http://www.wrmea.org/2013-january-february/assassination-drones-a-new-type-of-warfare.html>; <https://www.mintpressnews.com/obama-drone-king-assassination-policy-explained/217181/>, etc.

55 Jeremy Scahill, “The Assassination Complex,” *The Intercept*, (15 October 2015), retrieved from <https://theintercept.com/drone-papers/the-assassination-complex/>.

56 Harold Hongju Koh, “The Obama Administration and International Law,” *U.S. Department of State*, (25 March 2010), retrieved from <http://www.state.gov/s/l/releases/remarks/139119.htm>.

is illegal. For example, the U.S. claims that drones are used to kill terrorists in unfeasible territories that provide a safe heaven for the terrorists. Taking this in consideration, a drone strike used against terrorists in such a territory would produce much less (not to say none) civilian casualties than a drone strike used to kill a terrorist in the middle of the city center or at his house. What the U.S. is doing, is justifying its killings in the city centers by giving as an example the drone targets used in unfeasible areas; while on the other hand, the critics are trying to make drones strikes illegal by giving as an example the drone strikes used to kill the terrorists in the city centers leaving aside the fact that drone strikes in a legal way can kill high-threat terrorists in unfeasible territories.

Morality of Drone Strikes

“The further removed we are from the victim, the more we are likely to act harshly.”⁵⁷

Questions regarding the collateral damage and the killing of the innocents constantly have challenged the ethics of dronified warfare. However, the dehumanization of the warfare has become the main focus when it comes to morality of the drone strikes. The so-called ‘psychology of the distance’ has a direct impact on how the war is conducted due to its influence on the psychology of those who give the orders and those who conduct the orders. According to a former drone pilot the fact that the targets are seen as a silhouette generates a detachment from the human life and as the human element is taken from the war there is nothing that would stop the attacker to exert lethal violence. Klem Ryan defines this situation as ‘disassociation’ and according to him the distance between the attacker and the victim is reflected in the violent acts conducted from the former.⁵⁸ Moreover, the analogy and similarity between the drone controlling and a PlayStation game plays a significant role in dehumanizing the drone program. This analogy makes the killing more appealing and the drone pilot thinks himself/herself as powerful in that extend that may decide who can live and who has to die.

‘Projecting power without vulnerability’ has been the aim of the military for decades and that has become possible with the usage of drones. Such stra-

57 “Drone Wars: The Gamers Recruited to Kill – Video,” The Guardian, (February 02, 2015) retrieved July 01, 2016 from <http://www.theguardian.com/news/video/2015/feb/02/drone-wars-gamers-recruited-kill-pakistan-video>.

58 Klem Ryan, “What is Wrong with Drones? The Battlefield in International Humanitarian Law,” in Matthew Evangelista and Henry Shue, *The American Way of Bombing*, (U.S.: Cornell University Press, 2014), pp. 207-223.

tegy while making the attacker omnipotent leaves the victim impotent. Specifically, the attacker is removed from the hazardous environment, has a powerful weapon and knows every step and capability of the victim. On the other hand, the victim remains within the hazardous environment, unarmed and with no knowledge of who is his enemy. According to Ian Shaw the solders have been updated to lethal bureaucrats.⁵⁹

The lethal bureaucrat, nevertheless, has been associated with question regarding the moral hazard. “Moral hazard is a concept common in economic and philosophical circles; it describes a situation in which a party engages in risky or morally questionable behaviors because he or she does not have to face the consequences of the actions.”⁶⁰ Accordingly, the lack of threat would have a threefold impact: (i) people would support easier a war conducted with drones which would lead to encouragement of new wars,⁶¹ (ii) a drone pilot killing with ease as he can not be attacked and (iii) leaders pursuing wars even why they are not necessary as the public’s pressure is not the same when lives of their people are in danger. Laurie Calhoun pertinently describes the situation as “the last resort has become the first resort... self-defense has become naked aggression...just war has become blind slaughter.”⁶²

Despite these critiques, there are some supporters of the drone program according to whom as the drones are more advanced, efficient and precise than the other weapons, and then their use is morally obligatory.⁶³ Similarly, Obama himself while accepting the Nobel Prize – even not directly speaking about drones – stated: “There will be times when nations -- acting individually or in concert -- will find the use of force not only necessary but morally justified.”⁶⁴

59 Ian Shaw, “Predator Empire: The Geopolitics of US Drone Warfare,” *Geopolitics* (2013), DOI:10.1080/14650045.2012.749241, p. 2.

60 John Kaag and Sarah Kreps, *Drone Warfare*, (UK: Polity Press, 2014).

61 James Igoe Walsh and Marcus Schulzke, “The Ethics of Drone Strikes: Does Reducing the Cost of Conflict Encourage War?,” *U.S. Army War College Press and Strategic Studies Institute*, (September 2015, retrieved from <https://www.hsdl.org/?view&did=788652>).

62 Laurie Calhoun, *We Kill Because We Can: From Soldiering to Assassination in the Drone Age* (London: Zed Books, 2015), pp. XV- XVI.

63 Bradley Strawser, “Moral Predators: The Duty to Employ Uninhabited Aerial Vehicles,” *Journal of Military Ethics*, Vol. 4, No. 4 (2010), pp. 342-368.

64 “Remarks by the President at the Acceptance of the Nobel Peace Prize,” *The White House*, (10 December 2009), retrieved from <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize>.

Overall, the fact that drone pilots are affected by the “psychology of distance,” making the pilots more eager to use force is undeniable. Nevertheless, the impact of this could be overcome with the proper training of the pilots, something that the U.S. is not doing currently. When drone pilots during their training program are not only taught how to use drones, but are taught how to kill in cold-blood while considering the others as terrorists, as objects but not humans. A weapon itself can not be called moral or immoral, it is the person that uses the weapon that does a moral or immoral action. As long as the U.S. teaches the drone pilots since young ages to kill people just because they live in territories where rule of law does not exist or just because they are in contact with one terrorist the dronified warfare will be immoral. As long as humans will be seen as objects that have to be destroyed, the dronified warfare will continue to be immoral. This can be undone, only in the case the U.S. starts to train its drone pilots properly, making them aware that there is a person on the other side of the screen not an object, not a computer code that has to be eliminated. Such a policy would make close the gap between the attacker and the attacked and in this way there is a chance that drones will start to be used ethically from the state leaders and by the drone pilots also. Raising the awareness of drone pilots regarding what dronified warfare is, would reduce the dehumanization that the current usage of drones has produced.

Effectiveness of Drone Strikes

*Be afraid ... Be very afraid.*⁶⁵

This is a well-known phrase originated from the movie *The Fly* when Seth Brundle started to experiment with teleportation. Unfortunately, the experiment goes wrong and Brundle turns into a man half-person and half-insect. ... Has drone program gone wrong and should we be afraid of that? Many argue that we should be very afraid of what future is holding. According to the drone skeptics, the drone program not only is not legal or moral but it is not even effective.

The main argument – which many tend to agree – is that the use of drone strikes has resulted in radicalization⁶⁶ of the people affected from the strikes.

65 (Movie) *The Fly*, 1986.

66 See Akbar Ahmed, *The Thistle and the Drone: How America's War on Terror Became a Global War on Tribal Islam*, (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2013), Laurie Calhoun, *We Kill Because We Can: From Soldiering to Assassination in the Drone Age* (London: Zed Books, 2015); Michael J. Boyle, “The Legal and Ethical

Moreover, the radicalization itself has led to an ‘endless war without victory.’ Quoted in the book of Andrew Cockburn - *Kill Chain: The Rise of the High-Tech Assassins*⁶⁷ – a field commander stated: “Even if I kill one, it only took two weeks before the next guy came in. They didn’t miss a beat. You replace one guy, chances are the guy that’s coming in is more lethal, has less restraint and is more apt to make a name for himself and go above and beyond than if you had just left the first guy in there.” Not only are the high targets replaced when killed, but also due to the high number of civilians killed the animosity towards the U.S. is increased even more. Bruce Riedel –former CIA analyst and Obama counterterrorism adviser – argued: “[the] problem with the drone is it’s like your lawn mower. You’ve got to mow the lawn all the time. The minute you stop mowing, the grass is going to grow back.”⁶⁸ However, this does not seem as a problem for the U.S. as long as the threat is contained and with the help of the drone strikes they can always kill the enemy and the new recruits before they turn into a great threat. Nevertheless, what the Obama administration never mentioned is that the everywhere war has updated and turned into a global endless war, the end of which is seen by no one. One thing is for sure, there is no way back in the drone program even if the Pentagon’s budget shrinks,⁶⁹ but it seems that there is no way back for the radicalization as well. As Scott Shane specifies, in the case of the Anwar al-Awlaki – he is the first American citizen killed outside the homeland with a drone strike – he was killed but now he is considered as a ‘posthumous mentor’ for many – among them also the attackers of Sharlie Hebdo. Moreover, his lectures through *YouTube* are delivered in the whole globe and today ISIS is using them as well.⁷⁰

The lethal strikes of the U.S. drones have had an impact on the internal affairs of the states where they are used. In most of the cases they retrograde

Implications of Drone Warfare,” *The International Journal of Human Rights*, Vol. 9, No. 2 (2015), pp. 105-126, DOI: 10.1080/13642987.2014.991210; etc.

67 Andrew Cockburn - *Kill Chain: The Rise of the High-Tech Assassins*, (U.S.: Henry Holt and Co., 2015).

68 Greg Miller, “Plan for Hunting Terrorists Signals U.S. Intends to Keep Adding Names to Kill Lists,” *The Washington Post*, (23 October 2012), retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/national-security/plan-for-hunting-terrorists-signals-us-intends-to-keep-adding-names-to-kill-lists/2012/10/23/4789b2ae-18b3-11e2-a55c-39408f6e6a4b_story.html.

69 Nick Turse, *The Changing Face of Empire: Special Ops, Drones, Spies, Proxy Fighters, Secret Bases, and Cyberwarfare*, (Chicago: Haymarket Books, 2012), p. 30.

70 Scott Shane, *Objective Troy: A Terrorist, a President, and the Rise of the Drone*, (NY: Tim Duggan Books, 2015).

the power of the governments but the vacuum created sometimes is filled from the tribal warfare or national armies attacks. In this case even more people are killed and many are obliged to leave the country.⁷¹

Another important critique regarding the effectiveness of the drones is related with their flaws. Based on the documents provided by The Intercept, drones are prone to three main flaws, which affect its accuracy. Firstly, drones aim the phones, they track the targets on bases of the signal that they receive from their phone and the strike aims to hit the phone rather than the person itself. Secondly, it is impossible to supervise the “Named Areas of Interest (NAIs)” 7/24 and when one drone has to move and there is no other drone to replace it, there is created a so called “blink” during which the observation is stopped. Lastly, U.S. is concerned about the “tyranny of distance” which means the distance that the drones have to travel until Yemen or Somalia is quite long and a drone would spend most of the time travelling towards NAIs rather than surveilling the specific targets.⁷²

Even why still fragile, drones technology is assumed to threaten the humanity and doubtless the world promptly will face a different and harsh armed race. When trying to predict the future William M. Arkin concurred: “I see drones and the Data Machine they serve — the unmanned with all of its special and unique ways — as the greatest threat to our national security, our safety, and our very way of life.”⁷³ Ian Shaw also talks about *dronepolis* — the city of drone and according to him drones will be used from the police as well in order to control the population.⁷⁴ The appropriateness of this assumption is verified in 9 July 2016 when the police in Dallas used a drone robot as a suicide bomber to kill one of the armed suspects of the police shooting; yet, without any trial.⁷⁵ However, it seems that technology does not know how to stop as lately BAE Systems has been focused on created an autonomous

71 Akbar Ahmed, *The Thistle and the Drone: How America’s War on Terror Became a Global War on Tribal Islam*.

72 Josh Begley, “A Visual Glossary,” *The Intercept*, (15 October 2015), retrieved from <https://theintercept.com/drone-papers/a-visual-glossary/>; see also Grégoire Chamayou, *A Theory of the Drone*, p. 75.

73 William M. Arkin, *Unmanned: Drones, Data, and the Illusion of Perfect Warfare*, (NY: Little, Brown and Company, 2015), Introduction.

74 Ian Shaw, “Empire in an Age of Robots and Drones,” *Understanding Empire*, (25 July 2016), retrieved from <https://understandingempire.wordpress.com>.

75 “Dallas Shooting: Police Used Bomb-disposal Robot to Kill Armed Suspect Micah Johnson,” *The Telegraph*, (9 July 2016), retrieved from <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/08/dallas-shooting-robot-used-to-kill-armed-suspect-micah-johnson-d/>.

drones, which would not need the human decision to kill its target.⁷⁶

Lastly, it is exactly the ‘effectiveness’ of the drones in the short term that may result in a disaster in the long term. Drones have become attractive for many states and it seems that the U.S. soon may lose its leadership. Consequently, it would not take too much time for the drone armies to be fighting with each other. As it is quoted by Medea Benjamin, according to Mark Gubrud, an expert in robotics “What lurks behind this is the specter of drone-vs.-drone warfare or possibly robotized military standoffs, where the potential exists for automated responses to initiate or rapidly escalate warfare between major powers and between nuclear-armed states.”⁷⁷

While legality and morality are more related with the strikes directly, effectiveness is analyzed in what happens after the strike. As it can be seen the main arguments regarding the effectiveness of dronified warfare revolve around the radicalization and a possible armed race in the long term. Focusing on the radicalization, it can be said that the illegal usage of the drones has resulted in radicalization through the Middle East and the other states where drones are used. However, this stands true for the American case, if drones are used properly as argued above – namely used just in a few cases where the chance of killing civilians is very low – the radicalization may be decreased considerably and at the same time focusing only on high targets would help reducing the threat posed to one state.

When it comes to the possibility of an armed race in the future, taking in consideration the drone appeal, this would be a logical outcome. Nevertheless, all the states that aim to develop and use drones have to be aware of the fact that as the drone technology develops it may backfire to them. In the future, it would not make much difference whether you are fighting against a great power or not, the most important thing would be the creation of a strategy that would cause more damage to the enemy, and in this case most of the IHL would be violated. For this reason, since now all the states should create a legal framework regarding the usage of the drones as a weapon. The U.S. has to quit using drones as a caprice of its presidency or/and as a tool to cover the failed domestic and international policies. It is important to understand that if not used properly (meaning both legally and ethically) drones can be even more dangerous than the nuclear weapons. The irresponsibility of the U.S. regarding

76 Kate Wathall, “The RAF Drones That Could Kill Without Human Approval,” *Forces TV*, (17 June 2016), retrieved from <http://forces.tv/19026421>.

77 Medea Benjamin, *Drone Warfare: Killing by Remote Control* (US: Verso, 2013), Chapter 3.

the drone strikes will have a negative impact on the other states, and would not be a surprise that many states see the U.S. as an example and justify their actions in accordance to the U.S. example. Seen from this perspective the threat posed in the long terms from the improper use of drones is far much greater from what America is gaining now.

Conclusion

In setting out to elucidate the distinction of drone as a weapon and dronified warfare as a process, this paper, after bringing a short background of drone development, has focused on the main arguments regarding the U.S. dronified warfare. The U.S. has been the leader in this area for more than a decade now and the way how U.S. has used drones has raised many questions regarding the legality morality and effectiveness of drone strikes. The U.S. has been using drones to project its power without vulnerability in the region of the Middle East and in the world as well. But this would result in a catastrophe for the international system, unless the U.S. changes the way it conducts the drone strikes. As the big powers would continue to use the drones to project their power, the small ones will use drones for survival.

Nevertheless, many fail to see that drones should not be defined by the way how the U.S. has been using them; because as this paper argued, if used properly, drones as well could be legal, moral and effective. Currently, the U.S. is justifying its killings in the city centers by giving as an example the drone targets used in unfeasible areas; while on the other hand, the critics are trying to make drones strikes illegal by giving as an example the drone strikes used to kill the terrorists in the city centers leaving aside the fact that drone strikes in a legal way can kill high-threat terrorists in unfeasible territories.

To conclude, it can be said that the U.S. in the last decade has pursued a warfare with many victims but with a few rational reasons to kill them. As many innocent children, women and men get killed this is not the fault of the weapon but of the hand behind it. Drones are a developed technology that should be used by states as the last resort for the sake of their national security, when the chance to kill innocent people would be at minimum. For the moments the U.S. has not respected any of there requirements and has been using drones illegally, but this would not mean that other states will be using drones in the same way. It is necessary for the entire international arena to understand that drone is a dangerous weapon when not used properly, and it can bring victory and destruction at the same time. For this reason, awareness of states and their leaders and the creation of a legal framework are necessary for the future of the dronified warfare.

Bibliography

Books and Articles

- Ahmed, A., *The Thistle and the Drone: How America's War on Terror Became a Global War on Tribal Islam*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, (2013).
- Alston, P., *Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions*, (2010, May 28). Retrieved July 8, 2016, from United Nations General Assembly:<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.24.Add6.pdf>
- Arkin, W. M., *Unmanned: Drones, Data, and the Illusion of Perfect Warfare*. NY: Little, Brown and Company, (2015).
- Axe, D., *Just How Many Predator Drones Does the CIA Have*, (2014, October 16). Retrieved March 20, 2016, from War is Boring: <https://warisboring.com/just-how-many-predator-drones-does-the-cia-have-ac9f5830196b#.sjd3qzrgu>
- Bailey, P., *Assassination Drones: A New Type of Warfare*, (2013, January/February). Retrieved May 15, 2016, from Washington Report on Middle East Affairs: <http://www.wrmea.org/2013-january-february/assassination-drones-a-new-type-of-warfare.html>
- Begley, J., *A Visual Glossary*, (2015, October 15). Retrieved July 7, 2016, from The Intercept.
- Benjamin, M., *Drone Warfare: Killing by Remote Control*. NY: Verso,(2013).
- Boyle, M., The Costs and Consequences of the Drone Warfare. *International Affairs*, 89(1), (2013).
- Boyle, M., The Legal and Ethical Implications of Drone Warfare. *The International Journal of Human Rights*, 9(2), 105-126, (2015).
- Calhoun, L., *We Kill Because We Can: From Soldiering to Assassination in the Drone Age* . London: Zed Books, (2015).
- Chamayou, G., *A Theory of the Drone*. NY: The New Press, (2015).
- Cockburn, A. *Kill Chain: The Rise of the High-Tech Assassins*. U.S.: Henry Holt and Co, (2015).

- Currier, C., *The Kill Chain*, (2015, October 15). Retrieved July 7, 2016, from <https://theintercept.com/drone-papers/the-kill-chain/>
- D’Cunha, S., (Un)leashing the Drones: Legal Motives for a Geographic Limitation of Drone Warfare. *International Affairs Review*, 21(2), (2013).
- Drone Wars UK. (n.d.). *Drone Crash Database*. Retrieved July 4, 2016, from Drone Wars UK: <https://dronewars.net/drone-crash-database/>
- Greenwald, G., *Nobody Knows the Identities of the 150 People Killed by U.S. in Somalia, but Most Are Certain They Deserved It*, (2016, March 8). Retrieved July 7, 2016, from The Intercept: <https://theintercept.com/2016/03/08/nobody-knows-the-identity-of-the-150-people-killed-by-u-s-in-somalia-but-most-are-certain-they-deserved-it/>
- Gregory, D., “The Everywhere War”, *The Geographical Journal*, 177(3), 238–250., (2011).
- IHL. (n.d.). *Rule 1. The Principle of Distinction between Civilians and Combatants*. Retrieved July 8, 2016, from IHL: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter1_rule1
- IHL. (n.d.). *Rule 14. Proportionality in Attack*. Retrieved July 8, 2016, from IHL: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter4_rule14
- Kaag, J., & Kreps, S., *Drone Warfare*. UK: Polity Press, (2014).
- Koh, H. H., *The Obama Administration and International Law*, (2010, March 25). Retrieved July 8, 2016, from U.S. Department of State: <http://www.state.gov/s/l/releases/remarks/139119.htm>
- Obama, B., *Remarks by the President at the Acceptance of the Nobel Peace Prize*, (2009, December 10). Retrieved July 8, 2016, from The White House: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize>
- Obama, B., *Remarks by the President at the National Defense University*, (2013, May 23). Retrieved July 7, 2016, from The White House: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/05/23/remarks-president-national-defense-university>
- Out of Sight, Out of Mind: A Visualization of Drone Strikes in Pakistan since 2004*. (n.d.). Retrieved July 6, 2016, from <http://drones.pitchinteractive.com>

- Quigley, B., *Five Reasons Drone Assassinations are Illegal*, (2012, May 15). Retrieved July 8, 2016, from Counter Punch: <http://www.counterpunch.org/2012/05/15/five-reasons-drone-assassinations-are-illegal/>
- Rogers, A., & Hill, J., *Unmanned: Drone Warfare and Global Security*. NY: Pluto Press, (2014).
- Ryan, K., What is Wrong with Drones? The Battlefield in International Humanitarian Law. In M. Evangelista, & H. Shue, *The American Way of Bombing* (pp. 207-223). US: Cornell University Press, (2014).
- Scahill, J., *The Assassination Complex*, (2015, October 15). Retrieved July 8, 2016, from The Intercept: <https://theintercept.com/drone-papers/the-assassination-complex/>
- Shachtman, N., *CIA Chief: Drones 'Only Game in Town' for Stopping al-Qaeda*, (2009, May 5). Retrieved July 8, 2016, from Wired: <https://www.wired.com/2009/05/cia-chief-drones-only-game-in-town-for-stopping-al-qaeda/>
- Shane, S., *Objective Troy: A Terrorist, a President, and the Rise of the Drone*. NY: Tim Duggan Books, (2015).
- Shaw, I., *Predator Empire: The Geopolitics of US Drone Warfare*. *Geopolitics*, (2013).
- Shaw, I., *Empire in an Age of Robots and Drones*, (2016, July 25). Retrieved July 25, 2016, from Understanding Empire: <https://understandingempire.wordpress.com>
- Singer, P., *The Rise of Militainment*, (2010, April 12). Retrieved July 15, 2016, from ABC: <http://www.abc.net.au/radionational/programs/counterpoint/the-rise-of-militainment/3039346#transcript>
- Stratfor, *Armed UAV Operations 10 Years On*, (2012, January 12). Retrieved October 30, 2015, from Stratfor Global Intelligence: <https://www.stratfor.com/weekly/armed-uav-operations-10-years>
- Strawser, B. J., Moral Predators: The Duty to Employ Uninhabited Aerial Vehicles. *Journal of Military Ethics*, 9(4), 342-368., (2010).
- The Bureau of Investigative Journalism. (n.d.). *Afghanistan: US Air and Drone Strikes*. Retrieved July 5, 2016, from The Bureau of Investigative Journalism: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Q1eBZ275Znlpn05PnPO7Q1BkI3yJZbvB3JycywAmqWc/edit#gid=1997258237>

- The Bureau of Investigative Journalism. (n.d.). *CIA and US Military Drone Strikes in Pakistan*. Retrieved July 6, 2016, from The Bureau of Investigative Journalism: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1NAfjFonM-Tn7fziqiv33HlGt09wgLZDSCP-BQaux51w/edit#gid=694046452>
- The Bureau of Investigative Journalism. (n.d.). *US Strikes in Somalia*. Retrieved July 6, 2016, from The Bureau of Investigative Journalism: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1-LT5TVBMy1Rj2WH30xQG9nqr8-RXFVvzJE_47NlpeSY/edit#gid=0
- The Bureau of Investigative Journalism. (n.d.). *US Strikes in Yemen*. Retrieved July 6, 2016, from The Bureau of Investigative Journalism: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1lb1hEYJ_omI8lSe33izwS2a2lbiygs0hTp2Al_Kz5KQ/edit#gid=323032473
- Turse, N., *The Changing Face of Empire: Special Ops, Drones, Spies, Proxy Fighters, Secret Bases, and Cyberwarfare*. Chicago: Haymarket Books, (2012).
- U.S. Air Forces Central Command. (n.d.). *Airpower Summeries*. Retrieved July 5, 2016, from <http://www.afcent.af.mil/AboutUs/AirpowerSummaries.aspx>
- Walsh, J. I., & Schulzke, M., The Ethics of Drone Strikes: Does Reducing the Cost of Conflict Encourage War. *Strategic Studies Institute*, (2015, September 29).
- Wathall, K., *The RAF Drones That Could Kill Without Human Approval*, (2016, June 17). Retrieved July 9, 2016, from Forces TV: <http://forces.tv/19026421>
- Weiss, C., *Islamic State Uses Drones to Coordinate Fighting in Baiji*, (2015, April 17). Retrieved May 5, 2016, from The Long War Journal: http://www.longwarjournal.org/archives/2015/04/islamic-state-uses-drones-to-coordinate-fighting-in-baiji.php?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_term=%252ASituation%2520Report&utm_campaign=SitRep0417
- Whitlock, C., *U.S. Airstrike that Killed American Teen in Yemen Raises Legal, Ethical Questions*, (2011, October 22). Retrieved July 6, 2016, from The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-airstrike-that-killed-american-teen-in-yemen-raises-legal-ethical-questions/2011/10/20/gIQAdvUY7L_story.html
- Whitlock, C., *The Pentagon's Most Advanced Drone Keeps Falling Out of the*

Sk, (2016, January 20). Retrieved March 20, 2016, from Business Insider: <http://www.businessinsider.com/the-pentagons-most-advanced-drone-keeps-falling-out-of-the-sky-2016-1>

Woods, C., *CIA Drone Strikes Violate Pakistan's Sovereignty, Says Senior Diplomat*, (2012, August 3). Retrieved July 8, 2016, from The Guardian : <https://www.theguardian.com/world/2012/aug/03/cia-drone-strikes-violate-pakistan>

Web Resources

Al Jazeera . (2013, December 18). *Pakistan and US: Hand-in-Hand on Drone Deaths,*” . Retrieved July 6, 2016, from Al Jazeera : <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/11/pakistan-us-hand-hand-drone-deaths-20131127145212604294.html>

Al Jazeera. (2016, May 23). *Pakistan Says US Drone Strike Violated Its Sovereignty.* Retrieved July 6, 2016, from Al Jazeera: <http://www.aljazeera.com/news/2016/05/pakistan-drone-strike-violated-sovereignty-160522204312754.html>

Al Jazeera America. (2013, October 18). *Lack of Transparency in US Drone Killings Muddies Legal Status, Says UN.* Retrieved March 20, 2016, from Al Jazeera America: <http://america.aljazeera.com/articles/2013/10/18/u-n-urges-transparencyoverusdronedeaths.html>

Craig, I., *What Really Happened When a US Drone Hit a Yemeni Wedding Convoy?*, (2014, January 20). Retrieved July 6, 2016, from Al Jazeera America: <http://america.aljazeera.com/watch/shows/america-tonight/america-tonight-blog/2014/1/17/what-really-happenedwhen-ausdronehitayemeniweddingconvoy.html>

Cronenberg, D. (Director). *The Fly* [Motion Picture], (1986).

New America. (n.d.). *Drone Wars Pakistan: Analysis.* Retrieved July 6, 2016, from New America: <http://securitydata.newamerica.net/drones/pakistan-analysis.html>

Feldman, Y., & Blau, U., *Consent and Advise*, (2009, January 29). Retrieved July 8, 2016, from Haaretz: <http://www.haaretz.com/consent-and-advise-1.269127>

Gaouette, N., *Obama: 'No Doubt' U.S. Drones Have Killed Civilians*, (2016, April 2). Retrieved July 8, 2016, from CNN: <http://edition.cnn.com/2016/04/01/politics/obama-isis-drone-strikes-iran/>

- The Guardian, *Anwar al-Awlaki Killed in Yemen - As It Happened*, (2011, September). Retrieved July 6, 2016, from The Guardian: <https://www.theguardian.com/world/blog/2011/sep/30/anwar-al-awlaki-yemen-live>
- The Guardian, *Drone Wars: The Gamers Recruited to Kill – Video*, (2015, February 2). Retrieved July 1, 2016, from The Guardian: <https://www.theguardian.com/news/video/2015/feb/02/drone-wars-gamers-recruited-kill-pakistan-video>
- Mashal, M., *Taliban Chief Targeted by Drone Strike in Pakistan, Signaling a U.S. Shift*, (2016, May 22). Retrieved July 6, 2016, from The New York Times : http://www.nytimes.com/2016/05/23/world/asia/afghanistan-taliban-leader-mullah-mansour.html?_r=0
- Miller, G., *Plan for Hunting Terrorists Signals U.S. Intends to Keep Adding Names to Kill Lists*, (2012, October 23). Retrieved July 8, 2016, from The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/plan-for-hunting-terrorists-signals-us-intends-to-keep-adding-names-to-kill-lists/2012/10/23/4789b2ae-18b3-11e2-a55c-39408f8be6a4b_story.html
- Miller, G., *Obama's New Drone Policy Leaves Room for CIA Role*, (2013, May 25). Retrieved July 6, 2016, from The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/obamas-new-drone-policy-has-cause-for-concern/2013/05/25/0daad8be-c480-11e2-914f-a7aba60512a7_story.html
- New America. (n.d.). *Drone Wars Yemen: Analysis*. Retrieved July 6, 2016, from New America: <http://securitydata.newamerica.net/drones/yemen-analysis.html>
- New America. (n.d.). *World of Drones*. Retrieved August 10, 2016, from New America: <http://securitydata.newamerica.net/world-drones.html>
- The Telegraph, *Dallas Shooting: Police Used Bomb-Disposal Robot to Kill Armed Suspect Micah Johnson*, (2016, July 9). Retrieved July 9, 2016, from The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/08/dallas-shooting-robot-used-to-kill-armed-suspect-micah-johnson-d/>

Amerikan Medyasında İnan'da Kadın Hareketleri: Ahmedinejad Dönemi

Mustafa Caner*

Özet

Bu çalışma, Mahmud Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanlığı döneminde (03 Ağustos 2005-03 Ağustos 2013) İnan'da gerçekleşen ve kadınların aktif rol aldığı toplumsal hareketlerin Amerikan mediasındaki sunumlarını oryantalizm, post-kolonyalizm ve post-yapısalcı teorilerin araçları vasıtasıyla incelemeyi amaçlıyor. Çalışma boyunca, söz konusu dönemde iki önemli Amerikan gazetesi, The New York Times ve The Washington Post'ta yer alan haberler incelenmiştir. Haberleri incelerken ise özellikle Edward Said'in "Oryantalizm" üzerine olan düşünceleri ve bu konuda çizdiği teorik çerçeve kullanılmıştır. Bunun yanında Stuart Hall'un yorumlarıyla birlikte Michel Foucault'nun bilgi-iktidar ve söylem üzerine düşünceleri ve Chandra Talpade Mohanty'nin Batı'da yapılan feminist çalışmalar üzerine olan eleştirileri de teorik arka planı oluşturmak amacıyla kullanılmıştır. Son tahlilde iki gazetenin de İnan'daki kadın hareketlerini haberleştirirken kullandıkları ortak söylemsel temalar olduğu anlaşılmıştır. Bu anlamda iki gazete arasında söz konusu hareketleri ele alma biçimleri açısından anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: İnan, Kadın Hareketleri, Mahmud Ahmedinejad, Oryantalizm, Temsil, Amerika, Medya

*Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü, mcaner@sakarya.edu.tr

Iranian Women's Movements in American Media: Ahmadinejad Era

Mustafa Caner*

Abstract

This study aims to analyze the representations of social movements in Iran that women had an effective role during Mahmoud Ahmadinejad era (03 August 2005-03 August 2013) on the U.S. Media by the tools of orientalism, post-colonialism and post-structuralism. News covered by two significant American newspapers, The New York Times and The Washington Post are searched through during the study. During the research Edward Said's conceptualization and his theoretical framework of "Orientalism" has been widely used. Furthermore, Michel Foucault's thoughts on knowledge-power and discourse with Chandra Talpade Mohanty's critics on feminist studies alongside with Stuart Hall's comments are followed in the purpose of building the theoretical background. In the last evaluation, the inference is that there are common discursive themes of these two newspapers for covering the women's movements in Iran. In this context, there is not a significant difference identified between these two newspapers on considering the mentioned movements above.

Keywords: Iran, Women's Movements, Mahmoud Ahmadinejad, Orientalism, Representation, America, Media

* Res. Assist., Sakarya University, Middle East Institute, mcaner@sakarya.edu.tr

Giriş

Medya, özellikle Batı dünyasında, yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçlü bir tasnife tabi tutulan kuvvetlerin frenleyicisi ya da dengeleyicisi olarak “dördüncü kuvvet” olarak anılır. İktidarın yozlaştırıcı etkisinden azade olduğu ve demokrasinin ve insan haklarının koruyucusu rolünü üstlendiği söylenir. Fakat kökleri Nietzsche’ye kadar geri götürülebilecek bir gelenek ise bilginin iktidardan bağımsız olamayacağını iddia etmektedir. Buna göre, medyanın insanlara sunmakta olduğu bilgi de değer-yansız, objektif veya önyargısız değil bilakis belirli iktidar ilişkileri tarafından üretilmekte ve yine o ilişkilerini pekiştirmektedir. Bilginin iktidar ilişkilerinden türediği varsayımından hareketle, İran’daki kadın hareketlerine dair üretilen söylemlerin iktidar ilişkileri içerisinde nasıl bir yer tuttuğu, bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturur. Temel olarak bu çalışmada, “insan hakları”, “demokrasi” ve “kadın hakları” gibi evrensel nosyonlarla İran’daki kadın hareketlerini ele alan Amerikan medyasının gerçekten objektif bir bilgi mi ürettiği yoksa oryantalist söylemin çerçevesinde mi hareket ettiği sorusunun cevabı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Konu kadın hareketleri olduğu zaman, bu alanda akademik ve söylemsel hegemonyaya sahip feminist çalışmaları da hesaba katmak gerekmektedir. Kadın ile erkek arasındaki asimetrik ve eşitsiz ilişkileri bozguna uğratmayı hedefleyen feminist çalışmaların temel varsayımlarının sorgulanmasının, özellikle Doğulu kadınlara ilişkin yapılan çalışmalar gündeme geldiğinde zaruri olduğu, bu çalışmanın temel iddialarından bir tanesidir. Çünkü ileride görüleceği üzere feminizmin, kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkilerinin yapı sökümünü hedeflerken, Doğu ile Batı arasındaki geleneksel oryantalist sınırları sorgulamadığı ve bizzat o sınırlara yaslanarak söylem ürettiği yönünde ciddi meydan okumalar bulunmaktadır. Bu anlamda çalışma, Batı’da yapılan feminist çalışmaların temel aldığı “Batılı kadın” varsayımı ile Doğu’daki kadınlara yönelik yapılan feminist çalışmalarda temel alınan “Doğulu kadın” varsayımı arasında bir farklılık olup olmadığını sorgulamaktadır.

Çalışmanın inceleyeceği haberlerin yapıldığı dönem, muhafazakâr ve popülist kimliği ile bilinen Mahmud Ahmedinejad’ın İran Cumhurbaşkanlığı görevinde bulunduğu 2005-2013 arası dönemdir. Bu dönemin seçilmesinin sebebi Ahmedinejad’ın, Haşimi Rafsancani gibi ılımlı ve Muhammed Hatemi gibi reformist iki cumhurbaşkanının toplam on altı yıl süren hükümetlerinin ardından, seleflerinden farklı olarak daha muhafazakâr ve radikal bir ajandayla iktidara gelmesidir. Söz konusu dönemde İran’da yaşayan kadınlar üzerindeki baskının yoğunlaştığı tespiti sürekli olarak Amerikan medyasında tekrarlanmıştır. Bu tekrarların çoğalmasının ABD ile İran’ın ilişkilerinin de oldukça gerginleştiği bir döneme denk gelmesi yalnızca tesadüf olarak değerlendirilemez. Her ne kadar 1979’dan bu yana ABD ve İran ilişkilerinin zaten sorunlu seyrettiği söy-

lenebilirse de Ahmedinejad'ın ABD karşıtı sert söylemi ve ABD'nin ambargo yükünü gittikçe artırması iki ülke arasındaki çekişmenin dozunu artırmıştır.

Bu çekişme ABD'nin Ortadoğu'ya bakışıyla da yakından ilişkilidir. ABD'nin genel olarak Ortadoğu ve özel olarak da İran'a yönelik politikası, köklü oryantalizm geleneğine referansla okunabilir. Aşağıda daha ayrıntılı olarak ifade edilen bu geleneğin etkileri, hem siyasal alanda hem de onunla bağlantısızmış gibi sunulan medya alanında teşhis edilebilir. Dolayısıyla medyanın, oryantalist iktidar ilişkilerini akıcı kılma ve tahkim etme yönündeki rolü de bu analiz çerçevesiyle anlaşılabilir.

The New York Times ve The Washington Post gazetelerinin, analiz nesneleri olarak seçilmesinin nedeni ise bu iki gazetenin ABD'de tirajı en yüksek gazeteler listesinde sırasıyla ikinci ve yedinci sıralarda olmalarıdır.¹ Eğer sıralamayı en yüksek tirajlı “ulusal gazeteler” olarak daraltırsak ikinci ve dördüncü sıraya otururlar. Birinci sıradaki The Wall Street Journal, ekonomi ve finans odaklı yayın yaptığı için, üçüncü sıradaki The USA Today ise, uluslararası alanda The New York Times ve The Washington Post kadar etkili olmadığı için incelemeye alınmamıştır. Ayrıca, The New York Times'ın daha demokrat, The Washington Post'un ise daha cumhuriyetçi bir çizgiye sahip olduğu ön kabulü de yaygındır. Dolayısıyla söz konusu inceleme, demokrat ve cumhuriyetçi yayınlar arasında İran'daki kadın hareketlerine bakışta bir farklılık olup olmadığını görmeye de yarayacaktır.

Oryantalizm, Söylem ve Feminizm

Edward Said'e göre oryantalizmin üç farklı anlamı vardır. Bunlardan ilki, Şark üzerine yapılan “akademik” çalışmaları işaret eder. Oryantalizmin ikinci anlamı ise Doğu ile Batı arasında “ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayanan bir düşünme biçimi” olmasıyla bir sınır çekme edimidir. Üçüncü ve son anlam ise Said'in, Michel Foucault'nun “söylem” kavramından yola çıkarak incelemeye çalıştığı, Batı'nın Doğu üzerindeki iktidarını tesis eden pratiklerdir.² Said'e göre bu üç farklı düzey birbirinden bağımsız değil, birbiriyle ilişki içerisindedir.³ Kendisi Şarkiyatçılık eseri boyunca Batı ile Doğu arasındaki keskin ayrımı başlangıç noktası alan söylemlerin izini sürmektedir.

1 “Average Circulation at the Top 25 U.S. Daily Newspapers”, Alliance for Audited Media, <http://auditedmedia.com/news/blog/top-25-us-newspapers-for-march-2013.aspx>, 25 Ağustos 2016.

2 Edward W. Said, *Şarkiyatçılık*, çev. Berna Ülner, Baskı 6., Metis Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 12-13.

3 Said, *Şarkiyatçılık*, s. 12.

Oryantalizm, yalnızca Batı'nın Doğu'ya ilişkin meraklı bakışıyla değil aynı zamanda Batı'nın kendi kimliğini kurmasına imkân sağlayan bir söylem olmasıyla açıklanır.⁴ Peki, bu kimlik nasıl tesis edilir? Doğulu Batılının karşısında nasıl konumlandırılır? Öncelikle iki veçhe arasında bir hiyerarşi kurulur ve Batı, Doğu'dan daha yüksek bir konuma oturtulur.⁵ Daha sonra Said'den yola çıkarak iki temel doğrultuda Doğu ile bir söylemsel ilişki kurulduğu söylenebilir. Bu iki doğrultu, Doğu için genellemeler yapmak ve Doğu'yu özcü kategorilerle inşa etmektir.

Öncelikle Doğu'ya ilişkin genellemeler yapılır. “Akademik araştırmacı, “Şarklı” damgası taşıyan bir tipi, rasgelebileceği her tekil Şarklıyla aynı şey sayıyordu.”⁶ Yani bu bakışa göre hiçbir Şarklının birbirinden farkı yoktur: Bir Şarklıda bulunan herhangi bir özellik, aslında bütün Şarklılarda ortaktır. Said'in *Şarkiyatçılık*, eserinde üzerinde durduğu “Şarklı tipi”, özellikle Araplardır. Mesela Gertrude Bell'in Araplara ilişkin yorumu şöyledir:

Eğer bir Arap neşeleniyorsa, çocuğunun ya da ana babasının ölümüne kederleniyorsa, siyasal zorbalıktan ötürü adaletsizlik duygusuna kapılıyorsa, bu deneyimlerin, zorunlu olarak, Arap olmak gibi katıksız, yalın, süreğen bir olguya tabi olduğunu varsaymamız gerekir.⁷

Yani bütün Araplar aynı görülmekte ve müthiş bir genelleme yapılmaktadır. Söz konusu genellemelerle inşa edilmiş özcü kategoriler, tarihsel olarak kapalı bir kimliği işaret etmektedir. Bu kimliğin diğer kimliklerle açık etkileşim ve o etkileşim yoluyla dönüşümü imkânına da sahip olmadığı vurgulanır: “Şarkiyatçılık, değişmez bir Şark, Batı'dan (çağdan çağa değişen gerekçelerle) mutlak olarak farklı bir Şark varsaydı.”⁸ Peki, bu değişmeyen Doğulu hangi niteliklere sahiptir? Bunun karşısında Batılı hangi niteliklere sahiptir? Said'in oryantalist gelenekte teşhis ettiği cevaba göre, “Şarklı mantıksızdır, ahlaksızdır (günahkârdır), çocuksudur, “farklı”dır; buna karşılık Avrupalı akılı başında, erdemli, olgun, “normal”dir.”⁹ Dolayısıyla karşımızda bir normal Batı ve bir de anormal Doğu var.

4 Said, s. 11 ve s. 13.

5 Said, s. 49.

6 Said, s. 243.

7 Said, s. 242.

8 Said, s. 107.

9 Said, s. 49.

Batı'nın kurmuş olduğu bu "anormal profil" çeşitli mecralarda "temsil" aracılığıyla dolaşıma sokulmuştur. Söz konusu temsil faaliyetleri, Doğu'yu Batı'ya tabi kılan söylemsel süreçlerin en önemli bileşenlerindedir: "Dolayısıyla Şarkiyatçılıkta ortaya Şark, Şark'ı Batı bilgisine, Batı bilincine, sonra da Batı egemenliğine taşıyan bir güçler öbeği bütünü tarafından şekillendirilmiş bir temsil biçimleri dizgesidir."¹⁰ Said bu bağlamda temsil faaliyetinin ve Şark'a ilişkin üretilen bilginin siyasal karakterini teşhis etmektedir. Michel Foucault da aynı şekilde bilgi üretimi ve iktidar üretimi arasındaki doğrudan bağı teşhis ederken Batı toplumunun ürettiği "hakikat" ya da bilginin, iktidar ilişkilerini mümkün kılan etkilerini işaret eder.¹¹

Foucault'yu takip eden Said, genel olarak "tarafsız" olduğu ve "siyasal olmadığı" iddia edilen bilgi türlerinin siyaset ile ilişkili olduğunu savunur.¹² Özel olarak ise Oryantalizmin siyasetle yakından ilişkili olduğunu söylemektedir. Ona göre: "Siyaset ile Şarkiyatçılık arasındaki yakınlık, -ya da daha dikkatli söylenirse- Şarkiyatçılıktan çıkarılan Şark'a ilişkin düşüncelerin siyasette kullanılabilme olasılığının yüksek olması, önemli ama son derece hassas bir hakikattir."¹³ Bu noktada Said'in düşünceleri Foucault'nun düşünceleriyle paralellik arz etmektedir. Ona göre de bilgi ile iktidar arasında yakın bir ilişki vardır.

(...) iktidarın bilgi ürettiğini (ve bunu yalnızca bilgiyi yararlandığı için teşvik ederek veyahut da yararlı olduğu için uygulayarak yapmadığını), iktidar ve bilginin birbirlerini doğrudan içerdiklerini; bağlantılı bir bilgi alanı oluşturmadan iktidar ilişkisi olamayacağını, ne de aynı zamanda iktidar ilişkilerini varsaymayan ve oluşturmayan bir bilginin ve bilgi alanının olamayacağını kabul etmek gerekir.¹⁴

10 Said, s. 215.

11 Michel Foucault, *İktidarın Gözü*, çev. Işık Ergüden, 2.b., Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 173.

12 Said, ss. 18-25.

13 Said, s. 107.

14 Said, s. 33.

Foucault'nun bir diğer önemli katkısı ise “söylem” kavramı üzerinedir. Stuart Hall, Foucault'nun söylem kavramından kastettiği şeyi şu şekilde yorumlar:

Bir konuyla ilgili olan belirli tarzda bir bilgi hakkında konuşmayı –yani bir çeşit temsili- mümkün kılan dili (language) sağlayan ifadeler bütünü. Bir konu hakkındaki ifadeler, belirli bir söylemin içerisinden oluşturulduğunda, söylem o konuyu belirli tarzda inşa etmeyi mümkün kılar. Ayrıca konunun konuşulabileceği diğer yolları da sınırlar.¹⁵

Demek oluyor ki söylem basitçe tanımlamak gerekirse, ne konuşabileceğimizi, ne konuşamayacağımızı, konuşabildiğimiz şeyleri nasıl konuşabileceğimizi ve nasıl konuşamayacağımızı belirleyen bir çeşit kurallar bütünüdür. Hall, Foucault'nun söylem kavramını yorumlarken söylemin, “özne pozisyonu” yaratıcı karakterine vurgu yapar. Örnek olarak “The West and the Rest (Batı ve Diğerleri)” ifadesi Batı'nın üstünlüğünü en baştan tescil eden ve Batıyı hiyerarşik olarak yukarıda konumlandıran bir ifadedir.¹⁶ Bir başka çalışmasında Hall, Foucault'dan hareketle “delilik, ceza veya cinsellik söylemlerinin” nasıl belirli özne tipleri ürettiğini net bir şekilde ortaya koyar. Mesela delilik söyleminin ürettiği “deli”, ceza söyleminin ürettiği “suçlu” ve cinsellik söyleminin ürettiği de “cinsel yönden sapkın” kişidir.¹⁷ Dolayısıyla söylem, toplumsal, siyasal ya da ekonomik olarak ayırma, tasnif etme, konumlandırma, belirli sınırlar çekme ve özneyi inşa etme aracıdır.

Said'in iddia ettiği gibi oryantalizmin de bir söylem olduğu düşünüldüğünde, bu söylemin bir iktidar alanını işaret ettiği söylenebilir. Foucault'nun da dediği gibi “İktidar ve bilgi birbirlerine tam da söylem içinde eklenir.”¹⁸ Bu iktidar alanında Batı kendini Doğu'nun üzerinde konumlandırır, Batılı insan Doğulu insandan üstündür ve birazdan özel olarak vurgulanacağı gibi Batılı kadın da Doğulu kadından üstündür. Dolayısıyla söylem ve iktidarı birbirini

15 Stuart Hall, “The West and the Rest: Discourse and Power”, *Formations of Modernity*, ed. Stuart Hall-Bram Gieben, 4. p., Polity Press, Cambridge, UK, 1995, s. 291.

16 Hall, “The West and the Rest: Discourse and Power”, s. 292.

17 Stuart Hall, “The Work of Representation”, *Representation: Cultural Representations and Signifying Practises*, ed. Stuart Hall, Sage Publications, 8. p., London, UK, 2003, s. 45.

18 Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi*, çev. Hülya Uğur Tanrıöver, 4.b., Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 74.

üreten, besleyen, işler kılan ve birbirinden koparılamayacak kadar birbirine bağlı iki kavram olarak düşünmek gerekmektedir. Aynı şekilde aralarındaki ilişkinin, Batı ile Doğu arasındaki hiyerarşiyi tesis eden en temel ilişki olduğu da belirtilmelidir.

Bütün bu formülasyonu Batıda Doğuya ilişkin yapılan kadın çalışmalarına bağlarsak, Chandra Talpade Mohanty'ye göre Batı'da yapılan feminist çalışmalarda üçüncü dünya ülkelerindeki kadınlar, "Kadın" kategorisi altında tek tipleştirilmiştir. "Burada incelediğim feminist çalışmaların, birleşik, tekil "Üçüncü Dünya Kadını"nı üreterek/yeniden sunarak, üçüncü dünyadaki kadınların yaşamlarının maddi ve tarihsel olarak heterojen boyutunu söylemsel olarak kolonize ettiğini önermek istiyorum."¹⁹ Mohanty, yapılan bu çalışmaların "doğrudan siyasi ve söylemsel bir pratik ve böylece amaçlı ve ideolojik"²⁰ olduğunu savunur. Mohanty'nin dikkat çektiği bir başka nokta da tıpkı oryantalizmde olduğu gibi Doğu ile Batı arasına keskin bir sınır çekme eylemidir. Batı'daki feminist çalışmalarda yapılan ayırım "eğitilmiş, modern, kendi bedeni ve cinselliği üzerinde kontrol sahibi, ve kendi kararlarını alma özgürlüğüne sahip Batılı kadın" ile Batılı kadının "tam zıttı" olan "üçüncü dünya kadını" arasında yapılır.²¹

Mohanty, "Under Western Eyes" isimli ünlü makalesinin "Kadın ve Dini İdeolojiler" alt başlığında İran'daki kadınlar üzerine yapılan feminist çalışmaları eleştirir. Bu çalışmalarda kadınların dini söylemin pasif alıcıları olarak inşa edildiğini ve sistemin meşruluğunun buna dayandığını iddia edildiğini söyler. Ona göre toplumda kadın-erkek arası ilişkiler ve kadının toplumdaki değişken konumu da etkilidir.²² Mohanty'nin iddiası, Batı medyasında sunulan İran'daki kadın hareketleri söz konusu olduğunda tersten okunmayı hak ediyor. Aşağıda gösterileceği gibi İran'daki kadınların tamamının rejimden ve İslami ideolojiden rahatsız olduğu devamlı olarak haberlerde tekrarlanmaktadır. Bu noktada görmezden gelinen ise rejimle derdi olmayan kadınlardır. Rejimle problemlili olan ya da olmayan kadınların ait olduğu toplumsal bağlamın dikkate alınmaması ise iki ayrı temsil biçiminde de ortaktır.

19 Chandra Talpade Mohanty, "Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses", *Boundary 2*, Vol. 12, No. 3, On Humanism and the University I: The Discourse of Humanism, Duke University Press, (Spring - Autumn, 1984), p. 334.

20 Mohanty, "Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses".

21 Mohanty, s. 337.

22 Mohanty, ss. 342-343.

Baskı Altındaki İranlı Kadınlar

Bu başlık altında incelenen haberlerde İranlı kadınların ABD medyasında özcu bir yaklaşımla ele alındıkları iddia edilmektedir. “İranlı kadın” kimliği değişken ve açık olmayan bir kimlik şeklinde kabul edilmiş ve kadınlar arası farklılıklar görmezden gelinmiştir. Yani kısaca ifade etmek gerekirse bu haberlerin işaret ettiği şudur: “Bir İranlı kadına baktığımızda aslında bütün İranlı kadınları görürsünüz.” Dolayısıyla İranlı kadınların adı, ailesi, işi, arkadaşları, eğitimi ve çevresi yoktur. Onlar sadece İranlı kadınlardır. Bu sorunlu bakışın, İranlı kadınları sosyal ve siyasal bağlamlarından bağımsız ele alışları ancak bu bağlamanın hilafı uğruna terk edilir. Yani İran’daki yönetim sistemini ya da dini yapıyı hedef aldıkları oranda kadınların bu “zavallı” durumlarının müsebbibi ortaya çıkarılmaktadır. Fakat bu konu bir sonraki başlıkta ele alınacaktır.

10 Mart 2007 tarihinde “İran’ın Muhalifleri”²³ başlığıyla Washington Post gazetesinde verilen bir haber, İran’daki kadın hareketleri üzerine bilindik Batılı klişeleri tekrarlamaktan öteye gidemiyor. Washington Post’un, Los Angeles Times gazetesinden aktardığı haberde, Dünya Kadınlar Günü vesilesiyle “barışçıl gösteri” yapmak üzere parlamento önünde toplanan kadınların bazılarının “tutuklandığı” bazılarının “dövüldüğü” ve devlete bağlı medya organlarının da söz konusu olayı haber yapmamak üzere uyarıldıklarının altı çiziliyor. Buraya kadar aktarılanlardan abartı payı düşüldüğünde bile polisin ve hükümetin eleştirilebileceği herkes tarafından kabul edilebilir. Lakin haber şöyle devam ediyor: “İran’da kadının baskılanması her gün yaşanan bir gerçekliktir, ancak bu hafta gün yüzüne çıktı.”

Belirli bir protesto hareketinin, her gün yaşandığı iddia edilen baskı altında olma tecrübesinin dışavurumu olduğunu iddia etmek düpedüz desteksiz bir varsayımdır. Bunun yanında İran kadınının tüm toplumsal bağlamından kopartılarak, yekpare ve homojen bir biçime dönüştürülmesi söz konusudur. Mohanty’nin dikkat çektiği üzere sürekli baskı altında olan, ezilen ve ikinci plana atılan Üçüncü Dünya kadını. Mohanty, “kadını bir arada tutan, hepsinin baskı altında olduğuna dair sosyolojik “aynılık” düşüncesidir” demekte ve bu varsayımı eleştirmektedir. Ona göre, kadını türdeş bir kategori olarak görmek, “söylemsel uzlaşımın” sonucudur ve değişik kadın gruplarının “maddi gerçekliği”ni yadsımak demektir.²⁴ Dolayısıyla Mohanty’dan yola çıkarak denilebilir ki İran kadınlarına yönelik yapılan, her gün baskı gördüklerine dair genelleme, özcu bir “İranlı Kadın” tipi üretmektedir.

23 “Iran’s Dissenters”, *The Washington Post*, 10 Mart 2007.

24 Mohanty, ss. 337-338.

Bu söylemde Tahran'da yaşayan bir kadın ile İsfahan'da ya da Kum'da yaşayan bir kadın ile Tebriz'de yaşayan bir kadın aynı kabul edilir. Bu kadınların sosyo-ekonomik durumları da farksızmış gibi ya da kadının öznelliği üzerinde hiçbir etkisi yokmuş gibi göz ardı edilir. Yani kadınların eğitim durumları, yaşadıkları mikro çevre, aile ilişkileri, kitle iletişim araçlarıyla olan etkileşimi basitçe bir kenara itilir ve hesaplama dâhil edilmez. Bu noktada yukarıda belirtilen kapalı ve statik Doğulu karakteri yeniden hatırlamakta yarar vardır zira bu karakter tipi, Doğuya ilişkin bütün farklı öznelere kuşatmaya ve aralarındaki farkları görmezden gelmeye yarayan genel bir çerçeve sunar.

13 Mart 2007 tarihinde Washington Post'ta "İran'da Cesur Sesler"²⁵ başlığıyla başka bir haber daha yayınlanır. Haberi kaleme alan Elise Auerbach, "İran Uzmanı" şeklinde sunulmuştur. Kendisi hakkında biraz araştırma yapıldığında, Auerbach'ın Uluslararası Af Örgütü'nün ABD merkezi için çalışan "İran ve Ürdün Uzmanı" olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.²⁶ Başka bir sitedeki biyografisinde²⁷ ise Chicago Üniversitesi'nin Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri bölümünden doktorasını aldığı belirtilmekte fakat daha önce İran'da bulunup bulunmadığı ya da Farsça bilip bilmediği bilgisi yer almamaktadır. Auerbach'ın İran uzmanlığı sorgulanmaya açık gözükmektedir.

6 Mart 2007'de tutuklandığı söylenen 33 İranlı kadın aktiviste dair yukarıdaki haberde şöyle bir ifade geçer: "hükümetin insan hakları aktivistlerine yönelik zulmünün sert ve yaygın olduğu bir ülkede, İran'daki hukuk sistemi hakkında komşularıyla ve arkadaşlarıyla konuşmak gibi basit eylemler gerçekleştirerek, kendilerini gerçekten tehlikeli bir durumun içine sokuyorlar". İran'da kimsenin hukuk sistemi üzerine konuşamayacağı, bu konuları komşunuzla konuşsanız dahi bunun çok tehlikeli olduğu ve komşularla konuşma eyleminin son derece cesur bir eylem olduğu daha net ifade edilemezdi. İranlı kadınlar konuşamadığı ve seslerini duyuramadığı için Auerbach onlar adına konuşuyor. "Temsilin dışsallığı her zaman, "Şark kendini temsil edebilseydi ederdi zaten" türünden bir beylik düşünce tarafından belirlenir; Şark'ın kendisi bunu yapamadığından, bu işi temsil etkinliği yapar, hem Batı için hem de (...) zavallı Şark için."²⁸

25 Elise Auerbach, "Courageous Voices in Iran", *The Washington Post*, 13 Mart 2007.

26 "Author Archives", Amnesty International USA, <http://blog.amnestyusa.org/author/elise-auerbach/>, 20 Mayıs 2014.

27 "Board of Advisors", Iran Rooyan, <http://iranrooyan.org/about-us/board-of-advisors/>, 20 Mayıs 2014.

28 Said, *Şarkiyatçılık*, s. 30.

Auerbach, eylemci kadınların cesur olduğundan bahsedip hükümetin ise gaddar olduğundan dem vurarak, bilindik “özgür olmayan İran” klişesini tekrarlıyor. Auerbach’ın İran uzmanlığının sorgulanabilir olduğu yukarıda belirtilmişti ve onun bildik klişeleri tekrarlaması, akla Edward Said’i getiriyor. Said, İran üzerine yazan muhabirleri eleştirirken,

Bu bölgenin dilini bilmemek muazzam bir bilgisizliğin sadece bir parçasıdır (...) bu muhabirler, o ülke hakkında bilgilerini artırmaya çalışmak yerine, en kolay ulaşılabilecekleri şeylere sarılırlar; bu da genellikle kendi yurdundaki okurların itiraz etme olasılığının olmadığı bir klişe veya bir parça muhabir marifetidir²⁹

diyordu. Aynı durum İran’daki kadın hareketlerini yazıp çizen “uzmanlarda” ya da muhabirlerde de karşımıza çıkıyor.

12 Şubat 2009 tarihinde bu kez The New York Times gazetesinde “İranlı Kadınların Haklar İçin Mücadelesi Evde Başlıyor”³⁰ başlıklı bir haber yayımlandı. Haberin başında Raziye Gassemi isimli kadının kocasından gördüğü şiddet vurgulanıyor ve kadının İran’da ender rastlanan bir eylemde bulunarak boşanma davası açtığı bilgisi veriliyor. Daha sonra İran’da kadınların baskı altında oldukları ve yavaş yavaş başka kadınların da Gassemi gibi seslerini yükseltmeye başladıkları haber veriliyor.

Peki, nasıl oluyor da İranlı kadınlar seslerini yükseltmeye başlıyor? Öncelikle üniversiteye gidiyorlar, eğitim alıp bilinçlenmeye başlıyorlar ve bir şeylerin yanlış olduğunun farkına varıyorlar. “Kendileri için okula gitmenin bir seçenek olmadığı kadınlar için bile, internet ve uydu televizyonu, Batıdaki kadınların hayatlarını görünür kılmıştır” hemen ardından da Sima Sayeh isminde feminist olduğu belirtilen bir kadının sözleri aktarılıyor: “uydu alternatif bir yaşam gösterdi”, “kadınlar, erkeklerle eşit muamele görmenin mümkün olduğunu görüyor”.

İranlı kadınların hakları için mücadelesi, doğrudan Batı’nın ilham verici etkisiyle açıklanmaktadır. Haber şöyle yorumlanabilir: Batı’daki kadınlar son derece özgür yaşamakta ve erkeklerle eşit muamele görmekte fakat İran kadınları bundan mahrum olmaktadır. Batıdaki gibi bir hayatı görünce de göz-

29 Edward W. Said, *Medyada İslam*, çev. Aysun Babacan, Metis Yayınları, İstanbul, 2008, s. 53.

30 “Starting at Home, Iran’s Women Fight for Rights”, *The New York Times*, 12 Şubat 2009.

leri açılmış ve aynısından istemişlerdir. Bu haberde, Batı ile Doğu arasındaki keskin karşıtlık kadın özelinde vurgulanmakta ve Mohanty'nin Batılı kadın ile üçüncü dünya kadını arasında tespit ettiği ayrımı hatırlatmaktadır. İran kadını cahil, baskı altında ve geleneklere bağlı bir profil verirken Batılı kadın ise eğitilmiş ve özgürdür. Ancak eğitim almaya başlayan ve böylelikle Batı ile muhatap olan İranlı kadınlar aynı zamanda kendilerini sınırlayan geleneksel yapıları sorgulamaya başlamakta ve özgürleşmektedirler. Kurtuluş Batılı kadın gibi Batılı olmaktadır mesajı net bir şekilde veriliyor.

Haberin sunuluş biçiminin son derece ideolojik olması bir kenara bırakılsa bile çarpıtılan tarihsel gerçekler göz ardı edilemez. İran'da kadın hareketleri yeni başlamıyor. Bırakın uyduyu, karasal yayına ayarlı televizyonların olmadığı zamanlarda bile kadınlar toplumsal hareketlerde son derece aktiflerdi. 1890'lı yıllardaki Tütün Protestolarında (Şahın eşinin bile tütün içmeyi bıraktığı hatırlanabilir), 1909'daki anayasa hareketinde, Pehlevi döneminde ve 1979 devriminde kadınlar her zaman aktif rol almışlardır. Bütün bu tarihsel gerçekler atlanarak (ya cehaletle ya da bilerek) Batılı kadın, İranlı kadının rol modeli yapılarak ikisi arasındaki hiyerarşi sürekli bir şekilde yeniden kuruluyor.

Sayah devam ediyor, "yıllar geçtikçe pek çok dindar kadın değişti. Eğitilmiş oldular, yurtdışına gidip kadın haklarıyla ilgili konferanslara katıldılar ve öğrendiler." Kadınların bu kadar ezildiği bir coğrafyada yurtdışındaki konferanslara katılım imkânlarının da aynı ölçüde fazla olması en hafif ifade ile ironik olsa gerek. Bu ifadede daha dikkat çekici olan ise dindarlığın cahillikle eşitleniyor oluşu. Bir anlamda İranlı kadınların baskı altında olmalarının kaynağında son tahlilde dinin görülmesi ve çözümün yeri olarak bir kez daha Batı'nın işaret edilmesi. Özgürleştirici bilgiler Batı'da vardır ve gidip oradan almanız gerekiyorsa deniyorsanız kısaca.

Baskıcı Rejim ve İslam

İran'daki kadın hareketlerini Amerikan medyasının görme biçimi genellikle İran siyasal sistemine dönük önyargı ve mesafe tarafından biçimlendirilmiştir. Bu bakışı inşa eden formül, kadının özel ve toplumsal yaşamındaki konumunun mutlak manada dezavantajlı olduğu ve bu konumu üretenin ise İslam dini ve ona dayanan yönetim sistemi olduğudur. Dolayısıyla bu tarz temsillerde odak öznenin onu belirleyen yapıya doğru kaydırılmaktadır. Bu kayma nispetinde İran'daki yönetim sisteminin meşruluğu tartışma konusu olmaktadır. Bu yönüyle de yapılan haberlerin aslında doğrudan siyasi sonuçlarının olduğu söylenebilir.

The Washington Post'un "İran'ın Muhafızları" haberine geri dönersek, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını talep eden, insan hakları akti-

visti kadınların 30'dan fazlasının bu olaydan önceki Pazar günü tutuklandığı'nın belirtildiği haberde,³¹ İran'ın ceza yasaları gereğince "9 yaşındaki kızların zina sebebiyle taşlanarak öldürülebileceği" bilgisi veriliyor. Okuyanların kafasında kolayca "sapkın İranlılar" imajı yaratmaya yetecek ifadeler araya serpiştiriliyor. Oryantalizm açısından çok da ayırksı bir durum değildir bu. Said'e göre "(...) Şarkiyatçılık, özel insani ayrıntıdan genel insanötesi ayrıntıya çıktı hep (...) Kurandan bir ayet Müslümanların iflah olmaz şehvet düşkünlüğünün en iyi kanıtı diye görülebildi."³² Burada yapılanın da benzer bir çarpıtma olduğu söylenebilir. İran Ceza Kanunu'nu "9 yaşında kızların taşlanarak öldürülmesine izin veriyor" şeklinde yorumlayarak İranlıların kana susamış, sapkın, köktenci fanatikler olduklarını işaret etmektedir.

Oysa İran Ceza Kanununda söz konusu ifade bulunmamaktadır. Bu ifade, İran Ceza Kanunu ve İran Medeni Kanununun birlikte değerlendirilip yorumlanması ile elde edilmiştir. Çok basit bir mantık yürüterek, İran'da idam kararlarının reşit bireylere uygulanabileceği (ceza kanunundan çıkarılan budur. 64. Madde.³³) ve İran'da 9 yaşındaki kızlar ile 15 yaşındaki erkeklerin reşit sayıldığı (medeni kanundan çıkarılan budur. 1210. Madde, Not 1.³⁴) maddeleri birlikte yorumlandığında böyle bir sonuca varılmıştır. Dayanak yasaldir ve söz konusu mesele, "çocuk suçluların cezalandırılması" kategorisi altında incelenebilir. O halde İran'da yasal olarak geçerli başka bir belgeye bakıp meselenin girift durumu anlaşılabilir.

İran, çocuk yaştaki suçluların idam edilmesini önleyen Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar sözleşmesini³⁵ imzalamış bir ülkedir. Bu sözleşmenin 6. maddesinin 5. bendinde "18 yaşından küçük kişiler tarafından işlenen suçlara ve hamilelere idam cezası uygulanmayacaktır" denmektedir. İran da sözleşmeyi imzalayarak bu maddeyi kabul etmiştir. Buna rağmen İran'da 18 yaş altı kişilerin idam edilmediğini söylemek doğru olmaz. Uluslararası Af Örgütü'nün verilerine göre 1990 yılından bu yana İran'da 18 yaşının altında suç işleyen 50 kişi idam edilmiştir. Bu kişilerin 3'ü 16 yaşında, 11'i 17 yaşında ve diğerleri ise 18 yaşını doldurduktan sonra idam edilmiştir ve idam edilenlerin yalnızca

31 "Iran's Dissenters", *The Washington Post*, 10 Mart 2007.

32 Said, *Şarkiyatçılık*, s. 106.

33 "Islamic Penal Code of Iran", http://mehr.org/Islamic_Penal_Code_of_Iran.pdf, 20 Mayıs 2014.

34 "The Civil Code of the Islamic Republic of Iran", <http://www.alaviandassociates.com/documents/civilcode.pdf>, 20 Mayıs 2014.

35 "International Civil and Political Rights Covenant", <http://www.refworld.org/pdfid/3ae6b3aa0.pdf>, 20 Mayıs 2014.

bir tanesi kadındır.³⁶ Buradaki rakamların İnsan Hak ve Özgürlükleri açısından kabul edilebilir olmadığı kesindir lakin 9 yaşında bir kızın idam edilmesi de söz konusu değildir. Ayrıca benzer rakamlar ABD için de geçerlidir. 1990 yılından 2003 yılına kadar ABD’de 19 kişi, 18 yaşlarının altında işledikleri suçlar sebebiyle, aldıkları cezalara göre 18 yaşlarını doldurduktan bir süre sonra idam edilmişlerdir.³⁷

İdam cezasının kendisinin tartışmalı karakteri, reşit olmayan kişilerin idam edilmesi ve kadının bu denklemdaki yeri meseleyi iyice çetrefilli bir duruma sokmaktadır. Böyle çetrefilli bir meseleyi basitleştirip, sorgulamadan üzerinden geçmek ve İran’daki kadınların protesto hareketine bağlamak oryantlizmin tipik göstergelerinden biridir. Ancak verilen bu haberin devamında çok önemli bir kısım bulunmaktadır. Bu kısım açıkça Amerikalı gazetecinin niyetini teşhir etmekte ve bilgi-iktidar ikiliğinin en dolaysız hali olarak kendini göstermektedir. İran ile ABD’nin ilişkilerinin geliştirilmesinin, ABD’nin çıkarına olacağı vurgulanır ve şöyle devam edilir: “Fakat İran’da insan hakları ve demokrasi için savaşıyor bu insanlara ve hareketlere olan desteğimizin devam etmesi de hayati çıkarlarımızdandır. Yoksa ABD-İran ilişkilerinin gelişmesi muhtemel gözükmemektedir.” Bu satırlar, Ortadoğu’nun jandarması ABD’nin, bu kimliğinin tekrar sunulması, perçinlenmesidir. İnsan hakları ve demokrasi söylemi, açıkça müdahaleci bir tutumun araçlarından biri olmuştur. Söylem dayatılır ve daha da ilginç tarafı ABD çıkarlarıyla dolaysız bir şekilde ilişkilendirilir.

29 Haziran 2009 tarihinde Washington Post gazetesinde Anne Applebaum imzasıyla bir yorum yayınlandı. 2009 yılında yapılan İran Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ihtilafli bir şekilde sonuçlanması sonucu, Ahmedinejad’a karşı Musevi taraftarları sokaklara dökülmüş ve protesto hareketleri yaşanmıştı. Bu protestolar sırasında Batı medyasının gözü, kadın eylemcilere odaklanmış ve kadın protestocularla ilgili pek çok haber dolaşıma girmişti. Applebaum’un yazısı da protestolardaki kadın eylemcileri mercek altına alan yorumlardan yalnızca bir tanesi.

“Kadınlar İran Rejimine En Derin Tehditi Oluşturabilir”³⁸ başlıklı yorumda, İran’daki rejim, İslami kaidelerle beraber ele alınıyor ve kadınların bu

36 “Executions of Juveniles Since 1990”, Amnesty International, <http://www.amnesty.org/en/death-penalty/executions-of-child-offenders-since-1990>, 15 Mayıs 2014.

37 “Executions of Juveniles Since 1990”.

38 “Women May Pose the Deepest Threat to Iran’s Regime”, *The Washington Times*, 29 Haziran 2009.

rejimi yıkmak için itici güç olabileceği iddia ediliyor. “Onların [kadınların] varlıkları rejime en derin darbeyi vurabilir. İslam Cumhuriyetinin ideolojisinin kalbinde ilahi esin iddiası yer alıyor: kadınlar üzerindeki sert baskı kadar yönetimin meşru olduğu, çünkü Tanrının öyle istediği.” Tipik bir oryantalist tasvir. Applebaum, bir çırpıda İslam dinini kadınlara olan baskının kaynağı olarak sorumlu tutmaktadır. İnan'daki İslam anlayışı, farklı İslam yorumları, mezhepsel ayrılıklar, toplumsal ve ekonomik faktörler ve dış baskılar söz konusu edilmemekte ve din tek suçlu olarak sunulmaktadır. Devamında, İnan'ın din adamlarının da kadınların gücünün farkında olduğunu ve bu tehditin önünü almak için şiddet kullanmaktan çekinmediklerini söylüyor yazar. Daha sonra ise “rejimin kısa vadede kazanabileceğini ama uzun vadede kaybedeceğini” söyleyerek bir kehanette bulunmaktan da kendini alamıyor.

Edward Said, İslam ile ilgili söylenen bütün sözlerin ve yapılan bilimsel çalışmaların siyaset ile yakından ilişkili olduğunu söylemektedir. Ona göre bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar siyasal açıdan kullanışlıdır.³⁹ Bununla birlikte Batıda kullanılan “İslam” kavramının da Müslümanların inandıkları İslam'dan son derece farklı olduğunu, “kısmen kurmaca, kısmen ideolojik yafta” olduğunu belirtmektedir.⁴⁰ Denebilir ki Amerikan Medyasında, İnan'ı yorumlarken sürekli tekrar edilen İslam kavramı, aslında siyasal hesapların stratejik bir parçasıdır. Amerikan medyasında İslam, Foucaultcu anlamda bir söylemdir denebilir. Yani söz konusu medyanın İslam'ı ele alma ve yorumlama biçimleri, ABD'nin Müslüman dünyasını ve Müslüman coğrafyasının jeostratejik değerini ele alma biçiminden ayrı düşünülmemelidir.

İslam söyleminin ABD için işlevsel boyutunu incelerken ABD-İnan ilişkilerinin tarihine kısaca göz atmak faydalı olacaktır. Bilindiği üzere İnan'daki İslam Devrimi'nden önce ABD, İnan Şahı'nın en yakın müttefikiydi. Devrim gerçekleştiğindeyse İnan, bir anda ABD tarafından şeytanlaştırıldı ve o tarihlerden beri iki ülkenin arası iyi olmadı. 1979'da ABD büyükelçiliğinin basılarak 52 kişinin rehin alınması ve ancak 444 gün sonra serbest bırakılması, tarihe “rehineler krizi” olarak geçmiş ve iki ülke arasındaki ilişkiyi oldukça gerginleştirmişti. Devrimden hemen sonra 1980 yılında patlayan İnan-İrak savaşında ABD'nin Irak'a destek vermesi de İnan'ın sempatisini uyandırmamıştı kuşkusuz. ABD'nin İnan'a uyguladığı ambargonun sürekli artan dozu da eklenince hem İnan'ın hem de ABD'nin birbirlerine karşı olan hasmane tutumları anlaşılabilir.

39 Said, *Medyada İslam*, s. 58.

40 Said, s. 52.

Kurulduğu günden bu yana İran'daki rejimin düşmanı olan ABD'nin, kendi medyasında çıkan haberlerin de devletin genel politikasının çizdiği çerçevenin dışında olmadığı görülüyor. İran'daki kadınlar bile yasaların değiştirilmesi konusunda kendilerini sınırlı tutup "reform" isterlerken, Applebaum bir anda rejimin yıkılması için stratejiler geliştirip İran kadınına da bu yıkımda çeşitli roller veriyor. İran kadınları adına konuşuyor, kadın hakları ve feminizm söylemini rejim devirmek adına seferber ediyor ve yorumunu şöyle tamamlıyor:

Son yıllarda, İslami dünyadaki "kadın meselelerinin" ikincil türden meseleler olduğunun bana kaç defa söylendiğini sayamadım: konu Afgan Anayasası ya da Suudi Hükümeti olsun, çoğu yorumcunun standart eğilimi -istikrar, güvenlik, petrol- gibi diğer meselelere ağırlık vermek olmuştur. Fakat nüfuslarının yarısının sivil ve insan haklarını bas-kulayan rejimler kaçınılmaz olarak istikrarsızdır. Er ya da geç bir geri tepme olacaktır. İran'da bunun gerçekleştiğini görüyoruz.

İran'daki bir meseleyi tipik oryantalist bakış açısıyla Afganistan ve Suudi Arabistan ile "İslami ülkeler" kategorisi altında toparlayıp, zımparalayıp farklılıkları yok etmekte tereddüt etmiyor. Hepsi İslami ülkeler, hepsinde sorun aynı ve hepsi için de çözüm aynı. Kadın konusu temeldeki ana sorunun değişik dışavurumlarından biri yalnızca.

17 Şubat 2010 tarihinde New York Times gazetesinde yayınlanan başka bir haber "İranlılar Kadınların Hakları Tasarısını Protesto Ediyor"⁴¹ başlığını taşıyordu. Haberde, önceden mevcut eşinden başka kişilerle de evlenmek isteyen erkeklerin mevcut eşlerinin rızasını alması gerektiği ancak bu tasarıyla birlikte erkeklerin eşlerine hiç sormadan başka kadınlarla evlenebileceği vurgulanıyor. 1200 İranlının da bu yasaya karşı çıkan bir bildiriye imza attıkları belirtiliyor. Bu haberde en dikkat çekici olan, Batı'da yaşayan İranlı kadınların, İran'da yaşayan kadınlar için konuşturulmaları. Önce Oslo'da yaşayan bir İranlı avukatın görüşlerine yer veriliyor. Asieh Amini isimdeki kadın avukat şöyle söylüyor: "bildiriye yayımladık çünkü kadınların da dahil olduğu farklı grupların şimdiki gibi gergin siyasal dönemlerde sivil haklarını kaybetmeleri konusunda kaygılıyız. Kadın haklarının dikkate alınmadığı durumlarda demokrasinin tesis edilemeyeceğinden eminiz."

41 "Iranians Protest Bill on Rights of Women", *The New York Times*, 17 Şubat 2010.

Ahmedinejad döneminin kadın hakları açısından tam bir çöküş dönemi olduğunun vurgulandığı haberde Amini'nin de dikkat çektiği, Ahmedinejad döneminin siyasal iklimidir. Ahmedinejad'ın iktidara gelmesinden itibaren ABD'ye çok sert tavır aldığı ve ABD'nin de İran'a karşı yaptırımları son derece sertleştirdiği bilinmektedir. Örneğin Ahmedinejad henüz cumhurbaşkanı seçileli daha dört ay olmuşken, bir İran televizyon kanalında Yahudi Soykırımı ile ilgili yaptığı "Holocaust denilen bir mit yarattılar ve bunu Allah, din ve peygamberlerin üzerine koydular," şeklindeki açıklamasıyla şimşekleri üzerine çekmişti.⁴² İsrail Lobisinin oldukça güçlü ve dış politika kararlarında etkin olduğu ABD gibi bir ülkenin⁴³ bu açıklamalar karşısında sessiz kalması beklene mezdi. Dahası, 2010 yılındaki BM Genel Kurulunda Ahmedinejad'ın 11 Eylül saldırılarıyla ilgili "ABD hükümeti Ortadoğu'daki Siyonist rejimi kurtarmak için saldırıları organize etti" şeklindeki açıklaması da büyük tepki toplamıştı.⁴⁴ ABD medyasında Ahmedinejad'a dair çıkan neredeyse bütün haberlerin negatif olması ve kadın haklarıyla ilgili haberlerde de Ahmedinejad'a bol bol atıf yapılması bu açıdan anlamlıdır.

Daha önce de söylendiği gibi bu haberde Batı'daki İranlılara müracaat edilmesi ilginçtir. Müracaat edilen isimlerden biri de ünlü İranlı hukukçu Şirin Ebadi'dir. Haberde yasanın geçmemesi için Şirin Ebadi'nin İranlı yetkililerle görüşme yaptığından bahsediliyor. Ebadi ile ilgili önem taşıyan ayrıntılardan bir tanesi, kendisinin yalnızca Şirin Ebadi olarak değil neredeyse tüm haberlerde "Nobel Ödülü sahibi Şirin Ebadi" olarak sunulmasıdır. Bilindiği üzere Nobel ödülü, Batı dünyasında oldukça prestijli bir ödüldür. Bu ödüle sahip olanlar ise "akil insanlar" olarak söyledikleri dikkate alınan ve etki doğuran kişilerdir. Bu noktada da oryantalist bir söylemi tespit etmek mümkün gözüküyor.

"Şarkiyatçılığın temel koşulu dışsallaştırmadır, ister ozan ister araştırmacı olsun Şarkiyatçının Şark'ı konuşurması, betimlemesi, Şark'ın gizemlerini Batı için, Batı'ya anlaşılır kılmasıdır."⁴⁵ Dolayısıyla Şirin Ebadi'nin sürekli olarak "Nobel Ödülü sahibi" olarak sunulması, aslında onu Doğu'nun dışına çıkartan, bir Batılı yapan söylemin parçasıdır. Şirin Ebadi, Batılı olduğu nispette İran kadınları adına konuşabilmektedir. Ebadi'nin Nobel ödülü, İran kadınları adına

42 Karl Vick, "Iran's President Calls Holocaust 'Myth' in Latest Assault on Jews", *The Washington Post*, 15 December 2005.

43 John J. Mearsheimer ve Stephen M. Walt, *İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası*, çev. Hasan Kösebalaban, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.

44 Ed Pilkington, "Ahmadinejad accuses US of 'orchestrating' 9/11 attacks to aid Israil", *The Guardian*, 23 September 2010.

45 Said, *Şarkiyatçılık*, s. 30.

konuşabilmesini sağlayan bir ehliyettir, temsil mazbatasıdır. “(...) Şarkiyatçılığın bir anlam taşıması Şark’tan değil tümüyle Batı’dan kaynaklanır (...)”⁴⁶ İşte bu yüzden sürekli Batı’da yaşayan İranlı kadınlara başvurulmakta ya da Batılı alametleri taşıyan kişilerin sözleri dikkati alınmaktadır. Çünkü İranlılar kendileri için konuşamazlar ancak Batılılar İranlılar için konuşabilir.

“1979’daki İslam devriminden itibaren İran’daki kadınların sahip olduğu haklar azalmıştır (...)” denilen haberde Pehlevi dönemindeki kadın haklarına ilişkin bir şey söylenmiyor. Genel olarak Şah’ın siyasi muhaliflere uyguladığı ünlü işkenceler hatırlandığında bu söylemin, Said’in bahsettiği “örtme (covering)” tekniğine uygun düştüğü görülebilir. Bunun yanında Şah rejimi ile İslam Cumhuriyeti arasında bir ayrıma gidilmekte ve birincisinin lehine ikincisi mahkûm edilmektedir. ABD’nin iki ayrı yönetim için uyguladığı iki ayrı politika (Şah rejimi ile dost ve İslam Cumhuriyeti ile düşman olma) hatırlanırsa, bu ayırım anlamlı hale gelir.

Son olarak haberde, Ghader Mohammadzadeh ve Amir Reza Arefi isimli iki erkeğin ölüm cezaları aldığı araya serpiştiriliyor. Bu ölüm cezalarının neden kadın konusuyla ilgili bir haberin içeriğinde yer aldığı ise gizemini korumaya devam ediyor. İşin ironisi bir tarafa bırakılacak olursa biraz dikkatli bir gözlem ile meselenin kadın konusundan uzaklaştırılıp yeniden “gaddar İran rejimi” konusuna bağlandığı tespit edilebilir.

Sonuç

Ahmedinejad dönemi, ABD’nin İran’a yönelik olarak 1979’da başlayan negatif tutumunun en sert hissedildiği dönemlerden biridir. Bu dönemdeki kadın protesto hareketleri, ABD medyasının iki önemli gazetesi olan The Washington Post ve The New York Times’ta, ABD’nin İran politikası ile uyum içerisinde ve bilindik oryantalist söylemlerle sunulmuştur. İki gazete arasında, İran’daki kadın eylemlerine ilişkin haberleri sunma açısından anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Dolayısıyla denebilir ki, demokrat ve cumhuriyetçi olmak üzere farklı siyasi çizgiye sahip yayın organları, söz konusu genel olarak Doğu ve özel olarak da İran olduğu zaman, farklılıklarını bir kenara bırakıp ortak oryantalist stratejilerde anlaşmaktadırlar.

İki gazetenin haberlerinde de Batı ile Doğu arasına çekilmiş bir sınır çizgisi tespit edilebilir. Bundan yola çıkarak iki gazetede de tekrar eden ortak temaların ve sürekli atıf yapılan oryantalist düşünce kalıplarının olduğu gö-

46 Said, s. 31.

rülmüştür. İranlı kadının sürekli baskı altında olduğu, Batılı kadının İranlı kadından üstün olduğu, İranlı kadının en büyük düşmanının İslami rejim olduğu, İranlı kadınların özgürleşmek için Batılı olmak zorunda oldukları gibi ögeler buna örnek olarak verilebilir. Doğu'nun Batı karşısındaki ikincil konumu, İranlı kadının Batılı kadın karşısındaki ikincil konumu olarak yeniden üretilir. Bu şu anlama gelmektedir: Batı'daki feminist çalışmalar, kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkilerini alaşağı etmeye çalışırken, Doğu ile Batı arasındaki iktidar ilişkilerini Batı lehine söylemsel olarak inşa ve tahkim etmektedirler.

Bu egemen söylemi, iki farklı düzeyde uyguladığı stratejiler temelinde tespit etmek mümkün gözükmemektedir. İlk olarak, bütün İranlı kadınları dindar, zavallı, cahil, yardıma muhtaç, kurban, güçsüz olarak tasvir edip, bu tabloyu değiştirmek için Batılı kadınların güçlü, eğitilmiş, kendi ayakları üzerinde duran profilini kurtarıcı olarak işaret ederler. İkinci olarak ise İran'daki dini ve siyasi yapıyı, yukarıdaki değişmesi gereken tablonun müsebbibi olarak işaret edip itibardan düşürmeye çalışırlar. Buna göre İran'a dair hem özne hem de yapı düzeyinde çifte itibarsızlaştırma süreci işletmektedirler. İranlı kadınlar özgür olmak istiyorlarsa hem kendileri değişmelidirler hem de İran'daki sistem değişmelidir.

Hülasa, iki gazetede de vurgulanan "kadın hakları" nosyonunun, temelde ABD'nin müdahaleci mantığının izini taşıdığı söylenebilir. "Evrensel" etiketi altında dokunulmazlık zırhına bürünmüş bu kavramın, yukarıdaki ortak oryantalist ögelere bir çeşit meşruiyet kazandırdığı ve neticede İran'daki siyasal ve sosyal yapıyı gayri-meşru olarak ilan ettiği iddia edilebilir. Dolayısıyla İranlı kadınların protesto hareketleriyle ilgili yapılan haberlerde bilgi-iktidar ilişkisi, oryantalist bir mantıkla kurulmaktadır ve İran'a ilişkin bütün kurumlar toptan mahkûm edilmektedir. Bu da bize, yapılan haberlerin genelde Batı ile Doğu ve özelde Amerika ile İran arasındaki iktidar ilişkilerinde tuttuğu yeri göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Yararlanılan Kaynaklar

Kitap ve Makaleler

Said Edward W., *Şarkiyatçılık*, çev. Berna Ülner, 6. b., Metis Yayınları, İstanbul, 2012.

Said Edward W., *Medyada İslam*, çev. Aysun Babacan, Metis Yayınları, İstanbul, 2008.

Foucault Michel, *Hapishanenin Doğuşu*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 3.b., İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

Foucault Michel, *İktidarın Gözü*, çev. Işık Ergüden, 2.b., Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007.

Foucault Michel, *Cinselliğin Tarihi*, çev. Hülya Uğur Tanrıöver, 4.b., Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012.

Hall Stuart, “The West and the Rest: Discourse and Power”, *Formations of Modernity*, ed. Stuart Hall-Bram Gieben, 4. p., Polity Press, Cambridge, UK, 1995, pp. 275-331.

Hall Stuart, “The Work of Representation”, *Representation: Cultural Representations and Signifying Practises*, ed. Stuart Hall, Sage Publications, 8. p., London, UK, 2003, pp. 13-74.

Mearsheimer John J. ve WALT Stephen M., *İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası*, çev. Hasan Kösebalaban, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.

Mohanty Chandra Talpade, “Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses”, *Boundary 2*, Vol. 12, No. 3, On Humanism and the University I: The Discourse of Humanism, Duke University Press, (Spring - Autumn, 1984), pp. 333-358.

Haberler

Applebaum Anne, “Women May Pose the Deepest Threat to Iran’s Regime”, *The Washington Post*, 29 Haziran 2009.

Auerbach Elise, “Courageous Voices in Iran”, *The Washington Post*, 13 Mart 2007.

Fathi Nazila, “Starting at Home, Iran’s Women Fight for Rights”, *The New York Times*, 12 Şubat 2009.

Fathi Nazila, "Iranians Protest Bill on Rights of Women", *The New York Times*, 17 Şubat 2010.

"Iran's Dissenters", *The Washington Post*, 10 Mart 2007.

Pilkington Ed, "Ahmadinejad accuses US of 'orchestrating' 9/11 attacks to aid Israil", *The Guardian*, 23 Eylül 2010.

Karl Vick, "Iran's President Calls Holocaust 'Myth' in Latest Assault on Jews", *The Washington Post*, 15 Aralık 2005.

İnternet Kaynakları

"Author Archives", Amnesty International USA, <http://blog.amnestyusa.org/author/elise-auerbach/>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2014.

"Average Circulation at the Top 25 U.S. Daily Newspapers", Alliance for Audited Media, <http://auditedmedia.com/news/blog/top-25-us-newspapers-for-march-2013.aspx>, Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2016.

"Board of Advisors", Iran Rooyan, <http://iranrooyan.org/about-us/board-of-advisors/>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2014.

"Executions of Juveniles Since 1990", Amnesty International, <http://www.amnesty.org/en/death-penalty/executions-of-child-offenders-since-1990>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2014.

"International Civil and Political Rights Covenant", <http://www.refworld.org/pdfid/3ae6b3aa0.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2014.

"Islamic Penal Code of Iran", http://mehr.org/Islamic_Penal_Code_of_Iran.pdf, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2014.

"The Civil Code of the Islamic Republic of Iran", <http://www.alaviandassociates.com/documents/civilcode.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2014.

Dış Politika Aracı Olarak Yaptırımlar: İran'a Uygulanan Yaptırımların Etkileri

Mustafa Şeyhmus Küpeli*

Özet

Yaptırımların dış politika aracı olarak kullanılması ve etkin birer araç olup olmadığı literatürde tartışılan konular arasında yer almaktadır. Söz konusu tartışmaların yakın zamandaki en canlı örneği İran'a uygulanan yaptırımlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bazı kesimler yaptırımların etkisiz bir araç olduğunu ve İran'a uygulanan yaptırımların da buna örnek teşkil ettiğini öne sürerken diğer bir kesim bunun aksini iddia etmektedir. Bu çalışmada öncelikle dış politika aracı olarak yaptırımlar ile alakalı literatürdeki tartışmalara değinilerek yaptırımların hangi şartlar altında başarılı birer araç olabileceği ortaya konulmuş ve yaptırımların etkinliğini belirleyen faktörler sıralanmıştır. Bu çerçevede nükleer sorunun ortaya çıkmasıyla birlikte 2002 yılı sonrası İran'a uygulanan yaptırımların etkileri incelenmiştir. Yaptırımların İran üzerindeki ekonomik etkileri ve bu etkilerle bağlantılı olarak İran iç siyasetini, nükleer programını nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Son olarak nükleer anlaşmadan hareketle yaptırımların belirli şartlar altında etkili birer araç olup olmadığı İran örneği üzerinden tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İran, Nükleer Program, Yaptırımlar, Yaptırımların Etkileri.

* Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü, mkupeli@sakarya.edu.tr

Sanctions as a Foreign Policy Tool: Impact of Sanctions on Iran

Mustafa Şeyhmus Küpeli*

Abstract

The use of sanctions as a foreign policy tool and whether they are an effective tool or not are controversial issues in the literature. The most vivid example of these discussions was revealed on the nuclear-oriented sanctions that imposed on Iran. While Some, by taking Iran sanctions as an example to defend their argument, claim that the sanctions are an ineffective tool in foreign policy others argue quite the opposite. This study firstly examines these existing discussions about sanctions in the literature. Then the article proves under which condition sanctions can be used as a successful tool of foreign policy and it also draws attention to the factors that determine effectiveness of such sanctions. In the light of these findings, the study examines effects the sanctions that were imposed on Iran after 2002. As a part of this context, the study scrutinizes the impact of imposed sanctions on both Iranian economy and domestic politics. Moreover, the study observes how those impacts affected the Iranian ongoing nuclear program. Finally, by considering the example of the sanctions on Iran the article discusses whether sanctions are effective or not under certain conditions.

Keywords: Iran, Nuclear Program, Sanctions, The Impact of Sanctions.

* Res. Asst., Sakarya University, Middle East Institute, mkupeli@sakarya.edu.tr

Giriş¹

2000'li yılların başında İran'ın gizli nükleer faaliyetlerinin ortaya çıkması dünya kamuoyunda söz konusu faaliyetlerle alakalı ne yapılacağına dair tartışmaları beraberinde getirmiştir. Hali hazırda o güne kadar uygulanan yaptırımların büyük oranda ABD'nin tek taraflı uygulamaları şeklinde gerçekleşmesi ve geniş kapsamlı olmaması nedeniyle istenilen etki yaratılamamıştır. 2006 yılına kadar olan yaptırımlar bu anlamda genel itibarıyla İran'ın "insan hakları ihlalleri" ve "terörizme destek verdiği" söylemi etrafında şekillenmiştir. Bu dönem, yaptırımların ilk evresi olarak nitelendirilebilir ve 1979 devrimi sonrası başlayıp 2002 yılında İran'ın gizli nükleer tesislerinin açığa çıkmasına kadar uygulanmış olan yaptırımları kapsamaktadır. Diğer yandan yaptırımların ikinci evresi olarak tanımlayabileceğimiz dönem ise 2002 sonrası nükleer faaliyetlerin merkezde olduğu ve bu faaliyetlere karşı alınan yaptırım kararlarıyla günümüze kadar getirilmektedir. Bu dönemde eski yaptırım gerekçelerine "nükleer program" da eklenerek yaptırımlara yeni bir alan açılmıştır. Bu sayede 2002 sonrasında İran nükleer programının dünya kamuoyunun gündeminde yer alması, konunun kısa bir süre sonra 2006 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin gündemine gelmesine ve çok taraflı yaptırım kararlarının alınmasına neden olmuştur. İran'ın gizli nükleer faaliyetlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte ABD'nin yaptırımları çok taraflı hale getirme politikası uluslararası alanda meşru bir zemine oturmuştur. İran, 2006 yılında BMGK kararıyla başlayan çok taraflı yaptırımlar ve 2010 yılında AB'nin de devreye girmesiyle tarihinde görülmemiş bir şekilde bir izolasyon ile karşı karşıya kalmıştır. Geçmişteki uygulamalardan farklı olarak uluslararası alanda yaptırımlara verilen desteğin artmış olması İran nükleer programından duyulan endişeden kaynaklanmıştır.

21. yüzyıl, savaşların yapılma biçiminin değiştiği kadar dış politika araçlarında da bir değişimin yaşandığı bir yüzyıl olarak başlamıştır. Devletler, askeri güç kullanımını maliyetli ve riskli gördükleri için farklı dış politika araçlarına yönelmişlerdir. Yaptırımlar ise zaten sınırlı sayıda olan alternatifler arasında devletlere önemli bir imkân sunmuştur. İran'a uygulanan yaptırımlar da askeri gücün maliyeti ve riskleri hesaba katılarak uygulanmıştır. Özellikle nükleer konunun devreye girmesiyle muhtemel bir savaş seçeneği ile alakalı öngörülerin olumsuz olması², İran örneğinde yaptırımları ön plana çıkartmıştır.

1 Bu çalışma yüksek lisans tezimin ilgili kısmından türetilmiştir. Bknz. Mustafa Şeyhmus Küpeli, "Nükleer Sorun Çerçevesinde İran'a Karşı Uygulanan Yaptırımların Ekonomi Politik Etkileri", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, 2016).

2 Muhtemel bir askeri müdahalenin sonuçları için bknz. Paul Rogers, "Military Actions Against Iran: Impact and Effects", Oxford Research Group, Temmuz 2010.

Yaptırımların etkilerinin ve etkinliğinin incelendiği çalışmalar, askeri gücün incelendiği çalışmalara kıyasla literatürde gereken ilgiyi görememiştir. Bu alışma aynı zamanda söz konusu eksikliğe katkı yapmayı amaçlamaktadır.

Yaptırımların nükleer konu ile sınırlandırılması aynı zamanda İran  rneği üzerinden 1979 devriminden beri var olan yaptırımların etkili bir dış politika aracı olup olmadığı tartışmalarını da yeniden canlandırmıştır. Yaptırımların son 50 yıllık dönemde giderek daha fazla kullanılması ise neden uygulandıklarını, kapsamlarının ne olduğunu, ne gibi etkiler ortaya çıkardığını ve başarılı bir araç olup olmadıklarının araştırılmasını beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar çerçevesinde çalışmanın temel amacı İran yaptırımlarının etkilerini ortaya koyarak bu etkilerin hangi alanlarda nasıl sonuçlar ürettiğini göstermektir. Buna ilaveten amaçlardan bir diğerisi de İran  rneği üzerinden yaptırımların etkinliğini belirleyen dinamikleri ortaya koymaktır. Bu erevede İran yaptırımlarının temel gerekçelerinden bahsedilecek, aynı zamanda yaptırımların İran'daki ekonomik, siyasal ve toplumsal etkilerinin neler olduğu, yaptırımların etkisiz olarak görülmesine karşılık neden devletler tarafından artan bir şekilde kullanıldığı sorularına cevap aranacaktır. Bu sayede hem İran yaptırımlarının etkileri incelenerek nükleer anlaşmaya giden süreç açıklanmış olacak hem de yaptırımları etkisiz birer araç olarak gören h kim yaklaşım sorgulanmış olacaktır.

Dış Politika Aracı Olarak Yaptırımlar

Devletler dış politikalarını bir takım araçlar vasıtasıyla yürütmektedirler. Bu araçlar diplomasi, askeri gücü kullanımı ve çeşitli yaptırım mekanizmalarından oluşmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra devletlerin askeri gücün maliyetleri ve riskleriyle alakalı genel kanaatlerinde bir takım değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişim yaptırımların önünü açmış ve yeni bir dış politika alanı olarak devletlere farklı imk nlar sunmuştur. Soğuk Savaş döneminde yaşanan Kore ve Vietnam gibi tecrübelerin ardından Afganistan ve Irak  rnekleri devletleri, askeri gücün kullanımıyla alakalı alışılacelmış uygulamaları sorgulamaya itmiş ve yaptırımları ön plana çıkartmıştır. Yaptırımlar, devletler için diplomasi ve askeri gücü arasında³ uygulanabilen bazen de askeri araçların alternatifini⁴ dahi olabilen önemli bir unsur haline gelmiştir. Uygulamada ise devletler eski yaptırım  rneklelerinden hareketle daha etkin olması için hedef

3 Bknz. Lance Davis and Stanley Engerman, "History Lessons Sanctions: Neither War nor Peace", *Journal of Economic Perspectives*, Vol.17, Issue 2, (Spring 2003), ss.187-197.

4 Bknz. George A. Lopez and David Cortright "The Sanctions Era: An Alternative to Military Intervention", *The Fletcher Forum of World Affairs*, Vol. 19, Issue 2, (Summer-Fall 1995), ss. 65-85.

ülkenin zayıf yönlerini belirleyip kapsamlı ve hantal yaptırımların yerine daha spesifik ve hedefe yönelik mekanizmalar geliştirme yönünde adımlar atmışlardır.⁵ Bu yeni uygulamalar hem yaptırımların uygulanma sayısını hem de etkinliğini olumlu yönde etkilemiştir.

Yaptırımlar en temel ifadeyle 'devletlerin istenmeyen davranışlarını veya eylemlerini yeteri miktarda zararla veya en azından hissedilir bir tehdit ile önleme amacıyla yapılan girişimler' olarak tanımlanmaktadır.⁶ Bu tanımdan hareketle yaptırımlar, hedefteki ülkenin istenilen politikalara veya uluslararası kurallara uymasını sağlamak için, karşı tarafı bir takım şeylerden mahrum etme tehdidi veya gerçekten cezalandırma şeklinde uygulanmaktadır.⁷ Temel itibarıyla siyasi ve ekonomik olmak üzere iki farklı şekilde uygulanan yaptırımlardan siyasi olanları, ekonomik yaptırımlar kadar karşı tarafı zorlayacak kapasiteye sahip olamamışlardır. Bu sebeple siyasi yaptırımlar çoğu zaman dış politika kararlarının konumlandırılması veya niyetlerin karşı tarafa en açık ifadeyle gösterilmesi bakımından sembolik anlamda işlevsel olmaktadır. Buna karşılık ekonomik yaptırımlar ise hedefleri gerçekleştirme ve politika değişikliğine neden olması bakımından siyasi yaptırımlara kıyasla daha etkin bir sistematığe sahiptir. Her iki yaptırım biçimi de uygulanmakla birlikte, hem devletler düzeyinde yaptırım kavramından bahsedilirken hem de akademik literatür içerisinde ağırlıklı olarak ekonomik yaptırımların etkileri konu edilmektedir. Zira askeri nitelikte olmayan tedbirlerin önemli bir kısmı ekonomik yaptırımlardan oluşmaktadır.⁸

Diğer yandan yaptırımların giderek artan bir şekilde kullanılması beraberinde uygulanmalarıyla alakalı tartışmaları ve etkin birer araç olup olmadığı yönündeki soruları da gündeme getirmiştir. Yaptırımların dış politika aracı olarak kullanılmasıyla alakalı iki zıt görüş vardır; Bir kesim yaptırımları birkaç istisnai örnek dışında etkisiz bir araç olarak görürken⁹, diğer kesim belirli

5 Bknz. Rose Gottemoeller, "The Evolution of Sanctions in Practice and Theory", *Survival: Global Politics and Strategy*, Vol.49, Issue 4, s.101.

6 Robert A. Pape, "Why Economic Sanctions Do Not Work", *International Security*, Vol. 22, No.2 (Güz 1997), s.93.

7 Johan Galtung, "On the Effects of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia", *World Politics*, Vol.19, No. 3, (Nisan 1967), s. 379, 380.

8 Berat Lale Akkutay, "Birleşmiş Milletler Antlaşması Çerçevesinde Ekonomik Yaptırımların Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı.111, (Mart–Nisan 2014), s.411.

9 Yaptırımların etkisiz olduğunu savunan örnek çalışmalar için bakınız: Pape, "Why Economic Sanctions Do Not Work," *International Security*, Vol. 22, No. 2 (Güz 1997).;

şartlar altında olumlu ve etkili bir araç olarak yorumlamaktadır.¹⁰ Yaptırım uygulamalarıyla alakalı çalışmaların farklı kriter ve yorumları aynı zamanda bu yönde yapılan tartışmalar, işlerliği hakkında olumlu kanaatlerin tesis edilmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle genel olarak yaptırımlar etkisiz birer araç olarak görülmektedir. Temel olarak söz konusu iki tartışma, bir yandan da askeri araçların yaptırımlara üstün veya alternatif olup olmaması gibi başka alanlara da kaymıştır. Yaptırımlardan temel beklenti karşı tarafa ciddi zorluklar çıkararak karar vericilerin bazı politikalarından vazgeçmesini sağlamaktır. Bu haliyle az bir maliyete sahip olması, dış politika alanında askeri güce kıyasla düşük riskler içermesi ve askeri güç unsurlarını destekleyici rolüyle devletler tarafından tercih edilmişlerdir. Ayrıca uluslararası hukukta askeri güç kullanımının sınırları net bir şekilde çizilirken yaptırımlara dair düzenlemelerin kısmen muğlak bırakılması devletlere bu alanda hareket serbestisi getirmiştir. Tüm bu kolaylıklar yaptırımları bir şekilde devletler tarafından çokça başvurulmuş bir araç haline getirmiştir. Bu yaygın kullanım ise zamanla etkinliğine dair sorgulamaları ve başarısını tartışılır hale getirmiştir.

Yaptırımların Etkinliğini Belirleyen Faktörler

Tarihsel süreç içerisinde uygulanmış olan yaptırım tecrübeleri hangi durumlar altında daha etkili birer araca dönüşebileceğine dair bir takım ipuçları vermektedir. Diğer dış politika araçlarında olduğu gibi yaptırımlarda da hedeflenen politikalar ile uyumluluk en temel belirleyici faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Pratikte ise uygulayıcı konumdaki ülkelerin yaptırımların kolay uygulanması sebebiyle hedeflerini çok çeşitli seçmesi ve bunları çoğu zaman karmaşık tutması karşılaşılan en önemli problemlerden biri olarak görülmektedir. Literatürdeki mevcut çalışmaların çoğu yaptırımlara sonuç odaklı bir yaklaşım getirmiştir. Ancak bu tür yaklaşımlar kendi içerisinde kimi zaman sorunlu ola-

Hossein Alikhani, *Sanctioning Iran: Anatomy of Failed Policy*, London and New York: I.B. Tauris, 2000; A. Cooper Drury, "Revisiting Economic Sanctions Reconsidered", *Journal of Peace Research*, Vol. 35, No. 4 (Temmuz, 1998).; T. Clifton Morgan ve Valerie L. Schwebach, "Fools Suffer Gladly: The Use of Economic Sanctions in International Crises", *International Studies Quarterly*, Vol.41, No.1, (Mart 1997).

- 10 Yaptırımların etkili birer araç olduğunu savunan örnek çalışmalar için bakınız. Gary Clyde Hufbauer ve diğerleri, *Economic Sanctions Reconsidered*, 3rd Edition, Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2007; Kimberly Ann Elliott, "The Sanctions Galss: Half Full or Completely Empty?" *International Security*, Vol. 23, No. 1, (Summer 1998).; Nikolay Marinov, "Do Economic Sanctions Destabilize Country Leaders?", *American Journal of Political Science*, Vol. 49, No.3, July 2005.; David Baldwin, *Economic Statecraft*, Princeton: NJ:Princeton University Press, 1985.

bilmektedir. Zira yaptırımların etkinliği değerlendirilirken uygulanmasındaki problemler, tehdit unsuru olarak kullanılıp kullanılmadığı, tam olarak neyi hedeflediği ve diğer dış politika seçeneklerinin kullanılabilirliği gibi konular da önem kazanmaktadır. Nitekim yaptırımlara kimi zaman “zorlayıcı diplomasinin”¹¹ bir parçası olarak bakılıp bu şekilde değerlendirildiğinde ise güç kullanımını da içeren bir muhtevaya sahip olabilmektedir.¹² Bu açıdan bakıldığında yaptırımlar doğrudan karşı tarafta politika değişikliği getirme hedefini içerirken aynı zamanda bir sonraki aşama olan güç kullanımına geçiş için diğer araçlara uygun ortamın hazırlanması ve yıpratma görevi de üstlenebilmektedir.

Yaptırımlara dair yapılan temel tartışmalarda bu nokta ön plana çıkmaktadır. Yaptırımları eleştirenler ve başarısız bir araç olarak niteleyenler tek başlarına kullanılan örnekleri ele alarak değerlendirmeye tabi tutmaktadırlar. Bu değerlendirmelerde sadece başarılı veya başarısız ayırımı yapılarak kısmi olarak çözüme önemli katkı sağlayan örnekler dikkate alınmamakta ve başarısız olarak nitelendirilmektedir.¹³ Ancak bu yaklaşım örneğin askeri tedbirlerden önce uygulanan yaptırımların askeri gücü kolaylaştırıcı etkilerini göz ardı etmektedir. Bu nedenle yaptırımlarla alakalı temel hareket noktası yaptırımların hedefleri tek başına gerçekleştirip gerçekleştirilememesi olmamalıdır. Buradaki temel mesele dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde yaptırımların bir baskı unsuru olarak faydalı birer araca dönüşüp dönüşmemesi meselesidir. Bu kimi zaman sonucu doğrudan getiren kimi zaman ise sonuca etki edecek şekilde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yaptırımlara bir olay içerisindeki sadece doğrudan başarısının yanı sıra dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde ‘makul standartlarda’ bir katkı sağlayıp sağlamadığı şeklinde de bakılmalıdır.¹⁴ Zira dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde söz konusu araçların birbirlerine karşı üstünlüklerinden ziyade çözüme sağladığı katkının dikkate alınması bu araçların işlevselliğini belirleme anlamında daha rasyonel bir değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Yaptırımların artan bir şekilde kullanılmaya başlanması, uygulanması

11 Bknz. A. Cooper Drury, “Sanctions as Coercive Diplomacy: The U.S. President’s Decision to Initiate Economic Sanctions”, *Political Research Quarterly*, Vol. 54, No. 3, (Eylül 2001).

12 Chantal de Jonge Oudraat, “Making Economic Sanctions Work”, *Survival: Global Politics and Strategy*, Vol.42, No.3, (2000),s.121.

13 Pape, “Why Economic Sanctions Do Not Work”, s.99.; David A.Baldwin and Robert A. Pape, “Evaluating Economic Santions”, *International Security*, Vol.23, No.2, (Fall,1998), s.191-192.

14 Kimberly Ann Elliott, “The Sanctions Galss: Half Full or Completely Empty?”, s.51-52.

anlamında yeni alanlar açmıştır. Bununla birlikte yaptırımların hemen her konuda kullanılması ve ilk başvurulacak araçlar arasında yerini alması onların başarısı ve etkinliği ile alakalı bazı sorunları ortaya çıkartmıştır. Yaptırımların ihtiya a göre düzenlenmesi gerekirken uygulanmasındaki kolaylıklar ve diğer araçlara kıyasla maliyetinin az olması gibi nedenlerden dolayı uygulayıcı ülke açısından “karşı tarafta toptan bir değişim gerçekleştirilebilir” motivasyonu uyandırdığından yaptırımların potansiyelinin üzerinde hedefler belirlenmesi pratikte çok sık rastlanılan bir durumdur.¹⁵ Hedeflerin bu kadar ulaşılmaz olması yaptırımların başarı istatistiklerini alt seviyelere çekmiştir. Askeri g c kullanma seçeneği ise maliyet ve karşı tarafın tepkisi dikkate alınarak daha temkinli uygulandığından bu seçenekte yaptırımlarda olduğu gibi hedeflerin esnetilmesi ve genişletilmesi çok sık rastlanılan bir durum olmamakta ve çoğu zaman otokontrol mekanizması oluşabilmektedir.

Soğuk Savaş sonrasında dünya siyaseti demokratikleşme yönünde evrilirken, ekonomik sistem de küresel bir ekonomik düzen kurma yönünde ilerlemiştir. Meydana gelen söz konusu bu düzen yaptırımlar için aslında geçmişe nazaran çok daha uygun bir ortam hazırlamıştır. Devletler uluslararası ekonomiye bu denli bağlı olduğu müddetçe sistemdeki diğer aktörler tarafından yapılan engelleyici eylemlere karşı savunmasız kalmaktadırlar.¹⁶ Küreselleşme, karşılıklı bağımlılık gibi bir takım dinamikler ekonomik araçların kontrolünü ve kapasitesini arttırmıştır. Özellikle küresel ekonomik sistemin kısa sürede değişmiş olması, ticari ve finansal faaliyetlerin artık saniyeler  l s nde yer değiştirmesine imkân sağlamıştır. Bu durum yaptırımlar lehine bir konjonktürü beraberinde getirmiştir. Yeni teknolojiler ticaretin ve finansal işlemlerin takip edilmesini ve denetlenmesini kolaylaştırmıştır. Küreselleşme ise uluslararası ticari anlaşmaları çoğaltmış ve devletleri bu anlaşmalara daha fazla bağımlı hale getirmiştir. Yaptırımlar ise tüm bu sistemi askeri g c kullanmadan bozabilme potansiyeline sahip olduğundan devletlere askeri g c ile diplomasi arasında yeni bir   nc  yol açmıştır.¹⁷

Yaptırımların karşı tarafı zayıflatarak istenilen politikayı sağlama amacının yanı sıra muhtemel bir çatışma durumundan önceki aşamada ilgili ülkenin kapasitesini azaltmaya yönelik amaçlara da hizmet eden yönü vardır.¹⁸

15 Meghan L. O’Sullivan, “Iran and the Great Sanctions Debate”, *The Washington Quarterly*, Vol. 33, No.4, Ekim 2010, s.8.

16 Michael Mastanduno, “Economic Statecraft”, Steve Smith (Ed.), *Foreign Policy Theory, Actors, Cases*, Oxford: OXFORD University Press, 2012, s. 215.

17 Davis and Engerman, s.196.

18 A. Cooper Drury, *Economic Sanctions and Presidential Decision Models of Political Rationality*, First Published, New York: Palgrave Macmillan, 2005, s. 13.

Devletler yaptırımları hangi aşamaya getireceğine dönemin konjonktürüne ve kapasitelerine göre karar vermektedirler. Bu haliyle yaptırımların tek başlarına hedefleri gerçekleştirmesinin yanında çatışma önceki durumu hazırlama gibi ikinci bir yönü bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yaptırımlar sonucunda istenilen hedeflerin nihai olarak gerçekleştirilememesi onların etkisiz olduğu anlamına gelmemektedir. Zira bu aşama karşı tarafı yıpratma aşaması ve askeri güce hazırlık aşaması olarak görülürse birçok açıdan artıları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yaptırımların başarısı ile alakalı literatürdeki en kapsamlı çalışmalardan biri olan “Economic Sanctions Reconsidered” isimli eserde yaptırımların daha etkin bir şekilde kullanılması için bir takım öneriler getirilmiştir. Bu çalışma 204 yaptırım örneği üzerinden yürüttüğü analizlerin sonucunda yaptırımları %34 oranında başarılı olarak tanımlamıştır. Belirlenen bu başarı oranı, hedeflerin makul ve sınırlı tutulduğu örneklerde %50'lere kadar çıkmıştır. Söz konusu önerilerin öne çıkanları temel hatlarıyla şu şekilde özetlenebilir;¹⁹ Birincisi, yaptırımların kapasitelerinin üzerinde dış politika hedefleri belirleyip bunları gerçekleştirmeleri beklenmemeli ve istenilen hedefler ile uygulanan yaptırımlar arasında orantılı bir bağ bulunmalıdır. Bu ilişki tıpkı askeri gücün sınırları ölçüsünde kullanılması gibi bir ölçüde olmalıdır. İkincisi, uygulayıcı ve hedef ülkeler arasında yakın ticari ve siyasal ilişkinin olması hatta uygulayıcı ülkenin bu ilişkide baskın olması yaptırımların etkinliğini arttırmaktadır. Üçüncüsü, yukarıda da bahsedildiği gibi otokratik yönetime sahip olan veya uygulayıcı ülkeden kapasite olarak daha büyük bir güce karşı uygulanan yaptırımların kusursuz bir şekilde işe yaraması beklenmemelidir. Zira aynı durum diğer dış politika araçları için de geçerlidir. Dördüncüsü, yaptırımların ciddi anlamda bir etki doğurma potansiyeli var ise askeri tercihlerden kaçınmak en rasyonel politikadır. Askeri seçenekler bu süreçte masadaki varlığını korusa da uygulamaya geçirilmeyerek yaptırımlara fırsat tanınmalıdır. Beşincisi ise yaptırımların daha fazla ülke tarafından uygulanması hem meşruluğunu hem de koordinasyonlu bir şekilde uygulandığı takdirde başarısını arttırmaya olanak sağlayan önemli bir faktördür. Yaptırımların yukarıda da bahsedildiği gibi ilk başvuru araçlarının başında gelme durumu göz önünde bulundurularak bazı durumlarda nihai araç olarak değil aynı zamanda askeri güç kullanımına kadar geçen süre zarfında uygulanma durumu dikkate alınmalıdır. Bu şekildeki hibrid uygulamalar yaptırımların farklı şekilde kullanımına imkân sağlamıştır.

Tüm bu tartışmalardan hareketle dış politikadaki tüm mekanizmaların bir arada düşünülüp tüm seçeneklerin hesaba katılması aslında daha rasyonel bir

19 Önerilerin detayları için bkz. Hufbauer ve diğerleri, *Economic Sanctions Reconsidered*, s. 156-178.

yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi durumlarda yaptırım kavramının bazen diğer dış politika araçlarının kullanılmadığı durumlarda devreye sokulduğu ve karar vericiler tarafından “bir Őeyler yapılmalı” beklentisi ile uygulanmış olabileceği ihtimali d ş n lmelidir. Bu amaçla kullanılması bile karar vericiler açısından eylem ile söylem arasındaki boşluğu kapatma anlamında karar vericilere yardımcı olmaktadır.²⁰ Ancak ‘bir Őeyler yapılmalı’ beklentisine karşılık uygulanan yaptırımlardan afaki sonuçlar üretmesini beklemek rasyonel bir beklenti olmayacaktır. Dolayısıyla yaptırımların istatistiksel olarak başarı oranlarının düşük çıkması büyük oranda bu beklenti neticesinde uygulanan yaptırımlar ve diğer araçların kullanılmasının mümkün olmaması nedeniyle yaptırımların fazlaca kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Yaptırımların başarısına dair değerlendirmeler aslında alternatif araçların kıyaslanması sonrasında daha da anlamlı olmaktadır. Bu kıyaslama, bizi yaptırımların işe yaramadığı iddiaları karşısında alternatiflerin ne olacağı veya diğer araçların işlevselliğinin ne olduğu yönündeki tartişmalara götürecektir.²¹ Bu sayede gerçekten dış politika alanında gerçekleştirilmesi zor olan bir durum var ise yaptırımların bu hedefi gerçekleştirip gerekleştirmemesiyle alakalı daha rasyonel bir değerlendirme yapılabilir.

Yaptırımların İnan  zerindeki Etkileri

İnan Devrimi sonrasında başta Amerika ve genel itibariyle Batılı  lkeler, Orta-doğu’da önemli bir müttefikini kaybetmiş ve bölgede Batı’nın çıkarlarına karşı politikalar üreten bir rejim ile karşı karşıya kalmişlardır. Yeni rejim, 2000’li yıllara gelindiğinde Batılı devletler açısından bölgede ‘devrim ihracı’ politikasının yanı sıra, ‘İsrail karşıtlığı’, ‘terörizme destek’, ‘insan hakları ihlalleri’, ‘şer eksen’ tanımlamaları ve ‘nükleer silah elde etme’ gibi gerekçelerle mücadele edilecek düşmanlar arasında ilk sıralarda yerini almıştır. İnan’a uygulanan yaptırımların kapsamı ve hedefi devrimden günümüze kadar dönem dönem farklılıklar göstermiştir. 1980’ler ve 1990’lardaki yaptırımlar genel itibariyle İnan’ın “terörizme desteği” ve ‘insan hakları ihlalleri’ gerekçe gösterilerek uygulanmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları İnan’ı sıkıştırma adına ABD için önemli bir fırsat sunmuştur. 2002 yılında ise ABD merkezli İnan Ulusal Direniş Konseyi Başkanı Alırza Caferzade’nin Washington’da yaptığı basın toplantısıyla İnan’ın iki gizli nükleer tesisinin açığa çıkması “İnan Nükleer Sorunu” dünya kamuoyuna taşımış ve bu tarihten itibaren günümüze kadar sürecek olan İnan’ın nükleer silah elde ettiği iddiaları gündeme getirilmiştir.

20 Simon Cox, “Are Economic Sanctions Good Foreign Policy?”, *Council on Foreign Relations*, 25 Temmuz 2007.

21 Baldwin, *Economic Statecraft*, s.371.

1979'dan 2000'lerin ortasına kadar İran'a uygulanan yaptırımlar aslında bazı istisnalar dışında stratejik, hedefi net bir şekilde belli olan yaptırımlar olmamıştır. Zira bu dönemde ABD'nin İran'dan pek çok farklı gerekçe ile bir takım politika değişikliği istemesi yaptırımların etkinliğinin sorgulanmasına neden olmuştur. İstenilen hedeflerin bu kadar çeşitli olması yaptırımlara sağlanacak uluslararası katkının da az olmasını ve karşı tarafın tepkisel politikalarını beraberinde getirmiştir. Mevcut hedefler için iyi hazırlanmamış yaptırımların yanı sıra ABD'nin asıl amacının İran'da 'rejim değişikliği istemesi' gibi kuşular, İran'ın yaptırımlar karşısında var olma psikolojisi içerisine girmesine neden olmuştur.²² Yaptırımların bu dönemdeki etkisizliği bu hedeflerin içeriği ve uygulamasındaki problemler ile yakından alakalıdır. İran ile alakalı yaptırımlardaki söz konusu bu tıkanmışlığın 2002 ve bilhassa 2006 sonrası nükleer meselenin devreye girmesi ve yaptırımların çok taraflı hal alması ile yaptırımlar lehine gelişim gösterdiği söylenebilir. Nitekim İran'ın nükleer çalışmalarına şeffaflık getirme ve İran'ı uzlaşma yoluna çekme amacıyla yapılan yaptırımlar uluslararası alanda hem daha fazla destek görmüş hem de İran üzerinde çok daha ciddi etkiler doğurarak İran yaptırımlarının ikinci evresini başlatmıştır. Bu açıdan 2006 sonrasında yaptırımlar ile alakalı iki önemli tespit yapılabilir. Birincisi tek taraflı yaptırımlara ek olarak çok taraflı yaptırım uygulamaları başlatılmıştır. İkincisi ise yaptırımlar neticesinde istenilen hedeflerin kısmen daraltılarak hedeflerin normal dış politika araçlarında olması gereken 'rasyonel' düzeye (örneğin nükleer konu) çekilmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda yaptırımları etkisiz kılacak eski uygulama hataları da en aza indirilmiştir.

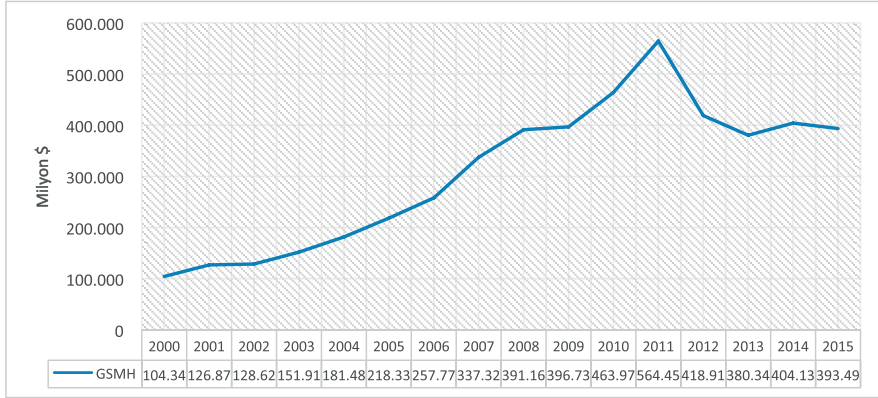
Temel Makro Ekonomik Veriler Üzerindeki Etkileri

İran'a uygulanan yaptırımların nihai hedefi nükleer meseleyi çözüme kavuşturmak olsa da bu hedefe ulaşmada İran yönetimini zorlayacak alanların başında ekonomi gelmektedir. Ekonominin doğrudan halkı ilgilendiren yönü, ulusal gücün önemli bir ayağını oluşturması ve yaptırımların ekonomi ağırlıklı olması bu baskının kurulmasındaki en önemli unsur olmuştur. İran ekonomisi devrimden bu yana potansiyelinin oldukça altında bir grafik çizmiştir. Bu duruma İran'ın ekonomi yönetimiyle alakalı politikaları neden olarak gösterilebilir; kötü ekonomik yönetim, yapısal sorunlar, kısmen sahip olduğu rantiyer devlet yapısı vs. İran'ın gelişimini engelleyen dinamiklerdir. Ancak tüm bunlar İran yöneticilerinin alacağı kararlar ve rasyonel ekonomi politikalarıyla bir şekilde uzun vadede de olsa çözüme ihtimali olabilecek konulardır. Aynı zamanda bu yapısal sorunlar bir dereceye kadar katlanılabilecek seviyede ve halkın tolere edebileceği şiddette olmuştur. Yaptırımlar ise İran'ın bu yapısal sorunlarıyla

22 O'Sullivan, s.11-12.

birleşerek çözümün İran'ın elinden alınmasına yol açmış ve kontrolü yaptırımları uygulayan ülkelere vermiştir. Özellikle yaptırımlar ile birlikte enflasyon, ekonomik büyüme, işsizlik, dış ticaret hacmi gibi temel makro veriler üzerindeki etkiler kayda değer ölçüde olmuştur.

Şekil 1: Yıllara Göre İran'ın Gayri Safi Milli Hasılası

Kaynak: IMF²³

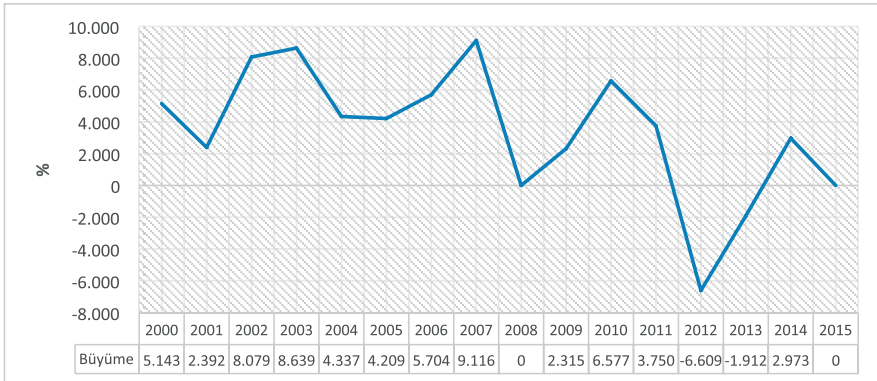
Yaptırımların ekonomik etkileri İran GSMH'si üzerinde net bir Şekilde görülebilmektedir. Özellikle 2010 sonrasında artan baskılar İran ekonomisinin iki yıl üst üste daralmasına neden olmuştur. Şekil 1'de g r ld ğu gibi İran GSMH'si nüfus, stratejik konum ve zengin doğal kaynaklarına karşılık sadece 2011 yılında 500 milyar \$'ı aşabilmiştir. 2000-2008 yılları arasında GSMH, petrol fiyatlarının hızlı tırmanışıyla doğru orantılı olarak gelişim gösterse de potansiyelinin oldukça altında kalmıştır. 2001 yılında 104 milyar \$ olan İran GSMH'si 2011 yılına geldiğinde 564 milyar \$ ile 6 kata yakın bir artış göstermiştir. 2009 yılında küresel kriz ile bağlantılı olarak petrol fiyatlarının düşmesiyle birlikte İran'ın ekonomik büyümesi olumsuz yönde etkilense de 2010 yılında hızlı bir Şekilde büyümeye devam etmiştir. 2011 yılına kadar uygulanan tek taraflı Amerikan ve BMGK yaptırımlarının etkisinin görülmesini engelleyen en önemli dinamik yüksek seyreden petrol fiyatları ve yaptırımların kısmen gevşek bırakılarak istenilen desteğin uluslararası anlamda verilmemesi olarak gösterilebilir. İran'ın ekonomik gelişimi ile petrol fiyatları arasındaki hassas ilişki nedeniyle artan petrol fiyatları GSMH'nin artmasını desteklemiştir. Ancak 2011 sonrasında küresel petrol fiyatlarının rekor seviyelere çıkmış olmasına karşılık (bknz. Şekil 5.) İran'ın GSMH'sinin önemli oranda azaldığı g r lm ştir. 2012 ve 2013 yılında GSMH sırasıyla 418 ve 380 milyar \$'a ge-

23 IMF World Economic Outlook Database, April 2015.

rilemiştir. Söz konusu gerileme 2011 yılı GSMH'sine göre % 35'lik bir düşüş anlamına gelmektedir. Bu durum uygulanan yeni yaptırımların uygulayıcı devletler lehine sonuç ürettiğini göstermektedir. Zira İran siyaseti ve ekonomisi için bu dönemde değişen tek dinamik yaptırımların sıkılaştırılarak etkinliğini artırma yönünde uluslararası bir baskının oluşmuş olmasıdır. İran'ın kötü ekonomi politikası veya iç faktörler ekonominin kötü gidişatını kısmen açıklasa da bu şartların geçmişteki ekonomik performansı için de geçerli olduğu düşünüldüğünde 2012 sonrasında yaşanan ekonomik gerilemenin önceki yıllara kıyasla çok daha kötü olması yaptırımlar gibi dış dinamiklerden kaynaklandığını göstermektedir.

ABD, BMGK ve AB üçlü yaptırımları nedeniyle bu dönemde geçmişteki gibi GSMH artışları görülmemiş, aksine İran tarihinde son 20 yıldır görülmeyen negatif büyümeyle karşı karşıya kalınmıştır. İran'ın son 15 yıllık büyüme oranlarına bakıldığında yaptırımların şiddetini artırması sonrasında bu oranlarda yavaşlama ve negatif büyüme sorunu ortaya çıkmıştır (Bknz. Şekil 2). Yaptırımlar, 2010 ve özellikle 2012 sonrasında AB'nin devreye girmesi ve diğer tek taraflı uygulamaların sıkılaştırılması nedeniyle etkin bir araca dönüşmüştür. Bu yaptırımlar İran'ın özellikle enerji, taşımacılık, sigorta ve finans alanlarında ciddi sorunlar ortaya çıkartmıştır.

Şekil 2: Yıllara Göre İran Ekonomisinin Büyüme Oranları

Kaynak: IMF²⁴

İran'a yaptırım kararı içeren ilk BMGK kararı 2006 Aralık ve ardından 2007 Mart ayında alınmıştır. Şekil 2'de de görüldüğü üzere bu dönemdeki büyüme oranlarına bakıldığında 2007 sonlarındaki büyüme oranlarında

24 IMF World Economic Outlook Database, April 2015.

bir düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir. Aynı dönem küresel ekonomik krizin de etkisiyle yaptırımların etkileri artmış ve 2009 yılında sadece % 2 oranında büyüebilmiştir. Krizin atlatıldığı 2010 döneminde ise büyüme oranlarının yükselen petrol fiyatlarına bağılı olarak arttığı görülmektedir. Ancak 2010 yılında ABD'nin tek taraflı aldığı CISADA²⁵ kararlarının etkisiyle İran'da enerji ve finans sektörü zorlamalar ile karşılaşmıştır. 2011 yılı sonunda daha önceden bir şekilde yaptırım uygulanmayan İran Merkez Bankası'na da tek taraflı Amerikan yaptırımlarının uygulanması ve yabancı bankalara İran ile iş yapmaları durumunda sınırlamalar getirilmesi İran açısından durumu zorlaştırmıştır. Bu yaptırımlara BMGK'nin 2010 yılı Haziran ayında aldığı 1929 sayılı yaptırım kararı ve AB'nin de ilk olarak aynı yıl aldığı yaptırım kararları İran'ı küresel finans sisteminden tecrit etmiştir. AB yaptırımları 2012 sonrası ise petrol, sigortacılık, bankalar arası finansal işlemler gibi birçok alanı kapsayarak doruk noktasına ulaşmıştır. İran'da Ahmedinejad yönetiminin popülist ekonomi politikaları neticesinde zaten yapısal sorunlara sahip olan İran ekonomisi yaptırımlar ile birlikte daha da kırılğan hale getirilmiştir.

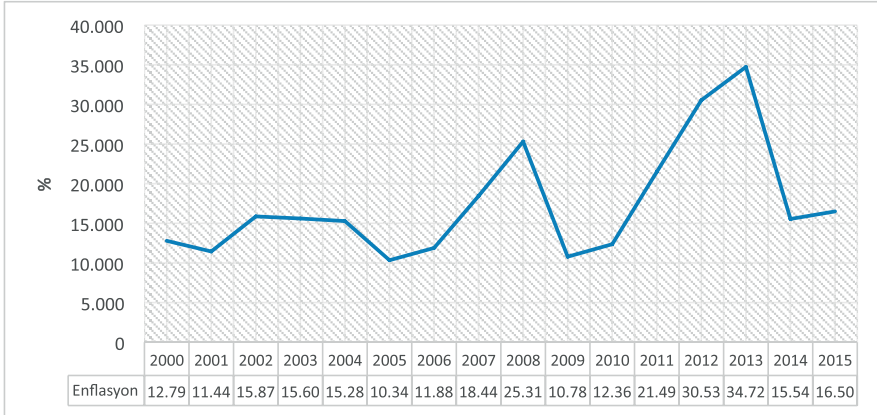
İran ekonomisi İran-Irak Savaş'ı sonrası görmüş olduğu negatif büyüme performansını o tarihten bu yana ilk defa 2012 ve 2013 yıllarında yaşamıştır. Bu yıllarda İran ekonomisi sırasıyla %-6,6 ve %-1,9 oranlarında daralarak en kötü performanslarından birisini göstermiştir. Şekil 2'deki grafikte görüleceği üzere 2000-2010 yılları arasında ortalama %5 oranında büyüme trendi yakalayan İran ekonomisinin yaptırımlardan kaynaklı negatif büyüme oranının da etkisiyle böylesi bir baskının devam etmesi halinde bu trendi yakalaması önümüzdeki yıllarda zor gözükmektedir. İran ekonomisinin kötü performansıyla alakalı yaptırımların olmaması durumunda  n görülen senaryolar, yaptırımların etkilerini özetler niteliktedir. Şayet İran ekonomisine yönelik 2010 yılı sonrasında uygulanmaya başlanan yaptırımlar olmasaydı İran ekonomisinin 2015 yılı itibariyle şu anki ekonomik büyüklüğünden %15 ila %20 arasında daha büyük olacağı tahmin edilmiştir.²⁶ Nitekim iki yıl art arda negatif büyüme oranlarının ardından İran ile P5+1  lkeleri arasında Kasım 2013'te varılan geçici anlaşmayla yaptırımların kısmen duraklatılması, müzakere sürecinde İran'ın dondurulmuş varlıklarından bir kısmının serbest bırakılması ve siyasi atmosferin olumlu havasıyla İran ekonomik anlamda az da olsa toparlanma eğilimi göstermiştir.

25 Fact Sheet: Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act (CISADA), U.S. Department of State, 1 Temmuz 2010, <http://www.state.gov/e/eb/esc/iransanctions/docs/160710.htm>, (10.05.2016).

26 "Remarks of Secretary Jacop J. Lew at The Washington Institute for Near East Policy 30th Anniversary Gala," 20 Nisan 2015, <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/jl0040.aspx>, (20 Mayıs 2016).

İran ekonomisinin kronik sorunu haline gelen enflasyon ise söz konusu kötü gidişatın halk üzerindeki en somut yansıması olarak okunabilir. İran Riyali'nin değer kaybetmesi enflasyonu yükselten önemli bir etken olmuştur. Şekil 3'te görüldüğü üzere İran, 2000 yılından bu yana çift haneli enflasyon oranlarıyla mücadele etmek durumunda kalmıştır. 2000 ile 2009 yılları arasında ortalama %15 civarında seyreden enflasyon oranı 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla %30,53 ve %34,72 ile oldukça yüksek oranlara çıkmıştır. Ayrıca çok taraflı yaptırımların başladığı tarih olan 2006 yılından Kasım 2013'te imzalanan geçici anlaşmaya kadarki süreçte enflasyon oranı ortalama % 20 oranında gerçekleşmiştir. 2010 yılı sonunda yaptırımların artması ve İran ekonomisi üzerindeki artan etkisi nedeniyle dönemin Cumhurbaşkanı Ahmedinejad'ın akaryakıt ve gıda alanlarındaki devlet sübvansiyonlarını kaldırması ise enflasyonu daha da yükseltmiştir.²⁷

Şekil 3: Yıllara Göre İran'da Enflasyon Oranının Yükselişi ve Düşüşü

Kaynak: IMF²⁸

Enflasyona dair önemli olan bir diğer faktör ise Şekil 3'te görüldüğü üzere dalgalanmaların çok sık yaşanması ve bir önceki oran ile bir sonraki oran arasında ciddi farkların olmasıdır. Söz konusu bu asimetri, belirsizliği arttırarak ekonomik anlamda faaliyet gösterecek kesimlerin beklentilerini olumsuz etkilemekte, özellikle tasarruf ve yatırım gibi alanlarda olumsuz sonuçlar getirebilmektedir.²⁹ Öte yandan resmi rakamların yanı sıra gerçek enflasyonun

27 Michelle Moghtader, "Iran to cut gasoline subsidy this week, in test or rouhani's support", *Reuters*, 21 Nisan 2014.

28 IMF World Economic Outlook Database, April 2015.

29 Harun Öztürkler, "İran Ekonomisinin Genel Özellikleri", *Ortadoğu Analiz*, Cilt. 4, Sayı. 40, Nisan 2012, s.90.

çok daha yüksek olduğu ve 2011-2013 yılları arasındaki gerçek enflasyonun ortalama %50-%70 arasında olduğu tahmin edilmektedir.³⁰

2012 yılı sonrasında AB'nin almış olduğu bir dizi yaptırım kararı, şidde-tini arttıran tek taraflı Amerikan yaptırımları ve BMGK kararları ise yaptırımların İran üzerindeki etkilerini daha da arttırmıştır. AB'nin almış olduğu yaptırım kararlarında İran enerji sektörü hedef alınmış, bu sektörün gelişmesine katkı sağlayacak teknoloji ve ekipmanın temin edilmesi yasaklanmıştır. Petrol ticareti ve tankerlere yapılan sigorta işlemleri durdurulmuştur. Ayrıca bankalar arası elektronik fon transferinin gerçekleştirilmesini sağlayan Belçika merkezli SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication / Küresel Bankalar Arası Finansal Telekomünikasyon Kuruluşu) sisteminin İran'ın yaptırım uygulanan bankalarının kullanımına kapatılması kararlaştırılmıştır. Bu karar İran'ın uluslararası finansal transferleri yapamaması ve İranlıların yurt dışı ile herhangi bir para transferi işlemi gerçekleştirememesi yani kısaca dünya ile finansal bağının kesilmesi anlamına gelmektedir. AB ayrıca BM'nin yaptırım kararı aldığı birey ve kurumların listesini de genişletmiştir.³¹ Tüm bu kararlar 2000'lerin başında artan tek taraflı Amerikan yaptırımlarının ABD tarafından çok taraflı hale getirme gayretinin bir sonucu olarak okunabilir.

Yaptırımların bir diğer etkisi ise İran para birimi üzerinde olmuştur. SWIFT yaptırımları ve petrol piyasasına getirilen yaptırımlar İran'ın ticaretini sınırlandırmış, petrol gelirlerinde de ciddi bir azalmayı beraberinde getirmiştir. Bu durum İran para biriminin değer kaybetmesine neden olmuştur. 2012 yılı başında 1 dolar 16.000 İran Riyali iken 2013 Nisan'ında 36.000 Riyale çıkarak yaklaşık % 125 değer kaybına uğramıştır.³² Bu durum enflasyon ile birleşerek İranlıların alım gücüne de yansımıştır. 2006 ve 2013 yılları arasında et, süt, ekmek, pirinç gibi temel gıda malzemelerinde ciddi fiyat artışları gözlenmiştir. Asgari  crete 2010–2013 arasında İran Riyali cinsinden ortalama %15'in üzerinde zam yapılmıştır. Buna karşılık riyalin değer kaybı ve artan enflasyon nedeniyle 2010 yılında asgari ücret aylık 300 milyon riyalden (275 dolar) 2013 itibariyle 487 milyon riyale çıkmış ancak dolar olarak karşılığı 134 dolara ge-

30 Kenneth Katzman, *Iran Sanctions, Congressional Research Service*, RS20871 3 Kasım 2015, s. 48.

31 Ruairi Patterson, "EU Sanctions on Iran: The European Political Context", *Middle East Policy*, Vol. 20, No. 1, s.136.

32 Kasia Klimasinska and Ian Katz, "Useless Rial Is U.S. Goal in New Iran Sanctions, Treasury Says", *Bloomberg Bsiness*, 6 Haziran 2013.; Steve H. Hanke, "Value of the Iranian Rial Hits an All Time Low", *CATO Institute*, 4 şubat 2013.

rilemiştir.³³ İran para birimine olan güvenin sarsılması ise ülke ekonomisi ve halk üzerinde derin etkilere sebep olmuştur. Birçok insan Dolar ve Euro ile paralarını değiştirmiş veya değerli metal veya gayrimenkule yönelmiştir. Bu anlamda İran'da psikolojik bir etki oluşturulmuş ve Riyalin değer kaybı daha da tetiklenmiştir.³⁴

İran Petrol Endüstrisi ve Dış Ticareti Üzerindeki Etkileri

Petrol, İran ekonomisinin ve ülkenin gelişimi için hayati derecede önemlidir. Yapılan petrol ihracatının İran ekonomisindeki ağırlığı oldukça fazladır. İran'da bütçe gelirlerinin yaklaşık yüzde 50-60'ı ve ihracat gelirlerinin ise yaklaşık yüzde 80'i petrole dayalı³⁵ olduğundan yaptırımların İran'da ilk hedeflediği ve etkisini ilk gösterdiği alanların başında enerji sektörü gelmektedir. Bu alan İran ekonomisinde domino etkisi yaparak yukarıda anlatılan ekonominin diğer alanlarını da etkilemiştir.

2006 sonrası dönemi, ABD için BMGK kararlarını genişletme ve başta AB ülkeleri olmak üzere yeni yaptırım kararları alması için bu ülkelerin ABD tarafından 'ikna' edilme dönemi olarak tanımlayabiliriz. 2011 sonu itibarıyla AB'nin denkleme dâhil olmasıyla bu 'ikna' süreci ABD açısından olumlu sonuçlar vermiştir. AB, İran'ın hem petrol ihracatını hem de üretimini etkileyecek tedbirler almıştır. 2012 yılında uygulanan yaptırımlarla İran'ın enerji sektörünü geliştirecek teknoloji ve ekipmanları temin edebilmesi yasaklanmış, İran Merkez Bankasının AB içerisindeki varlıkları dondurulmuş, İran'dan petrol ithalatı yasaklanmış ve petrol taşımacılığında önemli bir yeri olan tankerlere sağlanan sigortacılık faaliyeti durdurulmuştur. Ayrıca finansal alanda getirilen SWIFT yaptırımları İran'ın bankacılık işlemleri yapmasını neredeyse imkânsız hale getirmiştir. Buna alternatif olabilecek altın karşılığı ticareti de yasaklayan AB yaptırımları İran ekonomisini adeta kilitlemiştir. İran'ın uluslararası finansal sisteme girişinin engellenmesi ve yabancı yatırımların azalması İran ekonomisine büyük zararlar vermiştir. Total ve Shell gibi petrol şirketlerinin İran'daki petrol ve doğalgaz projelerini durdurma kararı alması İran enerji sektörünü zora sokmuştur.³⁶ Söz konusu yaptırımlar nedeniyle uzun süredir yaptırımla-

33 "Iran in numbers: How cost of living has soared under sanctions", *BBC*, 7 Haziran 2013.

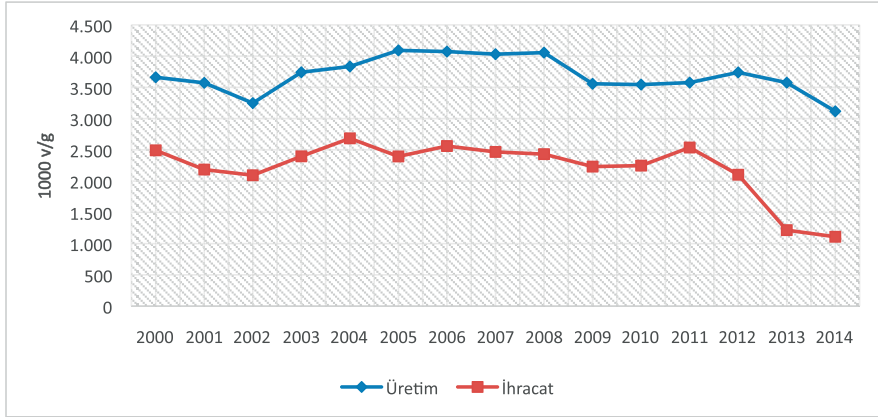
34 Mohammad Ali Shabani, "Iran's 'Dignity' Dialogue", *Foreign Affairs*, 30 Mart 2015.

35 "Who Gains and Who Loses from Plunging Oil Prices in the Middle East and North Africa Region?", *World Bank*, 29 Ocak 2015.

36 Evaleila Pesaran, "Challenges facing the Iranian economy", Rouzbeh Parsi, (Ed.), *Iran: A Revolutionary Republic In Transition* içinde (41-61), Paris: European Union Institute for Security Studies, Şubat 2012, s.53.

rın etkisinin reddedildiği İran cephesinde dönemin cumhurbaşkanı Ahmedinejad'ın ilk defa yaptırımların çok sert olduğu yönünde yaptığı açıklama yeni bir dönemin işareti olarak okunabilir.³⁷

Şekil 4: Yıllara Göre İran'ın Petrol  retim ve İhracatı

Kaynak: OPEC

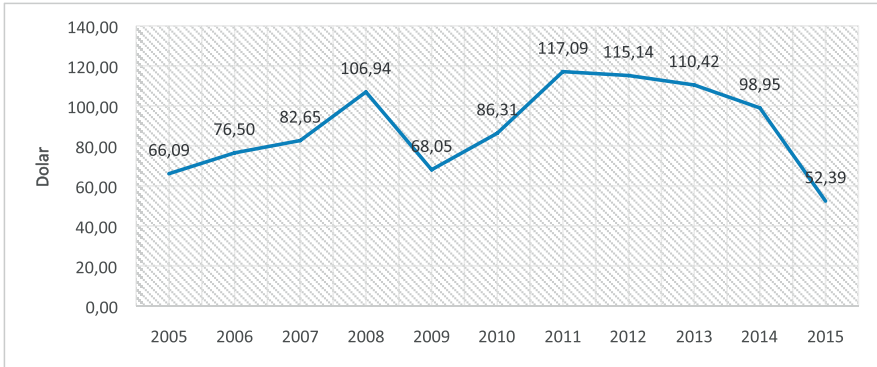
İran'ın 2000 yılından bu yana petrol üretim ve ihracat verilerine bakıldığında yaptırımların İran petrol endüstrisi üzerindeki etkileri görülebilmektedir. Küresel talebin azaldığı veya krizlerin yaşandığı dönemlerde İran'ın diğer petrol üreten ülkelerde olduğu gibi petrol üretiminin ve ihracatının düştüğü görülmüştür. Örneğin 2009 yılında küresel ekonomik kriz nedeniyle düşen talep sonucu petrol ihracatı hafif bir düşme eğilimi göstermiş ancak günlük 2,2 milyon varilin atına inmemiştir. Şekil 4'te görüldüğü üzere İran, 2000-2012 yılları arasında günlük ortalama 2,3 milyon varil petrol ihracatı yapmıştır. Ancak 2011 sonrası ağırlaşan yaptırımlar nedeniyle 2012 yılında günlük 2,1 milyon varile, 2013 yılında 1,2 milyon varile ve 2014 yılında rekor seviyede düşerek 1,1 milyon varile gerileyerek İran ekonomisinin önemli bir gelir kaynağı olan petrol gelirlerinin azalmasına neden olmuştur. İran'ın 2014 yılındaki petrol ihracatı yaptırımların yoğunlaşmaya başladığı 2011 yılı öncesi ihracatına göre %56 oranında azalmıştır.

İran'ın söz konusu petrol ihracatındaki ve dolayısıyla gelirlerindeki azalmanın yaptırımlardan kaynaklandığının teyit edilmesi bakımından bu periyodlardaki küresel petrol fiyatlarının seyrine göz atmak faydalı olacaktır. Zira sadece petrol ihracatı değil aynı zamanda petrol fiyatları da elde edilen geliri

37 Thomas Erdbrink and Rich Gladstone, "Iran's President Says New Sanctions Are Toughest Yet", *International New York Times*, 3 Temmuz 2012.

belirleyebilmektedir. Aşağıda Şekil 5'te varil başına ortalama ham petrol fiyatlarının yıllara göre değişimi gösterilmektedir. Şekilde de görüldüğü üzere 2000'lerin başında petrol fiyatları hızlı bir şekilde artmış ve 2008 yılında varil başına 100 doları aşmıştır. 2009 krizi nedeniyle yaşanan talep azalması fiyatları aşağıya çekse de bir yıl sonra fiyatlar toparlanma eğilimine girmiştir. Yaptırımların etkisinin ölçülmesi bakımından önemli aralık olan 2011-2014 arası ise petrol fiyatlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. 2011 yılında varil fiyatı 117 dolar ile rekor kırmış sonraki yıllarda ise sırasıyla 115 dolar, 110 dolar ve 2014 yılında 98 dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında ise küresel büyümenin yavaşlaması, petrol üretici ülkelerin pazar payı endişesi gibi nedenler³⁸ dolayısıyla petrolün varil fiyatı 39 doları görmüştür. Burada bizi ilgilendiren kısım yaptırımların şiddetini arttırdığı 2011 sonu ile geçici anlaşmanın yürürlüğe girdiği 2014 Ocak ayı arasındaki dönemdir. Bu dönem aralığında petrol fiyatlarının oldukça yüksek seyretmesi İran ekonomisinin kötü gidişatının petrol fiyatlarıyla alakalı olmadığını göstermektedir.

Şekil 5: Yıllara Göre Küresel Petrol Fiyatlarındaki Artış ve Azalışlar

Kaynak: BP³⁹

ABD'nin bu dönemde İran'a enerji yaptırımları nedeniyle tedirgin olan AB ülkelerinin petrole ulaşma imkânlarını genişletmesi yaptırımlara verilen desteğin artırılmasında önemli bir unsur olmuştur. AB ve Güney Asya ülkeleri İran petrolünün uluslararası piyasaya girememesi nedeniyle petrol fiyatları

38 Petrol fiyatlarının düşme sebeplerine dair bakınız. Mahfi Eğilmez, "Petrolün Ekonomisi", 2 Aralık 2014, <http://www.mahfiegilmez.com/2014/12/petrolun-ekonomisi.html>, (25 Nisan 2016).

39 BP Statistical Review of World Energy 2016., <http://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html> (25 Mayıs 2016).

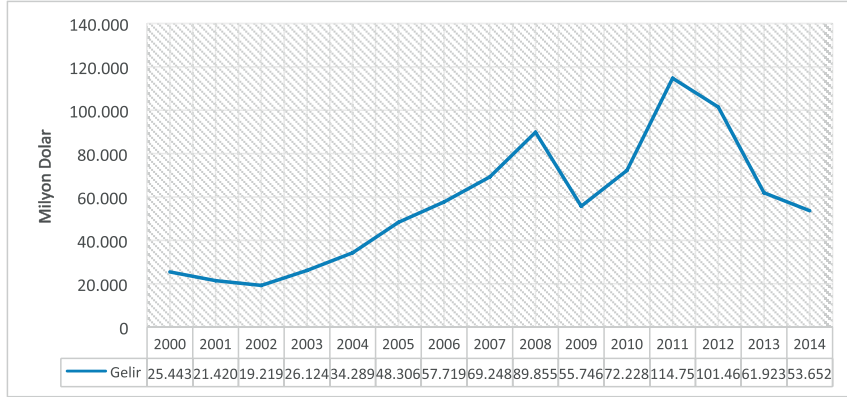
nın yükseleceği korkusu yaşamışlardır. Zira İnan 2012 yılındaki yaptırımlarından sonra dünyayı Hürmüz Boğaz'ını kapatmakla tehdit etmişti.⁴⁰ Ancak 2012 yılına gelindiğinde ABD'nin de etkisiyle Irak ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin petrol üretim ve ihracatlarını arttırmaları bu tehlikenin  nlenmesine neden olmuştur. Buna ABD'nin kaya petrol  üretimine geçmiş olması da eklenince söz konusu tehlike petrol ithalatçısı ülkeler için tamamen ortadan kalkmıştır. Irak, bu dönemde petrol ihracatını kayda değer bir şekilde arttırmış, 2010 yılında günde 1,8 milyon varil petrol ihracatı gerçekleştirirken 2014 yılında bu 2,5 milyon varile çıkmıştır. Aynı dönemde İnan'ın petrol ihracatı ise günlük 2,2 milyon varilden 1,1 milyon varile gerilemiştir. Suudi Arabistan'ın da petrol ihracatı aynı dönemde artmıştır.⁴¹ Irak ve Suudi Arabistan'ın petrol üretimlerini arttırmasının ne kadarı İnan'ı sıkıştırmak ne kadarı pazar payını kaybetmeme nedeniyle yapıldığı kesin olarak bilinmese de yaptırımların etkisini arttırmaya hizmet ettiği bir gerçektir. ABD'nin bu şekilde yaptırımların yan etkilerini önleyici politikası, yaptırımların etkinliğini maksimum seviyeye taşınması anlamında oldukça etkili olmuştur. Zira eskisinden farklı olarak enerji arz sınıktısının yaşanması engellenerek İnan'a yaptırım uygulayan ülkelerin zarara uğraması  nlenmiş ve bu ülkelerin yaptırımlara verdiği destek artmıştır.

Bu dönemde İnan'ın petrol gelirlerindeki değişim de yaptırımların İnan ekonomisine maliyetinin görülmesi bakımından açıklayıcıdır. 2000'li yılların başında petrol fiyatlarının hızlı bir şekilde tırmanmasıyla önemli oranda artan İnan petrol gelirleri aşağıdaki şekil 6'da g r ld ğu gibi 2000 yılında 25 milyar \$'dan 2008 yılında 89 milyar \$'a çıkmıştır. 2009'da yaşanan küresel krizin petrol fiyatlarını aşağı çekmesi nedeniyle İnan'ın petrol gelirleri de 2009'da 55 milyar dolara gerilemiştir. Bu tarihten sonra toparlanan petrol fiyatlarının da etkisiyle İnan petrol gelirleri tekrar hızlı bir şekilde artmış ve 2011 yılında 114 milyar dolar olmuştur. Ancak 2011 sonu itibariyle şiddetlenen çok taraflı yaptırımlar ve bilhassa İnan enerji sektörüne getirilen kısıtlamalar İnan petrol gelirlerinin azalmasına neden olmuştur. Bu dönemdeki petrol fiyatlarının şekil 5'te g r ld ğu gibi yüksek seyretmiş olması İnan'ın petrol ihracat gelirinin azalmasının temel sebebinin yaptırımlar dolayısıyla azalan petrol ihracatından kaynaklandığını göstermektedir. şekil 6'da g r ld ğu üzere 2012 yılında İnan'ın petrol ihracat gelirleri 101 milyar dolara, 2013 yılında 61 milyar dolara ve 2014 yılında 53 milyar dolara gerilemiştir.

40 "İnan'ın Hürmüz Boğaz'ını kapatma tehdidi", *Sabah*, 11 Ocak 2012.

41 OPEC Annual Statistic Bulletin 2015.

Şekil 6: Yıllara Göre İran'ın Petrol İhracatından Elde Ettiği Gelir

Kaynak: OPEC

AB yaptırımlarının İran petrol ihracatına etkileri İran'dan petrol ithal eden ülkelerin ithalat miktarlarındaki değişimlerde de görülmektedir. AB yaptırımları nedeniyle enerji ve sigorta alanında getirilen sınırlamalar bu alanda iş yapan şirketlerin büyük çoğunluğunun AB'nin sağladığı sigorta düzenlemelerine tabi olması nedeniyle (dünyadaki tankerlerin %95'i bu sigortadan faydalanmaktadır) İran'ın petrol ihracat ve taşımacılık faaliyetleri yapması zorlaşmıştır.⁴² Yaptırımların uygulanmaya başladığı tarih olan 2011 sonundan geçici nükleer anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarih olan 20 Ocak 2014 itibarıyla söz konusu ithalatçı ülkelerin ithalat miktarlarındaki değişim aşağıda Tablo 1'de net bir şekilde görülmektedir. AB, İran'dan günlük ortalama 600.000 varil petrol alırken 2014 itibarıyla bu rakam neredeyse sıfıra inmiştir. Çin, Japonya, Hindistan gibi diğer ülkelerin de İran'dan petrol ithalatına devam etmelerine rağmen önemli oranlarda azalttıkları görülmektedir. Bu ülkelerin ithalat miktarlarını sıfıra indirmemeleri alternatiflerin bulunamaması nedeniyle olmuştur. ABD bu dönemde söz konusu ülkelerin durumunu göz önünde bulundurarak belirli oranları aşmamak kaydıyla bazı istisnalar yayınlamıştır. Yaptırımları uyguladığını gösteren bu ülkeler için İran petrollerine bağımlılıkları nedeniyle belirli oranlarda ithal etmeleri yönünde bazı ayrıcalıklar⁴³ tanıyarak yaptırımları destekleyen ülke sayısını artırma politikasını devam ettirmiştir.

42 Isaac Arnsdorf, "Iran Oil Curbs Extend to 95 % of Tankers in EU Insurance Rules", *Bloomberg Business*, 27 Ocak 2012.

43 Söz konusu ayrıcalıkların tanındığı birkaç örnek için bakınız. Timothy Gardner, "U.S. extends Iran oil sanctions waivers to China, South Korea", *Reuters*, 29 Kasım 2013.; Indria Lakshmanan, "U.S. Exempts India, South Korea From Iran Oil Sanctions", *Bloomberg Business*, 12 Haziran 2012.

Tablo 1: İnan'dan Petrol İthal Eden önemli ülkeler ve Petrol İthalatlarındaki Azalma

�lke/Blok	2011 Ortalama	Ortak Eylem Planının başladığı tarih olan 20 Ocak 2014 itibariyle Ortalama
Avrupa Birliği (�zellikle İspanya, İtalya ve Yunanistan)	600,000	�nemsiz
Çin	550,000	410,000
Japonya	325,000	190,000
Hindistan	320,000	190,000
Güney Kore	230,000	130,000
Türkiye	200,000	120,000
Güney Afrika	80,000	�nemsiz
Malezya	55,000	�nemsiz
Sri Lanka	35,000	�nemsiz
Tayvan	35,000	10,000
Singapur	20,000	�nemsiz
Diğer	55,000	�nemsiz
Toplam	2,5 milyon v/g	1,057 milyon v/g

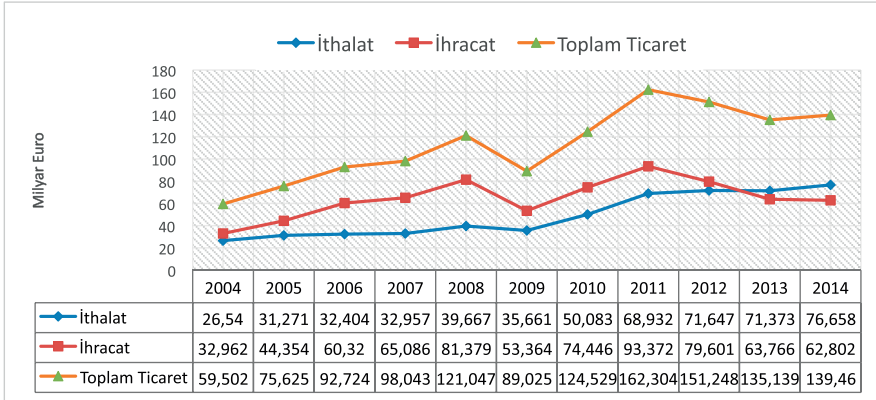
Kaynak: Kenneth Katzman, CRS Report, 3 Kasım 2015, s.21.

2011 yılı sonunda arttırılan yaptırımlarla İnan'ın küresel bankacılık sisteminden tecrit edilmesi, devlet kurumları ve özel sektörün birçok alanda faaliyet yapmasını zorlaştırmıştır. Yaptırımlar, İnan ekonomisinde üretim ve ithalat maliyetlerini arttırarak ithalata bağlı sektörlerde önemli kayıplara neden olmuştur. Özellikle ihrac kaleminin en önemli unsuru olan petrol ihracatında yaşanan gerileme toplam ihracata da yansımış, hem ihracat hem ithalat rakamlarında gerileme yaşanmıştır. Sadece rakamsal gerileme değil, aynı zamanda en fazla ticaret yapılan ülke sıralamasında da son 10 yıllık periyod için değişiklikler gözlenmiş; Avrupa  lkelerinin yerini başta Çin olmak üzere Asya  lkeleri almıştır. İnan'ın toplam ticaretinde özellikle 2012 sonrası önemli d şuş gözlenmiştir. Aşağıda Tablo 7'de görüldüğü üzere ihracat ve ithalat rakamlarında gözle görülür ilk değişim BMGK'nın 2006 yılı sonunda İnan'a karşı almış olduğu ilk yaptırım kararından sonra olmuştur. Her ne kadar gerileme

yaşanmamış olsa da önceki yıllara göre oransal olarak artışlar azalmıştır. 2008 sonunda dünyada yaşanan ekonomik krizden İran da nasibini almış hem ihracatında hem de ithalatında düşüş yaşamıştır. 2008 yılında 39 milyar Euro olan ithalatı yüzde 10'luk bir azalmayla 2009 yılında 35 milyar Euro'ya düşmüştür. İhracat rakamlarındaki durum ise daha dramatik bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu dönemde petrol fiyatlarının varil başına 106 dolar seviyelerinden 68 dolar civarına düşmesi ihracatının önemli bir bölümünün petrole dayalı olması nedeniyle önemli oranda düşmüştür.(Bakınız şekil 5)

Şekil 7'de görüldüğü üzere 2009 krizinin etkisinin azalmasıyla İran'ın toplam ticareti yeniden yükselişe geçmekle birlikte bu durum ancak 2011 sonuna kadar devam edebilmiştir. Bu tarihten sonra çok hızlı kayıplar yaşanmıştır. 2011 yılında 162 milyar Euro olan toplam dış ticareti 2012'de 151 milyar Euro, 2013 yılında ise 135 milyar Euro olmuştur. İthalat ve ihracat rakamları da çok taraflı yaptırımların şiddetini artırdığı 2011 sonrasında geçici anlaşmanın yürürlüğe girdiği 2014 Ocak arasında önemli oranda ya azalmış ya da artış hızı yavaşlamıştır. İhracat 2011 yılında 93 milyar dolardan 2013 yılında 63,7 milyar dolara gerilemiştir. Aynı yıl aralığında ithalat ise 68,9 milyar dolardan 71,3 milyar dolara çıkarak potansiyelinin oldukça altında olacak şekilde artmıştır.

Şekil 7: Yıllara Göre İran'ın İhracat, İthalat ve Toplam Ticaret Hacmi

Kaynak: Avrupa Komisyonu Ticaret İstatistikleri⁴⁴

Dış ticarete yaşanan değişimlerin yanı sıra bir diğer önemli gelişme ihracat ve ithalat yapılan ülke sıralamasında yaşanan değişikliklerdir. Yaptırımların artış gösterdiği ve çok taraflı hale geldiği 2006 yılı ve şiddetini artırdığı 2011 yılı sonunda bu değişim net bir şekilde görülebilmektedir. İran'ı bu şekilde

44 European Union, Trade in goods with Iran, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113392.pdf, (25 Mayıs 2016).

değişime iten temel sebep ise yaptırımlar nedeniyle ticaretin ve finansal aktivitelerin zorlaştığı ülkelerin yerine yeni pazarlar bulma gereksinimi olmuştur. Söz konusu hamle yaptırımlar nedeniyle ortaya çıkan kaybın engellenmesine yönelik yapılmaya çalışılsa da yukarıdaki verilerden de görüldüğü üzere telafi istenilen ölçüde gerçekleşmemiştir. 2010 sonrasında yatırım zincirine AB'nin de d h l olmasıyla İran, ticaretini özellikle petrol ihracatı ve bazı ithal edeceği ürünler için başta Çin olmak üzere Asya pazarına yönelmiştir.⁴⁵

2003 yılından 2011 yılına kadar İran'ın ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında AB  lkelerinin payının yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu tarihler arasında Çin'in de üst sıralara çıktığı görülmüştür. AB  lkeleri 2011 yılına kadar İran'ın ithalatında ilk sıradaki yerini korusa da ülke bazında Almanya, Fransa ve İtalya gibi önemli Avrupa  lkelerinin alt sıralara gerilediği görülmektedir. Özellikle İran'ın Asya pazarına yönelmesi Çin ve Güney Kore gibi ülkelerin İran ithalatında üst sıralara çıkmasına neden olmuştur. Buna bir örnek verecek olursak 2003 yılında Çin'in İran'ın ithalatındaki payı 2003 yılında %7,4'ten 2013 yılında %29'a çıkmıştır. İhracattaki durum da aynı şekilde gerçekleşmiştir. Özellikle 2010 ve 2012 yılında getirilen AB yaptırımları sonrası başta petrol nedeniyle azalan ihracatını İran, Asya pazarına yönelerek telafi etmeye çalışsa da toplam ticaretindeki gerilemeyi engelleyememiştir.⁴⁶

Mart 2012'den itibaren SWIFT sisteminden İran'ın çıkarılması İran'ın küresel finans sisteminden tecrit edilmesine neden olmuştur. Bunun  zerine çok sayıda şirket İran'daki faaliyetlerine yaptırımlar nedeniyle son vermiş veya ileride gelecek baskı ihtimallerine karşı bu ülkedeki faaliyetlerini gözden geçirmiştir. Bu şirketlerin en önemli kaygıları uluslararası alanda İran ile iş yapan şirket olarak anılmalarından duydukları rahatsızlık olmuş ve Amerika'nın diğer ülkelere de baskı yaparak bu şirketlerin uluslararası alanda iş yapmalarını engelleme ihtimalinden çekinmişlerdir.⁴⁷ Bu da İran ile iş yapmak isteyen yatırımcılar açısından oldukça zorlayıcı bir konjonktür oluşturmuştur. Dolayısıyla yaptırımlar İran'ın başta petrol endüstrisi olmak üzere dış ticaret hacminde önemli kayıplara neden olmuştur. Bununla bağlantılı olarak temel makroekonomik verilerinde de kötü gidişat kaçınılmaz olarak birbirini takip etmiştir. Söz konusu bu ekonomik etkiler ise İran halkı ve iç siyaseti üzerinde

45 Nader Habibi, "The Iranian economy in the shadow of sanctions", Parvin Alizadeh ve Hassan Hakimian, (Ed.), *Iran and the Global Economy Petro polpulism, Islam and economic sanctions* içinde (172- 198), New York: Routledge, 2014, s. 177.

46 Söz konusu ülkelerin sıralaması Atlas Media verilerinden alınmıştır. <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/irn/>, (25 Mayıs 2016).

47 Randy Fabi, "Lloyd's Register withdraws from Iran due to sanctions", *Reuters*, 26 Nisan 2012.

farklı etkiler doğurarak karar vericiler açısından nükleer program ile alakalı politika değişikliğini beraberinde getirmiştir.

İç Siyaset Üzerindeki Etkileri

Yaptırımların ekonomik etkilerinin yanında İran iç siyasetinde de önemli yansımaları olmuştur. 2006 sonrasında İran iç siyasetinde yaşanan tartışmalar, yaptırımların İran ekonomisi üzerindeki etkileri ve İran nükleer programının bu etkilerle bağlantısı üzerinden gerçekleşmiştir. İran siyasetinde reformcular ve aşırı muhafazakârlar söz konusu tartışmalarda iki ayrı kutbu temsil etmişlerdir. 2005 yılında Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanı olarak seçilmesi sonrası tırmanan gerilim İran nükleer programının BMGK gündemine gelmesine ve örgüt bünyesinde ilk yaptırım kararlarının alınmasına neden olmuştur. Bu dönemde Ahmedinejad'ın sert söylemi ve müzakereye açık olmayan politikası uluslararası kamuoyunda yaptırımlara olan desteği arttırmıştır. Ahmedinejad dönemiyle birlikte yaptırımlar temel olarak nükleer program ile alakalı İran'ın belirli yükümlülükleri yerine getirmesini temin etmek ve İran'ın nükleer silah elde etmesini önleme amacıyla uygulamaya konulsa da en fazla etkilediği alan ekonomi ve dolayısıyla İran halkı olmuştur. Söz konusu ekonomik etkilerin ağırlaşması İran iç politikasında yaptırımların etkilerinin tartışıldığı ve farklı kesimlerin farklı çözüm önerileri getirdiği aynı zamanda ciddi görüş ayrılıklarının yaşandığı bir atmosfere doğru evrilmiştir.

Yukarıda ekonomik etkiler kısmında sayısal verilerle ortaya konulan yaptırımların İran üzerindeki baskısının zirve yaptığı 2013 yılı Haziran ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında Hasan Ruhani'nin seçilmesi aslında yaptırımların iç politikayı ne ölçüde etkilediğinin bir göstergesi olmuştur. Zira 2013 seçimlerinde yaşanan tartışmalar nükleer program, yaptırımlar ve bunlarla bağlantılı olarak gelişen ekonomik problemler etrafında şekillenmiştir.⁴⁸ Ruhani hem seçim sürecinde hem de sonrasında Ahmedinejad'ın birçok politikasını eleştirmiş, eski cumhurbaşkanının istişare etmeden fevri kararlar aldığını, ekonomik problemleri görmezden geldiğini ve dış politikada İran'ın birçok düşman edinmesine neden olduğunu söylemiştir.⁴⁹ Ruhani'nin en temel eleştirisi Ahmedinejad'ın nükleer programı nedeniyle uygulanan yaptırımlarla alakalı olmuştur. Nitekim 2005'ten sonra nükleer müzakerelerin terkedilmesi Ruhani'nin seçim kampanyası sürecinde temel eleştiri noktası olmuştur. Ru-

48 Saeed Ghasseminejad ve Nathan Carleton, "Iran sanctions: They work, so keep them", *CNBC*, 30.07.2013.

49 Clifton W. Sherrill, "Why Hassan Rouhani Won Iran's 2013 Presidential Election", *Middle East Policy*, Vol. 21, Issue 2, (Summer 2014), s.72.

hani bu nedenle nükleer krizin  z leceğine ve İran  zerindeki yaptırımların kaldırılacağına dair vaatler vermiş aynı zamanda siyasi ve sosyal hak ve özgürlüklerin genişletileceğini belirtmiştir.⁵⁰

Nitekim Ruhani İran için izole bir şekilde yaşayarak sürdürülebilir bir iyileşme gösterilemeyeceğini savunmak suretiyle aslında yaptırımların İran'daki etkilerini kabul etmiştir.⁵¹ Söz konusu izolasyonu kaldırmanın ise bir anlaşma ile gerçekleşebileceğini savunması, ülkedeki muhalefete de mesaj vererek Batı ile bir anlaşmanın ilke ve ideallerinden vazgeçmek anlamına gelmediğini vurgulamıştır.⁵² Müzakere sürecinde “*Bazıları yaptırımların kaldırılmasından hoşnut olmayabilirler, bunların sayıları az ve suyu bulandırmak istiyorlar*” ifadesiyle de söz konusu kaygısını ve İran iç siyasetinde yaptırımların kaldırılması neticesinde rahatsız olacak bir kesimin varlığını açıkça belirtmiştir.⁵³

Yaptırımlar, İran ekonomisine zarar vermenin yanında bazı ekonomik faaliyetlerin resmi alanların dışında yapılmasına neden olmuştur. Ancak gayri resmi yapılan bu faaliyetler yolsuzluğun ve devlet içindeki bazı kurum ve kişilerin ekonomideki etkinliğinin artmasına neden olmuştur. Özellikle nükleer müzakere sürecini eleştiren kesimler, anlaşma olması durumunda İran içerisindeki konumlarını kaybetme korkusu nedeniyle müzakere heyetini suçlayıcı eleştiriler getirmiştir. Söz konusu kurumların başında ise Devrim Muhafızları gelmektedir. Devrim Muhafızları İran'da ulusal güvenlik, nükleer program, sanayi ürünleri gibi birçok askeri, politik ve ekonomik aktivitelerin önemli bir yürütücüsü konumundadır. Ruhani'nin göreve gelmesinin ardından Devrim Muhafızları'nın b t cesinin arttırılması teklifini reddetmesi ve Ahmedinejad'a kıyasla Devrim Muhafızları komutanlarına kabinesinde çok daha az yer vermesi bu yapıya dair politikalarını özetlemektedir.⁵⁴

Nükleer müzakere sürecinde yapılan tartişmalarda da yaptırımlar ve nükleer program ile alakalı İran içerisindeki görüş ayrılıklarını ortaya koymuştur.

50 Farzan Sabet, “Iran’s conservative consensus on the nuclear deal”, *The Washington Post*, 15 Nisan 2015.

51 Ray Takeyh, “Iranian reformers oppose government’s nuclear ambitions”, *Los Angeles Times*, 07 Ocak.2015.

52 Ladane Nasseri, “Rouhani Tells Iranian Economy Can’t Grow With Nation Isolated”, *Bloomberg Business*, 4 Ocak 2015.

53 Thomas Erdbrink, “Iran’s President Pledges to Face Down Forces Opposing a Nuclear Deal”, *The New York Times*, 15 şubat 2014.

54 Mehdi Khalaji, “President Rouhani and the IRGC”, *The Washington Institute, Policy Watch* 2189, 8 Ocak 2014.

Bu dönemde muhtemel bir anlaşma sonrasında yaptırımların kaldırılmasının İran içerisindeki bazı kesimleri rejimin varlığıyla alakalı tedirgin etmiştir. Zira yaptırımların devam etmesiyle sürdürülen nükleer faaliyetler rejim için sadece dış tehditleri önlemekle kalmamış aynı zamanda İran'ın birçok alanda izole olmasıyla dış etkilerden koruma görevi yapmıştır. Söz konusu izolasyonun kalkması bu kesimler için yaptırımların etkilerini doğrudan hisseden İranlıların çok daha kolay Batı etkisine girebileceği anlamına gelmektedir. Böylesi bir etki ise İran'daki muhalefetin güçlenmesi ve rejimin varlığına karşı ciddi sorunlar açığa çıkarabilme potansiyeline sahiptir.⁵⁵

İç siyasette yaşanan bu tartışmaların temelinde ise yaptırımlar nedeniyle İranlıların ekonomik sıkıntılar yaşamaları ön plana çıkmaktadır. 2013 yılında Ruhani'ye oy verenlerin oy verme sebeplerini araştıran bir çalışmada bu sebeplerin başında Ruhani'nin ekonomiyi düzeltereceği, reformist kişiliği, diğer ülkeler ile ilişkileri onaracağı, yaptırımları durduracağı düşüncesiyle hareket edenlerin ağırlıkta olması ekonomik faktörlerin baskın olduğunu bize göstermektedir. Ankette Ruhani'nin göreve geldikten sonra hangi problemlerle başa çıkması gerektiği sorusuna verilen cevaplar arasında en büyük orana sahip konuların yüksek maliyetler, enflasyon, işsizlik, yaptırımlar, dış baskılar ve fakirlik gibi konular olduğu görülmektedir. Nükleer programa dair ise İranlılar her ne olursa olsun sivil nükleer çalışmaların arkasında olsalar da, halkın %80'i yaptırımların İran ekonomisini negatif yönde etkilediğini düşünmektedir.⁵⁶

Sonuç olarak yaptırımların İran'ı ekonomik alanda zorlaması nedeniyle İran'da Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden, aşırı muhafazakâr kesim ile reformcu kesim arasındaki tartışmalara, Devrim Muhafızları gibi yapıların etkinliğinden, halkın ekonomik sıkıntılara katlanamaması karşısında yapılacaklara kadar birçok konu üzerinde tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmaların merkezinde ise yaptırımların kaldırılması karşılığında gündeme gelen nükleer faaliyetler ve müzakere sürecinin muhtevası yer almıştır. Yaptırımların kaldırılmasının ise ancak nükleer konunun çözülmesi sonrasında olacağı 2012 yılındaki ağır yaptırım uygulamaları sonrasında İranlılar tarafından açıkça görülmüştür. 2012 yılına kadar bir şekilde yaptırımların etkilerini azaltabilen politikalar izleyebileceğini düşünen İranlı karar vericiler yıkıcı ekonomik etkiler karşısında müzakere masasına oturmuşlardır. İran'a verilen ekonomik zararın nükleer konudan çok daha önemli olduğu fikrinin artık hem İranlı yöneticiler hem de halk tarafından düşünölmeye başlanması yaptırımların kaldırılması karşılığında nükleer konu-

55 Thomas Friedman, "Deal or No Deal?", *The New York Times*, 22 Nisan 2015.

56 Ebrahim Mohseni, "Iran's Presidential Election and Its Domestic and International Ramifications", *Center for International & Security Studies at Maryland*, Presentation, Temmuz 2013.

nun müzakere edildiği bir konjonktürü ortaya çıkarmış ve müzakere sürecinin yeniden başlatılmasını beraberinde getirmiştir.

Nükleer Sorunun  z m  ve Nihai Anlaşma

Hali hazırda yaptırımların temel hedefi İran ekonomisini etkileyecek zorlamalar getirerek ve bu zorlamalar neticesinde İran'ın nükleer programında askeri boyutu da olabilecek bazı çalışmalarından vazgeçmesini sağlamak olmuştur. Bu minvalde ilk olarak İran halkının kötüleşen ekonomi nedeniyle rahatsızlıklarını İran içerisinde dile getirmesi, ardından İran siyasetinin bu kötü gidişata da bağlı olarak uzlaşmacı bir yöne doğru kaydırılması hedeflenmiştir. Nitekim bu iki etki alanı İran'ın yaptırımların kaldırılması karşılığında nükleer programıyla alakalı konuları müzakere edeceği bir süreci başlatmıştır. Yaptırımların etki alanına bakıldığında nükleer programın zaten en son etkilenecek alan olması ve bu sorunun müzakere sonucunda  z leceği yaptırım uygulayan ülkeler tarafından öngörülen bir durum olmuştur. Uygulanan yaptırımlar, İran nükleer programını maliyetli hale getirmesi, İran'ın bazı hassas teknolojilere ve ekipmanlara ulaşmasını engellemesi gibi nedenlerle nükleer program üzerinde kısmen de olsa bir yavaşlama getirmiştir.⁵⁷ Ancak bu yavaşlama İran'ın nükleer programındaki ilerlemenin durması anlamına gelmemiştir.

UAEA'nın bu dönemde İran ile alakalı raporlarının ortak özelliği nükleer çalışmaların barışlı olduğu yönünde bir sonuca varamamış olmasıdır. Bu raporlarda İran'ın nükleer silah yaptırđına dair kesin bir bulgu olmasa da İran'ın geçmiş çalışmalarının gizlilik içinde ve Ajansın bilgisi dışında yürütülmesi nedeniyle birçok ülkenin İran nükleer programıyla alakalı şüpheci tavır almasına neden olmuştur. Bu nedenle yaptırımlara verilen destek uluslararası alanda arttırılmış ve İran yönetimi yaptırımların kaldırılması karşılığında nükleer konunun müzakere edileceği bir çizgiye getirilmeye çalışılmıştır. İran için nükleer programı devam ettirmek yaptırımlar nedeniyle giderek maliyetli hale gelmiştir. Söz konusu ekonomik ve siyasi problemler İran'da Ruhani gibi ılımlı ve yaptırımların kaldırılmasını hedefleyen ve müzakere seçeneğine sıcak bakan bir cumhurbaşkanının seçilmesine zemin hazırlamıştır. Ruhani'nin, seçim kampanyasındaki tartışmalarında nükleer programla alakalı İran'ın sahip olduğu santrifüjlerin dönmesinin ancak İran ekonomisinin iyi yöne dönmesiyle anlamlı olacağını belirtmesi,⁵⁸ İran ekonomisi ve nükleer programın İranlıların zihninde birbiriyle nasıl bağlantılı olduğunu göstermektedir. Yaptırımların

57 Paul K. Kerr, "Iran's Nuclear Program: Status", *CRS Report*, RL34544, 17 Ekim 2012, s.25.

58 Max Fisher, "Iran's next president, Hassan Rouhani, seen as best hop efor ending nuclear standoff with West", *The Washington Post*, 15 Haziran 2015.

nükleer program üzerindeki etkileri ise işte söz konusu kötü ekonomik etkiler nedeniyle tam da bu noktada ortaya çıkmış ve nükleer müzakere sürecini başlatarak yaptırımların kaldırılması karşılığında İran'ın nükleer programını müzakereye açmıştır.

Ruhani'nin cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından başlayan müzakere süreci 24 Kasım 2013'te olumlu sonuç vermiş ve taraflar yaptırımların kaldırılması karşılığında 20 Ocak 2014'te uygulanmaya konulmak üzere geçici anlaşmaya varmışlardır. Bu çerçevede bir Ortak Eylem Planı (OEP)⁵⁹ üzerinde mutabık kalınmıştır. Anlaşma sonrası müzakerelerde temel olarak nükleer faaliyetlerin nasıl sınırlandırılacağı ve yaptırımların nasıl kaldırılacağı konuları ön plana çıkmıştır. Kasım anlaşması İran ile müzakere sürecinde 2002 yılından bu yana yapılmış çözüme en yakın aşama olarak nitelendirilebilir. OEP çerçevesinde taraflar periyodik olarak görüşmeler gerçekleştirmişler ancak Temmuz 2014'e kadar bir sonuç alınamaması sonrası 4 aylık daha uzatma ile müzakereler Kasım 2014'e uzatılmıştır. Bu süre zarfında da temel olarak uranyum zenginleştirme hakkı, yaptırımların nasıl kaldırılacağı ve denetimlerin kapsamı ve kim tarafından yapılacağı gibi konular nedeniyle 7 aylık bir uzatma ile son tarih olarak 2015 Haziran ayına ertelenmiştir.

Tüm bu erteleme sürecinde ise İran'a mevcut yaptırımlar vasıtasıyla ciddi zararlar verilmeye devam edilmiş ancak yeni yaptırım kararları alınmamıştır. Diğer yandan İran'ın dondurulmuş varlıklarının bir kısmına ulaşılmasının sağlanması gibi bir takım rahatlatıcı politikalar ile de muhtemel bir anlaşma durumunda İran'ın kazançları gösterilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda müzakere sürecinde yaptırımların etkinliğini artırılması anlamında 'sopanın' yanında 'havucun' da gösterilmesi hem cezalandırma hem de teşvik mekanizmasının bir arada kullanılması bakımından geçmiş yaptırım uygulamalarındaki hatalara düşülmemiş ve müzakere kapısı açık tutularak teşvik mekanizması da işletilmiştir. Müzakere süreci ve uzatılan süreler 2 Nisan 2015'te 'siyasi çerçeve' anlaşmasının⁶⁰ imzalanmasını beraberinde getirmiş ve nihai anlaşmanın taslak metni ortaya konulmuştur. Nihayet taraflar son tarih olan 30 Haziran'dan iki haftalık bir gecikme ile yoğun bir diplomasi neticesinde 14 Temmuz 2015 tarihinde Viyana'da yapılan ortak basın açıklamasıyla anlaşmayı ve ön gördüğü Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nı (KOEP) dünya kamuoyuna duyurmuşlardır. Bu anlaşma ile yirmi aylık müzakere süreci sonrasında yaptırımların kaldırıl-

59 Ortak Eylem Planı'nın (OEP) tam metni için bakınız. "Joint Plan of Action", Geneva, 24 Kasım 2013, http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131124_03_en.pdf, (25 Mayıs 2016).

60 Anlaşma için bakınız. "Parameters for a Joint Comprehensive Plan of Action Regarding the Islamic Republic of Iran's Nuclear Program", 2 Nisan 2015,

ması karşılığında İnan nükleer meselesi üzerinde anlaşma sağlanmıştır.⁶¹

Anlaşmanın nükleer faaliyetler ile alakalı kısmında zenginleştirme, araştırma ve geliştirme ve uranyum stoklarıyla alakalı detaylı düzenlemeler getirilmiştir; İnan'ın zenginleştirme işlemlerinde kullanılan hali hazırdaki 19.000 santrifüj, ilk nesil olmak kaydıyla 10 yıllık süre ile 5.060'a indirilmiştir. Ayrıca nükleer silah kapasitesi için önemli olan zenginleştirme oranı ise %3,67'yi aşmayacak şekilde 10 bin kg'dan 300 kg'a düşürülmesi kararlaştırılmıştır. İnan'ın Natanz'dan başka tesiste zenginleştirme işlemi yapmaması kararlaştırılmıştır. Bu ve bunun gibi nükleer faaliyetler ile alakalı birçok alanda en ince detaylara kadar sınırlamalar getirilmiştir. Nükleer çalışmaların denetimi ile alakalı ise İnan'ın kapsamlı denetimlere izin veren Nükleer Silahların Yayılması'nın  nlenmesi Anlaşması'nın Ek Protokolünü uygulaması, UAEA yetkililerinin tüm tesislerde, uranyum madenlerinde ve ülkenin askeri ve sivil alanlarında geniş kapsamlı denetim yetkisine izin verilmiştir. 'Herhangi bir yer' ve 'herhangi bir zamanda' yapılacak bu denetimler sayesinde İnan'ın daha önce Ajans'a belirtmediği ve gizli olarak nükleer faaliyet yapılma ihtimali olan yerlerde denetleme yapma imkânı verilmiştir.

İnan'ın nükleer alanda vermiş olduğu bu tavizler karşılığında P5+1  lkelerinin ise anlaşmanın y r rl ge girmesiyle birlikte nükleer konu ile ilgili uygulanan tüm yaptırımları kaldırması öngörülmüştür. Anlaşmanın tehlikeye girmemesi ve İnan'ın anlaşmayı ihlal etmesi durumuna karşı ise 'snap back' denilen ve yaptırımların çok hızlı bir şekilde tekrar uygulanmasını  n gören bir mekanizma getirilmiştir. Bu sayede İnan'ın anlaşmayı ihlal ettiği tespit edilirse yaptırımların anlaşma öncesi duruma getirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu mekanizmanın en istisnai yanı BMGK  yelerinin İnan'ın anlaşmayı ihlal etmesi durumunda yaptırımların tekrardan geri getirilmesiyle alakalı veto hakkının olmaması olmuştur.⁶²

Anlaşma, İnan'ın istediği takdirde nükleer silaha ulaşma süresini de önemli oranda uzatmıştır. 'Breakout/kaçış kapasitesi' şeklinde tanımlanan bu süre İnan'ın anlaşmayı ihlal ettiği durumda ne kadar zaman içerisinde bir nükleer silah yapabileceğini öngörmektedir. İnan'ın anlaşma öncesindeki durumda, istediği takdirde 3 ay içerisinde bir nükleer silah yapabileceği tahmin edilirken anlaşma sonrasında bu sürenin 12 aya çıktığı belirtilmiştir.⁶³ Bu süre, olası bir

61 Temel metin için bakınız. "Joint Comprehensive Plan of Action", Vienna, 14 Temmuz 2015, <http://www.state.gov/documents/organization/245317.pdf>, (25 Mayıs 2015).

62 Somini Sengupta, "'Snapback' Is an Easy Way to Reimpose Iran Penalties", *New York Times*, 16 Temmuz 2015.

63 Olli Heinonen, "Iran's Nuclear Breakout Time: A Fact Sheet", *Belfer Center*, 28 Mart

ihlal durumunda uluslararası kamuoyunun İran'ın ihlaline karşı alacağı tedbirler için önemlidir. Zira sürenin uzaması İran'ın herhangi bir silah elde edemeden engellenmesine imkân vermesi açısından makul olarak karşılanmıştır.

Nükleer anlaşma sayesinde İran'ın nükleer silah elde etme yollarının önemli ölçüde engellendiği ifade edilebilir. Anlaşma zenginleştirme faaliyetleri, nükleer tesislerin yeri ve kapasitesi, zenginleştirilen stokların miktarlarının kapsamı ve seviyesi gibi konularda önemli kısıtlamalar getirmiştir. Öte yandan zenginleştirme hakkının tanınması İran'ın bir kazancı olarak görülebilir. Ancak zenginleştirme miktarının düşüklüğü ve denetim mekanizmasının ağırlığı, İran'ı nükleer silah yapma ihtimalinden alı koymuştur. Netice itibariyle yaptırımların ekonomi-politik etkileri nedeniyle müzakere masasına getirilen İran'ın yaptırımların kaldırılması şartı ile anlaşmayı imzalaması nükleer sorunun çözümünde yaptırımların önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç Yerine: Yaptırımlar Başarılı mıydı?

İran'a uygulanan yaptırımların etkin olup olmadığı 1979'dan beri tartışılan bir konu olagelmıştır. Nükleer meselenin ön plana çıktığı 2002 yılına kadar yaptırımların etkileri sınırlı düzeyde kalmış ve etkinliğine dair genel itibariyle olumsuz analizler getirilmiştir. Ancak 2002 sonrası İran'ın gizli nükleer faaliyetlerinin ortaya çıkması yaptırımlar açısından bir dönüm noktası olmuştur. Yaptırımların etkinliğini arttırması ise temel olarak hedefin nükleer konu gibi herkes tarafından kabul gören bir alan ile sınırlandırılması ve bununla bağlantılı olarak küresel çapta verilen desteğin sonucunda gerçekleşmiştir. Yaptırım uygulayan ülkelerin sayısının artmasının yanı sıra bu ülkelerin kendi aralarında yaptırımların uygulanması adına koordinasyonu arttırması da yaptırımların başarısını etkileyen bir diğer faktördür. Zira genel olarak çok taraflı yaptırımların en önemli sorunlarından birisi olan koordinasyon eksikliği dolayısıyla her devletin aynı oranda destek vermemesi durumunda işlevsellik önemli ölçüde azalabilmektedir. 2006 yılından sonra İran yaptırımlarına dair bütünlükçü bir politika belirlenmiş bu da yaptırımların başarısını arttırmıştır.

İran ile yürütülen müzakere sürecinde yaptırımların kaldırılması karşılığında nükleer programdan verilen taviz aslında yaptırımların İran üzerindeki etkilerini kanıtlar niteliktedir. Zira yaptırımların kaldırılmasının bir pazarlık unsuru olması etkilerin İran tarafından kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Diğer yandan 14 Temmuz anlaşmasıyla yaptırımların kaldırılmasını eleştirenlerin çok fazla taviz verildiği şeklindeki yaklaşımları sorundur. Çünkü yap-

2015.; Kelsey Davenport and Darly G. Kimball, "The Lausanne Framework and a Final Nuclear Deal with Iran", *Arms Control Association*, Vol. 7, No. 6, 11 Temmuz 2015.

tırımların kaldırılması İran'a ek bir ayrıcalık değil, zaten uluslararası alanda olması gereken hakların verilmesinden ibarettir.

Yaptırımların etkili olmasındaki bir diğer unsur ise yaptırımlar ile teşvik mekanizmasının bir arada kullanılmasıdır. İran, yaptırımlar ile önemli oranda köşeye sıkıştırılırken müzakere sürecinde yaptırımların geçici de olsa kısmen gevşetilmesi ve bir takım mekanizmaların oluşturularak diplomasiye fırsat tanınması İran adına önemli bir teşvik olmuştur.⁶⁴ Bu sayede hem çözüme dair olumlu bir adım atılmış hem de İran'ın bu teşviklerin kendisine olan faydasını görmesine imkân sağlanmıştır. Bu teşvikler ve çözüme dair yaptırım uygulayan ülkeler tarafından gösterilen irade beyanı İran tarafında özellikle halk nezdinde karşılık bularak İran yönetiminin çözüme adına zorlanmasına neden olmuştur. Bu süreçte İran'a yeni yaptırım kararı alınmaması ise İran tarafında reaksiyoner tepkilerin önlenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu politika, 90'larda ve 2000'lerin başında tek taraflı Amerikan yaptırımları uygulanırken büyük oranda ihmal edilen müzakere kanallarının açık tutulması politikasını sağlayarak eski hatalara düşülmesini engellemiştir.

Yaptırımların başarısı diğer dış politika araçlarının yaptırımlara ne ölçüde eşlik ettiğiyle de alakalıdır. Diğer araçlar olmadan diplomasinin veya askeri gücün tek başına dış politika hedeflerini gerçekleştirmesi rasyonel bir beklenti olarak görülmüyorsa aynı şekilde yaptırımların da tek başına uygulandığı durumlarda da beklenti yüksek tutulmamalıdır. Bu anlamda yaptırımlar temel dış politika stratejisinin uygulanmasında tamamlayıcı parçalardan birisi olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle başarılı yaptırım uygulamalarının aslında diplomasi, güç kullanma tehdidi, ekonomik teşvikler gibi diğer araçlarının akıllıca bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkması daha olasıdır.⁶⁵ İran yaptırımlarında da nükleer konu üzerinde odaklanılması, diğer ülkelerin ikna edilmesi, müzakere sürecine fırsat tanınması ve askeri gücün kullanılmasa dahi seçenekler arasında yer alması İran'ı uzlaşma çizgisine iten önemli dinamiklerdir.

Anlaşmanın karşısında olan kesimlerin nükleer meselenin çözümüne dair yaptırımlara alternatif hangi politikanın izleneceğiyle alakalı makul öneriler getirememesi de mevcut şartlar altında yaptırımlar ile sağlanan anlaşmanın iyi bir sonuç olduğunu ortaya koymaktadır. Alternatif araçların başında gelen askeri güç kullanımı veya stratejik hedeflerin hava müdahalesiyle vurularak İran'ın nükleer kapasitesinin azaltılması hedefi ise içerisinde bulundurduğu riskler nedeniyle uygulanabilir bir seçenek olmamıştır.⁶⁶ Hem müdahaleyi yapacak ülkelerin ka-

64 David Cortright, "Success through Sanctions", *Peace Policy*, 8 Ekim 2015.

65 O'Sullivan, s.8.

66 Olası bir askeri müdahalenin sonuçları için bakınız. Frank Barnaby, "Would Air Strike

muoylarını hem de uluslararası toplumu müdahaleye ikna edebilmek oldukça zordur. İttifakın sağlanması halinde dahi müdahale birçok belirsiz sonucu beraberinde getirmesi bakımından da problemlili olarak görülmüştür. Askeri tedbirler İran özelinde ileride öngörülemeyen sonuçlar doğuracağı, İran içerisindeki siyasi birlikteliği daha da arttıracacağı ve bölgeye yönelik istikrarsızlıkları daha fazla besleyeceğinden rasyonel bir dış politika aracı olarak görülmemektedir. Öte yandan yaptırımlar sayesinde kurulmuş olan sistemin çökmesi durumunda ise olası bir askeri müdahalenin başarı şansı anlaşma öncesi duruma göre oldukça artmıştır. Zira anlaşmanın öngördüğü denetimler sayesinde İran'ın tesislerinin önem derecesi konumları ve diğer birçok bilgi bilinir hale gelecektir. Bu avantaj, masayı deviren ve anlaşmaya uymayan bir İran imajı ile birleşince uluslararası kamuoyunun muhtemel bir müdahaleye daha fazla destek vermesi ve müdahalenin meşruluğunun artmasıyla sonuçlanacaktır.⁶⁷ Bu nedenle yaptırımlar sonucu imzalanan anlaşmanın ihlali durumunda olası askeri müdahalenin kullanılması açısından daha iyi bir konjonktür oluşmuştur. Yaptırımlar bu açıdan da askeri müdahaleyi destekleyici rol üstlenmiştir.

Anlaşma yapmak yerine yaptırımların daha da sertleştirilmesini savunanlar ise tüm yaptırım mekanizmasının çökme riskini hesap edememektedirler. Zira devletler yaptırımlar ile gelinebilecek maksimum avantajlı noktada (peak leverage) müzakere sürecinin kapısını aralamazlar ise daha fazla yaptırım uygulayarak tüm mekanizmanın çökmesine ve hem yaptırımlara verilen desteğin kesilmesine hem de karşı tarafın savunma pozisyonuna geçerek uzlaşma çizgisinden çıkmasına neden olabilmektedirler. P5+1 ülkelerinin yaptırımların İran'ı en fazla köşeye sıkıştırdığı dönemde diplomasiye fırsat tanınması ve bu süreçte yeni yaptırım uygulamamış olması yaptırımların başarısını arttıran önemli bir faktör olmuştur.

Yaptırımlar, savaşın getirdiği maliyet ve felaketler neticesinde savaşa alternatif bir takım araçları bulma çabasının bir ürünü olarak uygulanmış ve yaygınlık kazanmıştır. Ancak daha sonrasında liberal ekonomik sistem, küreselleşme, demokratikleşme, karşılıklı bağımlılık gibi yeni dinamiklerin sisteme dâhil olması, yaptırımların uygulanması adına elverişli ortamı desteklemiş ve yaptırımları devletler tarafından giderek daha fazla uygulanır hale getirmiştir. Bilhassa içinde bulunduğumuz yüzyılda etkisini arttıran bu yeni dinamikler devletlerin askeri güç kullanmasını riskli ve maliyetli kılarak yaptırımların önemini arttırmıştır. Yaptırımlar bu anlamda bir yandan savaşa alternatif, diğer

Work?, Understanding Iran's nuclear programme and the possible consequences of a military strike", *Oxford Research Group*, Briefing Paper, March 2007.

67 Alexander McCoy ve Jacqueline Lopour, "The best reason for Iran deal? The West will learn where to drop bombs.", *Reuters*, 30 Eylül 2015.

yandan askeri gücü destekleyici fonksiyonları bakımından çift yönlü bir görev üstlenmiştir. Yaptırımların etkinliğine dair bunca tartıŐmaya karŐın artarak uygulanması da devletler nezdindeki öneminin bir göstergesi olarak okunabilir. Yaptırımların İnan  zerindeki etkileri neticesinde imzalanan nükleer anlaşma ise gelecekte uygulanacak olan yaptırımların nasıl daha etkin olabileceğine dair yaptırım uygulayan ülkeler için iyi bir örnek olmuş ve istenildiği takdirde işlevsel olabileceğini göstermiştir. İnan da bunun doğru bir Şekilde uygulandığı en canlı örnek olarak durmaktadır.

Yararlanılan Kaynaklar

Kitaplar ve Makaleler

- Akkutay, Berat Lale, “Birleşmiş Milletler Antlaşması Çerçevesinde Ekonomik Yaptırımların Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı.111, (Mart –Nisan 2014), ss. 411-446
- Alikhani, Hossein, *Sanctioning Iran: Anatomy of Failed Policy*, First Published, London and New York: I.B. Tauris, 2000.
- Arnsdorf, Isaac, “Iran Oil Curbs Extend to 95 % of Tankers in EU Insurance Rules”, *Bloomberg Business*, 27 Ocak 2012.
- Baldwin, David A. and Robert A. Pape, “Evaluating Economic Sanctions”, *International Security*, Vol.23, No.2, (Fall,1998), ss.189-198.
- Baldwin, David, *Economic Statecraft*, First Published, Princeton: NJ: Princeton University Press, 1985.
- Barnaby, Frank, “Would Air Strike Work?, Understanding Iran’s nuclear programme and the possible consequences of a military strike”, *Oxford Research Group*, Briefing Paper, March 2007.
- Cortright, David, “Success through Sanctions”, *Peace Policy*, 8 Ekim 2015.
- Cox, Simon, “Are Economic Sanctions Good Foreign Policy?”, *Council on Foreign Relations*, 25 Temmuz 2007.
- Davenport, Kelsey and Darly G. Kimball, “The Lausanne Framework and a Final Nuclear Deal with Iran”, *Arms Control Association*, Vol. 7, No. 6, 11 Temmuz 2015.
- Davis, Lance and Stanley Engerman, “History Lessons Sanctions: Neither War nor Peace”, *Journal of Economic Perspectives*, Vol.17, Issue 2, (Spring 2003), pp. 187-197.
- Drury, A. Cooper, “Sanctions as Coercive Diplomacy: The U.S. President’s Decision to Initiate Economic Sanctions”, *Political Research Quarterly*, Vol. 54, No. 3, (Eylül 2001), pp. 485-508.
- Drury, A. Cooper, ”Revisiting Economic Sanctions Reconsidered”, *Journal of Peace Research*, Vol. 35, No. 4 (July, 1998), pp. 479-509.

- Drury, A. Cooper, *Economic Sanctions and Presidential Decision Models of Political Rationality*, First Published, New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Elliott, Kimberly Ann, “The Sanctions Glass: Half Full or Completely Empty?” *International Security*, Vol. 23, No. 1, (Summer 1998), pp. 50-65.
- Galtung, Johan, “On the Effects of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia”, *World Politics*, Vol.19, No. 3, (Nisan 1967).
- Gottemoeller, Rose, “The Evolution of Sanctions in Practice and Theory”, *Survival: Global Politics and Strategy*, Vol. 49, Issue 4, pp. 99-110.
- Habibi, Nader, “The Iranian economy in the shadow of sanctions”, Parvin Alizadeh ve Hassan Hakimian, (Ed.), *Iran and the Global Economy Petro polpulism, Islam and economic sanctions içinde* (172- 198), New York: Routledge, 2014.
- Hanke, Steve H., “Value of the Iranian Rial Hits an All Time Low”, *CATO Institute*, 4 Şubat 2013.
- Heinonen, Olli, “Iran’s Nuclear Breakout Time: A Fact Sheet”, *Belfer Center*, 28 Mart 2015.
- Hufbauer, G.C., J.J. Schott, K.A. Elliot, B. Oegg, *Economic Sanctions Reconsidered*, 3rd Edition, Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2007.
- IMF World Economic Outlook Database, April 2015.
- Katzman, Kenneth, *Iran Sanctions*, *Congressional Research Service*, RS20871 3 Kasım 2015.
- Kerr, Paul K., “Iran’s Nuclear Program: Status”, *CRS Report*, RL34544, 17 Ekim 2012, s.25.
- Khalaji, Mehdi, “President Rouhani and the IRGC”, *The Washington Institute*, Policy Watch 2189, 8 Ocak 2014.
- Klimasinska, Kasia and Ian Katz, “Useless Rial Is U.S. Goal in New Iran Sanctions, Treasury Says”, *Bloomberg Business* 6 Haziran 2013.
- Lakshmanan, Indria, “U.S. Exempts India, South Korea From Iran Oil Sanctions”, *Bloomberg Business*, 12 Haziran 2012.

- Lopez, George A. and David Cortright “The Sanctions Era: An Alternative to Military Intervention”, *The Fletcher Forum of World Affairs*, Vol. 19, Issue 2, (Summer Fall 1995), pp. 65-85.
- Marinov, Nikolay, “Do Economic Sanctions Destabilize Country Leaders?”, *American Journal of Political Science*, Vol. 49, No.3, July 2005, pp. 564-576.
- Mastanduno, Michael, “Economic Statecraft”, Steve Smith (Ed.), *Foreign Policy Theory, Actors, Cases*, Oxford: OXFORD University Press, 2012.
- Mohseni, Ebrahim, “Iran’s Presidential Election and Its Domestic and International Ramifications”, *Center for International & Security Studies at Maryland*, Presentation, Temmuz 2013, irans_presidential_election_and_its_ramifications_v2.pdf, (25 Mayıs 2016).
- Morgan, T. Clifton and Valerie L. Schwebach, “Fools Suffer Gladly: The Use of Economic Sanctions in International Crises”, *International Studies Quarterly*, Vol. 41, No.1, (March 1997), pp. 27-50.
- Nasseri, Ladane, “Rouhani Tells Iranian Economt Can’t Grow With Nation Isolated”, *Bloomberg Business*, 4 Ocak 2015.
- OPEC Annual Statistic Bulletin 2015.
- Oudraat, Chantal de Jonge, “Making Economic Sanctions Work”, *Survival: Global Politics and Strategy*, Vol.42, No.3, (2000), pp. 105-128.
- Öztürkler, Harun, “İran Ekonomisinin Genel Özellikleri”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt. 4, Sayı. 40, Nisan 2012, pp. 86-92.
- Pape, Robert A., “Why Economic Sanctions Do Not Work,” *International Security*, Vol. 22, No.2 (Autumn 1997), pp.90-136.
- Patterson, Ruairi, “EU Sanctions on Iran: The European Political Context”, *Middle East Policy*, Vol. 20, No. 1, Spring 2013, pp.135-146.
- Pesaran, Evaleila, “Challenges facing the Iranian economy”, Rouzbeh Parsi, (Ed.), *Iran: A Revolutionary Republic In Transition* içinde (41-61), Paris: European Union Institute for Security Studies, Şubat 2012.
- Rogers, Paul, “Military Actions Against Iran: Impact and Effects”, *Oxford Research Group*, Temmuz 2010

Shabani, Mohammad Ali, "Iran's "Dignity" Dialogue", *Foreign Affairs*, 30 Mart 2015.

Sherrill, Clifton W., "Why Hassan Rouhani Won Iran's 2013 Presidential Election", *Middle East Policy*, Vol. 21, Issue 2, (Summer 2014).

Takeyh, Ray, "Iranian reformers oppose government's nuclear ambitions", *Los Angeles Times*, 07 Ocak.2015.

İnternet Kaynakları

Erdbrink, Thomas and Rich Gladstone, "Iran's President Says New Sanctions Are Toughest Yet", *The New York Times*, 3 Temmuz 2012.

Erdbrink, Thomas, "Iran's President Pledges to Face Down Forces Opposing a Nuclear Deal", *The New York Times*, 15 Şubat 2014.

Fabi, Randy, "Lloyd's Register withdraws from Iran due to sanctions", *Reuters*, 26 Nisan 2012.

Fisher, Max, "Iran's next president, Hassan Rouhani, seen as best hope for ending nuclear standoff with West", *The Washington Post*, 15 Haziran 2015.

Friedman, Thomas, "Deal or No Deal?", *The New York Times*, 22 Nisan 2015.

Gardner, Timothy, "U.S. extends Iran oil sanctions waivers to China, South Korea" *Reuters*, 29 Kasım 2013.

Ghasseminejad, Saeed and Nathan Carleton, "Iran sanctions: They work, so keep them", *CNBC*, 30 Temmuz 2013.

Mahfi Eğilmez, "Petrol n Ekonomisi", 2 Aralık 2014, <http://www.mahfiegilmez.com/2014/12/petrolun-ekonomisi.html>, (25 Mayıs 2016).

McCoy, Alexander ve Jacqueline Lopour, "The best reason for Iran deal? The West will learn where to drop bombs.", *Reuters*, 30 Eylül 2015.

Moghtader, Michelle, "Iran to cut gasoline subsidy this week, in test or rouhani's support", *Reuters*, 21 Nisan 2014.

O'Sullivan, Meghan L., "Iran and the Great Sanctions Debate", *The Washington Quarterly*, Vol.33, No.4, Ekim 2010, pp. 7-21.

Sabet, Farzan, "Iran's conservative consensus on the nuclear deal", *The Washington Post*, 15 Nisan 2015.

Sengupta, Somini, “‘Snapback’ Is an Easy Way to Reimpose Iran Penalties”, *New York Times*, 16 Temmuz 2015,

“Iran in numbers: How cost of living has soared under sanctions”, *BBC*, 7 Haziran 2013.

“Parameters for a Joint Comprehensive Plan of Action Regarding the Islamic Republic of Iran’s Nuclear Program”, 2 Nisan 2015, <https://www.whitehouse.gov...>

“Remarks of Secretary Jacop J. Lew at The Washington Institute for Near East Policy 30th Anniversary Gala,”, 20 Nisan 2015, <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/jl0040.aspx>, (25 Mayıs 2016).

“Who Gains and Who Loses from Plunging Oil Prices in the Middle East and North Africa Region?”, *World Bank*, 29 Ocak 2015, <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/01/29/who-gains-and-who-loses-from-plunging-oil-prices-in-the-middle-east-and-north-africa-region> (25 Mayıs 2016).

Fact Sheet: Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act (CISADA), U.S. Department of State, 1 Temmuz 2010, <http://www.state.gov/e/eb/esc/iransanctions/docs/160710.htm>, (25 Mayıs 2016).

“İran’ın Hürmüz Boğazı’nı kapatma tehdidi”, *Sabah*, 11 Ocak 2012.

“Joint Plan of Action”, Geneva, 24 Kasım 2013, http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131124_03_en.pdf, (25 Mayıs 2016).

“Joint Comprehensive Plan of Action”, Vienna, 14 Temmuz 2015, <http://www.state.gov/documents/organization/245317.pdf>, (25 Mayıs 2016).

Avrupa Komisyonu Ticaret İstatistikleri, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113392.pdf (25 Mayıs 2016).

IMF World Economic Outlook Database, April 2015. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx>, (25 Mayıs 2016).

Atlas Media, <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/irn/>, (25 Mayıs 2016).

Policy Change for the Displaced Kurds in Turkey: Europeanization and Conditionality

Önder Canveren*

Abstract

International and regional organizations can act as persuasive actors with regard to minority rights in a given country by raising awareness, putting the issue on agenda, and endorsing a new platform in a country which may lead to a policy change. Despite the general observation that Turkey's Europeanization process has had limited impact on the minority issues in Turkey, there are numerous examples that the European Union (EU) has played a constructive role in improving of rights and fundamental freedoms for the Kurdish populace living in Turkey. The Law on Compensation for Damage Arising from Terror passed in 2004 is a case worth addressing in order to ascertain both the symbolic and discursive policy change. The aim of this article is to explain how the EU used democratic tools to promote change in Turkey's political structure for the displaced Kurds. The Europeanization of Turkey, based on specific conditionality, is taken as primarily responsible for granted for the shift and the policy change. In this policy-oriented case study, hypotheses from Rationalist and Constructivist Approaches in Europeanization literature are investigated to explain the causes and constitutive relations of the policy shift from repudiate to compensation.

Keywords: Forced Migration, Displacement, Turkey, Europeanization, Conditionality

* Res. Assist., Department of European Union, Graduate School of Social Sciences, Dokuz Eylül University, onder.canveren@gmail.com

Türkiye’de Yerinden Edilmiş Kürtler için Politika Değişimi: Avrupalılaştırma ve Koşulluluk

Önder Canveren*

Özet

Uluslararası ve bölgesel örgütler, gündem yapmak ve politika değişikliği ile sonuçlanabilen yeni bir düzlemi desteklemek yoluyla bir ülkede azınlık hakları konusunda ikna edici bir aktör olarak hareket edebilirler. Türkiye’nin Avrupalılaştırma sürecinin ülkede azınlık hakları konusunda sınırlı bir etkiye sahip olduğu genel gözlemine rağmen, Türkiye’de yaşayan Kürt nüfusun hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesinde Avrupa Birliği’nin (AB) yapıcı bir rol oynadığı örnekler mevcuttur. 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun hem söylemdeki hem de politikadaki sembolik değişimi ortaya koymasından bakımdan incelemeye değer bir örnektir. Bu makalede, demokrasi destekleyicisi olarak AB’nin yerinden edilmiş Kürtler hususunda Türkiye’de değişimi nasıl sağladığının açıklanması amaçlanmaktadır. Koşulluluk ilkesine dayalı Türkiye’nin Avrupalılaştırması, değişimin ve politika değişikliğinin temeli olarak alınmıştır. Politika odaklı bu vaka çalışmasında Avrupalılaştırma literatüründeki Rasyonalist ve Konstruktivist yaklaşımlarda yer alan hipotezler, inkardan tazminata, politikadaki değişimin nedenlerini ve yapısal bağlantılarını açıklamak için kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, Yerinden Edilme, Türkiye, Avrupalılaştırma, Koşulluluk

* Araş. Gör., Avrupa Birliği A.B.D., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi,
onder.canveren@gmail.com

Introduction

The rising roles and power of international organizations necessitate a re-thinking of the basic assumptions in International Relations that provides a state-centric approach where nation-states are defined as the sole actors of international order. The definition of a nation-state, which is based on territorial and authoritative sovereignty, is assumed to act by self-help and with selfish motives. A nation-state's ultimate goal is to ascertain as much power as possible in order to survive in an anarchic power struggle that is parallel with its primary interest - security.¹ Both the roles and influences of international organizations in a globalizing world create a more complex world order of state and non-state actors and interests, interdependence, and cooperation leading to institutions among like-minded actors.² As a consequence, the traditional divide between domestic and international politics and between international relations and comparative politics has entered into a new phase. The international community plays a significant role in shaping domestic policy and endorsing certain models of integration. In this new phase, the capacity of international organizations is to articulate the domestic policy of states, its effects on the reach of political agency and the relationship between public and private power transformation.

The European Union (EU), as a regional integration project with the ambition of becoming a global actor, is just one of many cases that have emerged as an international organization in this new phase of world politics. In Europe today, attention is increasingly given to the emergence of new practices of governance, and not simply the structures, beyond the state.³ Moravcsik in particular, characterizes the EU as an inter-governmental regime, designed to manage the interdependence; a regime dominated by bargains decided upon between the larger member states.⁴

Despite this well-functioning managerial formula, Turkey's Europeaniza-

1 Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (New York: McGraw Hill, 1979), s.118.

2 Richard Ned Lebow and Thomas Risse-Kappen, *International Relations Theory and the End of the Cold War* (New York: Columbia University Press, 1995), s.11.

3 Beate Kohler-Koch, "The Evolution and Transformation of European Governance," ECISA, accessed November 11, 2015, http://aei.pitt.edu/2312/1/002605_1.pdf

4 Andrew Moravcsik, "Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in the European Community", *International Organization* 45, no. 1 (1991), s.27.

tion process, with regard to Kurdish question within the current political debate, remains a controversial, complex and time-consuming process for both actors. Moreover, although Turkey's path to the EU has been a slow and tedious process, the Law on Compensation passed in 2004 represents both a symbolic and momentous meaning of which the causes are worth analyzing. In this context, this article aims to analyze the EU's impact on the policy shift from repudiate to compensation targeting displaced Kurds in Turkey as a case in order to exploit the role and influence of EU as an external and persuasive actor. The existing literature addresses the issue from three main aspects: 1) the state's motivation with references to nationalism and/or counterterrorism; 2) the outcomes of the policy in light of the motivations; and 3) the consequences of the policy from a displaced-perspective. This study aims to fill the gap in the literature that has largely ignored certain aspects of the policy change in the light of Turkey's Europeanization process. In this study, a qualitative methodological approach was employed to analyze the data collected from the review of the literature, reports published by national and international non-governmental organizations and relevant information issued from government agencies.

One of the most crucial questions I ask for the current study is, "What are the primary motivations for the policy makers in Turkey that have re-shaped their policy towards the displaced Kurds?" Is it domestic or international pressures and/or other factors that derived from the adoption of the law? In order to thoroughly discuss the answers to these questions, the following part of the paper explains the two-level game played by the Justice and Development Party (AKP) identifying the underlying interaction and interdependence of domestic and international dynamics and how this interaction culminated to the policy change. This article puts forward both the domestic and international motivations and the dynamics and their interactions as a causal explanation for the policy shift in Turkey.

The paper is composed of four parts. After reviewing the literature on the Kurdish displacement in the first part, I provide a short history of the Kurds in modern Turkey. Next, I discuss the origins and the implementation of their displacement. Lastly, I explain the law adopted in 2004 in detail making special references to its implementation in the light of Turkey's Europeanization.

The Displacement of the Kurds in the 1990s: A Literature Review

In terms of migration, Turkey is mostly perceived as either a country of transit, migrants moving between the East-West and/or South-North, or a country of origin, underlying those 'guest workers' to more industrialized European countries. However, there is virtually no research on Turkey's internal migra-

tion patterns of the displaced Kurds, who were forced to migrate from the east and south-eastern parts of Turkey in the 1990s. Although this displacement took place over the past several decades, academicians in Turkey were either unable or unwilling to examine this phenomenon until it was brought to light in the early 2000s by the international community.

Scholars who have examined the displacement of the Kurds in eastern Turkey have mostly referenced theoretical frameworks connected to nationalism, identity and conflict studies. In a multidisciplinary study that encompasses transnationalization, human rights and minority rights, Çelik claims the internal displacement of the Kurds exemplifies a conflict between ethnic, racial, linguistic ethnic groups and the government.⁵ These state-centric and security oriented analyses are differentiated by their conclusions. The displacement is either examined as an instrument/outcome of an assimilation policy which has a historical path⁶ or as a means applied by the state in its struggle against the PKK (Partiya Karkerên Kurdistan-Kurdistan Workers' Party).⁷ On the other hand, there are studies that analysts subscribed to dominant state views for the causes of the displacement, which one may argue is selective and biased. Those analyses underline the same factors that are parallel with the dominant state reading, which essentially states the factors that caused internal displacements are the insecure environment generated by the separatist armed group⁸ and the economic disadvantages of the region.⁹

5 Ayse Betül Celik, "Transnationalization of Human Rights Norms and its Impact on Internally Displaced Kurds," *Human Rights Quarterly* 27, no. 3 (2005), s. 974.

6 Julide Karakoc, "Forced Migration in Turkey," CLAIM, accessed June 20, 2012, <http://cn4hs.org/tr/forced-migration-in-turkey/>; Murat Yüksel, "Forced Migration and the Politics of Internal Displacement in the Making of Modern Turkey: The Case of Dersim, 1937-1947" (Ph.D. Dissertation, Columbia University, 2008), s. 29.

7 Roberto Cohen, "Listening to the Voices of the Displaced: Lessons Learned," ReliefWeb, accessed June 8, 2014, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/4C29676F1C67CD45492574C7000CBE40-Full_Report.pdf; Martin Van Bruinessen, "Kurdish Society, Ethnicity, Nationalism and Refugee Problems," in *The Kurds: A Contemporary Overview*, ed. Philip G.Kreyenbroek and Stefan Sperl (London: Routledge, 1992), s. 47.

8 İhsan Bal, "PKK Terör Örgütü Tarihsel Süreç ve 28 Mart Diyarbakır Olayları Analizi," *Review of International Law and Politics* 2, no. 8 (2006), s. 75-89; Yılmaz Simsek, "Terrorism and Migration in Turkey between 1992 and 1995," in *Understanding Terrorism: Analysis of Sociological and Psychological Aspects*, ed. Suleyman Ozeren, et all. (Amsterdam: IOS Press, 2007), s. 157.

9 M. Vedat Pazarlıoğlu, "1980-1990 Döneminde Türkiye'de İç Göç Üzerine

A number of scholars of political science and security studies have solely focused on the outcomes of the policy and its implementation and have followed a path to compare the policy objectives and the outcomes. Taspinar concluded the motivation and the outcome of the displacement was neither the forced migration nor other undemocratic practices that ended the Kurdish support and sympathy to the PKK.¹⁰ A similar conclusion written by Hassanpour-Mojab and Bruinessen claims that Kurdish mobilization is an obvious outcome of the displacement that favoured the separatist group.¹¹ Ayata's study revealed similar results - the reconstruction of Kurdish identity in and through Europe allowed for a mobilization of ideas and resources of the Kurdish Diasporas that produced a "boomerang effect," which contested and resisted the politics of displacement and its denial of the Turkish state.¹² A similar finding was concluded by Gökalp, that the masses of the displaced Kurds tended to sympathize with the ethno-nationalist PKK and developed antagonism against the Turkish state.¹³ Yıldız's study focused on the second-generation children of displaced Kurds. Her findings revealed that due to the drastic inequalities the children experienced, they have "increasingly become politicized and radicalized, reclaiming the spaces denied to their families."¹⁴

Ekonometrik Model Çalışması" (Çukurova Üniversitesi 5. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 19-22 Eylül 2001), 1-24; Sinan Saraçlı, et all., "Türkiye'de Beşeri Kalkınmışlığın Coğrafi Dağılımının Çok Değişkenli İstatistiksel Tekniklerle İncelenmesi" (3. Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Osmangazi Üniversitesi, 2004).

- 10 Omer Taspinar, *Kurdish Nationalism and Political Islam in Turkey: Kemalist Identity in Transition* (New York: Routledge, 2005), s. 101.
- 11 Amir Hassanpour and Shahrzad Mojab, "Kurdish Diaspora," in *Encyclopaedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures around the World*, ed. Melvin Ember et all. (Berlin: Springer, 2005), 214–224; Martin van Bruinessen, "Shifting National and Ethnic Identities: The Kurds in Turkey and the European Diaspora," *Journal of Muslim Minority Affairs* 18, no. 1 (1998), s. 39–53.
- 12 Bilgin Ayata, "The Politics of Displacement: A Transnational Analysis of the Forced Migration of Kurds in Turkey and Europe" (Ph.D. Dissertation, Johns Hopkins University, 2011), s. 113.
- 13 Deniz Gökalp, "A Gendered Analysis of Violence, Justice and Citizenship: Kurdish Women Facing War and Displacement in Turkey," *Women's Studies International Forum* 33, no. 6 (2010), s. 562.
- 14 Yesim Yaprak Yıldız, "New Political Subjects: Children of Displaced Kurds," *Forced Migration Review*, accessed August 22, 2014, <http://www.fmreview.org/young-and-out-of-place/yildiz.html>

Sociology and social psychology studies that have examined the consequences of the forced migration from a displaced-perspective emerged as the third wave in the literature. Mutlu,¹⁵ Saracoglu¹⁶ and Darıcı,¹⁷ are the early scholars who conducted surveys and/or interview-based studies in selected provinces. The Kurdish internally displaced persons' (IDPs) economic marginalization and social isolation in the receiving provinces were questioned more extensively in their studies. The Internal Displacement Monitoring Centre IDMC issued a report in 2014 that stated the process and the state plans of the IDPs lacked broader government support, thus hampering their local integration. Another study concluded that poverty had forced IDPs' children to work rather than studying in schools, and that some women had resorted to negative coping mechanisms, including prostitution, to get by.¹⁸ Another IDPs centric study further questioned how displacement affected immigrants' entrance into the processes of politicization and mobilization.¹⁹ On the other hand, findings in other studies have suggested that IDPs are often portrayed as potential criminals in their receiving provinces²⁰ and/or potential terrorists.²¹

15 Yeşim Mutlu, "Turkey's Experience of Forced Migration after 1980s and Social Integration: A Comparative Analysis of Diyarbakir and Istanbul" (MA. Dissertation, Middle East Technical University, 2009).

16 Cenk Saracoglu, "'Exclusive Recognition': The New Dimensions of the Question of Ethnicity and Nationalism in Turkey," *Ethnic and Racial Studies* 32, no. 4 (2009), s. 640-658.

17 Haydar Darıcı, "Adults See Politics as a Game: Politics of Kurdish Children in Urban Turkey," *International Journal of Middle East Studies* 45 (2013), s. 775-790.

18 "International Displacement Monitoring Centre," IDMC, accessed August 5, 2014, <http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpCountries%29/C1E13DE>

19 Rüstem Erkan and Bağlı Mazhar, "Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği," *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 22, no. 1 (2005), s. 105-124.

20 Yılmaz Ceylan, «Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi (Muş İli Örneği),» *Akademik Bakış Dergisi* 32 (2012), 1-18; Aziz Yıldırım, "Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerine Etkileri" (M.A. Dissertation, Ankara University, 2004).

21 Turgut Göksu and Veysel K. Bilgiç, "Kentleşme ve Göçün Teröre Etkisi," in *Terörün Sosyal Psikolojisi*, ed. Murat Sever et al. (Ankara: UTSAM, 2010), s. 184.

The Kurds in Turkey and the Displacement

Under the Ottoman Derebey System, the Kurds had semi-autonomy in their region, the territory that is located in today's Turkey, Iran, Iraq and Syria. When the map of the Middle East was redrawn in the post-Ottoman period, the Kurds were mainly spread across areas between Turkey, Iraq, Iran and Syria. During Turkey's political transition from empire to republic, originated from Tanzimat era, the new elites desired to create a more centralized state, thus erasing the autonomy guaranteed for the largest ethnic minority in the region.²² The Kurds collaborated with the Turks supported them during the War of Independence, with the expectation that the new regime would respect their rights and fundamental freedoms.²³ Nevertheless, the legal and international foundations of the Turkish state, *The Treaty of Lausanne (1923)* officially recognized only non-Muslim groups - Greeks, Armenians, and Jews - as minority groups. Contrary to Kurdish expectations, the new regime emerged as a 'Turkish' one with its centralized secular and nationalist characters – that of a 'nation state.' Turkish modernity and the state-formation processes excluded *Kurdishness* and constructed *Turkishness* as the superior identity.²⁴

Such characteristics exhibited by the new regime coupled with the succeeding practices by the political elites delegitimized Turkey in the eyes of the Kurds.²⁵ In response, in early 1980s, the PKK as a terrorist organization took its position in south-eastern Turkey as well as in neighbouring countries and aimed to create 'Kurdistan', a state for the Kurds. Although various Kurdish uprisings had occurred before, the PKK insurgency marked a new phase in Turkey's "Kurdish question" and once again, threatened the nationalist discourse

22 Derya Bayr, "Representation of the Kurds by the Turkish Judiciary," *Human Rights Quarterly* 35, no. 1 (2013), s. 117.

23 Mesut Yeğen, *Müstakbel-Türk'ten Sözde-Vatandaşa: Cumhuriyet ve Kürtler* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006).

24 İpek Demir, "Humbling Turkishness: Undoing the Strategies of Exclusion and Inclusion of Turkish Modernity," *Journal of Historical Sociology* 27, no. 3 (2014), s. 387.

25 Practices that delegitimized the regime on the eyes of the Kurds are: re-naming of the Kurdish settlements with Turkish ones; banning the use of Kurdish both in public and private life (music, novels, cinema etc.); forced migration; prohibitions on political activities and on parties established by the Kurds; systematic and planned human rights violations and torture. Uğur Ümit Üngör, *The Making of Modern Turkey: Nation and State in Eastern Anatolia, 1913-1950* (Oxford: Oxford University Press, 2012); H. Ayla Kilic, "Democratization, Human Rights and Ethnic Policies in Turkey," *Journal of Muslim Minority Affairs* 18, no. 1 (1998), s. 91-110.

and assimilative hegemony in Turkey.²⁶ During the early years of the conflict, the mainstream discourse under the rule of the Turkish military that gained power in the 1980 coup d'état perceived the uprisings as the wrongdoings of a people who were betrayers, impertinent, mad or exotic.²⁷ (Political) strategist contemplating the Kurdish question and counter-terrorism were assumed to be under the authority of the Turkish military. As an outcome, all political elites were required to follow a military/force-oriented policy under the pressure of the army.²⁸ In addition, Turkey's new constitution, adopted in 1982, gave extraordinary and unquestionable power to the Security Council and the military. Moreover, both the military's political autonomy and superiority gained legitimacy due to the undemocratic laws and new institutional settings in the political life.²⁹ Both motivations premised the adoption of the State of Emergency Law, thus paving the way to grotesque human rights violations and the decision of forced migration in predominately Kurdish populated provinces.

Institutions that were created under the supremacy of the military in politics played a decisive role from the onset and throughout the implementation of the displacement. The policies included: 1) The State of Emergency Governorship; 2) The Village Guard System; and 3) Region-related dynamics. The first institution that emerged under the adoption of the new constitution granted the military full authority over a region that encountered conflict. In 1987, Turkey's Council of Ministers declared a state of emergency in five provinces populated by Kurds; the number was later increased to nine (See Graph 1). According to the military authorities, who had seized control of the provinces, the displacement of the civilian population was mandatory – first, to protect the Kurdish 'civilians' who were being pressured by the terrorists, and second, to prevent 'bad' Kurds in the region from "supporting" the PKK in the form of money, shelter and food.³⁰

26 Eylem Akdeniz and Emrah Göker, "The Historical "Stickiness" of Nationalism inside Turkey's Political Field," *Turkish Studies* 12, no. 3 (2011), s. 310.

27 Elif Çelebi et al., "Out-group Trust and Conflict Understandings: The Perspective of Turks and Kurds in Turkey," *International Journal of Intercultural Relations* 40 (2014), s. 64-75.

28 Ahmet T. Kuru, "The Rise and Fall of Military Tutelage in Turkey: Fears of Islamism, Kurdism, and Communism," *Insight Turkey* 14, no. 2 (2012), s. 38.

29 Ümit Cizre-Sakallıoğlu, "The Anatomy of the Turkish Military's Political Autonomy," *Comparative Politics* 29, no. 2 (1997), s. 152.

30 "Turkey's Failed Policy to Aid the Forcibly Displaced in The Southeast," Human Rights Watch, accessed September 10, 2014, https://www.hrw.org/reports/1996/Turkey2.htm#P92_11264

Graph 1: Provinces of origins and receiving provinces

Source: “Global Overview: People Internally Displaced by Conflict and Violence,” Internal Displacement Monitoring Centre, accessed August 12, 2014

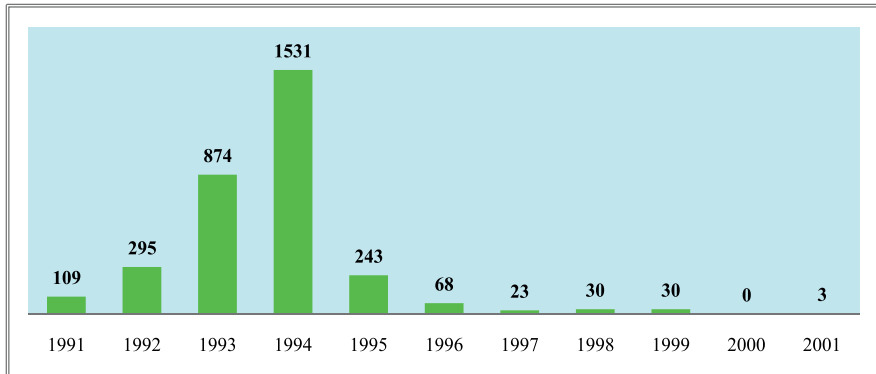
Next, the second instrument institutionalized under military rule, is *The Village Guard System (Köy Koruculuğu)*. Until this day, it has remained in operation. Essentially, the state’s security forces trained and armed Kurdish villagers (i.e. village guards), either voluntarily or by force, to fight against the PKK.³¹ In return for their service, the state provided the village guards a monthly salary. Initially, the system was implemented in 22 provinces; however, in 1993, 13 more provinces were added. Between 1985 and 2009, the number of village guards had reached 62,000. By December 2012, the number had risen to 65,413.³² The village guard system created two primary outcomes; the villages that were selected by the state for the system would either be torched to the ground or forcibly evacuated by the state security forces if the villagers refused to accept the system. On the other hand, members of the PKK threatened villagers who participated in the system. In 2006, a field study conducted by the Foundation for Society and Legal Studies (TOHAV) described the dilemmas experienced by the villagers adversely affected by this system:

31 “Turkey: Forced Displacement Of Ethnic Kurds From Southeastern Turkey,” “Human Rights Watch, accessed July 16, 2014, <http://www.hrw.org/reports/pdfs/t/turkey/turkey940.pdf>

32 “Türkiye’de Koruculuk Sistemi: Zorunlu Göç ve Geri Dönüşler,” Göç-Der, accessed August 5, 2014, http://www.hakikatadalethafiza.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Goc-Der_Koruculuk-Raporu_2013.pdf

Some villagers who were forced to leave their villages said that they feared that if they accepted the village guard system, they would be subject to pressure from the PKK, but if they refused, they would be subject to pressure from the security forces, and that, denied any security at all in such a situation, they had no choice but to leave their village.³³

Table 1: Number of evacuated and burned villages

Source: Joost Jongerden, “Settlement Wars: An Historical Analysis of Displacement and Return in the Kurdistan region in Turkey at the Turn of the 21st Century” (PhD Dissertation, Wageningen University, 2006), 62.

Over a ten-year period (1991-2001), 3,206 villages were either evacuated or burned down (See Table 1). In 1994 alone, the number peaked at 1,532. According to data provided by the Turkish Statistical Institute, from 1990-2000, the number of displaced villages totalled up to 1,200 (See Table 2). Similar to other cases in the world and due to the complex nature of migration, there is little to none comprehensive or reliable official data regarding the numbers of displaced Kurds. In fact, the available statistics provided by various public bodies often conflict with one another, and at any rate, are substantively and temporally limited.³⁴

33 “The Problem of Turkey’s Displaced Persons: An Action Plan for Their Return and Compensation,” TOHAV, accessed July 17, 2014, <http://www.tohav.org/wp-content/uploads/2013/01/action-plan-isimli-son.pdf>

34 According to Internal Displacement Monitoring Center (2014) estimated numbers of the displaced Kurds is 954.000; according to Hacettepe University (2006) 954.000 - 1.201.000 and 3.000.000 for Kurdish Human Rights Project (2007).

Table 2: Number of displaced villages based on the provinces

City	1990	1997	2000
Adıyaman	-	1	-
Ağrı	1	3	1
Bingöl	4	36	29
Bitlis	-	60	60
Diyarbakır	-	57	45
Elazığ	7	14	9
Hakkari	-	25	27
Mardin	6	117	127
Muş	-	-	5
Siirt	8	58	69
Tunceli	4	80	72
Van	-	14	19
Batman	1	23	20
Şırnak	24	86	86

Source: M. Murat Yüceşahin, “Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü,” *Coğrafi Bilimler Dergisi* 4, no. 2 (2006), 24.

At the same time, there were several other regional factors that directly influenced the forced migration other than the State of Emergency Governorship and the Village Guard System. For example, one such belief portrayed the Kurds of not having a second option, other than to migrate involuntarily. A second factor claimed that because of the ongoing conflict in the region(s), fear and instability scared away any possible investments by business entities. Subsequently, the lack of investment and a rapid growth in population led to poverty and isolation, thus forcing people to migrate involuntarily. An alternative discourse to the military tutelage linked the increase in numbers of IDPs to impoverished conditions; hence, the state’s social reforms and economic investments gained more popularity as the solution. Yet, another factor associated with the IDPs was the construction of dams for the Southeast Anatolian Project (GAP) since many villages were located below the dam water. Moreover, the state banned access to ranges and plateaus, thereby preventing villagers from herding their livestock and engaging in agricultural practices. A significant number of families migrated in a hope to find gainful employment

elsewhere. The final reason of the Kurdish mass exodus was due to the landmines placed near the borders with Iraq and Syria. Even today, the detonation of landmines leads to numerous deaths and injuries every year,³⁵ yet, another reason of involuntary migration.

Despite the gravity of the social, economical, and political situation over the last two decades, problems associated with the displacement of the Kurds have not garnered sufficient attention in the national agenda.³⁶ Turkey's political elites have largely ignored the issue; merely asserting that whatever measures took place in the region was necessary in order to provide security and ensure the territorial integrity and survival of the Turkish state. Similar to the political life, the issue has received cursory attention in Turkey's academia and society. The average Turkish citizen knows very little about the forced migrations, mainly because the governors of the south-eastern regions were granted extraordinary powers in censoring the press and evacuating villages for security reasons.³⁷ Likewise, Turkey's public opinion has generally framed the conflict as one between the legitimate state and the PKK terrorists.

However, in July of 2004, the Turkish Parliament passed the Law on Compensation for Damage Arising from Terror (Law No. 5233). The new regulation stated that displaced Kurds could be fully compensated for material losses, which included land, homes and possessions that had been damaged by the PKK and/or security forces. This law was a milestone and became the symbol of change both in the discourse and policy that shifted from repudiation to compensation. Parallel with this symbolic and historical shift, the adoption of the law emerged as a way in dealing with the past and wrongdoings. What motivated the policy makers in Turkey to re-shape their policy towards the displaced Kurds? Did it have anything to do with domestic or international pressures and/or factors that derived from the adoption of the law? In order to explore these questions, the following sections of the paper detail the nested game played out by AKP through underlying the interaction and interdependence of domestic and international dynamics and how this interaction culminated with the policy change.

35 In the period of 1984 to 2010 all known casualties in Turkey are 6,360 (1,269 killed; 5,091 injured). For the details visit, "Turkey: Casualties and Victim Assistance," Landmine and Cluster Monitor, accessed September 2, 2014, http://www.the-monitor.org/index.php/cp/display/region_profiles/theme/3940

36 "The Problem of Turkey's Displaced Persons: An Action Plan for Their Return and Compensation," TOHAV

37 Van Bruinessen, "Kurdish Society, Ethnicity, Nationalism and Refugee Problems," s. 47.

How Europeanization and Conditionality Led to Policy Shift in Turkey

The EU is a persuasive international organization that institutionalized the strategy of conditionality for Turkey's economic and political liberalization in light of the Copenhagen criteria. The relationship between the EU and Turkey is asymmetrical, in that the EU adopts the role of policymaker and attempts to convert Turkey into the role of policy-taker. Put it another way, the relationship between Brussels and Ankara is defined in terms of demand and support. According to this top-down formulization, EU-Turkey relations are a controversial, complex and time-consuming process for both actors.

The conditions for Turkey's accession into the EU are difficult to internalize due to the nature of its character, which requires fundamental changes in the main pillars of the regime. Although Turkey-EU relations are evaluated in terms of EU conditionality, Europeanization poses a fundamental challenge to the understanding of nation-state and requires a transformation of basic governing structures and mentalities.³⁸ The Kurdish question has remained one of the most important topics in the discussion on nation-state, the main pillars of the regime and the mentality, which has positioned Turkey in one of the most difficult and complex cases. The discussion on mentality, dynamics of the regime and governing structures open political elites up for discussion whose domestic incentives with the EU incentives is a key determinant.³⁹

The new Turkish elites that came to power in 2002 challenged the long-established security-oriented state policy towards the Kurds. They promised a new comprehensive and inclusive approach to the Kurdish question via an initiative entitled the 'Kurdish Opening.' The government passed numerous constitutional and legislative reforms, many of which benefitted the Kurds, including the displacement that is domestic and international causes are the subject of this study.

The first and foremost causal explanation attributed to this policy change is the role and influence of the EU, with whom Ankara goes through accession under the policy of conditionality. The Copenhagen conditions, which were adopted in 1993, required Turkey to achieve stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights, and respect for and the protection

38 Kivanc Ulusoy, "The Changing Challenge of Europeanization to Politics and Governance in Turkey," *International Political Science Review* 30, no. 4 (2009), s. 364.

39 Gergana Noutcheva and Senem Aydin-Düzgit, "Lost in Europeanisation: The Western Balkans and Turkey," *West European Politics* 35, no. 1 (2012), s. 59-78.

of minorities.⁴⁰ The government's attitude has changed considerably since the initiation of Turkey's EU accession process, especially after 1999, when Turkey was given the candidate status. The role of the EU and the pressure put on Turkey became clearer in the progress reports authored by the Commission. In 1999, the Commission's progress report stated it was still monitoring the government's activities, which had ignored the forced emigration from the southeast to the major provinces.⁴¹ Broadly speaking, the EU attached significance to: 1) the provision of compensation for the losses of the displaced Kurds; 2) the identification of the number, current conditions, needs, and expectations of the IDPs; 3) the facilitation of their return, reintegration, or resettlement; 4) the abolition of the village guard system; and 5) the clearance of landmines.⁴²

Turkey, which had been pressured to change its policy since 1999, was heavily criticized in regard to the displacement. As a consequence, in its first National Programmes for the Adoption of the Acquis in 2001 and in 2003, Turkey promised to enact the draft act on the indemnification of losses resulting from terrorism and the fight against terrorism as part of its strategies for strengthening opportunities to redress the consequences of human rights violations.⁴³ In the Law's Preamble, the government referenced Turkey's commitment to enact the Law as promised in the National Programmes for the Adoption of the Acquis declared in 2003. In addition, the Preamble emphasised the ECHR's decisions towards the necessity of opening legal channels for compensations.⁴⁴ The EU's conditionality towards Turkey and the policy changes required by Brussels was linked during a meeting at the parliament for the adoption of the law. In his speech, Turkish Parliamentarian Naci Aslan, reminded Turkey's

40 "Presidency Conclusions," Copenhagen European Council, accessed August 12, 2014, http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop_en.pdf

41 "1999 Regular Report from the Commission on Turkey's Progress towards Accession," European Commission, accessed August 2, 2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1999/turkey_en.pdf

42 Dilek Kurban, "Reparations and Displacement in Turkey: Lessons Learned from the Compensation Law," ICTJ, accessed August 12, 2014, <http://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Brookings-Displacement-Reparations-Turkey-CaseStudy-2012-English.pdf>

43 "Ulusal Program: İngilizce," Avrupa Birliği Bakanlığı, accessed November 28, 2015, http://www.ab.gov.tr/files/UlusalProgram/UlusalProgram_2001/En/npaa_ing_word.zip

44 "Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun Tasarısı ile İçişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/793)," TBMM, accessed July 13, 2016, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss650m.htm>

commitment for the compensation of the exposure from terrorism and counter-terrorism.⁴⁵

“The East and the Southeast” aspect of the AKP’s party program listed the top priority in the region as guaranteeing the happiness, welfare, rights and freedoms of the regional population. The program also criticized the state’s practices carried out during the State of Emergency in 1990s due to of targeting innocent citizens.⁴⁶ In parallel with the government’s new vision, despite not having identified any specific IDPs, in 2005 the National Security Council recommended several precautions to the solutions of the economic, socio-cultural and public order related problems originated from the internal migration.⁴⁷ The leading Kurdish party during that time, the Democratic People’s Party (DEHAP), also promised to compensate for all damage incurred from forced migration prior to the election.⁴⁸ The main opposition party, the Republican People’s Party (CHP) echoed the same discourse and made the same commitment in its party program.⁴⁹

The second dynamic that emerges on Turkey’s constitutive path to Europeanization can be explored by the Constructivist Approach. According to this model, the EU is the formal organization of a European international community defined by a specific collective identity and a specific set of common values and norms. The analyses for the EU-candidate state relations focus on the interaction of those values, the remoulding of identity and the shaping of discourse about the European project.⁵⁰ There are two constitutive dynamics that influence the success of a policy change in a given state: 1) the legitimacy of the EU rule and, as a result, the likelihood of a rule being adopted increases if it is formalized; member states are subject to the rule as well, if the process

45 “117. Birleşim,” TBMM Tutanak Dergisi, accessed November 28, 2015, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil2/bas/b117m.htm>

46 “Party Program,” Ak Parti, accessed July 22, 2016, <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme#bolum>

47 “29 Aralık 2005 Tarihli Toplantı,” MGK Basın Açıklamaları, accessed July 20, 2016, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/29-aralik-2005-tarihli-toplanti>

48 “Program ve Tüzük,” DEHAP, accessed July 20, 2016

49 “CHP Seçim Bildirgeleri,” CHP, accessed July 20, 2016, <https://www.chp.org.tr/Public/0/Folder//52608.pdf>

50 Thomas Risse-Kappen, “Exploring the Nature of the Beast: International Relations Theory and Comparative Policy Analysis Meet the European Union,” *Journal of Common Market Studies* 34, no. 1 (1996), 53-80.

of rule transfer fulfils the basic standards of deliberation, and if the EU rule is shared by other international organizations; and 2) a state adopts EU rules if it expects these rules to solve domestic policy problems effectively.

Turkey's policy of displacement, which was primarily motivated by security concerns, did not coincide with Europe's way of thinking about and/or handing minority groups. According to Kymlicka, the two key norms in the West that have lowered the risk to states and the dominant national groups in accepting national minority are: 1) the existence of reliable human rights protections; and 2) the "desecuritization" of ethnic relations, in such that the treatment of minorities is viewed as an issue of domestic politics rather than as regional geopolitics (security).⁵¹ The EU's rules on Kurdish IDPs are formally expressed and Turkey is subject to them as well, thus the process of rule transfer is required by the EU. Secondly, the policy of displacement applied by Turkey clashed with the basic standards of the EU. This was highlighted in the progress reports, which canalized Ankara for the policy shift. References to EU values and norms were clearly expressed by parliamentarian, Algan Hacaloğlu:

*It should be noted proudly that - Turkey is taking serious steps towards achievement of European standards and democratization. Through many harmonisation laws in legislation, we meet the expectations of the EU on one hand, for our country, we have come from the ground to create a law that applies to our people for our country on the other hand.*⁵²

Thirdly, the EU's critical stance against Turkey's displacement strategy is shared by other international organizations such as the United Nations (UN) and the Council of Europe. One milestone that increased the momentum of internationalization of the issue was UN Special Representative Francis Deng's trip to Turkey in order to observe the IDPs' situation. Both Deng's presence in the country and subsequently, a report he later wrote dealing his observation, brought international awareness to the subject matter and placed the Kurdish displacement on the agenda set by international organizations. More importantly, it awakened Ankara to engage with the issue. Francis Deng singled out Turkey as a critical case that denied the existence of IDPs' problems despite its large IDPs population.⁵³ The second international organization that put the

51 Will Kymlicka, "The Internationalization of Minority Rights," *International Journal of Constitutional Law* 6, no. 1 (2008), 24.

52 "117. Birleşim," TBMM Tutanak Dergisi.

53 Bilgin Ayata and Deniz Yukseker. "A Belated Awakening: National and International Responses to the Internal Displacement of Kurds in Turkey," *New Perspectives on Turkey* 32 (2005), s. 25.

issue on its agenda was The Council of Europe, in which Turkey is also a member. The Council sent a group of experts to the Kurdish-populated regions and published a report in 2002 entitled “Humanitarian Situation of the Displaced Kurdish Population in Turkey.”⁵⁴ The report expressed deep concerns of the current villages and hamlets being evacuated by the Turkish security forces and asked Turkey to stop these actions immediately. Following this report, the European Court of Human Rights (ECHR), as a body of the Council, became more involved in the proceedings of Kurdish victims that had been forced to migrate, and whose attempts in the domestic judicial level had failed. Turkey has been condemned numerous times by the Court and ordered to pay high amounts to the victims.⁵⁵ During the Parliamentary proceedings that discussed the law, several members from the government and opposition parties such as Atilla Kart and Mesut Değer underlined the decisions of the ECHR in which Turkey had to pay compensation.⁵⁶

According to the second constitutive explanation from the Constructivist reading, a state adopts EU rules if it expects these rules to effectively solve domestic policy problems. The civil-military relations in Turkey and the current dynamics since the last decade have had more space to explain the policy change. Bilgin overemphasized that both Turkey’s long standing for membership and democratization problems were broadly rooted in its security agenda and the solution was to be found in restricting the framing of issues as security problems.⁵⁷ For many years, both the Kurds and various conservative groups were identified on the Turkish security agenda as threats to national sovereignty and territorial integrity of a secular Turkish state. Civilian control of the military as a core pre-condition for the negotiation has been a way by which the EU has facilitated to limit the mainstream threat discourses on Kurdish sepa-

54 “Humanitarian Situation of the Displaced Kurdish Population in Turkey,” Council of Europe-Parliamentary Assembly, accessed July 5, 2014, <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9670&lang=EN>

55 *Reçber v. Turkey* (no. 52895/99), *Yalçınkaya v. Turkey* (no. 14796/03) and *Yayan v. Turkey* (no. 66848/01) were the cases in which the Court declared that Turkey violated Article-1 of Protocol-1 (Protection of Property). In other cases such as *Akdivar and others v. Turkey*; *Selçuk and Asker v. Turkey*; *Menteş and others v. Turkey*; *Bilgin v. Turkey*, and *Dulaş v. Turkey*, the Court concluded that security forces deliberately destroyed Kurds’ properties, livelihoods and houses; and forced them to leave their villages in a state of emergency. For the details visit, “HUDOC,” European Court of Human Rights, <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid2%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>

56 “117. Birleşim,” TBMM Tutanak Dergisi.

57 Pınar Bilgin, “Making Turkey’s Transformation Possible: Claiming ‘Security-Speak’ not Desecuritization!,” *South East European and Black Sea Studies* 7 (2007), s. 561.

ratism.⁵⁸ The conservative AKP, receiving a substantial number of votes from the Kurds, strategically went through the EU reforms firstly as a response to their dissatisfaction of the domestic status quo; and secondly, to empower their position and legitimize their policy preferences. The Europeanization process, with its emphasis on the establishment of civilian control over the military, gave the AKP and the conservative groups, a window of opportunity to curtail the military's influence in the political and public spheres.⁵⁹ During the reforms, the Europeanization of Turkey, considered as a pathway, led to the empowerment of previously securitised groups in the 2000s, against the status quo.⁶⁰ In addition, Europeanization empowered the government, by providing a source of legitimacy for the internal changes that many also desired regarding civil-military relations. In other words, the EU requirements were not solely interpreted as a conditionality pressure, but rather, as a window of opportunity to broaden the political, economic and cultural opportunity spaces that were limited during the February 28th process.⁶¹

Once the compatibility of EU membership, as well as the conservative-democratic character of Turkey as the new discourse was established, a new vision for the state-Kurds relations and its implementation of the new policies started being discussed among the policy-makers. Reforms, especially with respect to the Kurdish issue(s) that had been traditionally perceived as constituting threats to Turkey's national security, suddenly began to change. The promises and prospects of EU membership shaped reform-related issues in becoming 'de-securitised' and thus, carried over into the 'normal' politics influencing this syndrome upon which Turkish politics receded.⁶² The previous discourse, - the 'bad' Kurds who were blamed for having ties with foreign enemies - , entered into a new phase of politics that referenced more on their rights and fundamental freedoms - otherwise known as the 'Kurdish Opening.'

58 Sinem Akgul Acikmese, "EU Conditionality and Desecuritization Nexus in Turkey," *Southeast European and Black Sea Studies* 13, no. 3 (2013), s. 316.

59 Dilek Yankaya, "The Europeanization of MÜSİAD: Political Opportunism, Economic Europeanization, Islamic Eurocepticism," *European Journal of Turkish Studies*, no. 9 (2009), s. 4.

60 Tanja A. Börzel and Thomas Risse, "When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change," *European Integration Online Papers* 4, no. 15 (2000), s. 4.

61 Yankaya, s. 5.

62 Rabia Karakaya Polat, "The 2007 Parliamentary Elections in Turkey: Between Securitisation and Desecuritisation," *Parliamentary Affairs* 62, no. 1 (2009), s. 129-147.

All of these dynamics that give support to the causal explanations for the policy change still overlook questions of timing and the onset of the new initiatives aimed to changing the structure of the regime. As the rationalist model emphasizes, the processes that terminated the control of the military by the elected government empowered the civilians through dismissing the military as a veto player from the political arena. The military and their civilian allies' political influence have weakened while new Muslim conservative elites have become increasingly influential in the decision-making processes at the expense an aging, pro-military, and generally assertive secularist elite.⁶³ This re-distribution of political power decreased the numbers of veto players and minimized the costs of adopting specific policies. The political climate for the adoption of laws was favourable, firstly due to the external pressures, and secondly, due to the re-distribution of power among the elites in Turkey, which was also directly linked to the accession negotiations.

It is also significant to consider and to discuss the details of alternative causal explanations that originated from domestic sources of change linked to Kurdish activism and the PKK. Contrary to what we previously thought, the AKP's Kurdish initiative introduced competition and discomfort that challenged the political hegemony of the PKK amongst the Kurds. As a consequence, the survival of the PKK canalised them into the continuity of radicalization rather than moderation.⁶⁴ Secondly, during the election held in 2002, the AKP won nearly two-thirds of the parliamentary seats while DEHAP did not win one seat due to their 6.22% of the total votes that was less than the threshold, 10%. Due to the political conjecture at that particular time, domestic dynamics aggravated the government to take initiatives, which on the contrary threatened the Kurdish Opening.⁶⁵

63 Kuru, s. 39.

64 Güneş Murat Tezcür, "When Democratization Radicalizes: The Kurdish Nationalist Movement in Turkey," *Journal of Peace Research* 47, no. 6 (2010), s. 775-789.

65 Murat Somer and Evangelos G. Liaras, "Turkey's New Kurdish Opening: Religious versus Secular Values," *Middle East Policy* 17, no. 2 (2010), s. 152-165.

Conclusion

Turkey's long stance for membership in the EU and complex democratization process have multi-dimensional, interdependent and multiple actor dynamics which require a more comprehensive analysis including both national and international aspects. The internally displaced Kurds examined in this study is a prime case of the interaction and influence of two levels - national and international. It is significant to observe how the bureaucratic and institutional politics can be re-defined and re-structured if a given state engages in negotiations with an international organization over sensitive issues such as minority rights.

Forced migration in Turkey is a prime example of how displacement, associated with claims of security and counterterrorism can be problematized after the involvement of international organizations. At this point, two general observations are noteworthy. First, international organizations may enter a country into the process at a macro level 'de-securitization' for minority-related issues. Second, a new inclusive and comprehensive approach may come to light if the external actor(s) has both the capacity and the instruments for policy change.

With the assistance of the international community, the adoption of the law in 2004 appears to have been a successful example of policy change. The internationalization of the topic, the agenda set by the EU and other organizations successfully pressured Turkey to both stop the undemocratic displacement practice and introduce a new vision and rehabilitative measures for the displaced Kurds. After coming to the power in the 2002 election, AKP was able to play the two-level game of Europeanization and domestic re-distribution of power interchangeably which favoured the displaced Kurds.

Twenty years following the internal displacement of the Kurds in Turkey, the government initiated the Kurdish Opening. It might be an important step in improving the rights and fundamental freedoms of the Kurds in general and more specifically, the livelihoods of the Kurdish IDPs. However, the emerging policy discourse also has important shortcomings and fails to address the key issues pertinent to the IDPs problem in Turkey. In spite of the Compensation Law in 2004, Turkey's way of dealing with the past remains conflictual due to the elusive goals mandated by law that call for the return, resettlement, and rehabilitation of the IDPs.

Bibliography

Books and Articles

- Akdeniz, Eylem and Emrah Göker. "The Historical "Stickiness" of Nationalism inside Turkey's Political Field." *Turkish Studies* 12, no. 3 (2011): 309-340.
- Akgul Acikmese, Sinem. "EU Conditionality and Desecuritization Nexus in Turkey." *Southeast European and Black Sea Studies* 13, no. 3 (2013): 303-323.
- Ayata, Bilgin and Deniz Yukseker. "A Belated Awakening: National and International Responses to the Internal Displacement of Kurds in Turkey." *New Perspectives on Turkey* 32 (2005): 5-42.
- Ayata, Bilgin. "The Politics of Displacement: A Transnational Analysis of the Forced Migration of Kurds in Turkey and Europe." PhD Dissertation, Johns Hopkins University, 2011.
- Bal, İhsan. "PKK Terör Örgütü Tarihsel Süreç ve 28 Mart Diyarbakır Olayları Analizi." *Review of International Law and Politics* 2, no. 8 (2007): 75-89.
- Bayr, Derya. "Representation of the Kurds by the Turkish Judiciary." *Human Rights Quarterly* 35, no. 1 (2013): 116-142.
- Bilgin, Pinar. "Making Turkey's Transformation Possible: Claiming 'Security-Speak' not Desecuritization!." *South East European and Black Sea Studies* 7, no. 4 (2007): 555-571.
- Börzel, Tanja A. and Thomas Risse. "When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change." *European Integration Online Papers* 4, no. 15 (2000): 1-20.
- Bruinessen, Martin Van. "Kurdish Society, Ethnicity, Nationalism and Refugee Problems." In *The Kurds: A Contemporary Overview*, edited by Philip G.Kreyenbroek and Stefan Sperl. 26-52. London: Routledge, 1992.
- Bruinessen, Martin Van. "Shifting National and Ethnic Identities: The Kurds in Turkey and the European Diaspora." *Journal of Muslim Minority Affairs* 18, no. 1 (1998): 39-52.

- Çelebi, Elif, et al. "Out-group Trust and Conflict Understandings: the Perspective of Turks and Kurds in Turkey." *International Journal of Intercultural Relations* 40 (2014): 63-75.
- Celik, Ayse Betul. "Transnationalization of Human Rights Norms and its Impact on Internally Displaced Kurds." *Human Rights Quarterly* 27, no. 3 (2005): 969-997.
- Ceylan, Yılmaz. "Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi (Muş İli Örneği)." *Akademik Bakış Dergisi* 32 (2012): 1-18.
- Cizre-Sakallıoğlu, Ümit. "The Anatomy of the Turkish Military's Political Autonomy." *Comparative Politics* 29, no. 2 (1997): 151-166.
- Darıcı, Haydar. "Adults See Politics as a Game: Politics of Kurdish Children in Urban Turkey." *International Journal of Middle East Studies* 45 (2013): 775-790.
- Demir, İpek. "Humbling Turkishness: Undoing the Strategies of Exclusion and Inclusion of Turkish Modernity." *Journal of Historical Sociology* 27, no. 3 (2014): 381-401.
- Erkan, Rüstem and Mazhar Bağlı. "Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği." *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 22, no. 1 (2005): 105-124.
- Gökalp, Deniz. "A Gendered Analysis of Violence, Justice and Citizenship: Kurdish Women Facing War and Displacement in Turkey." *Women's Studies International Forum* 33, no. 6 (2010): 561-569.
- Göksu, Turgut and Veysel K. Bilgiç. "Kentleşme ve Göçün Teröre Etkisi." In *Terörün Sosyal Psikolojisi*, edited by Murat Sever et al. 167-187. Ankara: UTSAM, 2010.
- Hassanpour, Amir and Shahrzad Mojab. "Kurdish Diaspora." In *Encyclopaedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures around the World*, edited by Melvin Ember et al. 214-224. New York: Springer, 2005.
- Jongerden, Joost. "Settlement Wars. An Historical Analysis of Displacement and Return in the Kurdistan Region in Turkey at the Turn of the 21st century." PhD Dissertation, Wageningen University, 2006.
- Karakaya Polat, Rabia. "The 2007 Parliamentary Elections in Turkey: Between Securitisation and Desecuritisation." *Parliamentary Affairs* 62, no. 1 (2009): 129-147.

- Kilic, H. Ayla. "Democratization, Human Rights and Ethnic Policies in Turkey." *Journal of Muslim Minority Affairs* 18, no. 1 (1998): 91-110.
- Kuru, Ahmet T. "The Rise and Fall of Military Tutelage in Turkey: Fears of Islamism, Kurdism, and Communism." *Insight Turkey* 14, no. 2 (2012): 37-57.
- Kymlicka, Will. "The Internationalization of Minority Rights." *International Journal of Constitutional Law* 6, no. 1 (2008): 1-32.
- Lebow, Richard Ned and Thomas Risse-Kappen. *International Relations Theory and the End of the Cold War*. New York: Columbia University Press, 1995.
- Moravcsik, Andrew. "Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in the European Community." *International Organization* 45, no. 1 (1991): 19-56.
- Mutlu, Yeşim. "Turkey's Experience of Forced Migration after 1980s and Social Integration: A Comparative Analysis of Diyarbakir and Istanbul." MA Dissertation, Middle East Technical University, 2009.
- Noutcheva, Gergana and Senem Aydin-Düzgit. "Lost in Europeanisation: The Western Balkans and Turkey." *West European Politics* 35, no. 1 (2012): 59-78.
- Pazarlıoğlu, M. Vedat. "1980-1990 Döneminde Türkiye'de İç Göç Üzerine Ekonometrik Model Çalışması." Çukurova Üniversitesi 5. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, Adana, 2001.
- Risse-Kappen, Thomas. "Exploring the Nature of the Beast: International Relations Theory and Comparative Policy Analysis Meet the European Union." *Journal of Common Market Studies* 34, no. 1 (1996): 53-80.
- Saraçlı, Sinan, Veysel Yılmaz and Zeliha Kaygısız. "Türkiye'de Beşeri Kalkınmışlığın Coğrafi Dağılımının Çok Değişkenli İstatistiksel Tekniklerle İncelenmesi." 3. Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 2004.
- Saracoglu, Cenk. "Exclusive Recognition: the New Dimensions of the Question of Ethnicity and Nationalism in Turkey." *Ethnic and Racial Studies* 32, no. 4 (2009): 640-658.

- Simsek, Yilmaz. "Terrorism and Migration in Turkey between 1992 and 1995." In *Understanding Terrorism: Analysis of Sociological and Psychological Aspects*, edited by Suleyman Ozeren, et al. 144-160. Amsterdam: IOS Press, 2007.
- Somer, Murat and Evangelos G. Liaras. "Turkey's New Kurdish Opening: Religious versus Secular Values." *Middle East Policy* 17, no. 2 (2010): 152-165.
- Taspinar, Omer. *Kurdish Nationalism and Political Islam in Turkey: Kemalist Identity in Transition*. New York: Routledge, 2005.
- Tezcür, Güneş Murat. "When Democratization Radicalizes: The Kurdish Nationalist Movement in Turkey." *Journal of Peace Research* 47, no. 6 (2010): 775-789.
- Ulusoy, Kivanc. "The Changing Challenge of Europeanization to Politics and Governance in Turkey." *International Political Science Review* 30, no. 4 (2009): 363-384.
- Üngör, Ugur Ümit. *The Making of Modern Turkey: Nation and State in Eastern Anatolia, 1913-1950*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Waltz, Kenneth. *Theory of International Politics*. McGraw Hill, New York, 1979.
- Yankaya, Dilek. "The Europeanization of MÜSİAD: Political Opportunism, Economic Europeanization, Islamic Euroscepticism." *European Journal of Turkish Studies*, no. 9 (2009): 1-18.
- Yeğen, Mesut. *Müstakbel-Türk'ten Sözde-Vatandaşa: Cumhuriyet ve Kürtler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Yıldırım, Aziz. "Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerine Etkileri." MA Dissertation, Ankara University, 2004.
- Yüceşahin, M. Murat. "Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü." *Coğrafi Bilimler Dergisi* 4, no. 2 (2006): 15-35.
- Yüksel, Murat. "Forced Migration and the Politics of Internal Displacement in the Making of Modern Turkey: The Case of Dersim, 1937-1947." PhD Dissertation, Colombia University, 2008.

Web Resources

- “117. Birleşim.” TBMM Tutanak Dergisi. Accessed November 28, 2015. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil2/bas/b117m.htm>
- “1999 Regular Report from the Commission on Turkey’s Progress towards Accession.” European Commission. Accessed August 2, 2014. http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1999/turkey_en.pdf
- “29 Aralık 2005 Tarihli Toplantı.” MGK Basın Açıklamaları. Accessed July 20, 2016. <http://www.mgk.gov.tr/index.php/29-aralik-2005-tarihli-toplanti>
- “CHP Seçim Bildirgeleri.” CHP. accessed July 20, 2016. <https://www.chp.org.tr/Public/0/Folder//52608.pdf>
- “Global Overview: People Internally Displaced by Conflict and Violence.” Internal Displacement Monitoring Centre. Accessed August 12, 2014. <http://www.internal-displacement.org/assets/publications/2014/201405-global-overview-2014-en.pdf>
- “HUDOC.” European Court of Human Rights. Accessed May 24, 2014. <http://hudoc.echr.coe.int/> eng#{“documentcollectionid2”: [“GRANDCHAMBER”, “CHAMBER”]}
- “Party Program.” Ak Parti. Accessed July 22, 2016. <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme#bolum>
- “Presidency Conclusions.” Copenhagen European Council. Accessed August 12, 2014. http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop_en.pdf
- “Principle versus Practice: Poverty and Discrimination as Barriers to the Enjoyment of the Right to Education for Internally Displaced Children.” IDMC. Accessed August 5, 2014. <http://www.internal-displacement.org/assets/publications/2010/201008-eu-turkey-principle-versus-practice-case-study-country-en.pdf> “Program ve Tüzük.” DEHAP. Accessed July 20, 2016. <https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20DIJITAL%20KAYNAKLAR/KITAPLAR/SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI/200707309%20DEHAP%20PROGRAM%20VE%20TUZUK%202003/200707309%20>

DEHAP%20PROGRAM%20VE%20TUZUK%202003.pdf

“Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun Tasarısı ile İçişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/793).“ TBMM. Accessed on July 13, 2016. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss650m.htm>

“The Problem of Turkey’s Displaced Persons: An Action Plan for Their Return and Compensation.” TOHAV. Accessed July 17, 2014. <http://www.tohav.org/wp-content/uploads/2013/01/action-plan-isimli-son.pdf>

“Turkey.” International Displacement Monitoring Centre. Accessed on May 7, 2014. <http://www.internal-displacement.org/europe-the-caucasus-and-central-asia/turkey/>

“Turkey: Casualties and Victim Assistance.” Landmine and Cluster Monitor. Accessed September 2, 2014. http://www.the-monitor.org/index.php/cp/display/region_profiles/theme/3940

“Turkey: Forced Displacement of Ethnic Kurds from Southeastern Turkey.” Human Rights Watch. Accessed July 16, 2014. <http://www.hrw.org/reports/pdfs/t/turkey/turkey94o.pdf>

“Turkey’s Failed Policy to Aid the Forcibly Displaced in the Southeast.” Human Rights Watch. Accessed September 10, 2014. https://www.hrw.org/reports/1996/Turkey2.htm#P92_11264

“Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması.” Hacettepe University Nüfus Etütleri Enstitüsü. Accessed July 18, 2014. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tgyona/TGYONA_rapor.pdf

“Türkiye’de Koruculuk Sistemi: Zorunlu Göç ve Geri Dönüşler.” Göç-Der. Accessed August 5, 2014. http://www.hakikatadalethafiza.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Goc-Der_Koruculuk-Raporu_2013.pdf

“Ulusal Program: İngilizce.” Avrupa Birliği Bakanlığı. Accessed November 28, 2015. http://www.ab.gov.tr/files/UlusalProgram/UlusalProgram_2001/En/npaa_ing_word.zip

Cohen, Roberto. “Listening to the Voices of the Displaced: Lessons Learned.” ReliefWeb. Accessed June 8, 2014. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/4C29676F1C67CD45492574C7000CBE40-Full_Report.pdf

- “Humanitarian Situation of the Displaced Kurdish Population in Turkey.” Council of Europe-Parliamentary Assembly. Accessed July 5, 2014. <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9670&lang=EN>
- Karakoc, Julide. “Forced Migration in Turkey.” CLAIM. Accessed June 20, 2012. <http://cn4hs.org/tr/forced-migration-in-turkey/>
- Kohler-Koch, Beate. (1999), “The Evolution and Transformation of European Governance.” ECSA. Accessed November 11, 2015. http://aei.pitt.edu/2312/1/002605_1.pdf
- Kurban, Dilek. “Reparations and Displacement in Turkey: Lessons Learned from the Compensation Law.” ICTJ. Accessed August 12, 2014. <http://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Brookings-Displacement-Reparations-Turkey-CaseStudy-2012-English.pdf>
- Muller, Mark and Sharon Linzey. “The Internally Displaced Kurds of Turkey: Ongoing Issues of Responsibility, Redress and Resettlement.” Kurdish Human Rights Project. Accessed on May 23, 2014. http://www.khrp.org/khrp-news/human-rights-documents/2007-publications/doc_download/133-the-internally-displaced-kurds-of-turkey-ongoing-issues-of-responsibility-redress-and-resettlement.html
- Yildiz, Yesim Yaprak. “New Political Subjects: Children of Displaced Kurds.” Forced Migration Review. Accessed August 22, 2014. <http://www.fmreview.org/young-and-out-of-place/yildiz.html>

An Assessment of Israel's Position in the 1991 Gulf War

Furkan Halit Yolcu*

Abstract

The Persian Gulf War was one of the defining incidents that shaped the current situation of the Middle East. There has been a vast amount of studies about this conflict but on a specific case why Israel stayed out of the conflict even though she was attacked continues to be an intriguing question for researchers. Saddam's decision on invading Kuwait and the war following this is going to be summarized in order to present the structure when this incident took place and also to build an environment in which Israel's decision on refraining itself from the war is going to be analyzed. Israel is perceived as one of the most aggressive countries in the Middle East mostly because of the wars that it included so far and the grand projects that it wants to put in practice in the future. With these assumptions it is rather hard to understand Israel's passive behaviour during the Persian Gulf War and possible reasons of this is going to be main focus of this study to understand the motivations behind such policy. Israel's state in that period and its capacity will be analyzed in order to understand whether this decision was taken directly and solely by Israel or it was a result of long-going dependency to another country or any other possible situation. Possible reasons that resulted with Israel's passive attitude will be under the scope to explain whether what Israel did was rather rational or not. In addition to that, the advantages that Israel enjoyed and disadvantages that it faced will be shown at the last part of the study.

Keywords: Persian Gulf War, Israel, Iraq Saddam Hossein, Yitzhak Shamir

* Res. Asst., Sakarya University, Middle East Institute, furkanyolcu@sakarya.edu.tr

1991 Körfez Savaşında İsrail'in Pozisyonunun Bir Değerlendirmesi

Furkan Halit Yolcu*

Özet

1991 Körfez Krizi Orta Doğu'nun şu anki vaziyetinin şekillenmesinde en etkili faktörlerden birisi olmuştur. Bu kriz hakkında birçok çalışma yapılmış ve İsrail'in saldırıya uğramasına rağmen pasif tutumunu devam ettirmesi araştırmacılar için ilgi çekici bir husus olarak öne çıkmıştır. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etme kararını takip eden bu savaş hülasa olarak anlatılacak ve İsrail'in aldığı bu kararın oluşturduğu dış yapı aktarılmaya çalışılacaktır. İsrail bu savaş dışında Ortadoğu'nun en aktif ve agresif devleti olarak nitelendirilebilecek ve günümüz topraklarını revizyonist bir yaklaşımla genişletme amacıyla olan bir devlet olarak kabul edilecektir. Bu yaklaşım İsrail'in 1991 Savaşı'ndaki pasif tutumunu daha ön plana çıkaracağı ve problematize edeceği için tercih edilmiştir. Bu davranış, İsrail'in o dönemdeki sosyal, askeri ve diplomatik gücü dikkate alınarak analiz edilecektir. Bu analiz sonrasında İsrail'in bu kararı kendi fayda-zarar analizleri sonucunda alıp almadığı sorusu üzerinde durulacak ve buna cevap aranacaktır. İsrail'in bu tavrının bu şekilde analizi ile bu hareketin rasyonel bir hareket olup olmadığı ve süpriz devlet davranışı olarak sayılıp sayılmayacağına bakılacaktır. Ve bu seçimin sonucu olarak İsrail'in elde ettiği çıktılar sonuç bölümünde analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: 1991 Körfez Savaşı, İsrail, Irak, Saddam Hüseyin, Yitzhak Shamir

*Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü, furkanyolcu@sakarya.edu.tr

Introduction

Israel's history features many wars throughout their nation-state history. Middle East and the world itself were in a transitional epoch at the time of outbreak of the Persian Gulf Conflict. People of the region were experiencing the last days of the long-lasting cold war that is also identified as the pi-bolar world in which the USA and the USSR had the hegemonic struggle and that witnessed many conflicts during that time. The year 1991 was the *terminus* for the competition in the cold war from the Western perspective and the beginning of the New World Order. But Iraq was one of the countries that were ignoring the New World Order promoted by the USA and as a result of that; Iraq invaded Kuwait because of various reasons. Oil prices and economic issues were the most salient ones of those reasons. The study will not try to bring the 1991 Gulf War's general reasons and consequences even those for Iraq since the analysis is going to focus on Israel's position during the war. But in brief; Iraq invaded Kuwait since; Kuwait historically was a part of Basra which was one of the 3 provinces of Iraq under Ottoman Rule. Second, Iraq's leader of the time Saddam Hossein had expansionist ambitions. Third, Western support on Saddam Hossein during the 1980-8 Iraq-Iran War played an adjuvant role on Iraq's aggression in the region. Fourth, Iraqi Nation's debts were pushing and cornering Saddam since Iraq was not able to pay.¹ It is important for one to notice that Saddam was accustomed to Iraqi people and he was aware of Iraq's regional and international capacity which indicates that Saddam was acting rational since he had to come up with a bail-out plan that would save Iraq from that position.² But also Saddam had become aggressive over the course of historical development of his rule. One of the most important indicators of this was Iran-Iraq war just before the Gulf conflict. These reasons all together resulted with increased aggression in the Iraqi political side which threatened Kuwait primarily but then this aggressive attitude was reflected on Israel, as well. The reasons why Iraq under Saddam rule tried to reflect its aggression on Israel is analyzed with further inquiry in the remaining parts of the study. The political and social state of Israel will be under the scope to be able to examine what Israel as a state witnessed during the Iraq-Kuwait War. The long-lasting Arab-Israeli conflict will be referred for its continuation after 1967 Six Days War. The study's main aim of analysing the reasons of Israel's passive behavior during the 1991 Gulf War. "Were there any other reasons than breaking the US-Arab alliance?" is going to be main question on Iraq's aggressive behaviour. Furthermore, Israel's decision will be evaluated; whether it was rational or not at the time. This study is mostly about the answer why Israel chose to stay in a passive mood. Because Israel for the whole Arab-Israeli conflict process was not a country that refrained itself from war against any Arab country. In

1 Kemal İnat, "Irak: ABD ve Saddam Hüseyin İşbirliği ile Gelen Yıkım", (in) Kemal İnat and Burhanettin Duran et. al. (eds.) *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Ankara: Nobel Yayınları 2009, s. 12.

2 Hal Brands and David Palkki, "Saddam, Israel, and the Bomb, Nuclear Alarmism Justified?", *International Security*, Vol. 36, No. 1, (Summer 2011), pp. 133–166.

this sense, 1991 Gulf War is a rather surprising occasion in this process since Israel stayed out of war even though there were casualties and deaths because of Scud³ missiles launched from Western Iraq. The study will continue to investigate this phenomena with further detail.

The rooted Arab-Israeli conflict had grabbed a vast amount of attention from various disciplines. And the 1991 Gulf War was a dangerous war that had potential to turn into an Arab-Israeli conflict. But the Gulf War stayed in the Gulf although there were Scud missiles launched against Israel from Western Iraq which resulted in hundreds of casualties and with a few life losses. The situation was dire for Israeli society to bear with even though it was a fact [for the Israelis] that Israeli Defense Forces would be able to shut down the Scud launchers effectively in a given period of time. But this idea is/was also challenged by some Jewish scholars who are experts on Israel such as Ze'ev Schiff. He argued that the Israeli society was vulnerable to Scud SSMs [Surface-to-Surface Missiles] although those were not existential threats. He also frames the reason why Israel was passive during 1991 Gulf Crisis as political *constraints*.⁴ The reason why he labeled the reasons as political seems to indicate that militarily Israel was more than eager to attack and retaliate Iraq's assaults but in the economic sphere there was a different calculation and atmosphere that refrained Israel from joining the conflict. For the military operations he argued that it was not that certain that if Israel attacked there would be a certain military victory for Israel. Iraq was likely to have the support of Syria and Jordan against Israel which seemed to make it difficult for Israel to conduct aerial operations to Iraq in a quick manner. He also underlines the superiority of Iraqi forces' manpower, enlarged with Jordan and Syria's inclusion, which would decrease the chances of a total victory. He also points out that Israel would economically suffer from this kind of an escalation which would damage the economy in an unrecoverable way.⁵ These reasons can be explained as following; Israel at the time was ruled by Right-oriented Likud party under president Shamir which was trying to increase his credibility so that he and Israel would be able to establish some leverages for the continuing Israel-Palestine issue. Israel stood passive during the war since it was aiming for the post-war bargains. This was of course the result of Israel's guaranteed conditions on holding back from the War against Iraq.

3 *Scud* is a series of tactical ballistic missiles developed by the Soviet Union during the Cold War. It was exported widely to both Second and Third World countries. The term comes from the NATO reporting name "Scud" which was attached to the missile by Western intelligence agencies. The Russian names for the missile are the R-11 (the first version), R-17 (later R-300) Elbrus (later developments). The name Scud has been widely used to refer to these missiles and the wide variety of derivative variants developed in other countries based on the Soviet design.

4 Ze'ev Schiff, "Israel After The War", *Foreign Affairs*, Spring 91, Vol. 70 Issue 2, 1991, pp. 19-33.

5 Schiff, pp. 20-21.

An alienated Israel after the 1967 and 1973 Arab-Israeli wars was obviously in need of keeping its deterrence credibility high in the region. Israel's strategic doctrine in 1980s included maximization of Israel's deterrence capability and that if such capability is not effective on its own; the army was imagined as the quick response at full force. The main purpose of this doctrine of detergency was to establish the idea that there are certain *red lines* that Israel would never let any Arab country cross and if they do the result will be a harsh punishment without any toleration to the Arab leaders and military commanders.⁶ In order to protect these red lines Israel was obliged to prove its technological and military superiority over other regional powers. Additional to this idea of superiority, Israel's strategic doctrine have also included limiting the number of civilian casualties. Therefore, Israel's strategic planning was standing on two important principles; firstly, carrying the conflicts to the enemy territory to reduce the number of casualties; secondly, resorting to pre-emptive strikes to stop conflicts from escalating to large scale wars.⁷ And with Saddam's challenge to Israel's deterrence with Scud missiles the response was the US Patriots settled in Tel-Aviv and other bordering cities of Jordan which was a terrible situation for Israel since any existence of foreign troops to defend Israel was regarded as humiliation for them. Although their credibility was damaged during this war Israel's passive attitude was returned in both material and non-material means as 10 Billion \$ was paid for Israel as War compensations according to some sources and Israel was the sole deterrent power in the region after Iraqi Army was defeated in a certain way. But this situation was not going to last long as other regional powers were starting to flourish and enrich their military capabilities. States such as Turkey and Iran in the North and Saudi Arabia in the South was going to be next competitors for Israel in the coming future in all sectors.

The case of 1991 Gulf War itself is very significant and important in many ways. The study will try to focus on the parts that are related to Israel which is the area that still requires further contributions by researchers as much as other wider sides of the concept. There are not many studies that reflect the question of why Israel stayed out of war. This may be a result of discrete politics and diplomatic secrecy during the time of war. The study also tried to benefit from the newspapers articles and the political announcements made throughout the crisis which is really important to understand the psychology and the political atmosphere of that time. Without this operationalization of the war time's material research would be very detached from the atmosphere, political structure and the social conventions of the time. This is mainly the reason why those materials are involved in the study. The remaining part will present a brief historical background of Israel at the time of the crisis since it is argued that the state of both countries both Israel and Iraq determined their strategic action. Iraq's invasion of Kuwait is seen as a strategic one as well since there

6 Schiff, p. 30.

7 Schiff, p. 28.

was no escape plan for Iraq and Saddam to rejuvenate Iraq and create an escape route from economic recession after the 1980-8 Iraq-Iran war. And similarly staying a low-profile in the Gulf Crisis was the strategic action to do for Israel at the time as the regional segregation and alienation was becoming a threat for Israel because of its aggressive attitude against the Palestine issue. These reasons together will be evaluated on whether those actions rational or not in the following parts of Israel's historic evaluation.

State of Israel at the time of 1991 Gulf War

The negative outcomes of Yom Kippur War of 1973 was still observable even though it was a victory for Israel. After 1973 Israel became less confident more isolated and more dependent than ever on the U.S. economic, military and diplomatic support.⁸ Israel after 1973 had only the US as the sole military supplier and the only country capable of giving a well-rounded support. Throughout the time that spent till the 1991 Gulf Crisis Israel had witnessed major changes from the 1970s to 1980s marked with the Camp David treaty in 1978.

During the 1980s Israel's understanding of security and threat was widening its geographical borders to the region and even beyond it. In this context, Sharon, said: *"Our main security problems during the 1980s will stem from external threats from two sources, namely: One – the Arab confrontation; second – the Soviet expansion which both builds on the Arab confrontation and at the same time provides it with its main political and military tools."*⁹ From Sharon's explanation it is clearly observable that Israel is going to enlarge the periphery of their security concerns. 1979 Iran's Islamic revolution brought another threat against Israel's survival. With having threat both from Iraq and Iraq against its survival, Israel had to depend on the US which accepted as a superior power and which was able to balance against the Soviet penetration in the Middle East. One should not omit the difference between Israel's strategic doctrine and its military doctrine. Israel's strategic doctrine was in tendency to enlarge the periphery so that all potential threats were considered strategically at the same time. Its military doctrine on the other hand was limiting the threat framework to closer threats accordingly with their aerial and missile range capabilities. A second differentiation was in the method of de-escalation or resolving the conflicts. Strategic doctrine with widening potential threat periphery was making Israel more dependent on United States since the combination of Arab forces were much more bigger than Israeli Defense Forces. Military doctrine in contrast was pushing Israel's limits further for dealing Israel's problems with its own means and limitations.

8 Efraim Inbar, *Israel's National Security: Issues and Challenges Since the Yom Kippur War*, New York: Routledge 2008, p. 3.

9 Efraim Inbar, *Israel's National Security: Issues and Challenges Since the Yom Kippur War*, New York: Routledge 2008, p. 14.

Another important concept of Israeli strategic doctrine and military doctrine is *deterrence* indeed. In March 1988 Chief of Staff Dan Shomron stated that, "Of course, in 1973, during *Yom Kippur* war, the Arab countries possessed gas... But they never used it, and there is a reason for this. This type of weapon invites [a] very harsh reaction." Which shows Israel was relying on its deterrence very much against the existing threats in the region.¹⁰ And the Israeli leaders continuously emphasized the deterrence in responding to the threat of Iraqi chemical weapons.¹¹ For the Israeli side resolving conflicts without resorting to conventional war seem to have gained importance because of the impediments in economic and manpower related measures. Regardless of the constraints Israel's deterrence had four main dimensions. Decisiveness was really important for the Israeli deterrence since whenever a military conflict erupted, Israel had to mark a decisive victory to protect its deterrent position. Secondly, autonomy was may be the most important thing for Israel as being in need of no other actor to survive or protect itself or even to aspire for more power and influence. Israel alongside with revisionist and expansionist policies had to maintain its borders defendability at all costs. The last one was no history of defeats for Israel. With this four separate legs Israel was strategically planning to maintain its deterrence in the region against potential Arab threats at the time.¹² There even harsher statements on the possible outcome of usage of gasses in a war against Israel, one by Defense Minister Rabin at the time in 1988 as if there were chemicals used by Iraq Israel would retaliate tenfold.¹³ But it is obvious that the deterrence dimension of strategic doctrine failed abruptly since Iraq attacked Israel continuously during the Gulf War Crisis. Iraqis especially the ruler Saddam Hussein was not afraid from Israeli retaliation and in fact he was expecting a reaction from Israel as it was a promise that has to be kept.¹⁴ The last dimension of deterrent position of Israel was deploying *casus belli* which was not emphasized much after 1967. *Casus belli* means shortly an incident that potentially causes war of at least give one party legitimacy to wage war against the other.¹⁵ Israel with firmly establishing red lines and considering them as *casus belli* indicates that Israel was technically preparing itself for the possible threats. And via this declaration Israel again was posing a firm

10 Mike Eisenstadt, "The Sword of the Arabs: Iraq's Strategic Weapons, Policy Paper 21, Washington Institute for Near East Policy 1990, Washington D.C., p. 53.

11 Gerald M. Steinberg, "Israeli Responses to the Threat of Chemical Warfare", *Armed Forces & Society*, Vol. 20, No. 1, Fall 1993, p. 89.

12 Yoav Ben-Horin & Barry Posen, *Israel's Strategic Doctrine*, Prepared Report for the Office of Secretary of Defense 1981, California: Rand.

13 Gerald M. Steinberg, "Israel Responses", p. 89.

14 Barak Mendelsohn, "Israeli self-defeating Deterrence in the 1991 Gulf War", *Journal of Strategic Studies*, 26:4 2003, DOI: 10.1080/0141-2390312331279698, p. 97.

15 David Horowitz, *The Israeli Conception of National Security: The Constant and the Changing in Israeli Strategic Thought*, 1973, p. 9

deterrent actor who would not tolerate of violations of the rules of the game.¹⁶ This summary of developments in the understanding of threat, deterrence and periphery of Israel was seen necessary to perceive the atmosphere in which Gulf Crisis escalated.

Yitzhak Shamir's government was in duty and the Arab-Israeli peace process was moribund by the time Iraq invaded Kuwait on August 2, 1990.¹⁷ Revisionist politicians in Israel were focused on keeping the occupied lands under Israeli control from 1967.¹⁸ This was the main problem that triggered an Arab-Israeli conflict between Israel and most of the Arab countries. The war deteriorated efforts to seek an Arab-Israeli peace, and the United States deliberately excluded Israel from the international coalition to establish a respond to Iraq's aggression, which included several Arab states that opposed Iraq, in an effort to avoid splitting the group. So this situation has a great amount of common relations with the Arab-Israeli conflict and its continuation. The decision on keeping Israel out of the war should be considered and analyzed relatively to this situation. Soon after the beginning of the hostilities in January 1991, Iraq fired 39 Scud missiles at Israel, trying to divide the coalition by deviating Arab attention away from its anti-Iraqi stance to Israel. Israel at the time socially and politically alienated in the Middle East and was keen on defending the country's integrity at all costs. For a state like Israel that has always been active in Arab-Israeli conflict to stay put even though being attacked was an unbearable pain for some people. And some parts of Israeli society and political sphere even tried portray Iraq-Kuwait war as an opportunity for Israel to take the attention from Palestine conflict and may be securing their position in the occupied lands of Judea, Samara and Gaza. The stakeholders of these ideas defended that Shamir was increasing his credibility in terms of having more to say when the war ends and attention returns to Israel-Palestine conflict.¹⁹ They defended the argument of bearing a softer pain today to reduce the bigger pain of tomorrow. These reasons will be analyzed with further detail in the coming parts of the study. For summarizing Israel's situation at the time of the war was socially and politically alienated after 1967 and 1973 Wars with Arab states which fed the ideas of redeeming honour and revenge of Arab countries even more since Israel did not surrender to the Arab states. So any sparkle of war could threaten Israel's security unless it was between Arab states which were going to relieve them at most.

16 Yoav Ben-Horin & Barry Posan, "Israel's Strategic", p. 16.

17 Bernard Reich, *A Brief History of Israel*, Second Edition, 2008, New York, p. 158.

18 For further information about Israel's situation at the period see Efraim Inbar, *Israel's National Security: Issues and Challenges Since the Yom Kippur War*, New York: Routledge, 2008.

19 J. J. Goldberg, "Doves and Hawks Together: American Jews, Israel and the War", *Commonweal* 1991, pp. 123-5.

Background of Iraq-Israeli Relations Before 1991 Gulf Crisis

This study is not going to focus on the historical reasons and the historical materialistic process that ended with a war. Instead the study will focus on only the specific things in the close history which is not going to cover for more than 10 years back in history of the 1991 Gulf Crisis. In 1981, Iraq-Israeli relations had taken a downturn when Israel took advantage of Iraq's busy state of war with Iran when Israel bombed the Iraqi nuclear facility at Osirak.²⁰ For this time Saddam Hossein was not able to retaliate since Iraq was putting all of her energy for the 1980-8 Iraq-Iran War which may be considered as the most important reason of 1991 Gulf Crisis since Iraq was in 30 billion dollars in debt when the war ended. Israel's invasion of Lebanon [1982] was another rift widening moment between Israel and Iraq since Iraq was completely against the revisionist Zionist ideas that defended the idea of enlargement of Israeli border at every chance. And this is one of the strongest reasons why Iraq was trying to start a ground war. This was because Iraq was planning to retake the invaded lands from Israel if not demolishing Israel completely to give these lands back to their original owners with natural bargains than provided to Saddam against Israel.

When 1980-1990 era analyzed in that sense it is observable that Israel was quiet aggressive against both Iraq and Palestine during that time which sort of indicates that Israel was in a situation that she had no more credit for further atrocities and aggressions. This is may be the reason why Israel did not really push for War during the Gulf Crisis within the framework of the decision on Israel's non-active role would be the best solutions for it. This is a result of the reactions to the Israeli aggressions in Palestine and Israel's attacks on both Iraq and Lebanon with the problems added in the West Bank there was a ready to war stance between Israel and Arab states which led many scholars to think that Gulf Crisis was formed to prevent a deadly war between Israel and Arab states. Since the 1980s Iraq had the most modernized army of the Middle East with addition of man power which was obviously the reason why Israel conceived Iraq as a threat. But after the diplomatic processes and strategic meetings Israel's inclusion to the war seemed to bring more harm than good to both U.S. and Israel simultaneously. In terms of this competition Israel was always against the U.S. foreign policy mentality of cultivating some *useful* and *friendly* Arab states in the Middle East. Israel was always sure of that these deployment of force to a specific state would create an asymmetrical threat to Israel because of the hatred and non-peaceful relations with the Arab states. In this context when the background of Israel and Iraq's co-historical process before the War it is observed that Israel used Iran-Iraq War to hit Iraq multiple times knowing that Iraq was not going to be able to retaliate. It was almost too obvious that Saddam would seek revenge after the Iraq-Iran war which was actually the case but Israel this time was acting different. Maintaining a passive state even though the homeland is under attack which is the least expected thing from

20 Scott B. Lasensky, "Friendly Restrained: U.S.-Israel Relations During the Gulf War Crisis of 1990-9", *Middle East Review of International Affairs*, June 1999

Israel to bare. Then the motivation behind this passive attitude should be more beneficial than retaliating Iraq and redeeming Jewish society against Arabs. Or Israel calculated that this large scale war was not that feasible for them or any other potential motive may have played a substantial role in the decision making-process but an in-depth analysis is required.

Reasons of Israel's Passive Stand in the 1991 Gulf War

This study indicates that this incident was a result of a securitization process. Israel and Iraq have designated each other as enemies and struggled to eliminate other's abilities in order to *survive* in the region. This conflictual situation escalated in a process of securitization where two sides used each other to accumulate means of war. To analyze this, study requires basic practical conceptualizations of certain subjects like state, conflict etc. Concepts such as conflict, war and survival of the state in International Relations discipline are often explained by the approaches of realist tradition. This is why this study preferred the realist perspective of state. For explaining the 1991 Gulf Crisis the state definition of realism seems to grasp the reality better about the competitive and selfish nature of the states. For Realism, state is a rational actor that directly or indirectly struggles for power.²¹ In this study Iraq is portrayed as the nation-state that struggles for more power and that has an aggressive approach of power. Although Israel might be considered through this assumption also in general but for this specific issue there is another realist assumption that suits Israel's state during 1991 Gulf Crisis which suggests that survival is the pre-condition for states to reach all other goals that they can have.²² For this study and this incident Israel is portrayed as the state that cares about its survival more than any other interest of it during the course of 1991 Gulf Crisis. Stability and Balance of Powers are also another two very important tenets of the nation-state system, which enables state to survive and flourish in their environment.²³ This assumption is accepted to be able to explain the United States' role in the conflict both for Israel and for Iraq during the crisis. United States is portrayed as a stabilizer for the region since it seems that U.S. was the biggest motive behind Israel's decision on not joining the war. These assumptions are chosen due to practical need of having a framework of perceptions of state and its nature of ambitiousness for power and survival instinct. while explaining a conflictual phenomenon which is 1991 Gulf War.

21 Jack Donnelly, "Realism", in Scott Burchill and Andrew Linklater (eds.), *Theories of International Relations*, 5th Edition 2013, Palgrave Macmillan

22 Kenneth N. Waltz, "Theory of International Politics", Long Grove: Waveland Press, 1979, p. 88.

23 Richard N. Lebow, "Classical Realism", in Tim Dunne et. al. (eds.), *International Relations Theories (Discipline and Diversity)*, Oxford University Press, 2010, p. 70.

Why Iraq Pulled Israel into the Conflict?

Iraq was in a dire situation where the US-led coalition was preparing to crush Iraqi army and not only stop the invasion but to leave big scar in the Iraqi army that would provide comfort for Israel in the coming years. Iraq, foreseeing the damage, tried to present the issue as the struggle between an imperialist power, United States, and Iraq, the sole voice of Arab world against it. Iraq's target was obviously Saudi Arabia but Saudi government felt threatened enough with Iraqi army in Kuwait thus did not bite the Iraqi bait which left Iraq alone against the US and other Arab countries in its cause of expanding the Iraqi state and maximizing its power. Saddam Hossein tried to include Israel into the war to pressurize Arab government via Arab public opinion. Because Saddam new that Arab coalition would not side with Israel since it would create a very strong reaction from the public opinion. In this sense it is considerable that Iraq was a rational actor in attacking Israel since it portrayed the result as retaliation due to Israel's deterrent posture and this retaliation leading to deformation in the US-led Arab coalition. And this effort to pull Israel into the war considered as the most rational thing that Saddam did in the Gulf war of 1991. Furthermore, attacking Israel is considered Saddam's only strategic response in the war. Through launching Scud SSMs to Israeli soil, Saddam was trying to pull Israel into the war as a strategic action which he thought was the only way of breaking the US led Arab coalition.²⁴ For analyzing Iraq's eagerness for involvement of Israel to war a deep analysis from Iraqi perspectives is required.

After the elaborated analysis of Iraqi records Hal Brands pins out 5 important situations that motivated the attack on Israel:

1. Saddam's hostility toward Israel was hardly manufactured. Like Iraqi leaders before him, he understood that a forward-leaning stance toward Israel could help him outflank moderate Arab leaders and achieve regional acclaim.
2. The Iraqi records reveal that even before Saddam became president of Iraq, he privately advocated waging a war of attrition to liberate the Israeli-occupied territories. This ambition was central to the Iraqi nuclear programme. Saddam believed that acquiring nuclear weapons would deter Israel from making nuclear threats against Iraq, thereby allowing the Arabs to bring their larger armies and populations to bear in a prolonged, conventional war. The Israeli attack on the Tammuz nuclear reactor in 1981 deferred this vision, and the Iran–Iraq war re-focused Saddam's attention to the east. Yet Israel was never far from his strategic calculus.
3. Saddam saw the war with Iran as a potential springboard to an eventual conflict with Israel, and his wartime experience particularly Israeli support for Iran and participation in the Iran/Contra scandal made him increasingly wary of Israeli (and American) intrigues both real and imagined.

24 Aharon Levran, "Israeli strategy after Desert Storm: Lessons of the Second Gulf War", 1997, London: Frank Cass, *BESA studies in international Security*, p. 6.

4. Saddam emerged from the Iran–Iraq war convinced that his regime was attaining the capabilities necessary for a war against Israel, and he reportedly ordered his military commanders to make initial preparations for this conflict in 1988–1989.
5. Saddam’s decision to attack Israel in 1991 was in part a cynical effort to split the United States-led coalition.²⁵

From this points’ evaluation it is almost certain that Iraq’s attack on Israel had certain motivations behind it. Surprising part in this conflict was about the more rational state which was usually Israel. Understanding the surprise state behavior has always been a point that every political scientist would aspire to reach if not able to foresee it. Israel’s attitude in the Gulf War Crisis was and is considered as a surprise state behavior at the time since as it was argued above even the closest partner of Israel, U.S. was concerned about a pre-emptive strike that would jeopardize the U.S. led Arab coalition. This is a significant reason to categorize this behavior as a surprise behavior for the other states than U.S. since it was the one trying to restrain Israel from entering the War. As it is argued above Saddam was pretty sure that when Israel is threatened it will attack with all force because of her strategic survival doctrine. And it was argued that Saddam was ready to escalate the war even further after the Israeli inclusion with the chemical warfare threats against Israel. Again this is also another indication that for Iraqi side it was planned as this seemed like the automatic response of Israel against an attack to its survival because Saddam was threatening to burn half Israel down.

First, when the war broke out Israelis’ perceived it as it was a signal and indication of the threats that surround Israel on the daily basis at the time.²⁶ Since Iraq’s aggressive behavior towards Kuwait was in background legitimizing the idea that Iraq was the biggest threat in the Middle East against Israel’s survival since Saddam had expansionist ambitions. Although U.S. was the iron clad defender of the Israeli survival, Israel had the convention of not welcoming any foreign troops for the defense of Israel. This seemed also potentially deteriorate the defensive credibility of Israel in the Middle East since this incident would portray Israel as hopeless and in need of foreign military existence to defend it.²⁷ In the context of securitized actor Iraq did what was expected from her as launching Scud missiles on Israel but the reaction was the surprising part. Thus a good examination of this phenomena and analysis of the reasons that conducted to this result is necessary.

25 Hal Brands, “Saddam and Israel: What Do the New Iraqi Records Reveal?”, *Diplomacy & Statecraft*, 2011, Vol. 22. 2011, Taylor & Francis Group, LLC, pp. 501-02.

26 J. J. Goldberg, “Doves and Hawks Together: American Jews, Israel and the War”, *Commonweal*, 1991, pp. 159-163.

27 Bar Illian, “Israel After the Gulf War”, *Commentary* 1991, p. 35.

Meaning of Israel's Inclusion

Although the headline emphasizes the results of Israeli inclusion to the War, the exclusion of Israel still held significant results for both the region and Israel. The question whether Israel kept itself out of war completely or not remains but at least it is a consensus that Israel had no large-scale attacks against Iraq during and after the 1991 Gulf War. It was also reported that King of Jordan at the time Hussein alongside with PLO leader Yaser Arafat stated that Israel was actually retaliating against Scud missiles with Cruise²⁸ missiles launched from Negev. Additional to the information of Israel was bombing Iraq with repainted aircraft alongside with American and Turkish military aircraft.²⁹ And thus Saddam's attacks were justified since Israel practically was a part of destruction of Iraq in this War. Jordanian King was also pushing further against another sensitive point with arguing that Israel is just a protectorate of the U.S. with saying that Israel owes its protection to USA. Therefore, one should be careful while analyzing this phenomenon since there are unknown facts that may change or disprove the whole study which is a very negative situation for a researcher to have a spurious relationship between variables.

Israel's reaction to the crisis should be analyzed within the framework of the Arab-Israeli conflict.³⁰ Israel remained technically at war with Iraq since the first Arab-Israeli war when it participated in hostilities against Israel. It is argued that on the U.S. side there was an automatic fear about Israel within the framework of its strategic survival doctrine may have dictated that a pre-emptive strike was the best solution for the continuation of Israel's welfare in the Middle East.³¹ On 2 April Saddam disclosed that Iraq had binary chemical weapons and that he would use them to "burn half of Israel" should Israel try to attack Iraq and it became an open secret that he was developing a nuclear-biological-chemical capability.³² There was also concern that much of the interna-

28 *A cruise missile* is a guided missile used against terrestrial targets that remains in the atmosphere and flies the major portion of its flight path at approximately constant speed. Cruise missiles are designed to deliver a large warhead over long distances with high accuracy, that is, small circular error probability. Modern cruise missiles are capable of travelling at supersonic or high subsonic speeds, are self-navigating, and are able to fly on a non-ballistic, extremely low-altitude trajectory. They are distinct from unmanned aerial vehicles (UAV) in several ways: the cruise missile is a single use weapon which is always sacrificed in the mission; it is not intended to provide aerial reconnaissance; and the warhead is integrated directly into the hull of the vehicle and cannot be separated. There is considerable overlap between cruise missiles and anti-ship missiles.

29 Bar Illhan, "Israel After the Gulf War", *Commentary* 1991, pp. 37-8.

30 Bernard Reich, *A Brief History of Israel*, Second Edition, 2008, New York, p. 160.

31 Shai Feldman, "Israel's Grand Strategy", paper presented at the Massachusetts Institute of Technology, 7 May 1997, Cambridge

32 Amatzia Baram, "The Invasion of Kuwait: Decision Making in Baghdad," in *Iraq's*

tional community did not take Hussein's threats as seriously as Israel did.³³ Despite the areas of discord, during the Iraq-Kuwait crisis Israel concurred with President Bush's approach. In a meeting in December 1990, Bush and Shamir accentuated the positive support of Israel for the U.S. response to Saddam Hussein, and Israel was assured that there would be no Persian Gulf solution at its expense.³⁴ The positive meetings and the congruence of the policies of Israel and the United States during the crisis helped to decrease Israeli fears about what is going to happen after the war. Israel was convinced that the embargo of Iraq would not work and that economic sanctions and UN resolutions would not remove Iraq from Kuwait and Hussein from Iraq. Israel benefited politically from the fact that Palestinians in the West Bank and Gaza Strip generally applauded the Iraqi takeover of Kuwait, identified Saddam Hussein as a hero, did not really show sympathy for the occupied Kuwaitis. During the period of hostilities, the Israeli government moved further to the right when the Mole-det (Homeland) Party, represented by Rehavam (Gandhi) Ze'evi, joined the cabinet. Shamir's domestic political approval rating and popularity increased during the war, particularly because of the decision not to respond to the Scud missile attacks.

Within the light of this knowledge it is reasonable to say that whatever Israel was going to do was going to define the future of the region whether it was entering the war or the complete opposite option. If Israel included herself in War against Iraq that would have broken the code between USA and her Arab allies since attacking a country that Israel also attacking would imply that they are fighting with Israel on the same side, which was unacceptable for Muslim World. Israel was perceived as an enemy to the Muslim Arab World due to her aggressive attitude towards Palestinian issue. The problem for Israel was the linkage established between the Palestinian issue and the Gulf conflict. Soviets made a proposal for disputing all of the existing problems in the Middle East in the same year with the conflict in September which denied by both Israel and USA simultaneously. And the Secretary of State at the time asserted that Iraq-Kuwaiti problem and Israel-Palestine issues are two separate conflicts of the Middle East and they had to be treated differently.³⁵ Thus Israel should have kept aside of the War if USA was going to continue the benevolent relations with the allied Arabs which was providing a lot of assistance and comfort for the Gulf War. It was certain that USA would defeat Iraq by its own as well but since Israeli side believed that even though Saddam was defeated he could rise back in just one day they were pretty occupied about what was going to happen after the war. With these doubts and concerns it is a question mark what was

Road to War, (ed.) Amatzia Baram and Barry Rubin, 1993, London: Macmillan, p. 11.

33 Bernard Reich, *A Brief History of Israel*, Second Edition, 2008, New York, p. 159.

34 Avi Shlaim, in Alex Danchev and Dan Keohane, eds., *International Perspectives on the Gulf Conflict, 1990-91*, London: St Martin's Press, 1994, p. 71.

35 Avi Shlaim, in Alex Danchev and Dan Keohane, eds., *International Perspectives on the Gulf Conflict, 1990-91*, London: St Martin's Press, 1994, p. 66.

possible if Israel launched a large-scale War against Iraq. The general answer given to that question was mostly about a chemical or biological war between Israel and Iraq. Since most of the Israeli intellectuals and politicians believed that Saddam's Scud missiles were not a really asymmetrical one if Israel had the chance to destroy the launchers by herself. And the Patriots established in the country at the time was not really able to diminish the raining Scud missiles as almost half of them 19/39 damaged Israeli countryside with more than 1000 casualties and 2 deaths.³⁶ The reason that the Scud missiles were not able to create the chaos that Saddam wanted them to create are diverse. Since most of the Israelis left Tel Aviv due to its position and priority in the Scud attacks the casualties were reduced. When the Ballistic Missile attacks are analyzed it is really striking that Iraq's Scud attacks were not really effective even the total casualties were less than just one ballistic missile was able to do in Tehran and London attacks.³⁷ And also the Patriots debris was also as much harmful as Scud missiles for Israeli people. It is almost certain that Israel would not really stay on the defensive position if a ground war with Iraq was allowed.

It was almost certain that Iraq and Saddam had the potential to use chemical weapons since the reports, newspapers, and photos from Israel suggest that each Scud missile that was launched was considered as a potential chemical weapon. Therefore, Baghdad's threats to use CWs was both implicit and explicit. As early as the first week after the invasion of Kuwait, the Iraqi ambassador to Greece warned openly that "Baghdad will use chemical weapons if it is attacked by the United States or Israel."³⁸ Another statement that supported these claims was made by Iraq's Minister of Defense, Lt. Gen. Saadi Tuma Abbas, when he seemed to threaten obliquely the impending use of CWs when he noted, "Thank God, the Iraqi armed forces have many modern weapons and munitions sufficient to destroy the U.S.-Zionist aggression. Some of which have not been used yet."³⁹ Further in this direction Israel's patience were becoming thinner after each Scud missile hit Israeli soil. And there are even further accusations against Iraq about that Saddam was ready to use chemical weapons to include Israel to the war in order to diminish the Arab-US coalition regardless of Israel's retaliation but there were other things that held Iraqi government back from using chemical weapons. One of the most significant ones was *The Weather* as another contributing factor to the nonuse of CWs were the unfavourable

36 Eric Karsenty, in Joshua Shemer, Itzhik Alshech, Bruno Cojocaru, Marian Moscovitz, Yair Shapiro, Yehuda L. Danon (ed.), "Medical Aspects of the Iraqi Missile Attacks on Israel," *Israel Journal of Medical Sciences*, Vol. 27 1991, pp. 603-607.

37 George N. Lewis & Steve Fetter, and Lisbeth Gronlund, "Casualties and Damage From Scud Attacks In The 1991 Gulf War", Working Paper for Massachusetts Institute Of Technology Defense And Arms Control Studies Program, 1993, pp. 18-19.

38 Athens Domestic Service in Greek, Aug. 9, 1990, in *Foreign Broadcast Information Service (FBIS), Near East & South Asia*, Aug. 10, 1990, p. 28.

39 see for original copy: *Al-Ra'y* (Amman Jordan), Feb. 12, 1991, p. 20.

avorable atmospheric conditions during much of the ground campaign. Thus during the War, the prevailing wind was from the southeast, which would have reduced the effectiveness of CW attacks and increased the risk of chemicals returning back across Iraqi positions. Moreover, the weather remained rainy for much of the period, punctuated at times by violent storms. This would have reduced the expected persistency and effectiveness of CWs on the battlefield considerably.⁴⁰

After analyzing the meaning of Israel's inclusion and exclusion related to 1991 Gulf War it is important to research the other reasons why Israel kept herself out of War. One of these other reasons seems to be the iron clad relationship between Israel and the US and for the remaining part of the study this relationship and its effects will be analyzed which is going to be followed by the conclusion.

Israel's Dependency on the United States

From the beginning of Arab-Israeli conflict which has actually not resolved since the establishment of Israel in 1948, the US has been the most important supporter and promoter of Israel in the Middle East. Had it not been US' permanent support, Israel would struggle and suffocate in the region as a result of dire alienation. It is asserted that during the Gulf War Crisis, Israel was in constant contact with the US's top decision makers.⁴¹ Which means that actually what Israel had in mind was reflected upon the U.S. decision makers' agenda contrasting the idea that the U.S. was pressurizing Israel in a one-directional way. This is obviously basing on the certainty in the U.S. side which is Israel's inclusion to the war was going to mean that U.S. led Arab coalition was going to shatter. Therefore, the U.S. was determined about keeping Israel distanced from any atrocities at the time which was rather abnormal thing to do for Israelis to not defend themselves when attacked not just threatened.⁴² But after the elaborated analysis of the situation it is observable that Israel also had some bargains in this equation and it also was able to pressure the U.S. government for the destruction of the Scud launch-pads in the Western Iraq. Israel's position in the war was clear as there was not going to be any asymmetrical threats against Israel after the Gulf War as promised by the US. This was really significant in the sense that Israel's position was promised by both sides at the time which proves that Israel was standing passive because there was a bigger bargain. This process was tried to be managed by the U.S. within the diplomatic sphere

40 Edward M. Spiers, *Chemical Warfare*, Chicago: University of Illinois, 1986, p. 213.

41 Scott B. Lasensky, "Friendly Restrained: U.S.-Israel Relations During the Gulf War Crisis of 1990-9", *Middle East Review of International Affairs*, June 1999, p. 1.

42 Abraham Ben-Zvi, "The U.S. & Israel: The Limits of the Special Relationship", New York, Columbia University Press, 1994, pp. 193-5.

with clearly strategic reasons.⁴³ Since this bargain was too explicit to be public both states followed a discrete way in terms of achieving what both states wanted at the time. At first, the U.S. was trying to impede Israel's pre-emptive strike strategy and the try to eliminate the Iraqi threat posed to Israel.⁴⁴ Israel held a different view, which it presented at various Washington meetings. Israeli Defense Minister Yitzhak Rabin claimed that under no circumstances should either side in the Gulf war be allowed to emerge with a dangerously large military power.⁴⁵ Following this process back and forth between the U.S. and Israel on whether Israel was legitimate on making pre-emptive strikes or not. It was certain that Israel was not thinking of starting the war when Yitzhak Shamir promised Bush government that.⁴⁶ There are other scholars who argued that Israel was not just submitting to U.S. foreign policy but Israel also indicated this strategic vision of maintaining the non-active war situation with Iraq was the best option for them.⁴⁷ This concerns are rational for the Israeli side since Saddam was trying to achieve vis-a-vis territorial gains against Israel and Israel's retreats from the occupied lands was the beginning of this procedure. Palestinian Liberation Organization was backing Saddam and refusing Israel's unity and USA's involvement in the Middle Eastern conflicts.⁴⁸ Additionally, Israeli side strongly believed that if Saddam's rule survived this war he would continue to threaten Israel's security in the region.⁴⁹ Which led Israel to push the US to be more active on destroying the Scud launchpads in Western Iraq. And on the Gulf War itself Israel and the US seem to be cohesive as it is obvious from the two statements of former Secretary of State, Henry Kissinger bluntly remarked, 'We do not want either side to win'. The Israeli general and several-time Prime Minister Yitzhak Rabin was clearer when he opined that, 'We do not want this war ever to end.'⁵⁰ Additionally, it is important to note that U.S.'s efforts to keep Israel restraint from war did even started before the crisis itself after it was certain that the war was inevitable when Deputy Secretary of the State Lawrence Eagleberger, Assistant Secretary of Defense Paul Wolfowitz

43 James A. Baker, *The Politics of Diplomacy*, New York, Putnam, 1995, pp. 385-9.

44 Lawrence Freedman and Efraim Karsh, *The Gulf Conflict*, Princeton University Press, New Jersey, 1993, p. 28.

45 Ze'ev Schiff, "Israel After The War", *Foreign Affairs*, Spring 91, Vol. 70 Issue 2, 1991, p. 29.

46 Shamir Yitzhak, *Summing Up*, Boston: Little Brown and and Coop, 1994, p. 224.

47 William Quandt, "Peace Process", Brookings Institution, Washington, 1993, pp. 394-6; For a more timely writing see, New York Times, published on 10 January 1991

48 Joel Beinin and Lisa Hajjar, "Palestine, Israel and Arab-Israeli Conflict: A Primer", *MERIP: Middle East Research and Information Project*, p. 9.

49 Norman Podhoretz, "In Israel with Scuds and Patriots", *Commentary*, April 1991, pp. 22-4.

50 Janice J. Terry, "The United States and Iraq at cross purposes – a Historic Overview", *International Journal of Contemporary Iraqi Studies*, Volume 2 Number 3, 2008, Intellect Ltd, p. 2.

and Senior National Security Council staffer Merrill Ruch visited Israel in order to make certain that Israel was going to stay passive.⁵¹ This also shows that U.S. were able to both foresee the outcomes before they happened and tried to bargain with both Arab coalition states and Israel at the same time. But this does not indicate that Israel and Arab states did not have their own bargains and strategies beside the American project for the Gulf which was then named as the *New World Order*. This dual and trial relationships in and out of the region was almost determining every move since each actor was trying to act accordingly with the other major actors.

Obviously Saddam and Iraqi government was aware of the US support backing Israel in the region to feel secure if not only to survive. There Saddam was looking for some clues when he was going to invade Kuwait on how the US would react to this invasion. But the US sort of created an illusion or Saddam misinterpreted the signals and the result was certain defeat and humiliation for Iraqi leader. For understanding the potential response of the United States on 25 July, the US ambassador to Iraq, April Glaspie, had an interview with Saddam Husain and left Baghdad a few days later, assuming that there was not any problem in short term future. Which gave a signal to Saddam that even though Glaspie knew that Saddam had ambitions to invade Kuwait she still left Iraq implying that the US is not interested in an Iraq-Kuwait conflict.⁵² The interview was controversial. In the Arab world it was widely believed that Saddam's main purpose was to probe potential the US reaction in case Iraq decided to invade Kuwait and that Glaspie's failure or lack of enthusiasm or intentional silence to strongly warn against this contingency was interpreted by Saddam as a green, or at least amber, light. Others have seen the meeting as a deceptive signal to Saddam, that was designed to keep the US intervention on the table and to provide some time to put the invasion plan in place. If this was the purpose, the meeting succeeded but at a huge price for Iraq because it played into Saddam's miscalculations.

As it is argued above US's role both in relations with Israel and Iraq weighted a great amount of importance in this process. Firstly, Iraq's invasion of Kuwait may not even have been taken place if Saddam did not receive this allowance signals. Secondly, Israel's strong and rooted relations with United States of America was one of the most defining features of Israel's passive stance during the Scud missile attacks. As it was really important to keep Arab states in line with U.S., Israel was kept out of the conflict to prevent an Arab-Arab conflict to an Arab-Israeli conflict. Therefore, from all perspectives US' relations with Israel and other regional actors played a very defining role in shaping the process to be least harmful to both the US and Israel's interests in the Gulf.

51 Scott B. Lasensky, "Friendly Restrained: U.S.-Israel Relations During the Gulf War Crisis of 1990-9", *Middle East Review of International Affairs*, June 1999, p. 5.

52 Phebe Marr, *The Modern History of Iraq*, 3rd ed. 2012, Philadelphia: Westview Press, p. 218.

Conclusion

This study's first finding is that Israel experienced changes between 1970-80s in terms of perceptions of national security. There were also differences between Israel's strategic doctrine and military doctrine. Military doctrine which relied on deterrence failed since Iraq was not deterred from attacking Israel. It is also found that Israel's passive behavior during the Gulf Crisis was because of an existence of a bigger bargain for Israel. This benefit was further weakened Iraq with a large scale war. It is indicated in the study that Israel's decision was a reflection of dependency on the US support in the region. With all the political announcements and the escalation of the process Israel's attitude against Iraq was still the same. Since Israel and the U.S. were agreed upon what Israel's inclusion to the war meant disadvantages for both of them and for the region Israel was restrained from entering the war against Iraq which was likely to divide the Arab coalition. This equation in the study was under investigation for defining why Israel perceived the strategic vision as a valid one and how U.S. was able to restrain Israel from entering the war. The study after this analysis had kept its argument on that there was a bargain since it was not an action that was spontaneous. This rationality assumption led the study to seek the reasons behind of this behavior and it was argued that Israel's calculations and the meaning of Israel's inclusion to the war alongside with the U.S.'s role in this process was under the scope for deepening the understanding of the reasons behind of this consequences. It was then pointed out that Israel was also perceived this passive attitude idea reasonable and bearable while the U.S. had its influence very much on keeping a low credited Israel out of war for both USA's and Israel's sake. This study is going to provide a small part of the wide issue and it is required to continue searching for clues if one inquires to reveal the truth behind this issue.

Bibliography

Books and Articles

Abraham Ben-Zvi, "The U.S. & Israel: The Limits of the Special Relationship", New York: Columbia University Press, 1994.

Aharon Levran, "Israeli strategy after Desert Storm: Lessons of the Second Gulf War BESA studies in international Security, , London: Frank Cass, 1997.

Amatzia Baram, "The Invasion of Kuwait: Decision Making in Baghdad," in *Iraq's Road to War*, (ed.) Amatzia Baram and Barry Rubin, London: Macmillan, 1993.

Avi Shlaim, "Israel and Gaza in Historical Perspective" in Alex Danchev and Dan Keohane, eds. *International Perspectives on the Gulf Conflict, 1990-91*, London, St Martin's Press, 1994, pp. 59-79.

Barak Mendelsohn, "Israeli self-defeating Deterrence in the 1991 Gulf War", *Journal of Strategic Studies*, 26:4 2003, DOI: 10.1080/0141-2390312331279698, pp. 83-107.

Bernard Reich, *A Brief History of Israel*, Second Edition, New York, 2008

David Horowitz, *The Israeli Conception of National Security: The Constant and the Changing in Israeli Strategic Thought*, 1973, pp. 36-38

Edward M. Spiers, *Chemical Warfare*, Chicago: University of Illinois, 1986.

Efraim Inbar, *Israel's National Security: Issues and Challenges Since the Yom Kippur War*, New York: Routledge 2008

Eric Karsenty, Joshua Shemer, Itzhik Alshech, Bruno Cojocaru, Marian Moscovitz, Yair Shapiro, Yehuda L. Danon, "Medical Aspects of the Iraqi Missile Attacks on Israel," *Israel Journal of Medical Sciences*, Vol. 27, 1991, pp. 603-607.

Hal Brands, "Saddam and Israel: What Do the New Iraqi Records Reveal?", *Diplomacy & Statecraft*, 2011, Vol. 22. 2011, Taylor & Francis Group, LLC, pp. 500-520.

Hal Brands and David Palkki, "Saddam, Israel, and the Bomb, Nuclear

Alarmism Justified?”, *International Security*, Vol. 36, No. 1, (Summer 2011), pp. 133–166.

George N. Lewis & Steve Fetter, and Lisbeth Gronlund (1993), “Casualties and Damage From Scud Attacks In The 1991 Gulf War”, Working Paper for Massachusetts Institute Of Technology Defense And Arms Control Studies Program

Gerald M. Steinberg, “Israeli Responses to the Threat of Chemical Warfare”, *Armed Forces & Society*, Vol. 20, No. 1, Fall 1993, pp. 85-101.

Jack Donnelly, “Realism”, in Scott Burchill and Andrew Linklater (eds.), *Theories of International Relations*, 5th Edition 2013, Palgrave Macmillan.

James A Baker, *The Politics of Diplomacy*, New York, Putnam, 1995.

J. J. Goldberg, “Doves and Hawks Together: American Jews, Israel and the War”, *Commonweal*, 1991.

Janice J. Terry, “The United States and Iraq at cross purposes – a Historic Overview”, *International Journal of Contemporary Iraqi Studies*, Volume 2 Number 3, Intellect Ltd, 2008.

Joel Beinin and Lisa Hajjar, “Palestine, Israel and Arab-Israeli Conflict: A Primer”, MERIP: Middle East Research and Information Project.

Kenneth N. Waltz, “Theory of International Politics”, Long Grove: Waveland Press, 1979

Kemal İnat, “Irak: ABD ve Saddam Hüseyin İşbirliği ile Gelen Yıkım”, (in) Kemal İnat and Burhanettin Duran et. al. (eds.) *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Ankara: Nobel Yayınları 2009.

Lawrence Freedman and Efraim Karsh, *The Gulf Conflict*, Princeton University Press, New Jersey, 1993.

Mike Eisenstadt, “The Sword of the Arabs:” *Iraq's Strategic Weapons*, Policy Paper 21, Washington Institute for Near East Policy 1990, Washington D.C.

Phebe Marr, *The Modern History of Iraq*, 3rd ed. 2012, Philadelphia: Westview Press.

Richard N. Lebow, "Classical Realism", in Tim Dunne et. al. (eds.), *International Relations Theories (Discipline and Diversity)*, Oxford University Press, 2010

Scott B. Lasensky, "Friendly Restrained: U.S.-Israel Relations During the Gulf War Crisis of 1990-9", *Middle East Review of International Affairs*, June 1999

Shai Feldman, "Israel's Grand Strategy", paper presented at the Massachusetts Institute of Technology, 7 May, Cambridge, 1997.

Shamir Yitzhak, "Summing Up", Boston: Little Brown and and Coop., 1994

Yoav Ben-Horin & Barry Posen, "Israel's Strategic Doctrine", Prepared Report for the Office of Secretary of Defense 1981, California: Rand.

William Quandt, *Peace Process*, Brookings Institution, Washington, 1993.

Ze'ev Schiff, "Israel After The War", *Foreign Affairs*, Spring 91, Vol. 70 Issue 2, p19-33.

Web Resources

Illian Bar, "Israel After the Gulf War", *Commentary*, 1991, pp. 35-40.

Joel Brinkley, "War In The Gulf: Israel; Israelis Say Their Patience with Scud Attacks Is Thin", *The New York Times*, Published: January 30 1991

Norman Podhoretz, "In Israel with Scuds and Patriots", *Commentary*, April 1991, pp. 19-26.

Kitap Tanıtımı / Book Review

The Clash of Modernities:

The Islamist Challenge to Arab, Jewish, and Turkish Nationalism

Khalidoun Samman, Routledge, New York, 2011, ss. 260

Değerlendiren: Ahmet Köroğlu*

The story of modernization process in the Eastern World is an ongoing phenomenon. Because of having multiple aspects and a rich sample, this issue generates various discussions in academic as well as non-academic circles. By taking into account the alternative arguments defended in all these discussions, we can comprehend better that there is no single particular modernization experience in the Eastern World. Also we know that this process is still continuing to affect the region, and it brings some ruptures along to these societies. Thus, it forms a basis for emerging different reactions and disputes. The other side of the coin is that, although ‘Orientalist’, and ‘Eurocentric’ approaches are deeply criticized in the Western academia, these frameworks are still influential in both practical and theoretical approaches. In sum, when the causes and effects come into existence in the region, we may discuss these issues for a longer time.

Before to review this book it is good to give some physical features of it. Samman’s book includes an introduction, six main chapters and conclusion section. He organized his book properly and comprehensible. In the first chapter he gives his theoretical bases about this book and then next chapters he

* PHD Candidate, Colombia University, korogluahmet87@gmail.com

provides some cases to carry out his theories. It can be understood easily the idea of this book when looking contents part.

In this project, I will review one of these works which discusses these mutual effects by analyzing different cases of alternative modernities. In his book, *The Clash of Modernities*, Khaldoun Samman broadly examines the modernization processes in the Eastern World comparatively, and he also analyzes how these mutual effects resulted in different trajectories of modernization process. In his book, Samman compares the cases of Kemalism, Arab Nationalism, Zionism and twentieth century Islamism. He examines how these different ideologies face the modernization process and its results in their own regions. According to Samman, although these effects -with different backgrounds, reached to different conclusions, they coincide with each other to a great extent in utilizing very similar arguments and methods. With that regard, one of the most important contributions of this book is that different reactions to “modernity” in the Eastern Societies reproduced it through their own instruments with realizing it or not. So this clarifies that current ‘relation forms’ are still influential, and these reactions to modernity could not move out from these all-pervasive and powerful forms. Moreover, these reactions either reproduced the Western modernity in an identical way (as in Kemalism and Zionism), or approached to it in schizophrenically (as in Arab Nationalism), or discarded it totally but established it reversely (as in Islamism).

“... result of all this was to bring yet another absolutist ideology into the region not unlike that of their predecessors. Because it was so dependent on colonial modernity, it, too, reproduced the essentialism that was embedded in Eurocentrism and proceeded to Project a monolithic reading of Islam onto the population... () to return to our time-traveling vehicle analogy, they hoped to remove the old drivers (Arab nationalists and Kemalists) and replace them with a new and improved operator, who is better situated to drive them toward the finish line...” (Samman,20011, p.184)

Samman first evaluates some views like ‘Eurocentrism’, ‘Social Darwinism’, ‘Orientalism’ etc. with the arguments of Hegel, Montesquieu, Renan etc. to construct his theoretical framework. (Samman,20011, p.97-100). According to him, these and suchlike discussions are significant to determinate Western approaches to Eastern Societies. In other words, he defends that the current polarizing discourse primarily relies on these arguments. In a sense, it is possible to say that Samman criticizes and tries to overcome this polarizing discourse - called “us” vs. “them” in his work. He writes:

“... the book also implicitly suggests that we need to construct a social and political imaginary in which such a divide is restricted that is aimed at placing pressure on its hegemonic agents rather than placing the blame on its global subalterns... (Samman,2011, p.215).”

Samman takes his argument to a further level, and suggests some solutions to overcome this problem:

“...we will need to challenge the Thomas Friedmans and Samuel Huntingtons of the world...” (p.218); “...we have to offer a new social and political imaginary that permits us to see in ways that articulate nonessentialist forms of politics...” (p.219); and “...in other words, we need a new epistemology of resistance...” (p.219).

Although these suggestions are exciting, the solutions he proposes are so abstract that they cannot provide a roadmap to reader at the first stage. However, in general, what he offers is firstly to start demolishing the glass and tools through which the hegemon rules, and to perpetually shift our political discourse so that we can maintain our focus on the hegemon. And then he suggests to minimize ideological polarization to replace more liberal and egalitarian values both in Western and Eastern societies.¹

Although Sammam elaborates four different cases in his work it could be mentioned that there are three kinds of reactions to modernity in his book. Firstly, Kemalism and Zionism, get on the same ground against modernization, and it is called “Occidentalizing Projects” by the author. According to this approach, it must be get rid of all of the “Eastern World” arguments and values. However, it accepts all values and tools coming from the “Western World”, and aims at adapting itself to these new values indemonstrably. Even though it is acquainted with this approach more in Turkey, this book is important to show the same discussions also in Zionism. Hence, Sammam thinks that Zionism is also a nationalistic movement and project like Kemalism both of which have the same Occidental approach (Samman,20011, p.49). Both ideologies distanced

1 Because of these concerns he was very pleasure at the beginnings of “Arab Spring”. He says: “... “... this is precisely why I am very excited about these recent uprisings. Their message is clearly a challenge to this old and tiring civilizational and racial script, offering an alternative social justice rights-based approach to their liberationist arsenal while sidelining the old culturalist, civilizational, identity politics that has dominated the thinking of the old vanguard.” (p. xi) But, when we look from now, we know that his worst fears came true.

themselves from their “past” (we can say history), and try to establish a “new history” narrative to indoctrinate their followers and others with their ideology. According to Samman, Zionists generally use three basic ways to put their ideology into practice. Firstly, they implement some demographic policies and, try to make Palestinians disappear from the land.² Secondly, they try to produce a Judeo-Christian biblical narrative; and the last one is the monopoly over the archeological representation of the Holy Land (*Samman,20011, p.215*). There are many similar examples in Turkey, especially, during the early years of the Republic. All these examples show that one of the reactions to modernity in the Eastern Societies is the struggle for adaptation to modernity with all aspects, and further try to indoctrinate their societies with this model.

According to Samman’s analysis, the second kind of reaction to the modernity is basically formulated by Arab Nationalism, and is characterized as “cultural schizophrenia” in his work. In fact, this kind of a challenge to modernity is very common in the colonial world especially after the demise of colonialism. Thus as Samman cites from Chatterjee’s book *Nationalist Thought and the Colonial World: A Derivative Discourse* specify:

“many postcolonial nationalists understood their new polities as divided into two domains ‘the material and the spiritual’. The material, he argues ‘is the domain of outside (...) a domain where the West has proved its superiority. (...) ‘The spiritual’, on the other hand, is the inner domain, bearing ‘the essential’ marks of cultural identity.” (Samman,20011, p.13)

Such an argument is very similar to Ziya Gokalp’s comparison of “hars” and “civilization”; and it is important to remember that Ziya Gokalp is the prominent thinker for Turkish nationalism. Arab nationalists also try to focus on some ancient civilizations which were established in the lands of modern Arab states, like Ancient Egypt, Babylonia, Assyria (*Samman,20011, p.121-126*). At this point, we can recognize that Samman has some difficulties to show the differences of Arab Nationalism from others nationalism. In one way, while Arab Nationalism resembles to Islamism in some aspects, it also resembles to Kemalism in other aspects. To be more precise, some Islamists defend uniting both traditional and modern values as we told in detail above as Arab Nationalists. And also Kemalism tries to feature some ancient civilizations like

2 This strategy depended on a three-tiered structure, in which Ashkenazi (European) Jews were the most preferred candidates for citizenship, the Mizrahim (Arab or “Oriental”) Jews were second in line, because they were assimilable, and Palestinians were least desirable, because they were cast as Israel’s inassimilable Other. (p.68 cited in Khazoom; the Great Chain of Orientalism, p.489)

Sumerians, Hittites.

In the last kind of reaction type, Samman discusses Islamism and Islamists argues and characterizes then “self-orientalists” in his book. However, discussing this approach with reference to Islamism causes similar problems we mentioned above. The author, firstly, emphasizes that Islamism is a modern case which I agree (*Samman, 2011, p.160-162*). Nevertheless, to assert that Islamism is totally an anti-Western ideology is true only for the Islamism of post-1960s. In fact, due to discussing Islamism through the ideas of Qutb and Khomeini, Samman wants to consider this situation in his mind. However, as we move further in the book, arguments and examples Samman uses gets more complicated, and one asks “which Islamism” or “what kind of Islamists does the author talks about?” For example, Samman claims in his work that emphasizing or defending the date of “1453” by the Islamist is very important in Turkey; and juxtaposing “Sultanahmet” against “Taksim” has a symbolic function for them. But we can easily assert that these kind of approaches cannot represent “Islamism” in Turkey in its totality. On the contrary, these approaches are more appropriate for “Turkish nationalists” or “nationalist-conservatives” in the context of Turkey. In sum, as we see in the Arab Nationalism discussion, generally these approaches can be in parallel to each other, and sometimes it is difficult to distinguish between them. Despite all these, Samman means that while “Islamism” objects to “modernity” or “colonialism”, it reproduces them by using their means in a similar way. By this way, Samman’s concern about “Us” and “Them” conflict is strengthened instead of being weakened.

After all, these discussions are very important to understand the “modernity” and “colonialism” in the Eastern societies in the 20th century. Even though “colonialism” was destroyed formally in these societies by the 1950s, we can recognize that its effects are still in operation in different ways. Especially the ideologies which object to “colonialism” and “modernity” are not exempt from this process. Moreover, these approaches use the methods and tools of “modernity” and “colonialism” to establish their justification. Because of revealing this reality in a comparative method, Samman’s work is remarkable in this field.

Theory of Unipolar Politics

Nuno P. Monteiro, *Cambridge Studies in International Relations*,
New York: Cambridge University Press, 2014, ss.272.

Değerlendiren: Furkan Polat *

Sovyetler Birliği'nin dağılması, sadece II. Dünya Savaşı sonrası kurulan ve ABD ile SSCB arasındaki güç mücadelesinin bir çıktısı olan Soğuk Savaş'ı sona erdirmekle kalmamış, aynı zamanda kurulacak yeni düzenin nicel ve nitel bir takım özellikleri konusunda pek çok sosyal bilimler alanı içerisinde kapsamlı tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'a yüklenen anlama bağlı olarak çeşitlenen bu tartışmalar içerisinde en dikkat çekenini ise ABD ile SSCB arasındaki rekabeti sistemdeki düzenleyici prensip, güç dağılımı ve birimlerin görevleri üzerinden okuyan yapısalcı realistler arasındaki tartışmadır. Yapısalcı realistler, SSCB'nin dağılmasının sistemin üç sacayağından biri olan güç dağılımında değişim meydana getireceği noktasında hemfikir olmakla birlikte yeni sistemde bu değişken unsurun nasıl bir görünüm sergileyeceği konusunda fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Başka bir ifade ile "Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte ABD'nin rakipsiz küresel bir güç olması sürdürülebilir bir güç dağılımı meydana getirebilir mi?" sorusu etrafında cereyan eden tartışma sonucunda iki farklı görüş benimsenmiştir. Bunlardan ilki, iki kutuplu sistemin dağılmasının ardından ABD'nin yeni sistemde kendi başına bırakılmayacağını ve sistemdeki diğer aktörler (Çin, Hindistan, Brezilya) tarafından yeni bir sistemik güç dengesinin inşa edileceğini savunan (declinist) görüştür. İkincisi ise ABD'nin kısa vadede dengelenemez bir güç üstünlüğüne ulaştığını ve her devletin entegre olduğu küresel sistemin garantörlüğünü üstlendiğini savunan (primacist) görüştür.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana küresel güç dağılımındaki

* Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü, fpolat@sakarya.edu.tr

nicel unsurlar göz önüne alındığında ABD'nin kısa vadede dengelenemez olduğu ve onun garantörlüğünü üstlendiği sisteme bir alternatif üretilmediği tezinin geçerliliği kabul edilebilirdir. Fakat bu görüşe dair ortaya konan literatür, Soğuk Savaş sonrası güç dağılımını ifade eden tek kutuplu sistemi (unipolar system) diğerlerinden farklı kılan özelliklere yeteri kadar değinmemektedir. Literatürdeki bu boşluk aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz Nuno P. Monteiro'nun "Theory of Unipolar Politics" adlı eseri tarafından doldurulmaya çalışılmıştır. Monteiro eserinde tek kutuplu sisteme dair yapılan tartışmalar üzerinden şu üç kilit soruyu cevaplandırmakta ve sisteme dair genel ve açıklayıcı bir tablo ortaya koymaktadır. Bunlar; tek kutuplu sistemde baskın gücün izlemesi gereken en iyi strateji hangisidir, bu sistem sürekliliğe sahip midir ve tek kutuplu sistem barışçıl mıdır?

Monteiro, ilk bölümü giriş niteliğinde olan eserin ikinci bölümünde sistemdeki güç dağılımına odaklanarak bu güç dağılımının ortaya çıkardığı aktörleri incelemekte ve genel bir kavramsal çerçeve oluşturmaktadır. Yazara göre tek kutuplu sistem, baskın güç (unipolar-dominant power), büyük güçler (major powers) ve küçük güçler (minor powers) olmak üzere üç farklı aktörden meydana gelmektedir. Baskın güç, girdiği tüm savunma savaşlarında yenilgiyi önleyebilen ve yardım almaksızın bulunduğu bölge dışındaki en az bir bölgede politik-askeri kuvvet kullanımını gerçekleştirebilen etkin ve diğerleri karşısında üstün bir kapasiteye sahip olan aktördür. Monteiro dünya genelinde 140'tan fazla ülkede 1000'den fazla askeri üsse, bu üslerde görev yapan 200.000'den fazla askeri personele, sistemdeki diğer aktörlerle kıyaslandığında rakipsiz bir askeri kapasiteye ve nükleer güce sahip ABD'nin tek kutuplu sistemin baskın gücü olduğunu belirtmektedir. Baskın güç haricinde sistemde yer alan diğer aktörlerden büyük güçler ise bulunduğu bölge dışında politik-askeri kuvvet kullanımını kapasitesine sahip olmamasına rağmen herhangi bir aktörün saldırısı durumunda saldırgana ağır bedeller ödeyebilecek aktörlerdir. ABD dışındaki nükleer güçler olarak ifade edilebilecek bu devletler sırasıyla Çin, Rusya, Fransa, İngiltere, Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore ve İsrail'dir. Bu devletler dışında kalan ve baskın güce herhangi bir ağır bedel ödeyebilecek veya onu caydırabilecek güce sahip olmayan diğer devletler ise küçük güçlerdir.

Monteiro çalışmanın devamında tek kutuplu sisteme ve baskın güce dair cevap aradığı sorular üzerinden tek kutuplu sistem teorisini geliştirmektedir. Bu bağlamda cevap aradığı ilk soru tek kutuplu sistemdeki baskın gücün stratejik hesaplar üzerinden hangi stratejileri izleyecektir. Monteiro'ya göre baskın güç her rasyonel aktör gibi izleyeceği stratejiyi, biri stratejinin sonucunda ortaya çıkan diğeri ise sistemin yönetiminden kaynaklanan fayda-maliyet hesabı neticesinde oluşturacaktır. Eğer sistemi yönetmek kazançlardan çok maliyet doğuruyorsa baskın güç rasyonel davranıp sistemi yeniden kendi çıkarları doğrultusunda inşa

edecek stratejiler izleyecektir. Fakat bu stratejiler de kendi içinde rekabet ve çatışma maliyetleri içermektedir. Rekabet maliyeti, sistemdeki herhangi bir büyük güç ile girilecek mücadelenin baskın gücün üstünlüğüne zarar verecek maliyetlere yol açması anlamına gelmektedir. Çatışma maliyeti ise baskın gücün izleyeceği stratejiye bağlı olarak çıkabilecek savaşların maliyetlerini ifade etmektedir. Monteiro'ya göre baskın gücün sistemden elde ettiği fayda ne kadar fazla olursa rekabet maliyetlerine yol açacak stratejilere başvurma olasılığı o kadar az olacaktır. Benzer bir hesabı çatışma maliyetler için de yapılacağını belirten Monteiro, sistemin sağladığı faydaların çatışma maliyetlerinden fazla olması durumunda baskın gücün çatışmalardan geri durmayacağını öne sürmektedir. Aksi takdirde baskın güç yine rasyonel davranarak sistemin değişmesine izin verecek ve sistemik güç dengesinin inşasını sağlayacaktır.

Monteiro bu hesaplamalar neticesinde baskın gücün biri askeri diğeri ekonomik olmak üzere iki farklı strateji üretme alanının olduğunu öne sürmektedir. İlk olarak, askeri alanda üreteceği strateji göz önüne alındığında bir baskın güç teritoryal düzenlemelerden, uluslararası işbirliklerinden ve askeri güç dağılımından oluşan statükoyu ya koruyabilir ya kendi lehine değiştirebilir ya da sistemden tamamen kendini soyutlayabilir. Monteiro baskın gücün statükoyu koruyabilmesi için savunmacı tahakküm (defensive dominance) stratejisini tercih etmesi gerektiğini ve bu stratejinin statükonun bileşenlerinin tamamını korumak anlamına geldiğini belirtmektedir. Bu stratejinin çıktıları ise sistemi değiştirebilecek baskın güce denk bir rakibin yükselişini engellemek (offshore balancing), stratejik çıkarların bulunduğu bölgelerdeki çatışmalara müdahale etmek (selective engagement) ve küresel güvenliği sağlayacak uluslararası kurumlara katılmaktır (collective security). Monteiro baskın gücün statükoyu kendi lehine değişime uğratabilmesi için üç bileşenden en az birini revize etmesi ve bunun içinde saldırgan tahakküm stratejisi izlemesi gerektiği öne sürmektedir. Bu stratejinin çıktıları ise mevcut düzenin baskın gücün çıkarları doğrultusunda değişmesini sağlayan düzenli güç kullanımı (primacy) ve jeo-stratejik öneme sahip bölgelerin doğrudan baskın gücün kontrolüne geçmesidir (global empire). Monteiro baskın gücün kendini sistemden tamamen soyutlayabilmesi için uzak durma stratejisi (disengagement) uygulaması gerektiğini ve bu stratejinin çıktısının ise izolasyon politikası olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak, ekonomi alanında üreteceği stratejiler açısından ise bir baskın güç muhtemel rakiplerine karşı ya onların ekonomik gelişimlerini tehlikeye sokmayacak ekonomik uyum stratejisi ya da onların ekonomik gelişimini engelleyecek ekonomik çevreleme stratejisi izleyecektir.

Monteiro'nun çalışmasında cevap aradığı ikinci soru ise aralarından birinin konvansiyonel üstünlüğe sahip olduğu ve pek çok nükleer gücün bulunduğu tek kutuplu bir sistem sürekliliğe sahip midir sorusudur. Monteiro bu soruya cevap ararken ABD'nin sistemdeki diğer güçler tarafından dengeleneceği görüşünü

reddetmekte ve biri sistemik diğeri stratejik iki değişkene bağlı olmakla birlikte sistemin sürekliliğe sahip olduğu yargısına varmaktadır. Bu iki değişken gerekli koşulları oluşturduğunda sistemdeki diğer büyük devletler örtülü güçlerini askeri kapasiteye dönüştürmeyecek ve ABD küresel sistemdeki statüsünü koruyacaktır. Bu koşulların oluşumunda sistemik değişkenin katkısına dikkat çeken Monteiro, büyük güçlerin nükleer silahlara sahip olmalarının kalımlarını garanti ettiğini, baskın gücün tehdidine karşılık caydırıcılığa sahip olduğunu ve olası bir savaşta her iki tarafa da razı olmayacağı maliyetler yükleyeceğini belirtmektedir. Sistemik değişkenin sürekliliği tek başına sağlamayacağını öne süren Monteiro, baskın gücün fayda-maliyet hesabı neticesinde izleyeceği stratejinin de sistemin sürekliliğinde belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Eğer sistemin sağladığı kazançlar çatışma maliyetlerinden fazla ise baskın güç sistemi sürekli kılmak için diğer büyük güçlerin buldukları bölgelerdeki statükoyu koruyacak ve bu güçlerin ekonomik gelişimiyle uyumlu olacak bir strateji benimseyecektir. Teorideki bu iddiasını pratikte ABD ile Çin arasındaki ikili ilişkiler üzerinden ispatlayan Monteiro iki ülkenin her geçen yıl gelişen ticari ilişkilerini ve ABD'nin fırsatlara rağmen bölgeye yönelik statükocu politikalar izlemesini sistemin sürekliliğine katkı sağlayacak uygun stratejik yaklaşım olarak sunmaktadır.

Diğerlerine nazaran askeri kapasite üstünlüğüne sahip bir baskın güç, nükleer kapasitelerinin kalımlarını garanti ettiği büyük güçler ve bu ikisi karşısında sürekli olarak güvenlik kaygısı taşıyan küçük güçlerden meydana gelen tek kutuplu sistem barışçıl mıdır, sorusu Monteiro'nun teorik bir çerçeve çizirken ele aldığı üçüncü sorudur. Tek kutuplu sistemin barışçıl olmadığını öne süren Monteiro çatışmaların meydana getiren biri sistemik diğeri stratejik iki nedenin olduğunu belirtmektedir. Çatışmalara neden olan sistemik etken, güvenliklerini garanti altına alan büyük güçlerin, baskın güç karşısında kaygılarını giderme konusunda küçük güçlere sponsor olamamasından kaynaklanmaktadır. Başka bir ifade ile sistemik güç dengesinin yokluğunda küçük devletlerin “aşırı kendine yardım” (extreme self-help) dünyasında yaşama mahkûmiyeti- dir. Bu sistemik etken sonucunda sadece küçük devletler baskın güç karşısında savunmasız kalmayacak aynı zamanda baskın güç küçük devletler karşısında hareket özgürlüğü kazanacaktır. Sistemik etkene savaşın rasyonel nedenleri (iletişim problemleri, taahhüt problemleri ve bölünmezlik) de eklenince baskın devlet-asi küçük devlet arasında savaşlar meydana gelecektir.

Monteiro sistemik etkenin dışında tek kutuplu sistemde çatışmaların baskın gücün izleyeceği üç farklı stratejiye bağlı olarak meydana geldiğini öne sürmektedir. Bu üç stratejiden ilki baskın gücü statükocu kılan savunmacı tahakküm stratejisidir ki bu strateji iki farklı nedenden ötürü çatışmalara mahal vermektedir. Birincisi, niyetlerin bilinmemesi nedeniyle baskın gücün stratejisi küçük devletler tarafından tehdit olarak algılanacak ve bu devletleri silah-

lanmaya yönlendirecektir. Küçük devletlerin bu teşebbüsü aynı nedenle baskın gücün tehdit algılamasına yol açacak ve iki aktör arasında çatışmalara sebep olacaktır. İkincisi, asi küçük devletlerin statükonun sınırlarını test etme ve statükoda küçük değişimlere gitme girişimlerinin baskın gücü provoke etmesidir. Monteiro'ya göre bu girişimler ilk etapta baskın gücün rızasını alsa bile iki aktör arasında beklenmedik savaflara neden olabilir. Tek kutuplu sistemde baskın gücün uygulayacağı ikinci strateji olan saldırgan tahakküm ise üç farklı nedenle savaflara yol açmaktadır. Birincisi, asi küçük devletlerin statükoyu değiştirmeyi amaçlayan baskın devleti dengeleme girişimleridir. Bu girişimler sistemde önleyici savafların yaşanmasına sebep olacaktır. İkincisi, niyetlerin bilinmemesinden hareketle küçük devletlerin statükonun değişimine direnç göstermesidir. Üçüncüsü, baskın gücün revizyonist arzuları ile asi küçük devletlerin güvenlik kaygılarının uzlaşmaz olmasıdır. Baskın gücün izleyebileceği son strateji ise sistemin maliyetlerinin faydalarından fazla olduğu durumda tercih edilen uzak durma stratejisidir. Bu strateji baskın güç ile diğer aktörler arasındaki çatışma olasılığını azaltsa da baskın gücün sistemden çekilmesi nedeniyle oluşan güç boşluğu sonucu diğer aktörler arasında çatışmalara neden olmaktadır. Monteiro sistemin barışçıl olmadığı yönündeki iddiasını ABD'nin doksanlardan günümüze dış politika uygulamaları ışığında ele almakta ve bu yargıya varmaktadır.

Sonuç olarak, Monteiro'nun kaleme aldığı bu eser özellikle baskın gücün stratejilerine ve bu stratejilerin oluşum süreçlerine ayrıntılı değinmesi açısından literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Kendi içerisinde anlam bütünlüğüne sahip olan eser, sadece tek kutuplu sistemin işleyişine dair bir çerçeve çizmekle kalmıyor aynı zamanda günümüzdeki çatışmaların nedenleri ve amaçlarına dair de okuyucuya önemli ipuçları veriyor. Uluslararası ilişkilerde olup bitenleri anlamlandırmak ve olacaklara dair öngörülerde bulunmak için makro bir perspektif sunan eser bu yönüyle de önde gelen realistlerden övgüler almaktadır.

The Arab Uprisings Explained: New Contentious Politics in the Middle East

Marc Lynch (Ed.), New York: Columbia University Press, 2014, pp. 352.

Değerlendiren: Battal Doğan*

Published by Columbia University Press in 2014, this book presents works of the top Middle East political scientists to explain the eruption, dynamics, actors, and future of the Arab uprisings. The chapters explore the waves of the Arab Springs across the Middle East, and each bases on theoretical and comparative perspective.

In his introductory chapter, Marc Lynch explains historical background of the Arab Springs from the causes and actors to the responses and reforms (p.1-2). Lynch gives a short plan and aim of the book, which is summed in three main headlines: (1) reviews the political science literature concerning to factors of regime change and contentious politics; (2) compares the Arab upheavals with those of other regions³; (3) explores affects of actors, sectors and structural forces on the politics of the region (p. 3).

The author distinguishes three phases in the uprisings. The first phase is a popular mobilization, which exploded in a high and sophisticated manner. It was a massive, surprising and fast. It was driven by new young protest actors, who sophisticatedly used new communication technologies (p.7). The second phase is the responses of Arab regimes to the uprisings, which varies from a regime to a regime, from an accommodation to a civil war. The third phase is a political outcome, which depends on success of the revolution. In his concluding remarks, Lynch argues that the Arab Spring has not yet completed the revolution. The causes and affects of the uprisings are still uncertain and there is

3 For further perspectives see Robert Springborg (2011), “Whither the Arab Spring? 1989 or 1848?”, *The International Spectator*, 46:3, 5-12, DOI: 10.1080/03932729.2011.609357.

little hope that the spring will lead to democratic transition in the region (p.22).

In chapter 2, Daniel Brumberg asks how a political change, a contestation, and a negotiation in the Arab world are conditioned by local, national, or regional forces” (p. 30). Further, since the emergence of transitions paradigm is closely connected to the modernization theory, he pays attention to the debate between advocates of modernization theory and the advocates of culturalist analysis, and points at how the transition theory transcend between this polarized debates.

In chapter 3, David Patel, Valerie Bunce, and Sharon Wolchik interrogate the sources of the popular protests against the authoritarian rulers in the MENA region.⁴ Why and how the popular protests spread across the region? (p. 58). Similar questions and hypothesis are derived from contemporary events of intraregional spread of popular mobilizations against the authoritarian rules.

Why didn't all the authoritarian regimes fall? Chapter 4 analyzes multiple factors that prevented the fall of some Arab authoritarian regimes. According to Steven Heydemann and Reinoud Leenders, the diffusion operates both from below and above. After first wave of popular protests in the region, regime elites learned how to respond and suppress popular protests. The countries that witnessed the second wave of protest watched very carefully how the first wave of popular protests started and ended (p. 77).

A recent popularized aphorism “Twitter doesn't cause revolution, but revolution are twittered”, (p. 97) describes the issue very well on which the chapter 5 focuses. Marck Lynch in this chapter studies the role of old and new media tolls in the popular mobilizations in the Arab countries. He gives the examples of how these tolls were used by both the protesters and regimes' incumbents during the Arab uprisings.

In chapter 6, Curtis R. Ryan analyzes how the interaction of internal and external dynamics of Arab regional systems affected the Arab uprisings and its outcomes. He explores why some authoritarian rulers depended more on the police forces and intelligent services and weakened the army (p. 111). In this chapter, the author also focuses on changing the balance of power in the Arab regional system and explains how this power shifted from Cairo, Baghdad and Damascus to Riyadh and Doha (p. 117).⁵

4 For further readings see Hafez Ghanem (2016), Roots of the Arab Spring, In *The Arab Spring Five Years Later: Toward Great Inclusiveness* (pp. 39-64), Brookings Institution Press, Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt1657tv8.6>.

5 For further perspectives see e.g.,: Philipp O. Amour, “Israel, the Arab Spring, and the Unfolding Regional Order in the Middle East: A Strategic Assessment,” *British Journal of Middle Eastern Studies*, 2016, doi:10.1080/13530194.2016.1185696.

The nature of Arab states and their intermediary associations are main determinants of pattern of Arab uprisings, states Clement M. Henry. In this chapter 7, the author classifies Arab states into the developed states and less developed states. (p. 127). The chapter gives also the typology of political economy of the Arab states. The author bases its typology on the regime types, credit and commercial banking structures (p. 129). Then the author comes to another typology of the states: the bunker states and bully states. The chapter analyzes why the bully regimes firstly experienced the Arab uprisings.

In chapter 8, Robert Springborg analyzes the role of military establishments in the outcomes of the Arab springs.⁶ The author studies the first historical development of civil-military relations in Arab states. Than he focuses on how the political and economic role and stand of Arab militaries vary from the republican to monarchical Arab states. During the Arab spring, monarchical military, according to Springborg, didn't turn on its ruler (p. 148).

Chapter 9 explores the spatial dimensions and its roles in the Arab spring.⁷ Jillian Schwedler and Ryan King successfully introduce the questions of space into the analyses of gatherings of bodies during the popular protests. They argue that the space is not a passive container, but an important player in producing data and knowledge about the politics. (p. 161). The chapter explores how power and space interacted and interconnected.

In chapter 10, the role of organized workers in the Arab uprisings is analyzed.⁸ Vickie Langohr investigates firstly the nature of trade unions in Arab countries (p. 181). Then he studies whether working class participates and supports anti-regime protests or acts towards them cautiously (p. 183). The role of labor force varies widely across the Arab spring. The author examines the popular protests and tries to find out when and how labor force participated in the popular demonstrations (p. 186).

In chapter 11, Quinn Mecham studies the stand and reaction of Islamist movements towards the popular demonstration.⁹ The scholarship on Islamism

6 For further perspectives see Hillel Frisch (2013), "The Egyptian Army and Egypt's 'Spring'", *Journal of Strategic Studies*, 36:2, 180-204, DOI: 10.1080/01402390.2012.740659.

7 For further readings see Paola Abenante (2014), *Tahrir as Heterotopia: Spaces and Aesthetics of the Egyptian Revolution* In Fosshagen K. (Ed.), *Arab Spring: Uprisings, Powers, Interventions*, (pp. 21-32), Berghahn Books. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/j.ctt9qchx9.4>.

8 For different perspectives see Jamie Allinson (2015), *Class Forces, Transition and the Arab Uprisings: A Comparison of Tunisia, Egypt and Syria*, *Democratization*, 22:2, 294-314, DOI: 10.1080/13510347.2015.1010812.

9 For further perspectives see Ellen Lust (2011), *Missing the Third Wave: Islam*,

shows that Islamist movements in the region have a long history of opposition against economic and political injustice in the Arab authoritarian regimes (p. 201). The study sheds light on how Islamist movements mobilized for elections and what were the advantages of these movements against other opposition groups (p. 208). Further, the author analyzes failure of Islamist governments in the post-revolutionary countries such as Tunis and Egypt.

In chapter 12, Ellen Lust studies the effective and multiple roles of elections before and after the Arab springs. The author analyzes deeply how the elections were used by the authoritarian regimes to make their regime to survive, and then how they became meaningless when they didn't lead to any change. The chapter further explores multiple roles of elections about whether they have stabilizing or destabilizing factor in the Arab authoritarian regimes (p. 219).

Do the protesters favor or call for democracy? Should Islam play a role in the political affairs? Do the protestors believe that Islam should be separated from the politics? (p. 249). Chapter 13 tries to find the answers to these questions. The Arab Barometer conducted a public opinion surveys before and after the Arab springs in order to shed light on the political preference of ordinary Arab citizens about these issues.

In chapter 14, Michael Hoffman and Amaney Jamal analyze the political attitudes of Arab youth who took the streets in opposition to oppressive authoritarian regimes.¹⁰ The main question that the chapter hopes to find answer is why the Arab youth, not their older counterparts, became the leading actors of the Arab spring? What makes the youth more supportive of secular politics, and more opposed to the authoritarian regimes?

The emperor was naked, everybody knew that, but nobody was daring to speak about its nakedness (p. 302). This describes very well the attitude and condition of Arab public before the Arab springs. In chapter 15, Nathan J. Brown explores Arab public's criticisms of existing regimes before and during the Arab springs.

In conclusion chapter, Marc Lynch briefly elaborates all chapters in the book. Lynch makes inferences that the political science of the Middle East was not surprisingly caught by the Arab spring. On the contrary, the chapters show that the studies and surveys before the Arab Spring revealed the multiple sources of popular discontent with the ongoing political and economic crisis

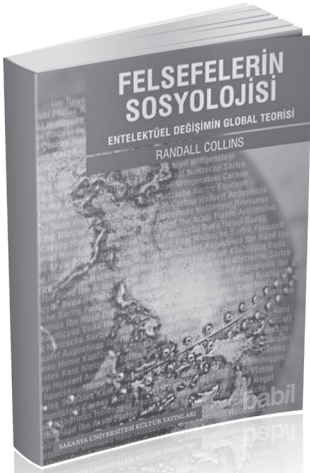
Institutions, and Democracy in the Middle East, Published online: 12 April 2011 , *St Comp Int Dev* (2011), 46:163–190 DOI 10.1007/s12116-011-9086-z.

10 For different perspectives see Mona Christophersen, Jacob Høigilt & Åge A. Tiltnes (2012), *Palestinian Youth and the Arab Spring*. Oslo: Fafo/NOREF. <<http://www.peacebuilding.no/eng/Regions/Middle-East-and-North-Africa/Israel-Palestine/Publications/Palestinian-youth-and-the-Arab-Spring>>

across the Arab world (p. 313). Despite the common language and characteristics of the popular protests across the Arab world, the political outcomes varied due to internal and external factors. Lynch comes to conclusion that the Arab uprisings have not yet achieved a real democratic transition, but the process is still ongoing and it is too early to make a comment about how Arab Spring will be resulted (p. 314-6).

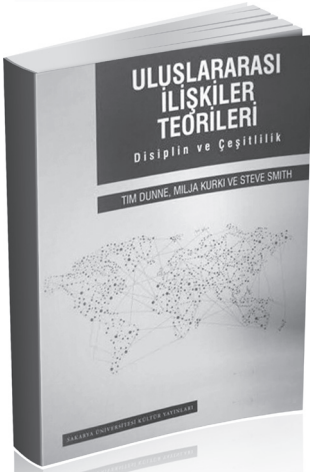

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINLARI

Felsefelerin Sosyolojisi Entelektüel Değişimin Global Teorisi

Randall Collins Antik Yunan, Çin, Japonya, Hindistan, Orta Çağ İslam ve Yahudi Dünyası, Orta Çağ Hıristiyan alemleri ve Modern Avrupa'daki felsefi hareketlerin izini sürüyor. Bu çalışmanın sonucunda, fikirlerin tamamen toplumun ürünü ya da rastlantısal yerel anlam inşaları olduğu şeklindeki iki farklı indirgemecilikten kaçınan bir entelektüel değişim teorisi ortaya koyuyor.

Uluslararası İlişkiler Teorileri Disiplin ve Çeşitlilik

Tim Dunne, Milja Kurki ve Steve Smith'in editörlüğünde ortaya çıkan bu eser Uluslararası İlişkiler alanında uzman akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Tickner'den Feminizmin, Mearsheimer'dan Yapısal Realizmin, Grovogui'den Postkolonyalizmin, Dunne'dan İngiliz Okulunun, Folker'dan Neoliberalizmin, Hay'den Uluslararası İlişkiler teorileri ve Küreselleşmenin, Russett'dan Liberalizmin okunabileceği ve Uluslararası İlişkiler teorilerinde literatüre girmiş diğer yaklaşımların bulunduğu eser, uluslararası ilişkiler bölümü öğrencileri için temel bir ilham niteliği taşımaktadır.

ORMER

Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü tarafından yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergi olup **Columbia International Affairs Online (CIAO), Worldwide Political Science Abstracts, ASOS Index, Erih Plus ve Index Islamicus** tarafından taranmaktadır. Ortadoğu'daki siyasi ve toplumsal gelişmeler başta olmak üzere, Arap devrimleri, Türkiye-Ortadoğu ilişkileri, Ortadoğu ve küresel siyaset gibi konularda orijinal çalışmaların yer aldığı dergimiz, bilimsel araştırma ve makaleleri yıl boyunca kabul etmektedir. Dergimizde bilimsel nitelikte yazılmış Türkçe ve İngilizce dillerinde makalelerle birlikte, kitap incelemelerine de yer verilmektedir. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi'nin önceki sayıları, genel yayın ilkeleri ve makale yazım kuralları ile ilgili bilgiler için <http://ormer.sakarya.edu.tr/turkiyeortadogucalismalari/> adresini ziyaret edebilirsiniz. Gönderilecek makalelerin ön değerlendirilmeye alınabilmesi için Dergi Yayın Kurulu tarafından belirlenen yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Katkıda bulunmak isteyen araştırmacılar çalışmalarını adres, telefon ve e-posta bilgileri ile birlikte **İsmail Numan Telci**'ye numantelci@gmail.com ve **F. Zehra Toçoğlu**'na fztocoglu@sakarya.edu.tr adreslerinden gönderebilirler.

